

**Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің
2011 жылғы
ЖЫЛДЫҚ ЕСЕБІ**

Алматы, 2012 жыл

Пайдаланылатын қысқартулар тізімі

Қазақстан Республикасының Президенті	Президент
Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі	Ұлттық Банк
Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын бақылау мен қадағалау комитеті	Қаржылық қадағалау комитеті
Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры	Ұлттық қор
Қазақстан Республикасының Үкіметі	Үкімет
Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі	Қаржы министрлігі
Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі	Әділет министрлігі
Қазақстан Республикасының Мәдениет министрлігі	Мәдениет министрлігі
«Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» акционерлік қоғамы	«Самұрық-Қазына» ҰӘҚ
«Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы» ЗТБ	ҚҚҚ
Тәуелсіз мемлекеттер достастығы	ТМД
Еуразия экономикалық қоғамдастығы	ЕурАзЭҚ
Бірыңғай экономикалық кеңістік	БЭК
Шанхай ынтымақтастық ұйымы	ШЫҰ
Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы	ЭЫДҰ
Халықаралық қаржы ұйымдары	ХҚҰ
Халықаралық валюта қоры	ХВҚ
екінші деңгейдегі банк	банк
жинақтаушы зейнетақы қоры	ЖЗҚ
зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым	ЗАИБЖҰ
пай инвестициялық қоры	ПИҚ
АҚШ доллары	АҚШ долл.

НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР	4
I. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ	6
1.1. Экономиканың нақты секторы	6
1.2. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі.....	8
1.3. Салық-бюджет саласы	9
1.4. Төлем балансы және сыртқы борыш	12
1.5. Қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету	15
II. АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ, АЛТЫНВАЛЮТА АКТИВТЕРІН БАСҚАРУ ЖӘНЕ ВАЛЮТАЛЫҚ РЕТТЕУ	18
2.1. Ақша-кредит саясаты	18
2.2. Ұлттық Банктің алтынвалюта активтері және оларды басқару	22
2.3. Валюталық реттеу және бақылау	24
III. ЭМИССИЯЛЫҚ ОПЕРАЦИЯЛАР ЖӘНЕ ҚОЛМА-ҚОЛ АҚША АЙНАЛЫМЫ.....	27
3.1. Ұлттық Банктің эмиссиялық операциялары.....	27
3.2. Қолма-қол ақша айналымы	28
IV. ТӨЛЕМ ЖҮЙЕЛЕРІ.....	29
4.1. Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ)	31
4.2. Банкаралық клиринг жүйесі.....	32
4.3. Төлем құралдары.....	32
V. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫ	35
5.1. Валюта нарығы.....	35
5.2. Банкаралық ақша нарығы.....	36
5.3. Депозит нарығы	37
5.4. Кредит нарығы	38
5.5. Мемлекеттік бағалы қағаздары нарығы.....	40
VI. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІ: ЖАЙ-КҮЙІ ЖӘНЕ ҚАДАҒАЛАУ	41
6.1. Банктік және банктік емес сектор	41
6.2. Сақтандыру секторы.....	45
6.3. Бағалы қағаздар нарығының субъектілері.....	46
6.4. Зейнетақы қорлары	49
6.5. Тарату процесі.....	51
6.6. Қаржылық қызмет көрсетуді тұтынушылардың құқықтарын қорғау	51
VII. АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ Өңірлік ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫ	54
7.1. Өңірлік ірі қаржы орталығы ретінде Алматы қаласын дамыту	54
7.2. Исламдық қаржыландыруды дамыту.....	56
VIII. НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚЫЗМЕТ	58
IX. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ БАНКТІҢ АҚПАРАТТЫҚ- ТҮСІНДІРУ ҚЫЗМЕТІ	69
9.1. Халықаралық ынтымақтастық	69
9.2. Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру қызметі	74
9.3. Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру	79
X. БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ	81
ЖЕТІЛДІРУ	81
XI. АКТИВТЕРДІ СЕНІМГЕРЛІК БАСҚАРУ БОЙЫНША КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕР	82
11.1. Ұлттық қорды басқару.....	82
XII. ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ІШКІ ҚЫЗМЕТ	84
12.1. Ұйымдық құрылым.....	84
12.2. Адам ресурстары саласындағы саясат	84
12.3. Ақпарат технологияларын дамыту.....	87
12.4. Ішкі аудит	90
12.5. Қаржы-шаруашылық қызмет	91

НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР

1. ХВҚ бағалауы бойынша, әлемдік ЖІӨ 2011 жылы 3,8%-ға өсті. Бұл ретте АҚШ экономикасындағы өсу 1,8% құраса, Жапония экономикасында 0,9% қысқарды, еуро аймағы елдерінің жиынтық ЖІӨ 1,6%-ға өсті. ХВҚ пікірінше, әлемдік экономиканың көтерілуіне еуро аймағындағы жағдайдың ұшығуы және басқа аймақтардағы әлсіздік факторлары қауіп төндіруде. Қаржылық жағдайлар нашарлады, өсу перспективалары әлсіреді, ал өсудің төмендеу тәуекелдері өсті. Соған байланысты 2012 және 2013 жылдары әлемдік экономиканың өсуі тиісінше 3,3% және 3,9% деңгейінде болады деп күтіледі.

2. 2011 жылы Қазақстан экспортының негізгі баптарына деген қолайлы баға конъюнктурасының нәтижесінде, экономиканы әртараптандыру жөніндегі мемлекеттік қолдау шараларынан экономикалық тиімділіктен және ішкі сұранысты кеңейтуден жалпы ішкі өнімнің өсу қарқыны 2010 жылмен салыстырғанда біраз жылдам болды. Мәселен, жедел деректер бойынша, 2011 жылы Қазақстанның жалпы ішкі өнімі 2010 жылмен салыстырғанда нақты көрсетуде 7,5%-ға ұлғая отырып (2010 жылы өсу 7,3%-ды құрады), ағымдағы бағалармен 27,3 трлн. теңгеге дейін өсті.

3. 2011 жылы жылдық инфляция 7,4% деңгейінде қалыптасты, бұл Ұлттық Банктің 2011 жылға белгілеген 6-8% мақсатты дәлізіне толық сәйкес келеді.

2011 жылғы бірінші жартыжылдықта экономикадағы инфляциялық аяның көтерілуіне сыртқы факторлардың пайда болуы себеп болды. Бұдан басқа дәнді дақылдардың жекелеген түрлерінің 2010 егіс жылы түсімінің айтарлықтай төмен болуы олардың тұтыну нарығында тапшылығына әкеп соқты, соның салдарынан олардың бағалары да көтерілді. 2011 жылы инфляцияның өсу факторлары баға қалыптастыру тетігінің тиімсіздігімен, бәсекелестіктің болмауымен немесе төмен болуымен, жекелеген тауарлар мен қызметтер нарықтарының монополиялануымен де, сондай-ақ халықтың ақшалай кірісінің тұрақты өсуімен байланысты болды. Бұл ретте 2011 жылы Қазақстанда инфляциялық процестер монетарлық факторлар тарапынан барынша аз әсер ету аясында қалыптасты.

2012 жылы Ұлттық Банк инфляцияны жылдың қорытындысы бойынша 6-8% шегінде ұстап тұруды ақша-кредит саясатының негізгі мақсаты етіп айқындады.

4. Ішкі валюта нарығы 2011 жылы Ұлттық Банктің теңгенің бағамына қолдау көрсетуге барынша аз қатысуы жағдайында дамыды. Бұл ретте 2011 жылғы ақпанның соңында валюталық дәлізден теңгенің басқарылатын өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өту жүзеге асырылды.

Теңгенің орташа алынған бағамы 2011 жылы бір АҚШ доллары үшін 146,64 теңгені құрады. Биржалық бағам жылдың соңында бір АҚШ доллары үшін 148,40 теңгені құрады. Бір жылдың ішінде номиналдық көрсетуде теңге АҚШ долларына қатысты 0,61%-ға әлсіреді.

Жалпы алтынвалюта активтерінің жалпы көлемі 2011 жылдың соңында 2010 жылмен салыстырғанда 3,7%-ға ұлғая отырып, 29,3 млрд. АҚШ долл. құрады.

5. Банктерді қорландыру базасын қалыптастыру кезінде ішкі қаражат көздерінің орнықтылығын көтеру, қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету және депозиторлардың мүдделерін қорғау мақсатында 2011 жылы Ұлттық Банк «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ жарғылық капиталын 12,1 млрд. теңгеге дейін ұлғайтқан болатын. Қорды жалпы капиталдандыру енді 133,1 млрд. теңгені, өтеу резерві 2011 жылғы қорытындылар бойынша 161 млрд. теңгені құрады.

2011 жылы резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттері 14,3%-ға өсті, бұл ретте жеке тұлғалардың салымдары 24,1%-ға, заңды тұлғалардікі 10,2%-ға ұлғайды.

6. Кредиттеу көлемі 2010 жылы аздап төмендегеннен (0,7%-ға) кейін, 2011 жылы кредиттік белсенділік айтарлықтай өсті. Банктердің экономикаға берген кредиттерінің көлемі 2011 жылы 15,7%-ға өсіп, 8 781,4 млрд. теңгеге (59,3 млрд. АҚШ долл.) жетті. Кредиттік белсенділіктің төмендеуі кредит нарығының валюта сегментінде ғана байқалды, ол валюталық түсімі жоқ қарыз алушыларға валюталық кредит беретін не оффшорлық аймақтарда тіркелген банктерге қойылатын талаптарды қатаңдату арқылы іске асырылатын осы сегменттегі тәуекелдерді барынша азайту жөніндегі мемлекеттің шараларына, сондай-ақ теңгенің құнсыздануынан кейін валюталық кредиттерге қызығушылықтың төмендеуімен байланысты болды.

Нәтижесінде, шетел валютасындағы кредиттер 2011 жылы 3,4%-ға 3 099,7 млрд. теңгеге дейін төмендеді, ал ұлттық валютадағы кредиттер 29,6%-ға 5 681,6 млрд. теңгеге дейін көтерілді.

7. 2011 жылы ақша базасын кеңейту 10,3% құрады, ақша массасы 15%-ға, айналыстағы қолма-қол ақша 18,9%-ға ұлғайды. Қолма-қол ақшаны шығарудан және айналыстан алудан болған эмиссиялық нәтиже 2011 жылы оң (+) болып қалыптасып, 242,0 млрд. теңге болды, бұл 2010 жылмен салыстырғанда 16,5 млрд. теңгеге аз. Қазақстан Республикасының төлем жүйесі арқылы жүргізілген төлемдер саны 5,9%-ға ұлғайды, төлемдер сомасы 2,5%-ға өсіп, 192,4 трлн. теңгені құрады. Айналыстағы төлем карточкаларының саны 14,0%-ға өсіп, 9,6 млн. бірлікті құрады.

8. Қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіруге байланысты Мемлекет басшысының жарлығымен қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау және Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органдар қысқартылды. Осы уәкілетті мемлекеттік органдардың функциялары мен өкілеттіктері Ұлттық Банкке берілді, ол қаржы секторын бірыңғай мемлекеттік реттеуді жүзеге асырады. Президенттің 2011 жылғы 18 сәуірдегі № 61 Жарлығымен Ұлттық Банкте қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын бақылау мен қадағалау жөніндегі, сондай-ақ Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығын дамыту жөніндегі іске асыру және бақылау функцияларын жүзеге асыратын ведомстволар құрылды.

9. 2011 жылы қаржы нарығының барлық сегменттерінде оң динамика қалыптасты. Мәселен, банктердің активтері 2011 жылы 6,5%-ға ұлғайып (2010 жылы өсу 4,1%), 12,8 трлн. теңгені құрады. Сақтандыру ұйымдарының активтері 2011 жылы 12,9%-ға ұлғайып, 387,7 млрд. теңгені құрады. Жинақталған зейнетақы қаражаты 17,4%-ға ұлғайып, 2,7 трлн. теңге болды.

10. Ұлттық қор портфелінің жалпы нарықтық құны 2011 жылғы 31 желтоқсанда 46 584,5 млн. АҚШ долл. тең болды. Ұлттық қордың кірістілігі 2011 жылы 1,37%, құрылған кезден бастап 2011 жылғы 31 желтоқсан аралығындағы кірістілік 61,86% болды, бұл жылдың көрсетуде 4,65%-ды құрайды.

11. 2011 жылы Ұлттық Банктің кірістері 56 193,4 млн. теңгені, шығындары 18 276,5 млн. теңгені, таза пайда 37 916,9 млн. теңгені құрады және 2010 жылмен салыстырғанда 11 192,8 млн. теңгеге (22,8%) төмендеді.

I. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ

1.1. Экономиканың нақты секторы¹

2011 жылы Қазақстан экспортының негізгі баптарына деген қолайлы баға конъюнктурасының нәтижесінде, экономиканы әртараптандыру жөніндегі мемлекеттік қолдау шараларынан экономикалық тиімділіктен және ішкі сұранысты кеңейтуден жалпы ішкі өнімнің өсу қарқыны 2010 жылмен салыстырғанда біраз жылдам болды.

Brent маркалы өңделмеген мұнай құны орташа алғанда 2011 жылы бір баррель үшін 110,9 АҚШ долл. болды, ал 2010 жылы ол 79,6 АҚШ долл. құраған болатын, бұл Қазақстан экономикасы үшін оң фактор болып табылды.

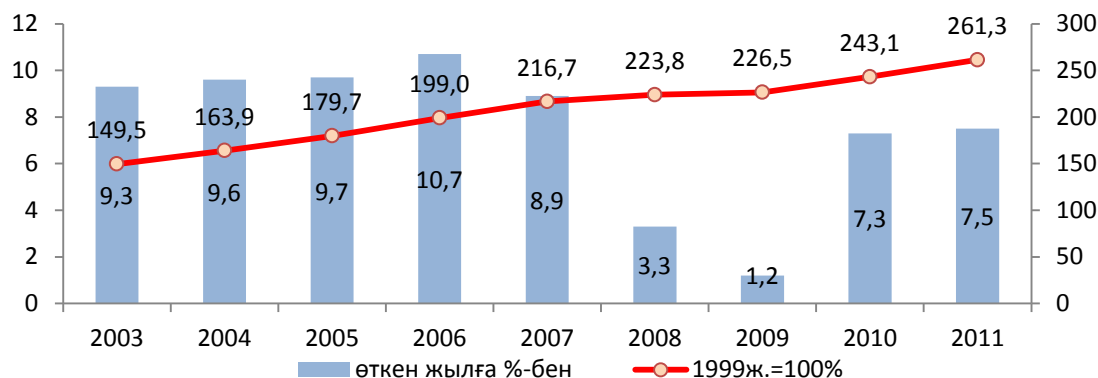
Ел экономикасын үдемелі индустриалдық-инновациялық дамыту жөніндегі 2010-2014 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама қаржылай және қаржылай емес қолдау көрсету шаралары арқылы экономиканың өндіруші және өңдеуші салаларындағы, сондай-ақ экспортқа бағдарланған өнімді шығаратын салалардағы іскерлік белсенділікті ынталандыруға ықпал етті.

Ішкі сұраныстың кеңеюіне 2011 жылы кредиттеудің өсуі, сондай-ақ зейнетақы мен бюджет саласындағы қызметкерлер жалақысы мөлшерінің 30%-ға көтерілуі ықпал етті.

Нәтижесінде, жедел деректер бойынша, 2011 жылы Қазақстанның жалпы ішкі өнімі 2010 жылмен салыстырғанда нақты көрсетуде 7,5%-ға ұлғая отырып (2010 жылы өсу 7,3%), ағымдағы бағалармен 27,3 трлн. теңгеге дейін өсті (1.1.1-сурет).

1.1.1-сурет

Нақты ЖІӨ-нің динамикасы

4,5%-ға төмендеген қаржы және сақтандыру қызметін қоспағанда, өсу экономиканың барлық салалары бойынша байқалды. Мұнда оң фактор ретінде бұл сегменттің құлдырау тереңдігінің 2010 жылғы 12,3%-дан 2011 жылы 4,5%-ға дейін төмендеуін атап өткенмен, бұл сектордың дағдарыстан толық шығуы айтарлықтай созылып кетті.

ЖІӨ-нің құрамында айтарлықтай жоғары өсу қарқыны мына салаларда байқалды: ауыл шаруашылығы (26,7%-ға өсу), ақпарат пен байланыс (18,7%-ға), көтерме және бөлшек сауда (14,5%-ға), көлік және қоймаға салу (12,5%-ға), өңдеуші өнеркәсіп (6,2%-ға) (1.1.2-сурет).

Ауыл шаруашылығы өсуінің негізінде дәнді дақылдардың рекордтық түсімі жатыр, нәтижесінде өсімді шаруашылығы өнімінің көлемі 2011 жылы 58,6%-ға ұлғайды, ал 2010 жылы ауа-райының қолайсыздығынан өсімдік шаруашылығы 22,6%-ға төмендеді.

ЖІӨ-нің құрылымында экономиканың мұнайға жатпайтын секторымен байланысты салалардың өсуінен тұратын оң өзгерістер байқалды, соған байланысты экономиканың 2011 жылы өсуі едәуір теңдестірілген және әртараптандырылған салалар бойынша қалыптасты.

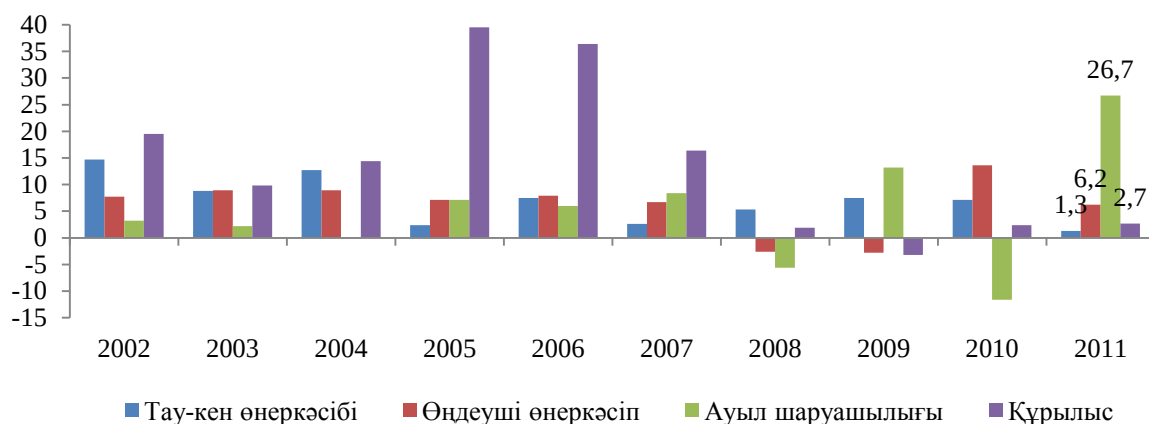
¹ Статистика агенттігінің деректері бойынша

2010 жылмен салыстырғанда өңдеуші өнеркәсіптің ЖІӨ-нің жалпы көлеміндегі үлесі 11,3%-дан 11,5%-ға дейін, ауыл шаруашылығы 4,5%-дан 5,2%-ға дейін, сауда 13,0%-дан 14,0%-ға дейін ұлғайды, ал тау-кен өндіру өнеркәсібі 19,5%-дан 17,8%-ға дейін қысқартылды.

1.1.2-сурет

Экономиканың жекелеген салаларындағы өндірістің нақты көлемі индексінің динамикасы

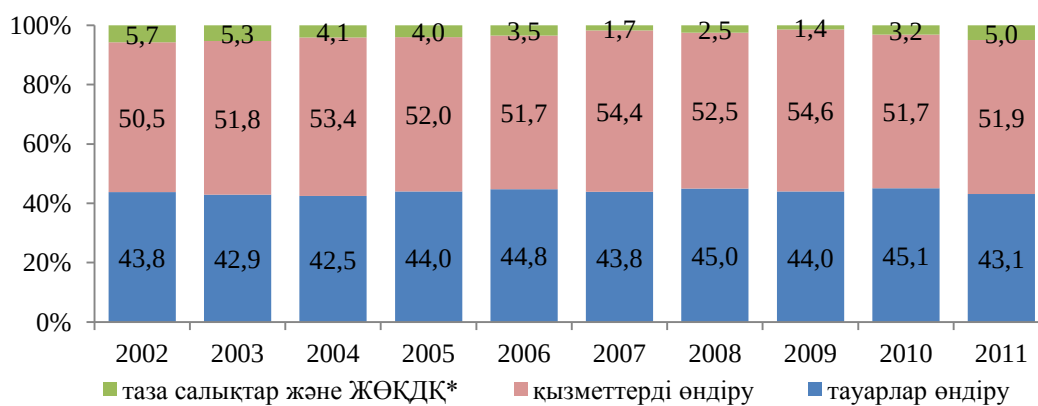
өткен жылға %-бен

ЖІӨ құрылымында бұрынғысынша көп бөлік қызметтерге тиесілі (51,9%), олардың үлесі 2002 жылдан бері тұрақты түрде ЖІӨ көлемінің жартысынан асады (1.1.3-сурет).

1.1.3-сурет

Жалпы ішкі өнімнің құрылымы

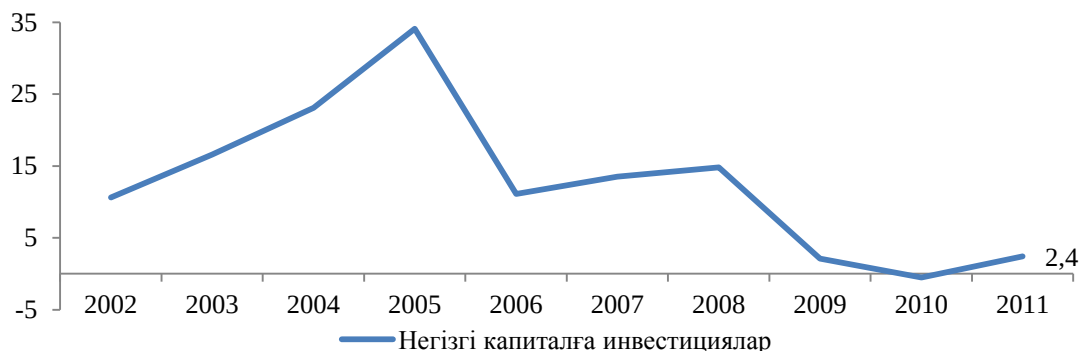
* ЖӨҚДҚ – жанама өлшенетін қаржылық делдалдық қызметтері

Негізгі капиталға инвестициялар 2010 жылы 0,5%-ға төмендегеннен кейін 2011 жылы ахуал жақсарды және инвестициялар көлемі 2,4%-ға (1.1.4-сурет) көтерілді. Бұл өсу 2010 жылы қаржыландырудан қиындық көрген ауыл шаруашылығы, көлік, ақпарат және байланыс, тұру және тамақтану жөніндегі қызметтер сияқты бірқатар салалардың негізгі капиталына инвестициялар түсудің ұлғаюымен қамтамасыз етілді.

1.1.4-сурет

Негізгі капиталға инвестициялардың өсу қарқыны

өткен жылға %-бен

Инвестициялардың 2011 жылы төмендеуі қызметтің мынадай түрлері бойынша байқалды: тау-кен өндіру өнеркәсібі – 9,7%-ға, көтерме және бөлшек сауда, автомобильдер мен мотоциклдерді жөндеу – 6,6%-ға, қаржы және сақтандыру қызметі – 19,6%-ға, кәсіби, ғылыми және техникалық қызмет – 17,6%-ға, әкімшілік және жанама қызмет көрсету саласындағы қызмет – 44,0%-ға, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер – 39,6%-ға, өнер, ойын-сауық және демалыс – 12,7%-ға. Бұл салалардың үлес салмағы инвестициялардың жалпы көлемінің 40,1%-н құрады.

Негізгі капиталға инвестициялардың айтарлықтай үлес салмағы өнеркәсіпке (52,3%), көлік және қоймаға салуға (18,0%), сондай-ақ жылжымайтын мүлікпен операцияларға (9,9%) тиесілі. Тау-кен өндіру саласына түсетін түсімдердің төмендеуіне қарамастан, ол бұрынғысынша инвестициялық салымдар үшін айтарлықтай тартымды сала болып қала береді, оның үлесі негізгі капиталға инвестициялардың жалпы көлемінің 31,3%-ды (2010 жылы 36,0%) құрайды.

2011 жылы негізгі капиталға қаржыландыру көздері бойынша инвестициялар құрылымы айтарлықтай өзгерістерге ұшырады. Мәселен, кәсіпорындардың өз қаражаты есебінен инвестициялар үлесі жалпы көлемде 40,7%-дан 49,0%-ға дейін ұлғайды, ал мемлекеттік бюджет есебінен инвестициялар үлесі 21,8%-дан 19,5%-ға дейін, шетелдік инвестициялар – 26,7%-дан 20,9%-ға дейін, қарыз алу қаражаты – 10,8%-дан 10,6%-ға дейін азайды.

Инвестициялардың технологиялық құрылымы бойынша машиналар, құрал-жабдық, құрал-сайман, мүкәммал сатып алуға бағытталған инвестициялық салымдар үлесінің ұлғаюы байқалады. Тұрғын үй құрылысына инвестициялар 2011 жылы 19,2%-ға өсті, ал құрылыс жұмыстарының (қызметтерінің) жалпы көлемі 2,7%-ға ұлғайды.

Жұмыссыздық деңгейі 2010 жылғы желтоқсандағы 5,5%-дан 2011 жылғы желтоқсанда 5,4%-ға төмендеді.

Зейнетақы төлемдерінің, студенттер шәкіртақысының, сондай-ақ бюджет саласындағы қызметкерлердің жалақысының 30%-ға ұлғаюы халықтың ақшалай кірісінің өсуін жылдамдатты, ол нақты көрсетуде бір жыл бұрынғы 5,6%-дан бір жылдың ішінде 7,4%-ға өсті.

1.2. Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарының мониторингі

2011 жылы ел экономикасының негізгі салаларын қамтитын, мониторингке қатысушы кәсіпорындардың саны 2 171-ден 2 397-ге дейін, оның ішінде орта және ірілері 1 306-дан 1 462-ге дейін ұлғайды. Кәсіпорындарды мониторингке қатысу үшін іріктеу кәсіпорындарды іріктеудің репрезентативтілігін есептеу негізінде экономиканың салалық және аймақтық құрылымы ескеріле отырып жүргізіледі. Мониторингке қатысушы кәсіпорындар өнімін

(жұмыстарды, қызмет көрсетулерді) өткізуден түскен кіріс 2011 жылғы 3-тоқсанда 4 927,9 млрд. теңгеге жетті, бұл еліміздің экономикасы бойынша өнім өткізуден Түскен жалпы кірістің 50%-дан астамын құрайды.

Кәсіпорындардың тоқсан сайынғы пікіртерім нәтижелері 2011 жылы қалыптасқан экономикалық ахуал және экономиканың нақты секторындағы үрдістер туралы мынадай қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Дайын өнімге деген сұраныс 2011 жылдың басында 2010 жылдың соңындағыдан төмен болды, алайда 2011 жылғы 2-тоқсанда өндіруші және өңдеуші өнеркәсіптердегі көрсеткіштің өсуі есебінен айтарлықтай өсті, бірақ 3-тоқсаннан бастап өсу қарқыны баяулай бастады (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 1.2.1-сурет).

Шикізат пен материалдар бағасының өсу қарқыны әр тоқсан сайын төмендегенімен, ол жыл бойына өсуін жалғастырды. Айтарлықтай өсу 2011 жылғы 1-тоқсанда болды, онда тандалған кәсіпорындардың 60,5%-ы бағалардың өсуін және тек 1%-ы ғана бағалардың төмендеуін атап өткен, 3 және 4-тоқсандарда баға айтарлықтай өсті (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 1.2.2-сурет).

2011 жылы кәсіпорындардың дайын өніміне бағаның динамикасы шикізат және материал бағасының өзгеруімен айқындалды: жылдың екінші жартысында көрсеткіштің өсу қарқыны бірінші жартыжылдықпен салыстырғанда төмен болды. Баға айтарлықтай 2011 жылғы 1-тоқсанда өсті (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 2-қосымша, 1.2.3-сурет). Бұл ретте дайын өнім бағасының өсу қарқының төмендеуі экономиканың бағасының өсу қарқыны өскен ауыл шаруашылығынан басқа барлық салаларында байқалды.

Кәсіпорындардың айналым активтерін көбіне меншікті қаражаттары есебінен қаржыландыру үрдісі сақталды, оны кәсіпорындардың 80%-дан астамы атап өтті.

Экономика бойынша орташа жылдық сату рентабельділігі (салық салғанға дейін) ұлғайып, 48% құрады (2010 жылы – 45%). Тиісінше рентабельділігі төмен және зиян шеккен кәсіпорындар үлесі 25,1%-ға дейін төмендеді (2010 жылы – 27,2%).

Басқа салалармен салыстырғанда өндіруші сала бұрынғыша инвестицияларды жүзеге асыру үшін неғұрлым тартымдырақ болып қала береді: орташа жылдық сату рентабельділігі 66,8% болды. Өңдеуші өнеркәсіптегі рентабельділік 33,1%, саудадағы – 15%, көлік және байланыстағы – 28,2%, электр энергиясын, газды және суды өндіру мен бөлуде – 24,5% деңгейінде қалыптасты.

2011 жылдың соңында теңгемен де, шетел валютасымен де алынған кредиттер бойынша пайыздық мөлшерлемелердің төмендегені байқалады (2011 жылғы 1-тоқсандағы 13,8% және 11,2%-дан 2011 жылғы 4-тоқсанда тиісінше 12,9% және 10,5%-ға дейін). Пайыздық мөлшерлемелердің айтарлықтай төмендеуі өңдеуші өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы сияқты салаларда байқалды. Бұдан басқа банкке кредит алу үшін өтініш жасаған және оны алмаған кәсіпорындардың үлесі азайды (2010 жылғы 4,4%-дан 3,9%-ға дейін) (І бөлімнің 1.2-бөлімшесіне 2, 3-қосымшалар, 1.2.4, 1.2.5-суреттер).

2011 жылы экономиканың нақты секторының инвестициялық белсенділігінің өсуі байқалды, негізінен, кәсіпорындардың меншікті қаражаттары есебінен (мұндай кәсіпорындардың саны 2011 жылғы 1-тоқсандағы 55,2%-дан 2011 жылғы 4-тоқсанда 59,7%-ға дейін өсті).

1.3. Салық-бюджет саласы ²

2011 жылы Қазақстан Республикасының Салық кодексіне корпоративтік табыс салығының, пайдалы қазбаларды өндіруге салынатын салық, көлік құралдары мен акциздерге салынатын салық мөлшерлемелеріне қатысты түрлі өзгерістер енгізілді.

² Қаржы министрлігінің деректері бойынша

Корпоративтік табыс салығы бойынша 20% мөлшерлемені 2013 жылдан бастап 17,5%-ға және 2014 жылдан бастап 15%-ға дейін төмендетпеу туралы шешім қабылданды.

Корпоративтік табыс салығы бойынша мөлшерлемені кезең-кезеңімен төмендету алып тасталды. Корпоративтік табыс салығының мөлшерлемесі 20% деңгейінде сақталды, қосымша құн салығы бойынша халықаралық ұшуды, халықаралық әуе тасымалын орындайтын шетелдік әуе компанияларының әуе көліктеріне жанар-жағар май құю кезінде жанар-жағар май материалдарын өткізетін халықаралық әуежайларға қатысты 0% мөлшерлеме бойынша салық салынады. 2011 жылдан бастап 2014 жыл аралығында темекі өнімдеріне арналған акциздердің мөлшерлемелерін кезең-кезеңімен көтеру көзделген. Көлік құралдарына салынатын салық бойынша нормалар өзгерді.

Мемлекеттік бюджеттің кірістері 2011 жылдың қорытындылары бойынша 2010 жылмен салыстырғанда 24,9%-ға ұлғая отырып, 5 370,8 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-нің 19,7% құрады.

Мемлекеттік бюджет кірістері құрылымындағы салықтық түсімдер 74,1%, бюджетке 3 982,3 млрд. теңге сома түсім немесе ЖІӨ-нің 14,6% (2010 жылы ЖІӨ-нің 13,4%) түсті. Бұл ретте салық салу жүйесіндегі өзгерістер салықтық түсімдердің 2010 жылмен салыстырғанда 35,7%-ға ұлғаюына әкеп соқты. Халықаралық саудаға және сыртқы операцияларға салынатын салықтар 2,2 есе ұлғайды, табиғи және басқа да ресурстарды пайдаланғаны үшін түсімдер 28,9%-ға, қосылған құн салығы бойынша 27,8%-ға, корпоративтік табыс салығы бойынша 25,5%-ға, акциздер бойынша 24,4%-ға және жеке табыс салығы бойынша 20,5%-ға ұлғайды.

Әлеуметтік салық бойынша 16,9%-ға, көлікке салынатын салық бойынша 14,1%-ға және мүлікке салынатын салық бойынша 8,8%-ға аздап өсу байқалды. Жер салығы бойынша түсімдер 3,6%-ға қысқарды.

Салықтық емес түсімдер 2011 жылы 32,8%-ға ұлғайып, 138,6 млрд. теңгені немесе ЖІӨ-нің 0,5%-н құрады. Мұндай ұлғаю негізінен мемлекеттік сатып алу жүргізуден түскен ақша түсімінің, мемлекеттік меншіктен түскен кірістердің және айыппұлдар, өсімпұлдар, санкциялар, өндіріп алу түсімдерінің өсуімен қамтамасыз етілді.

Негізгі капиталды сатудан түскен түсімдер 2010 жылмен салыстырғанда 17,7%-ға қысқарды.

Трансферттердің түсімдері бойынша жоспар 100%-ға орындалды. Даму бағдарламаларын қаржыландыру үшін 2011 жылы Ұлттық қордан республикалық бюджетке кепілдік берілген трансферт 1 200,0 млрд. теңге деп жоспарланған кезде 1 200,0 млрд. теңге мөлшерінде тартылды. Трансферттердің түсуі 2010 жылмен салыстырғанда өзгерген жоқ.

2011 жылы мемлекеттік бюджеттің шығындары 5 423,2 млрд. теңге сомада немесе ЖІӨ-нің 19,9%-ы болды (2010 жылы – ЖІӨ-нің 20,4%-ы). 2010 жылмен салыстырғанда шығындар 21,7%-ға артты. Бұл ретте көбіне шығындардың жалпы көлемінде әлеуметтік көмекке және әлеуметтік қамсыздандыруға жұмсалған шығындар 35,1%-ға, білім беру – 11,5%-ға, денсаулық сақтау – 18,2%-ға ұлғайды.

2011 жылы берілетін бюджеттік кредиттер 27,4%-ға ұлғайды, бұрын берілген кредиттер бойынша өтеу есебінен түсімдер 18,6%-ға қысқарды. Нәтижесінде таза бюджеттік кредиттеу көлемі 3,1 есе ЖІӨ-нің 0,3%-на дейін ұлғайды.

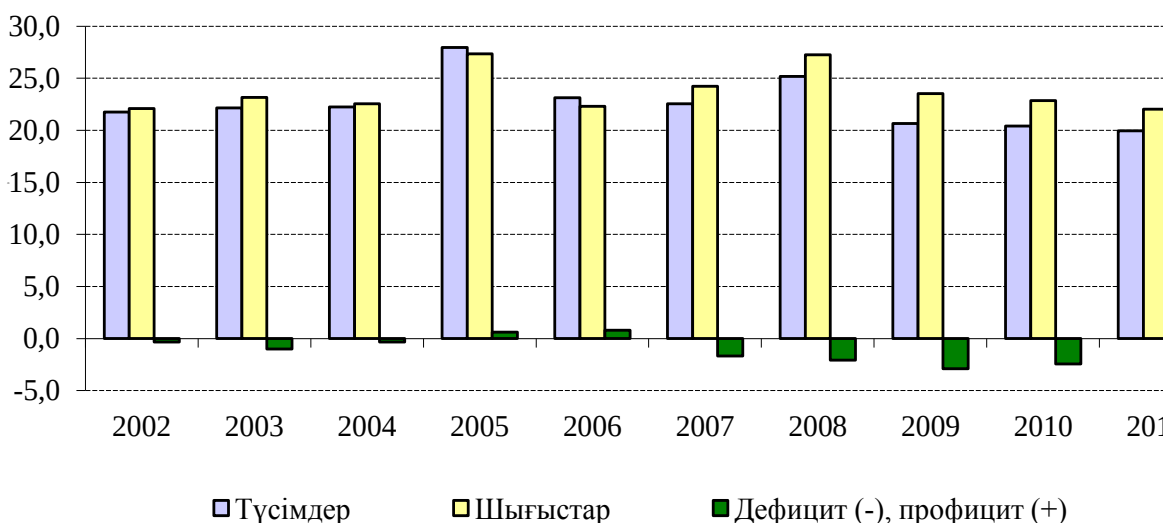
Мемлекеттік бюджеттің қаржылық активтерді сатып алуға арналған шығыстары 28,9%-ға, ал оларды сатудан түскен түсімдер 64,1%-ға ұлғайды. Осылайша бұл операциялар бойынша сальдо 28,8%-ға ЖІӨ-нің 1,6%-на дейін өсті.

2011 жылы мемлекеттік бюджет 568,6 млрд. теңге мөлшеріндегі дефицитпен орындалды (ЖІӨ-нің 2,1%-ы), 2010 жылы дефицит 527,3 млрд. теңгені құраған болатын (1.3.1-сурет).

1.3.1-сурет

Мемлекеттік бюджеттің орындалуы

ЖІӨ-ге %-бен

Республикалық бюджеттің кірістері 2011 жылы 4 451,7 млрд. теңгені құрады, бұл 2010 жылмен салыстырғанда 22,8%-ға артық. Республикалық бюджетке салықтық түсімдер 44,0%-ға, салықтық емес түсімдер 52,5%-ға ұлғайды. Негізгі капиталды сатудан түсімдер 32,2%-ға, трансферттердің түсімі 8,4%-ға қысқарды.

4 605,1млрд. теңгеге жеткен республикалық бюджет шығындарының өсуі 2010 жылмен салыстырғанда 19,3% жетті. Бұл ретте «өнеркәсіп және құрылыс» (97,2%-ға), «жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер» (38,6%-ға), «басқалары» (37,4%-ға), «білім беру» (31,4%-ға), сондай-ақ «борышқа қызмет көрсету» (27,8%-ға) баптары бойынша айтарлықтай ұлғаю байқалады.

Республикалық бюджетті таза бюджеттік кредиттеу көлемі 2011 жылы бюджеттік кредиттер көлемінің 32,9%-ға ұлғаюы және бюджеттік кредиттерді өтеу бойынша түсімдер көлемінің 3,0%-ға қысқаруы есебінен 2,4 есе 84,6 млрд. теңгеге дейін өсті. Қаржы активтерімен операциялар бойынша сальдо 19,0 %-ға ұлғайды.

Осылайша 2011 жылы республикалық бюджеттің іс жүзіндегі дефициті жоспарланған 602,5 млрд. теңге мөлшеріндегі дефицит жағдайында 576,0 млрд. теңгені (2010 жылы – 554,8 млрд. теңге) құрады.

Жергілікті бюджет 2011 жылы кірістердің 11,2%-ға ұлғаюы салдарынан қалыптасқан 10,6 млрд. теңге дефицитпен орындалды (2010 жылы – 6,6 млрд. теңге профицит), бұл ретте шығындар 10,6%-ға, қаржы активтерімен операциялар бойынша сальдо 73,2%-ға ұлғайды, ал таза бюджеттік кредиттеу 65,8%-ға төмендеді.

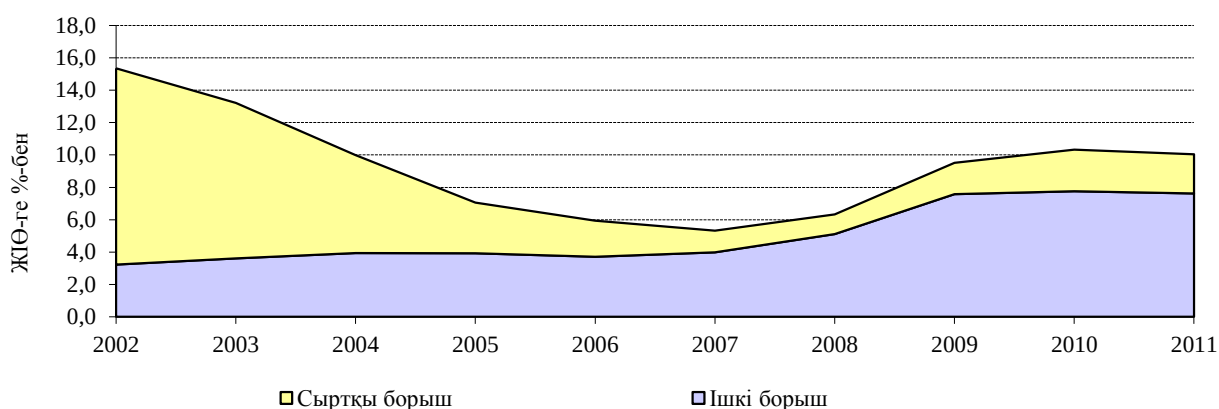
2011 жылы үкіметтік ішкі борыш 2010 жылмен салыстырғанда 24,6%-ға ұлғайып, 2 080,5 млрд. теңгені құрады (ЖІӨ-нің 7,6%-ы) (1.3.2-сурет).

Ішкі борыштың өсуі ұзақ мерзімді жинақ қазынашылық облигацияларын және ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларды шығарумен қамтамасыз етілді.

1.3.2-сурет

Үкіметтің борышы

ЖІӨ-ге %-бен

Үкіметтің сыртқы борышы 2011 жылы 2010 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 18,8%-ға артып, 4,5 млрд. АҚШ долл. (ЖІӨ-нің 2,4%-ы) болды. Мемлекет кепілдік берген сыртқы борыш 42,4%-ға 442 млн. АҚШ долл. дейін ұлғайды.

1.4. Төлем балансы және сыртқы борыш

2011 жылы *ағымдағы операциялар шотының* профициті 2010 жылғы осындай көрсеткішпен салыстырғанда 5,9 есе дерлік ұлғайып, 14,1 млрд. АҚШ долл. немесе ЖІӨ-нің 7,6%-н (2010 жылы 1,6%) құрады (І-бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 1-қосымша).

Ағымдағы операциялар балансының айтарлықтай ұлғаюы энергия тасымалдаушылардың әлемдік бағасының жоғары деңгейде болуы аясында тауар экспорты құнының қарқынды өсуімен қамтамасыз етілді. 2011 жылы орташа алғанда Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы 1 баррель үшін 110,9 АҚШ долл. құрады, бұл оның 2010 жылғы орташа деңгейінен (1 баррель үшін 79,6 АҚШ долл.) 39,3%-ға артық. Нәтижесінде *тауарлар экспорты* 43,7%-ға ұлғайып, 88,5 млрд. АҚШ долл. құрады, ал *тауарлар импорты* 41,2 млрд. АҚШ долл. аса отырып, 25,2%-ға ұлғайды.

Тауарлардың ресми импорты 88,3 млрд. АҚШ долл. деңгейінде қалыптасты, оның ішінде 55,2 млрд. АҚШ долл. (62,5%) мұнай және газ конденсатының экспортына тиесілі. Қара металдар экспортының құны 43,2%-ға, түсті металдардікі 41,4%-ға ұлғайды. Бұл ретте, егер қара металдар экспортының өсімі көбіне заттай жеткізу көлемінің ұлғаюымен байланысты болса, түсті металдар экспортының өсімі көбіне келісімшарттық бағалардың өсуімен қамтамасыз етілді.

Ресми сауда статистикасының белгілеуінше, тауарлардың импорты 37,0 млрд. АҚШ долл. құрады, бұл 2010 жылғы көрсеткіштен 19%-ға артық. Өсу негізгі импорт номенклатурасының барлық тауар топтары бойынша байқалды. 2011 жылы импорттағы айтарлықтай үлес салмағы тиесілі болған инвестициялық тауарлар импортының өсімі (шамамен 37,6%) 19,5%-ды құрады. Аралық тұтыну тауарлары 12,3%-ға, ал тұтыну тауарлары 24,9%-ға ұлғайды. Бұл ретте азық-түлік тауарларының жалпы әкелінуі 23,8%-ға, азық-түлікке жатпайтын тауарлар 25,7%-ға ұлғайды. Импорт құнының экспорттық операцияларға қарағанда ұлғаюы негізінен жеткізілім санының өсуімен қамтамасыз етілді.

Сауда балансы 2011 жылы халықаралық қызметтермен және инвестициялық кірістермен операциялар бойынша ресурстардың нетто-әкетілуін өтей отырып, 47,3 млрд. АҚШ долл. (2010 жылғы 28,7 млрд. АҚШ долл. салыстырғанда 64,9%-ға өсу) болатын оң сальдомен қалыптасты.

Қызмет көрсету балансының дефициті, 2010 жылғы көрсеткішке қатысты 9,4%-ға төмендей отырып, 2011 жылы 6,4 млрд. АҚШ долл. құрады. Сонымен қатар, 2011 жылғы екінші жартыжылдықта бірінші жартыжылдықпен салыстырғанда резидент еместер көрсеткен қызметтер көлемінің айтарлықтай ұлғаюы (52,3%-ға) тіркелді, бұл 2011 жылғы бірінші жартыжылдықта тоқтатыла тұрған Қашаған кен орнындағы тәжірибелік-өнеркәсіптік әзірлемелердің екінші фазасын іске асыру шеңберінде жұмыстардың қалпына келуімен байланысты.

Сыртқы баға конъюнктурасының жақсаруы және елдегі іскерлік белсенділіктің өсуі шетелдік тікелей инвесторлардың байланыс, көлік, электр энергиясы және басқа да экспорттық емес салалар кәсіпорындарын қоса алғанда, қазақстандық кәсіпорындардың капиталына қатысуынан түскен кірістердің айтарлықтай ұлғаюына ықпал етті. Тікелей инвестициялау қатынастарымен байланысты емес кредиторларға сыйақының 16,0%-ға өсуі кезінде (2,7 млрд. АҚШ долларынан 3,1 млрд. АҚШ долларына дейін), *шетелдік тікелей инвесторлардың кірістері* (дивидендтер, қайта инвестициялау және фирмааралық кредиттер бойынша сыйақы түріндегі) 23,5 млрд. АҚШ долл. жете отырып, 42,6%-ға ұлғайды. Нәтижесінде, *инвестициялық кірістер балансының* теріс сальдосы 2010 жылғы 17,4 млрд. АҚШ долл. салыстырғанда 24,7 млрд. АҚШ долл. құрады.

Қаржылық шот бойынша 2011 жылы 8,0 млрд. АҚШ долл. болатын нетто-әкету қалыптасты.

Шет елге тікелей инвестициялар бойынша 4,5 млрд. АҚШ долл. болатын нетто-әкетілу акционерлік капиталдың өсуімен қамтамасыз етілді. Бұл ретте арнайы мақсаттағы шетелдік еншілес кәсіпорындар (бұдан әрі – АМК) капиталының толықтырылуы бұған дейін қазақстандық тікелей инвесторлар берген қарыздарды өтеу есебінен ішінара жүзеге асырылды. Шетелдік еншілес ұйымдардан алынған қарыздар бойынша, негізінде басқа тоқсандарда қазақстандық компаниялардың өз міндеттемелерін таза өтеуі басым болған кезде, 2011 жылғы үшінші тоқсанда «ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ-ның АМК арқылы синдикатталған қарыз тартуымен қамтамасыз етілген аздаған таза әкелінуі (54 млн. АҚШ долл.) байқалды.

Шетелдік тікелей инвестициялардың (ШТИ) Қазақстанға жалпы әкелінуі 19,9 млрд. АҚШ долл. құрады. 2010 жылмен салыстырғанда 1,7 млрд. АҚШ долл. ұлғаюы негізінен шетелдің қатысуы бар банктердің және банктік емес сектор кәсіпорындарының акционерлік капиталының ұлғаюымен қамтамасыз етілді. Өткен кезеңдердегі пайданы неғұрлым белсенді болу нәтижесінде 2010 жылғы 750 млн. АҚШ доллардан 2011 жылы 2,6 млрд. АҚШ долларына дейін өсуі болған кезде қайта инвестициялаулар 12,5%-ға қысқарды (2010 жылдағы 2,5 млрд. АҚШ долл. салыстырғанда 2011 жылы 2,2 млрд. АҚШ долл.), сондай-ақ фирмааралық кредиттер нысанындағы қаражаттың келіп түсуі шамалы төмендегені байқалды. Осындағы кредиттер бойынша борышты 6,7 млрд. АҚШ долл. сомасына өтеуді шегергенде Қазақстанға *ШТИ таза түсуі* 2010 жылдағы 10,8 млрд. АҚШ долл. қарағанда 2011 жылы 12,9 млрд. АҚШ долларынан асып кетті. Нәтижесінде *тікелей инвестициялау операциялары бойынша оң баланс* 2011 жылы 8,4 млрд. АҚШ долл. құрады.

Портфельдік инвестициялар бойынша 13,5 млрд. АҚШ долл. нетто-әкетілу негізінде Ұлттық қордың шетелдік активтерінің 12,2 млрд. АҚШ долл. өсуімен қамтамасыз етілді. Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттар нарығынан 2011 жылғы 2-4 тоқсандарда резидент еместердің кетуі Ұлттық Банктің ноттарымен операциялар бойынша 0,2 млрд. АҚШ долл. болатын ресурстардың нетто-әкетілуіне әкеп соқты.

Банктердің портфельдік инвестициялар бойынша міндеттемелерінің 0,3 млрд. АҚШ долл. төмендеуі банктердің бұрын шығарылған еурооблигацияларды жоспарлы өтеуінің және резидент еместердің қайталама нарықта банктердің борыштық қағаздарын сатуы жаңа еурооблигациялар шығарылымынан (2011 жылдың 1 жартысында) әкелінуден және банктердің АМК шығарған еурооблигациялары бойынша эмитенттің ауысқанын білдіретін әкелінуден асып кеткеніне байланысты болды. Банктік емес сектордың кәсіпорындары

бойынша резидент еместердің қазақстанның ішкі нарығында шығарылған олардың бағалы қағаздарын сатып алу және АМК шығарған еурооблигациялар бойынша эмитентті ауыстыру жөніндегі операциялары нәтижесінде міндеттемелердің өсімі байқалды.

Ұзақ мерзімді инвестициялар бойынша банктер міндеттемелерінің 2010 жылғы рекордтық 15,6 млрд. АҚШ долл. төмендеуі (оның ішінде олардың борыштарын қайта құрылымдау есебінен) 2011 жылы 2,0 млрд. АҚШ долл. асатын қалыпты таза өтеумен жалғасты. Сонымен қатар мемлекеттік сектордың және банктік емес секторы кәсіпорындарының міндеттемелері бойынша нетто-әкеліну, сондай-ақ резидент еместерге берілген несиелер мен қарыздар бойынша банктер активтерінің азаюы 2011 жылы басқа *орта-ұзақ мерзімді инвестициялар бойынша* 1,6 млрд. АҚШ долл. болатын нетто-әкелінуді қамтамасыз етті.

Сонымен бірге, ұзақ мерзімді банктік қарыздар бойынша активтердің азаюы резидент еместердің 2011 жылы қайтарылуы тиіс берешекті толық өтемеуіне байланысты мерзімі өткен берешек нысанындағы банктердің қысқа мерзімді активтерінің өсуімен ішінара өтелді. Банктердің кредиттері бойынша мерзімі өткен берешектің ұлғаюы 2,1 млрд. АҚШ долл. болды және Ұлттық Қордың және қазақстандық банктердің шетелдік шоттардағы тиісінше 0,6 және 0,8 млрд. АҚШ долл. қаражатының ұлғаюымен қатар 4,6, млрд. АҚШ долл. сомасына **басқа да қысқа мерзімді капитал бойынша** нетто-әкетілуіне себепші болды.

Халықаралық резервтердің 2011 жылғы 1-тоқсанда 6,3 млрд. АҚШ долл. операцияларымен қамтамасыз етілген өсуі келесі 9 айда ішкі валюта нарығында АҚШ долларына деген сұраныстың жоғары болуы нәтижесінде олардың азаюымен нивелирленді. Тұтастай алғанда, 2011 жылы жүргізілген операциялар нәтижесінде **Ұлттық Банктің халықаралық резервтері** 0,3 млрд. АҚШ долл. ұлғайды. Нәтижесінде 2011 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша жалпы халықаралық резервтер 29,3 млрд. долл. бағаланды, бұл 6,8 айдағы қазақстандық тауарлар мен қызметтер импортын қаржыландыруға жеткілікті болады.

2011 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша **жалпы сыртқы борыш** 123,8 млрд. АҚШ долл. құрады, оның 5,1 млрд. АҚШ долл. немесе 4,1%-ын **мемлекеттік сектордың** сыртқы борышы (Үкіметтің және Ұлттық Банктің міндеттемелері) құрайды, фирмааралық берешектің үлесіне 59,9 млрд. АҚШ долл. немесе 48,4%, **банк секторына** 14,6 млрд. АҚШ долл. немесе 11,8% тиесілі (І бөлімнің 1.4-бөлімшесіне 2-қосымша).

Тұтастай алғанда, 2011 жылы жалпы сыртқы борыш 5,6 млрд. АҚШ долл. өсті. Бұл ретте, егер «Мемлекеттік басқару секторының» (Үкімет) және «Басқа секторлардың» (фирмааралық берешекті қоса алғанда) сыртқы борышы тиісінше 2011 жылы 0,7 және 10,7 млрд. АҚШ долл. өсуді көрсетсе, «Ақша-кредиттік реттеу органдарының» (Ұлттық Банк) және «Банктердің» (екінші деңгейдегі банктер және «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ) сыртқы міндеттемелері сол кезеңде тиісінше 0,4 және 5,3 млрд. АҚШ долл. төмендеді.

Үкімет міндеттемелерінің көрсетілген өсімі, негізінен, халықаралық қаржы ұйымдарынан алынған қарыздар бойынша қаражаттың түсуі есебінен болды.

Ұлттық Банк міндеттемелерінің төмендеуіне шоттардағы резидент еместердің қаражаттары мен Ұлттық Банктің резидент еместердегі ноттары көлемінің төмендеуі тең дәрежеде ықпал етті. Бұл ретте, ноттардың нарығы 2011 жылы түрлі бағыттағы үрдістерді көрсетті: мәселен, резидент еместердің қолындағы ноттар көлемінің 1-тоқсанда айтарлықтай ұлғаюы (2,3 млрд. АҚШ долл.), ал 2-тоқсаннан бастап біртіндеп төмендеуі байқалды, ол жыл соңында 19,8 млн. АҚШ долл. дейін қысқаруға әкеп соқты. Нәтижесінде, 2011 жылғы 31 желтоқсанда **«Ақша-кредиттік реттеу органдарының»** сыртқы міндеттемелері тұтастай алғанда 563 млн. АҚШ долл. құрады.

2011 жыл ішінде банк секторының сыртқы берешегінің төмендеуіне көп дәрежеде осы бағалы қағаздар бағасының құлдырауы салдарынан резидент еместердің қолындағы банк облигациялары нарықтық құнының (2,45 млрд. АҚШ долл.) төмендеуі ықпал етті. Банктердегі резидент еместердің несиелері (2,1 млрд. АҚШ долл., негізінен, сыртқы

қарыздарды өтеу есебінен) мен депозиттері (0,5 млрд. АҚШ долл.) бойынша банктердің сыртқы борышының төмендегенін атап өту қажет. Нәтижесінде, «Банктердің» сыртқы борышы 2010 жылдың соңындағы 19,9 млрд. АҚШ долларымен салыстырғанда 2011 жылдың соңында төрттен бір бөлігінен аса қысқарды.

2011 жылы «Басқа секторлардың» сыртқы борышының ұлғаюы, ең алдымен, фирмааралық берешектің өсуі (7,6 млрд. АҚШ долл.) есебінен болды, бұл ретте үлестес емес резидент еместер алдындағы міндеттемелер 3,1 млрд. АҚШ долл. өсті. Фирмааралық берешектің өсуіне шетелдік компаниялардың филиалдары арқылы Қазақстанда іске асырылатын жобаларды қаржыландыру ағынынан бөлек қарыздарды тарту, оның ішінде АМК арқылы («ҚазМұнайГаз» ҰК АҚ-ның 1 млрд. АҚШ долл. мөлшеріндегі синдикатталған қарызы) тарту ықпал етті. Нәтижесінде, 2011 жылғы 31 желтоқсанда *«Басқа секторлардың»* сыртқы борышы 104,2 млрд. АҚШ долларын құрады, оның ішінде фирмааралық берешек – 59,9 млрд. АҚШ долл., *басқа (үлестес емес) резидент еместер* алдындағы міндеттемелер – 44,3 млрд. АҚШ долл. болды.

Тауарлар мен қызметтердің экспортына (ТҚЭ) байланысты сыртқы борыштың салыстырмалы параметрлері және ЖІӨ жақсарып келеді, бұл ТҚЭ мен ЖІӨ қарқынды өсуіне байланысты болып отыр. Атап айтқанда, 2011 жылдың аяғында ЖСБ-ның ТҚЭ-ге қатынасы 2010 жылдың аяғындағы 179,6%-ға және 2009 жылдың аяғындағы 234,3%-ға қарсы 133,2%-ды құрады. 2011 жылғы 31 желтоқсандағы ЖСБ-ның ЖІӨ-ге қатынасы 2010 жылдың аяғындағы 79,9%-ға және 2009 жылдың аяғындағы 98,3%-ға қарсы 66,6% болды (І бөлімнің 1.4-бөлімішесіне 3-қосымша).

2011 жыл ішінде ел активтерінің өсуі міндеттемелердің өсуінен асып кетуіне байланысты Қазақстанның таза сыртқы борышы 2011 жылы 11,9 млрд. АҚШ долларына қысқарды және 2011 жылғы 31 желтоқсанда 13,6 млрд. АҚШ долл. болды. Бұл ретте, мемлекеттік сектор таза кредитор позициясында нығайды – активтер борыштық міндеттемелерден 59,1 млрд. АҚШ долларына (2010 жылдың аяғында 47,1 млрд. АҚШ долл.) асып түсті, сондай-ақ 2011 жылдың ортасынан бастап «Банктер» таза борышкер позициясынан таза кредитор позициясына өтті.

Сыртқы активтердің маңызды құрамдас бөлігі, әсіресе валюталық өтімділікке байланысты мәселелерді шешу жағынан алғанда маңыздысы Ұлттық Банктің халықаралық резервтері болып табылады. 2011 жылдың аяғында халықаралық резервтер бастапқы өтеу мерзімі бойынша қысқа мерзімді сыртқы борыштан 3,2 есе асып кетті. Осы көрсеткіш жыл сайын (2008 жылдың аяғында 1,9 есе, 2009 жылдың аяғында 2,3 есе, 2010 жылдың аяғында 3,1 есе) жақсарып келе жатқанын атап өткен жөн, бұл қысқа мерзімді ЖСБ-мен салыстырғанда халықаралық резервтердің барынша жоғары өсу қарқынына байланысты туындап отыр.

1.5. Қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету

2011 жылдың қорытындысы бойынша тәуекелдер сақталды және бұрынғы жылдары қалыптасқан үрдістер неғұрлым нақты айқындалды. Мәселен, 2011 жылдың қорытындысы бойынша банк секторының негізгі проблемасы активтер санының төмен болуы қалып отыр, оған дағдарыс кезеңіндегі кредиттік тәуекелдің болуы және проблемалық қарыздарды жаңадан берілген қарыздармен ауыстыру көлемінің төмен болуы себепші болды. Сонымен қатар халық тарапынан және сол сияқты корпоративтік сектор тарапынан экономикалық конъюнктураны нормалауға негізделген кредиттік ресурстарға сұраныстың өсуі несие портфелінің өсу қарқынның ұлғаюына себепші болды.

Сонымен қатар, резидент еместер алдындағы міндеттемелерді ішкі міндеттемелермен ауыстыруды жалғастыру банк секторының сыртқы күйзелістерге төзімділігін арттыру үшін алғышарттарды құрайды.

2011 жылы Ұлттық Банк қаржы жүйесінің тәуекелдер деңгейін төмендету және қаржы жүйесінің ұзақ мерзімді перспективадағы неғұрлым тұрақты өсуі үшін негіздер жасау үшін айтарлықтай талаптарды құрайтын бірқатар шаралар қабылдады.

Банктердің кредиттік белсенділігі. 2011 жылы банктердің кредиттік белсенділігінің қалпына келтірілуі байқалды. Мәселен, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банк секторының кредиттік портфелі 2010 жылғы 5,9% төмендеумен салыстырғанда 2011 жылы 15,5% ұлғая отырып, 10 472,8 млрд. теңгені құрады.

Банктер корпоративтік сектордың кредиттік портфелі белсенді түрде арттырды. Сұраныстың неғұрлым жоғары өсуі негізінен шағын және орта бизнес және шамалы дәрежеде ірі кәсіпкерлік субъектілері есебінен іске асырылды. Бұл ретте қаржылық емес ұйымдар тарапынан неғұрлым үлкен сұраныс экономиканың сауда және жөндеу, құрылыс, өңдеуші өнеркәсіп, электр энергиясын, газды және суды өндіру және тарату, сондай-ақ ауыл шаруашылығы сияқты салаларында байқалды.

Бөлшек кредиттеу нарығында кредиттік ресурстарға халық тарапынан сұраныстың өсуінің оң динамикасы байқалды және бұл тұтыну және ипотекалық қарыздар бойынша пайыздық мөлшерлемелердің әлі де дағдарысқа дейінгі деңгейге жетпегеніне қарамастан болды. Тұтынушылық кредиттеуге банктерде пайда болған мүдделілік жеке тұлғалар тарапынан тұтынушылық кредиттерге сұраныстың ұлғаюына байланысты болды, бұл оң тренд сипатын алып үлгергенін білдіреді. Өз кезегінде, ипотекалық портфельдегі жұмыс істемейтін қарыздар үлесінің жоғары болуына байланысты ипотекалық қарыздар бойынша біршама өсу байқалмайды.

2011 жылы банктер корпоративтік кредиттеу секторымен салыстырғанда бөлшек сегменттегі неғұрлым либералдық кредиттік саясатты жүргізуді жалғастырды. Банктер корпоративтік клиенттерге қатысты кепілмен қамтамасыз ету құнының өзгеруіне және ірі бизнестің қаржылық жағдайының өзгеруіне байланысты тәуекелдерді барынша жоғары қабылдайды. Салдарынан, банктер жеке тұлғалармен салыстырғанда корпоративтік клиенттерге қатысты неғұрлым қалыпты кредиттік саясатты жүргізді.

2011 жылдың қорытындысы бойынша кредиттеу саласындағы ерекше сәт банктер арасындағы сапалы қарыз алушылар үшін бәсекелестіктің өсуі болып табылады. Нәтижесінде осы фактор құнның төмендеуіне және кредитке қолжетімділіктің өсуіне, атап айтқанда, пайыздық мөлшерлемелердің, комиссиялардың төмендеуіне және кредиттеу мерзімдерінің ұлғаюына ықпал етті.

Кредиттік тәуекел. 2011 жылдың қорытындысы бойынша проблемалы кредиттер үлесінің жоғары болуы банктердің несие портфелінің сапасына ықпал етуін жалғастырды. Несие портфелі сапасының қалыптасқан динамикасына тек алушылардың кредиттік қабілеттілігінің төмендеуі салдарынан қарыздардың жоғары жіктелген санаттардан неғұрлым төмен санаттарға миграциясы ғана емес, сонымен қатар жұмыс істемейтін қарыздарды стандартты қарыздармен ауыстыру барысының жоғары қарқындылығы себепші болды.

Активтердің сапасын жақсарту мақсатында 2011 жылы банктер проблемалық қарыздарды қайта құрылымдау рәсімдерін жүргізуді жалғастырды. Бұл ретте, банктердің көпшілігі қайта құрылымдау барысының және проблемалық кредиттер бойынша кепілге салынған мүлікті өткізу бойынша операциялардың бәсеңдегенін атап өтеді, бұл жұмыс жүргізілмеген проблемалық кредиттер санының ұлғаюына және соттың шешімі бойынша банктердің меншігі болып танылған кепілге салынған мүлікті өткізуге байланысты болды.

Банктер 2011 жылы проблемалық қарыздармен жұмыс істеу кезінде мынадай іс-шараларды жүргізді: кредиттеудің жалпы мерзімін ұзарту, төлемдер кестесін өзгерту, мерзімі өткен берешекті өтеу бойынша кейінге қалдыруды ұсыну, өсімпұл мөлшерін азайту, айыппұл санкцияларын қолданбау, банк алдындағы борышты қайта қаржыландыру, оның ішінде алушының басқа банкке өтініш жасауы арқылы.

Нәтижесінде, қайта құрылымдау қарыздардың жоғары жіктелген санаттардан неғұрлым төмен санаттарға миграциясы барысының қарқындылығын төмендетуге мүмкіндік

жасады, алайда кредиттік портфельді түбегейлі сауықтыруға мүмкіндік бермеді. Сонымен бірге, провизияларды қалпына келтіруден түскен кірістерге салық салу мәселесінің реттелмегендіктен және банктердің салаға жатпайтын активтерін басқарудың тиімді механизмдерінің болмағандықтан, банктер үмітсіз қарыздарды баланстан тыс есептен шығаруды жүргізген жоқ.

Банктердің сыртқы күйзелістерге байланыстылығын бағалау мақсатында Ұлттық банк 2011 жылы кредиттік тәуекелге стресс-тестілеу жүргізді. Мұнай бағасының 40 АҚШ долл. дейін құлдырауы көзделетін стресс сценарий нәтижесінде 3 банк тарапынан пруденциалдық нормативтердің ықтимал бұзылуы анықталды. Сонымен қатар, стресс сценарий іске асырылған жағдайда жекелеген банктердің нормативтерді ықтимал бұзуына қарамастан, банктердің қаржылық тұрақтылығын нығайту үшін бірінші деңгейдегі капиталды арттыру қажеттілігі қарастырылып отырған банктерді іріктеу бойынша 10% аспайды.

Банк секторын қорландыру. 2008 жылы басталған банктердің сыртқы міндеттемелерін ішкі міндеттемелерге ауыстыру үрдісі 2011 жылы жалғасты. Әлемдік капитал нарығының конъюнктурасы және сол сияқты Қазақстан банктері ұстанатын актив мен пассивтерді басқару саясаты қорландыру құрылымының өзгеру себептері болып табылды. Банктердің кредиттік консерватизмі олардың шетелдік көздерден айтарлықтай «қымбат» ақшаны Еуропадағы бірқатар тәуелсіз дағдарыстарға және АҚШ-тың мемлекеттік борыштарымен проблемаларға байланысты айтарлықтай құбылмалылықты көрсететін мөлшерлемелер бойынша тартуға шектеулі қажеттілігін айқындауды жалғастыруда. Банктердің сыртқы борышының көлемі 2011 жылы жаңа тартулардың көлемі төмен болған кезде міндеттемелерді өтеу есебінен төмендеді. Бұл ретте сыртқы қорландыруды ішкі қорландырумен ауыстыру басым түрде резиденттердің депозиттер тартуы есебінен болды. Қазақстан банктерінің депозиттік базасы 2011 жылы қорландырудың жалпы көлемінің 2/3 құрады. Ішкі депозиттер көлемі өсуінің жоғары қарқыны мынадай екі негізгі факторлардың ықпалымен қалыптасты: банк секторын қолдау жөнінде жүргізілген шаралар және қор нарығының дамымауы салдарынан бос ақша қаражаттын орналастыру құралы ретінде депозиттердің баламасының болмауы салдарынан банкте сенімнің сақталуы және жылжымайтын мүлік нарығының алыпсатарлық тартымдылығының төмендеуі. Сонымен қатар, 2011 жылы басым салаларды қолдау шеңберінде бөлінген қаражатты біртіндеп қайтару жалғасты. Жалпы алғанда, банктер бойынша 2008-2010 жылдардағы тұрақсыздық кезеңінен кейін экономиканы және қаржы секторын қалпына келтіру аясында «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ еншілес және тәуелді ұйымдарының банктерде орналастырылған депозиттерінің олардың жиынтық міндеттемелеріндегі үлесі 10,3%-дан 7,6%-ға қысқарды.

Үкімет және Ұлттық Банк тарапынан қаржылық тұрақтылықты нығайту жөніндегі шаралар. Қаржылық тұрақтылықты нығайту мақсатында 2011 жылы мемлекет мынадай бірқатар шараларды қабылдады:

- салық заңнамасына үмітсіз қарыздарды есептен шығару кезінде провизияларды қалпына келтіруден түскен кірістерді салық салынатын кірістен шегерімдерге жатқызу болжанатын өзгерістер енгізілді.

- банктердің баланстарын санациялау барысында орталықтандырылған және орталықтандырылмаған тәсілдерді пайдалану болжанатын Екінші деңгейдегі банктердің активтерінің сапасын жақсарту тұжырымдамасы әзірленді. Мәселен, Тұжырымдаманы іске асыру шеңберінде Ұлттық Банк мамандандырылған еншілес ұйым – «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ-ын құрды, ол банктердің проблемалық активтерін сатып алады және олардың сапасын қалпына келтіру жөніндегі шараларды жүзеге асырады. Тұжырымдамада сондай-ақ сапасыз активтерді сатып алу және олардың құнын банктердің қалпына келтіруі жөніндегі іс-шараларды жүргізу мақсатында арнайы мақсаттағы еншілес ұйым құру болжанады (орталықтандырылмаған тәсіл). Осы шараларды іске асыруға байланысты 2012

жылы көптеген ірі және орта банктердің кредиттік портфелі сапасының жақсаруын күтуге болады.

2011 жылы Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңесінің 18 отырысы өтті, оларда Қазақстанның қаржы жүйесін дамытудың неғұрлым өзекті аспектілері талқыланды. Көрсетілген отырыстар шеңберінде Қазақстан банк секторының өтімділікті және резервтерді реттеу, сақтандыру нарығын пруденциалдық реттеуді өзгерту және Solvency II ендіру, резидент еместердегі қайта сақтандыруға қойылатын талаптарды жетілдіру, жинақтаушы зейнетақы жүйесін және бағалы қағаздар нарығындағы айла-шарғының алдын алуды және оның инфрақұрылымын жақсартуды қоса алғанда бағалы қағаздар нарығын жетілдіру бөлігінде Basel III талаптарына көшу мәселесі қарастырылды.

II. АҚША-КРЕДИТ САЯСАТЫ, АЛТЫНВАЛЮТА АКТИВТЕРІН БАСҚАРУ ЖӘНЕ ВАЛЮТАЛЫҚ РЕТТЕУ.

2.1. Ақша-кредит саясаты

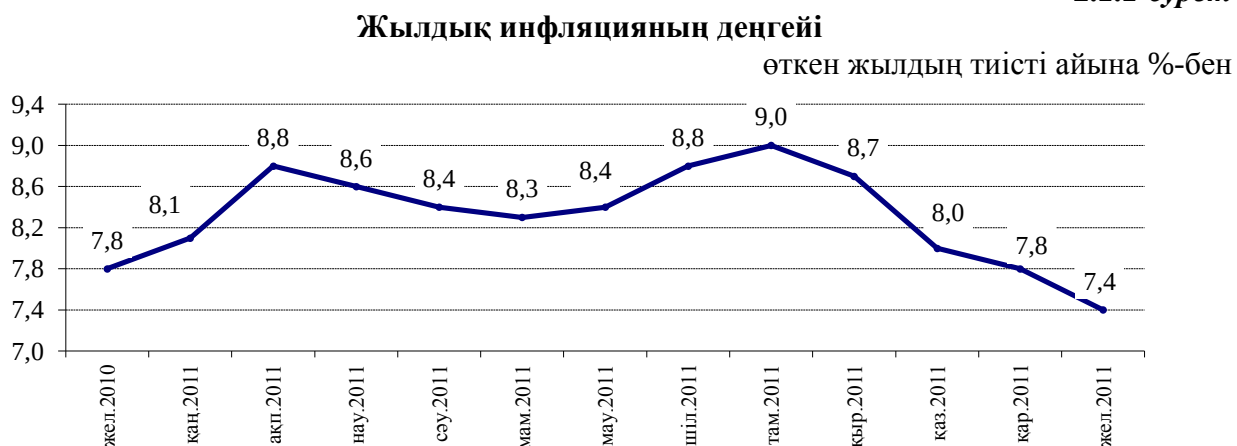
2011 жылдың бірінші жартысында экономикадағы инфляция аясының сақталуы байқалды, ол 2011 жылдың екінші жартысында төмендеді. Сыртқы факторлардың пайда болуы 2011 жылдың бірінші жартысында экономикадағы инфляция аясының себебі болды. Мұнайдың бағаларын қоса алғанда, тауар нарықтарындағы әлемдік бағалардың көтерілуі Қазақстан ішіндегі және Кеден одағы бойынша әріптес елдердегі бағалар деңгейі бойынша диспаритет Қазақстандағы инфляциялық процестердің қалыптасуына көтеріңкі әсер етті. Сонымен қатар, 2010 егіс жылы жекелеген астық түрлерінен айтарлықтай төмен өнім алу олардың тұтынушылық нарықтағы дефицитіне алып келді, салдарынан олардың бағалары көтерілді.

2011 жылы инфляцияның өсу факторлары сондай-ақ баға құру механизмінің тиімсіздігіне, бәсекелестіктің болмауына немесе төмен болуына, жекелеген тауар және қызмет көрсету нарықтарының монополиялануына, сондай-ақ халықтың ақшалай кірістерінің тұрақты өсуіне байланысты болды.

Бұл ретте 2011 жылы Қазақстанда инфляциялық процестердің қалыптасуы монетарлық факторлар тарапынан ең төменгі әсер ету аясында болды. Мәселен, ақша массасының өсуі 2011 жылы 15,0% құрады, ақша базасы 10,3% кеңейді.

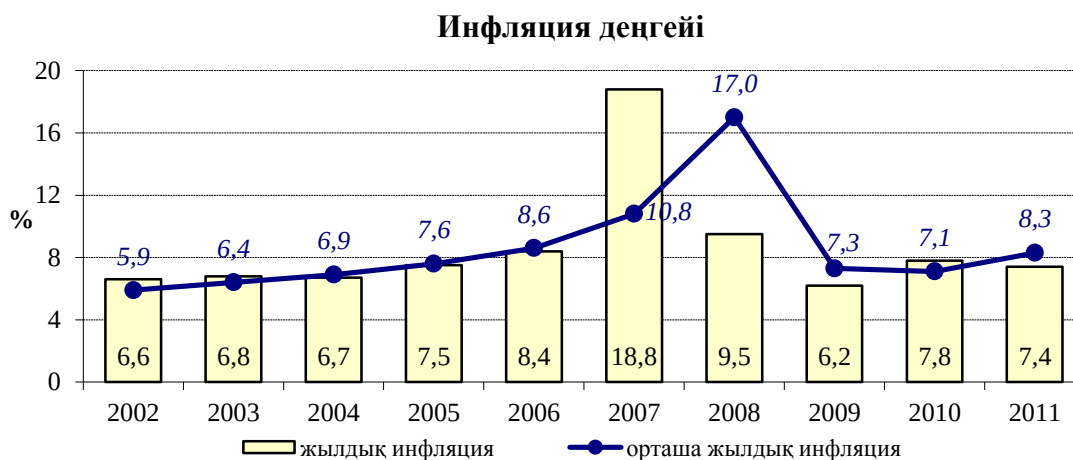
Сонымен қатар, Үкімет пен Ұлттық Банктің бағалар тұрақтылығын қамтамасыз етудегі іс-қимылдарының үйлестірілуі және теңестірілуі инфляция қарқынының айтарлықтай бәсеңдетуге мүмкіндік жасады. Нәтижесінде, 2011 жылдың қорытындысы бойынша инфляция мақсатты дәліз 6-8% шегінде қалыптасып, 7,4% құрады (2.1.1-сурет).

2.1.1-сурет

2011 жылы жылдық көрсетілген инфляция 2010 жылғы инфляциямен салыстырғанда 0,4 пайыздық тармақпен қалыптасты (2.1.2-сурет). Орташа жылдық инфляция 2010 жылғы 7,1% салыстырғанда 8,3% болды.

2.1.2-сурет

2011 жылы азық-түлікке жатпайтын тауарлардың және ақылы қызмет көрсетудің бағаларының өсу қарқыны 2010 жылғы деңгейде сақталды. Бұл ретте азық-түлік тауарлардың біршама бағасы бәсеңдеді. Азық-түлік тауарлары 9,1% (2010 жылы – 10,1%), азық-түлікке жатпайтын тауарлар – 5,3% (5,5%), халыққа ақылы қызмет көрсету – 7,3% (6,8%) қымбаттады.

Жарма бағасының 43,3%, бензин бағасының 24,0%, дизель отыны бағасының 26,2%, ет және ет өнімдері бағасының 23,2%, білім беру қызметі бағасының 12,4%, сүт өнімдері бағасының 8,9%, тұрғын үй коммуналдық қызмет көрсету бағасының 6,5% біршама өскенін көрсетті.

Әлемдік бағалардың біртіндеп өсуі Қазақстан өндірушілерінің өнеркәсіп өнімінің 2011 жылы қымбаттауына әсер етті. Өнеркәсіп өнімі тұтастай алғанда 2011 жылы 20,3% қымбаттады (2010 жылы 12,9% өсті).

Бұл ретте өндірілген өнім 21,3%, оның ішінде аралық тұтыну өнімі 23,2%, өндіріс құралдары 11,6%, ал тұтыну тауарлары 9,2% қымбаттады. Өндірістік сипаттағы қызмет көрсету 8,1% қымбаттады.

Ақша-кредит саясатының құралдары. 2011 жылы Ұлттық Банктің негізгі мақсаты елде баға тұрақтылығын қамтамасыз ету және жылдық инфляцияны 6-8% шегінде ұстап тұру болды.

2011 жылы Ұлттық Банк басқарылатын өзгермелі валюталық бағам режиміне көшті. Ұлттық Банк ұлттық валютаның тұрақтылығын қамтамасыз етуге және отандық өндірушілер үшін қолайлы бәсекеге қабілетті ортаны сақтауға бағытталған саясатты жүргізді.

2011 жыл ішінде ішкі валюта нарығындағы ахуал тұрақты болып қалды. Бұл ретте, әлемдік қор нарықтарындағы тұрақсыз ахуал Қазақстандағы валюта нарығының қатысушыларына өз ықпалын көрсетті. Бұл теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша айырбастау бағамының кейбір құбылмалылығымен қоса жүрді. Бұл ретте, 2011 жылғы бірінші жартыжылдықта теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша шамалы нығаюы, ал екінші жартыжылдықта теңгенің кейбір әлсіреуі байқалды. Сонымен қатар, теңгенің АҚШ долларына қатысы бойынша айырбастау бағамының құбылуы шамалы болды.

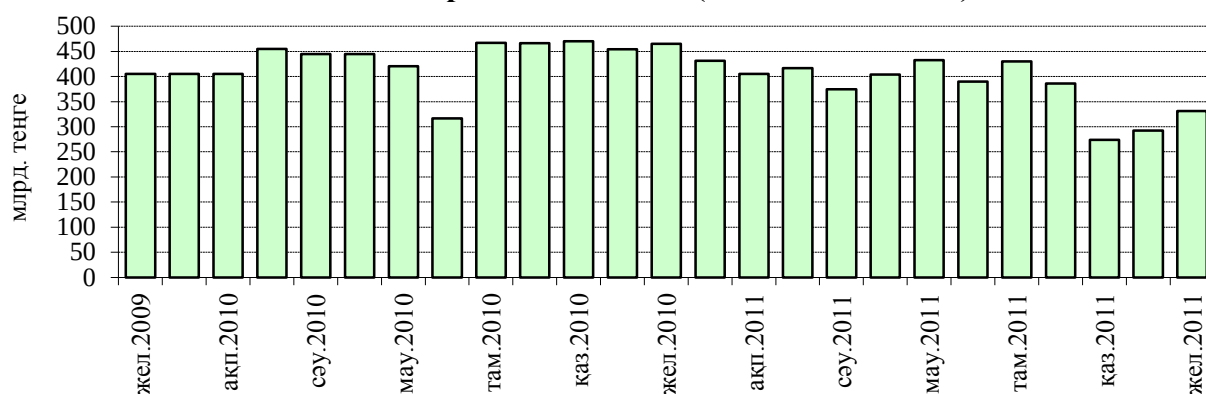
Бағамдардың айтарлықтай күрт көтерілуіне жол бермеу және валюта нарығында тұрақтылықты ұстап тұру мақсатында Ұлттық Банк биржалық және биржадан тыс нарыққа нарықтағы жағдайға қарай шетел валютасын сатып алушы және сол сияқты сатушы ретінде қатысты. Сондай-ақ 2011 жылы Ұлттық Банк Қаржы министрілігі үшін конверсиялық операциялар жүргізді.

2011 жылы Ұлттық Банк кері РЕПО операциялар арқылы банктерге қайта қаржыландыру қарыздарын берді. Қаржыландыру қарыздарының жалпы көлемі 2011 жылы 5,5 трлн. теңге болды. Осы операциялардың мерзімдері 1 айдан асқан жоқ.

2011 жылдың аяғындағы жағдай бойынша банктердің Ұлттық Банк алдындағы кері РЕПО операциялары бойынша өтемеген берешегінің көлемі 331,1 млрд. теңге құрады (2.1.3-сурет).

2.1.3-сурет

**Банктерге берілген қайта қаржыландыру қарыздары бойынша
өтелмеген берешектің көлемі (кезеңнің аяғында)**

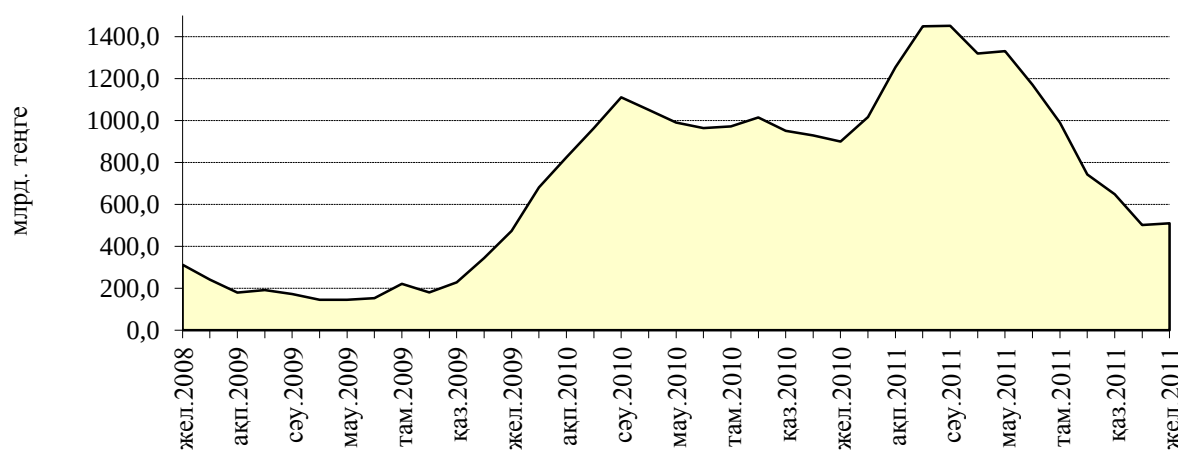

Ақша нарығындағы қысқа мерзімді өтімділікті реттеуді Ұлттық Банк қысқа мерзімді ноттардың эмиссиясы және банктерден депозиттер тарту арқылы жүргізді. Пайыздық мөлшерлемелердің ең төменгі деңгейге дейін төмендеуіне қарамастан осы құралдарға банктер тарапынан сұраныс бүкіл жыл бойы барынша жоғары болып қалды. Сонымен қатар 2011 жылдың аяғында банктер тарапынан осы құралдарға сұраныс біршама төмендеді.

2011 жылғы қаңтар-желтоқсанда 2010 жылғы тиісті кезеңмен салыстырғанда шығарылған қысқа мерзімді ноттардың көлемі 10,0% азайып, 3,0 трлн. теңгені құрады. Айналыстағы ноттардың көлемі 2011 жылғы желтоқсанда 2010 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 509,8 млрд. теңгеге дейін 43,3% азайды (2.1.4-сурет).

2.1.4-сурет

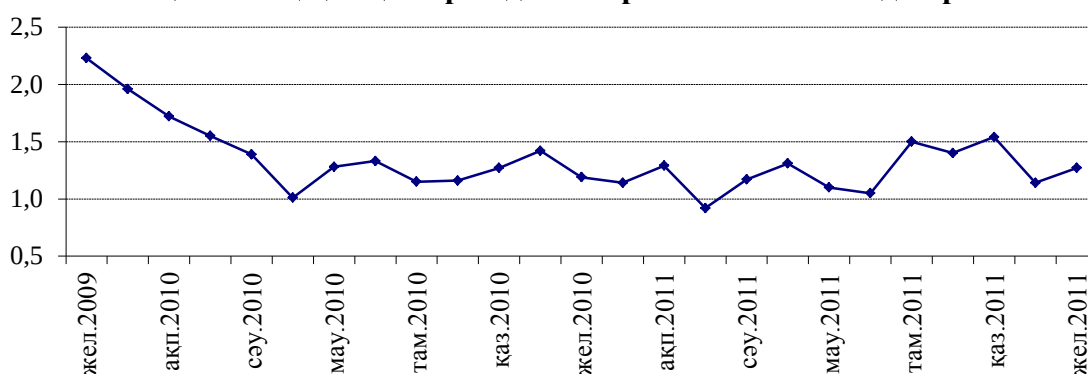
Айналыстағы қысқа мерзімді ноттар (кезеңнің аяғында)

Ноттар бойынша орташа алынған кірістілік 2010 жылғы желтоқсандағы 1,19%-дан 2011 жылғы желтоқсандағы 1,27%-ға дейін өсті (2.1.5-сурет). Ұлттық Банк 2011 жылы айналыс мерзімі 3, 6 және 9 ай болатын қысқа мерзімді ноттар шығарды.

2.1.5-сурет

Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттары бойынша тиімді кірістілік

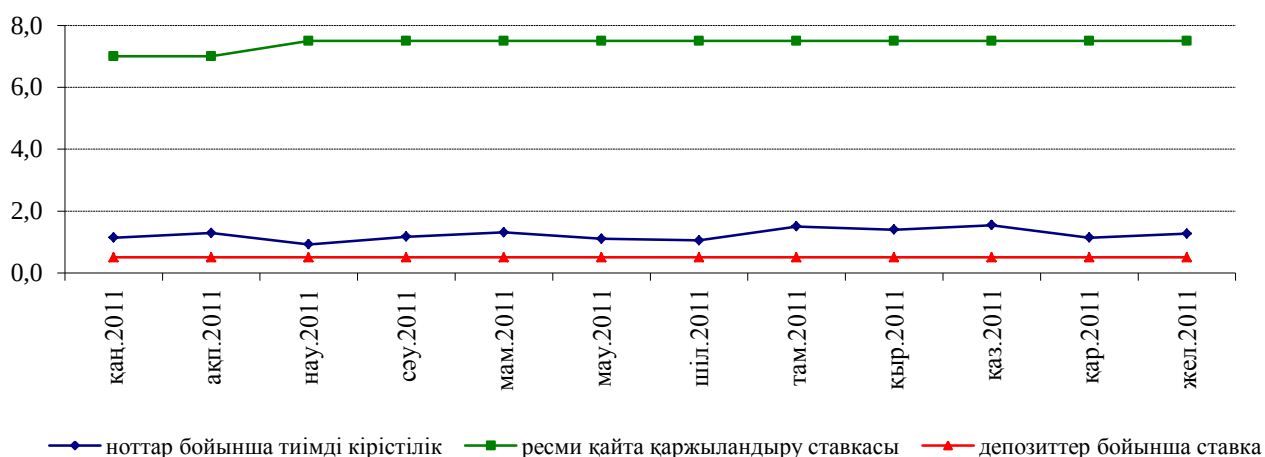
Екінші деңгейдегі банктерден 2011 жылы 13,3 трлн. теңге сомаға депозиттер тартылды, бұл 2010 жылға қарағанда 22,0% көп. Банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша қалдықтар 2010 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 4,6 есе төмендеп, 2011 жылғы желтоқсанның аяғында 94,1 млрд. теңгені құрады.

Ұлттық Банктің ішкі нарықта екінші деңгейдегі банктермен операцияларының қорытындылары 2011 жылы 56,5 млрд. теңге өтімділік алу болды.

2011 жылы Ұлттық Банктің пайыздық мөлшерлемелерінің дәлізі кеңейтілді. 2011 жылдың басында инфляциялық процестердің кейбір жеделдеуі салдарынан, сондай-ақ инфляциялық күтулерге әсер ету мақсатында Ұлттық Банк ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесін 7,0%-дан 2011 жылғы 9 наурыздағы 7,5%-ға дейін көтеру туралы шешім қабылдады. Одан әрі 2011 жыл бойы ресми қайта қаржыландыру мөлшерлемесі, сондай-ақ банктердің Ұлттық Банктегі депозиттері бойынша пайыздық мөлшерлемелер өзгеріссіз қалды және 7 күндік депозиттер бойынша 0,5% және 1 айлық депозиттер бойынша 1,0% болды (2.1.6-сурет).

2.1.6-сурет

Ұлттық Банктің операциялары бойынша мөлшерлемелер

Ең төменгі резервтік талаптар. Ақша-кредит саясатын қатаңдату мақсатында инфляциялық қысым сақталған жағдайда ЕТРТ ішкі міндеттемелер бойынша 2,5% және өзге де міндеттемелер бойынша 4,5% деңгейде белгіленді. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес ЕТРТ жаңа нормативтері 2011 жылғы 31 мамырдан бастап қолданысқа енгізілді.

Ақша агрегаттары. Ақша көрсеткіштері 2011 жылы оң өсу динамикасын көрсетті.

2011 жылы Ұлттық Банктің халықаралық резервтері ұлғайды. Ұлттық Банктің жалпы резервтері 29,3 млрд. АҚШ долл. дейін 3,7% өсті. Ұлттық Банктің таза халықаралық резервтері 3,8% ұлғайып, 28,8 млрд. АҚШ долл. құрады. банктердің Ұлттық Банктегі шетел валютасындағы корреспонденттік шоттарындағы қалдықтардың өсуі және Үкіметтің Ұлттық Банктегі шоттарына валюталардың түсуі ішкі валюта нарығында валюталар сатумен, Үкіметтің сыртқы борышына қызмет көрсету бойынша операциялармен және Ұлттық қордың активтерін алтынвалюта резервтері есебінен толықтырумен ішінара бейтараптандырылды. Бұл ретте, алтындағы активтер жүргізілген операциялар және оның әлемдік нарықтардағы бағасының өсуі нәтижесінде 36,0% өсті.

2011 жылы елдің халықаралық резервтері тұтастай алғанда, Ұлттық қордың шетел валютасындағы активтерін (43,7 млрд. АҚШ долл.) қоса алғанда, 73,0 млрд. АҚШ долл. дейін 23,2% өсті.

2011 жылы ақша базасы 10,3% кеңейіп, 2 836,1 млрд. теңгені құрады (2010 жылы 5,0% кеңейді). Ұлттық Банктің таза ішкі активтерінің және сол сияқты таза сыртқы активтерінің өсуі ақша базасы кеңеюінің негізгі себебі болды.

Тар ақша базасы, яғни банктердің Ұлттық Банктегі мерзімді депозиттерін есептемегендегі ақша базасы 2 739,3 млрд. теңгеге дейін 27,8% кеңейді.

2011 жылы Ұлттық Банктің таза ішкі активтері негізінен, Ұлттық Банктің қысқа мерзімді ноттар бойынша банктер алдындағы міндеттемелерінің айтарлықтай төмендеуі есебінен қысқарды.

2011 жылы ақша базасының неғұрлым көп тарылуы (9,7%) тамызда байқалды, ақша базасының барынша кеңеюі (10,6%) шілдеде болды.

2011 жылы банк жүйесіндегі ішкі және сыртқы активтердің өсуі салдарынан ақша массасы 15,0% өсіп, 9 751,1 млрд. теңге болды.

Банк жүйесінің таза сыртқы активтері құрылымында 2011 жылы Ұлттық Банктің және сол сияқты банктердің таза сыртқы активтері өсті. Банктердің таза сыртқы активтерінің өсуіне негізінен банктердің резидент еместер алдындағы міндеттемелерінің төмендеуі және резидент еместерге қойылатын талаптардың өсуі себепші болды.

Экономиканы монеталандыру деңгейі ақша массасының өсу (15,0%) қарқынымен салыстырғанда номиналдық ЖІӨ басым өсуі салдарынан (25,2%) 2010 жылдың аяғындағы 38,9%-дан 2011 жылдың қорытындылары бойынша 35,7%-ға дейін төмендеді.

Ақша мультипликаторы ақша базасының кеңеюі қарқынымен салыстырғанда ақша массасы өсуінің басым қарқыны нәтижесінде 2010 жылғы желтоқсандағы 3,30-дан 2011 жылғы желтоқсандағы 3,44-ке дейін өсті.

Ақша массасының құрылымында айналыстағы қолма-қол ақша (M0) 2011 жылы 1 365,7 млрд. теңгеге дейін 18,9%, резиденттердің депозиттері 8 385,4 млрд. теңгеге дейін 14,3% өсті. Осылайша, ақша массасының негізгі құрамдас бөлігінің құрылымында резиденттердің банк жүйесіндегі депозиттерінің өсуі қарқынымен салыстырғанда айналыстағы қолма-қол ақшаның басымдықпен өсуі қарқыны тіркелді. Нәтижесінде резиденттер депозиттерінің ақша массасының құрылымындағы үлесі 2010 жылғы желтоқсандағы 85,6%-дан 2011 жылғы желтоқсанның қорытындысы бойынша 86,0%-ға дейін төмендеді.

2.2. Ұлттық Банктің алтынвалюта активтері және оларды басқару

Алтынвалюта активтері көрсеткіштерінің динамикасы. Ұлттық Банктің жалпы алтынвалюта активтерінің жалпы көлемі 2011 жылдың аяғында 29 323,2 млн. АҚШ долл. болды, бұл 2010 жылдың аяғындағы осындай көрсеткішпен салыстырғанда 1 048,2 млн. АҚШ долл. көп. Алтынвалюта активтері көлемінің өзгеруіне еркін айырбасталатын валютадағы активтердің 50,4 млн. АҚШ долл. азаюы әсер етті, бағалы металдардағы активтер 1 098,6 млн. АҚШ долл. ұлғайды.

2011 жылы активтердің валютадағы бөлігінің өзгеруіне төмендегілер себепші болды.

2011 жылы Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасындағы (KASE) және биржадан тыс нарықтағы нетто-сату көлемі 2 046 млн. АҚШ долл. болды. Бұл ретте жыл ішіндегі үрдістер әртүрлі бағытта болды. Мәселен, 2011 жылғы қаңтар – мамыр аралығында еркін айырбасталатын валютаға ұсыныс оған сұраныстан басым болды, ала 2011 жылғы маусым – желтоқсанда сұраныс басым болды. Қаржы министрлігінің операциялары бойынша нетто-сатып алу 2011 жыл ішінде 2 040,5 млн. АҚШ долл. құрады.

Қаржы министрлігінің пайдасына мұнай-газ секторының компанияларынан салықтарды төлеу түрінде шетел валютасының және басқа төлемдердің түсуі 13 577,2 млн. АҚШ долл. болды. 12 910,8 млн. АҚШ долл. мөлшеріндегі қаражат Ұлттық қордың тұрақтандыру портфеліне аударылды. Бұл ретте 2011 жыл ішінде Ұлттық қордың қаражатын конвертациялау және реконвертациялау операциялары жүзеге асырылды, олардың қорытындысы бойынша Ұлттық Банктің теңгедегі алтынвалюта активтерінің валюталық активтерін нетто-сату 1,5 млрд. АҚШ долл. құрады.

Ұлттық Банк 2011 жылы Қаржы министрлігінің сыртқы борыш бойынша жалпы сомасы 155 млн. АҚШ долл. болатын төлемдерін жүзеге асырды.

Сонымен бірге, алтының әлемдік бағалары 2011 жылғы 1 қаңтардағы бір трой унция үшін 1 410,3 АҚШ долларынан 2012 жылғы 1 қаңтардағы бір трой унциясы үшін 1 547,5 АҚШ долларына дейін көтерілді.

Осылайша, Ұлттық Банк жүргізген операциялардың қорытындылары бойынша таза алтынвалюта активтері 2010 жылдың аяғымен салыстырғанда 1 052,4 млн. АҚШ долл. ұлғайып, 28 763,6 млн. АҚШ долл. болды.

Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін басқару. Ұлттық Банк Басқармасының 2006 жылғы 27 қазандағы № 105 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің алтынвалюта активтерін басқару бойынша инвестициялық стратегиясында белгіленген талаптарды сақтауға бақылау күн сайын жүзеге асырылды.

Алтынвалюта активтерінің кірістілігін есептеу күн сайын жүзеге асырылды.

Ұлттық Банк Төрағасының 2011 жылғы 17 қаңтардағы № 10 өкіміне сәйкес алтынвалюта активтерінің ішіндегі шамамен 2 млрд. АҚШ долл. сомасындағы активтерді өтімділік портфелінен инвестициялық портфельге аудару жүзеге асырылды.

Сондай-ақ алтынвалюта активтерін басқару стратегиясын жетілдіру, ұзақ мерзімді перспективадағы кірістілікті ұлғайту және алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелін әртараптандыру мақсатында Ұлттық Банк Басқармасының 2011 жылғы 30 мамырдағы № 51 қаулысымен қолданылып жүрген Алтынвалюта активтерін басқару бойынша инвестициялық стратегиясына өзгерістер мен толықтырулар қабылданды. Мәселен, абсолюттік кірістілік портфелінің базасында стратегиялық портфель құрылды. Алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелін валюталық құрылымы Канада долларымен және Оңтүстік Корея воналарымен толықтырылды.

Еуроаймақ елдерінің қаржылық конъюнктурасының нашарлауы тәуекелінің өсуіне байланысты Ұлттық Банк Басқармасының 2011 жылғы 30 қыркүйектегі № 119 қаулысымен алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінің еуроадағы қосалқы портфелі үшін жаңа эталондық портфелін қабылдау туралы шешім қабылданды, оған ең жоғары кредиттік рейтингісі бар Еуроаймақ елдерінің бағалы қағаздары ғана енгізілді.

Ұлттық Банк Төрағасының 2011 жылғы 11 қазандағы № 93 өкіміне сәйкес өтімділік портфеліндегі меншікті қаражаттың жеткілікті деңгейін ұстап тұру үшін алтынвалюта активтерінің ішіндегі шамамен 2 млрд. АҚШ долл. сомасындағы активтерді инвестициялық портфельден өтімділік портфеліне аудару жүзеге асырылды.

Сондай-ақ Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін басқару тиімділігін арттыру мақсатында Алтынвалюта активтерінің бөлігін сыртқа басқаруға (AssetManagement) беру тәртібі және талаптары туралы ереже қабылданды, алтынвалюта активтерін басқарудың негізгі қағидаттары туралы ереже жаңартылды. Алтынвалюта активтер үшін екі жаңа

ауқымды кастодиан, сондай-ақ «Ауқымды пассивтік акциялар», «Инвестициялық деңгейдегі ауқымды корпоративтік бағалы қағаздар», «Дамушы елдердің ауқымды облигациялары», «Айырбасталатын корпоративтік облигациялар» мандаттары бойынша бірқатар сыртқы басқарушылар бекітілді. Алтынвалюта активтерін толықтыру үшін құйма түріндегі тазартылған алтынды сатып алуға мемлекеттің басым құқықтарын іске асыру ережелері бекітілді. Ұлттық Банктің Инвестициялық комитеті тарлы ережеге өзгеріс бекітілді.

Ұлттық Банктің алтынвалюта активтерін басқару нәтижелері. Алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелі. Алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінің нарықтық құны 2011 жылдың басында 19 733,6 млн. АҚШ долл. болды, ал 2011 жылдың аяғында ол 20 006,8 млн. АҚШ долл. болды. 2011 жылы алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінде АҚШ долларымен есептелген инвестициялық кіріс (іске асырылған және іске асырылмаған) пайда болды, ол 277,1 млн. АҚШ долл. болды.

2011 жылы валюталар қоржынында көрсетілген алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінің кірістілігі 2,36% болды. Эталондық портфельдің кірістілігі 2,22% болған кезде үстеме кірістілік 14 базистік тармақты құрады.

2011 жылы АҚШ долларымен көрсетілген алтынвалюта активтерінің инвестициялық портфелінің кірістілігі 0,82% болды. Эталондық портфельдің кірістілігі 0,68% болған кезде үстеме кірістілік 14 базистік тармақ болды.

2011 жылдың аяғында инвестициялық портфельдің активтерін құралдар бойынша бөлудің мынадай құрылымы болды: ақша және оның баламалары – 0,86%, мемлекеттік бағалы қағаздар – 91,05%, агенттік бағалы қағаздар – 2,10%, халықаралық қаржы ұйымдарының бағалы қағаздары – 3,43%, корпоративтік бағалы қағаздар – 2,56%. Инвестициялық портфельдің активтерін кірістілік қисығына бөлудің мынадай құрылымы болды: 1 жылдан аз – 35,21%, 1-2 жылғы – 41,74%, 2-3 жылғы – 22,70%, 3-4 жылғы – 0,00%, 4-5 жыл – 0,35%.

Стратегиялық портфель. Алтынвалюта активтерінің стратегиялық портфелінің нарықтық құны 2011 жылдың басында 393,3 млн. АҚШ долл., ал 2011 жылдың аяғында 398,5 млн. АҚШ долл. құрады.

Алтынвалюта активтерінің стратегиялық портфелінің кірістілігі 2011 жылы 1,33% болды. Эталондық кірістілік 0,34% болған кезде үстеме кірістілік 99 базистік тармақ болды. Инвестициялық кіріс (іске асырылған және іске асырылмаған) 5,2 млн. АҚШ долл. болды.

Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелі. Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелінің нарықтық құны 2011 жылдың басында 4 535,5 млн. АҚШ долл., 2011 жылдың аяғында 4 830,2 млн. АҚШ долл. болды.

Алтынвалюта активтерінің өтімділік портфелі ақша-кредит саясатын жүргізуге арналған және барлық ағындар және түрлі төлемдер де ол арқылы жүзеге асырылады. Осы портфель алтынвалюта активтері портфельдерінің кірістілігін бағалауға қосылмайды және эталондық портфелі жоқ.

Алтын портфелі. Алтынвалюта активтерінің алтын портфелінің көлемі нарықтық бағалауға сәйкес 2011 жылдың басында 3 042,02 млн. АҚШ долл., ал 2011 жылдың аяғында ол 4 036,3 млн. АҚШ долл. болды.

2.3. Валюталық реттеу және бақылау

Валюталық реттеу режимдері. Валюталық операциялар және капитал ағындары бойынша шынайы ақпарат базасын құру және осы база негізінде валюталық операциялардың талдама мониторингін жүргізу валюталық реттеудің басым міндеті болып қалды. Валюталық реттеудің қазіргі режимдері (тіркеу және хабарлау) валюталық операциялар жүргізуді шектемейді және капитал қозғалысы операцияларының статистикалық мониторингі мақсаты бар.

Ұлттық Банктің аумақтық филиалдарының валюталық операциялары тіркеуі шеңберінде 1 477 тіркеу куәлігі берілді, оның ішінде мынадай операциялар бойынша:

- резиденттердің резидент еместерді кредиттеуі – 335;
- резидент еместердің резиденттерді кредиттеуі – 823;
- резидент еместердің Қазақстанға тікелей инвестициялары – 222;
- резидент еместердің шетелге тікелей инвестициялары – 86;
- капитал қозғалысының басқа операциялары – 11.

Валюталық операциялар туралы хабарлау шеңберінде Ұлттық Банктің аумақтық филиалдары және орталық аппараты 314 хабарлау туралы куәлік берді, оның ішінде:

- резидент еместердің банктерді кредиттеуі – 63;
- резидент еместердің Қазақстанға тікелей және портфельдік инвестициялары – 40;
- резиденттердің шетелге тікелей және портфельдік инвестициялары – 29;
- туынды қаржы құралдарымен операциялар – 4;
- капитал қозғалысының басқа операциялары – 15;
- резиденттердің шетелде шоттар ашуы – 163.

Айырбастау пункттерінің қызметін реттеу. Валюталық құндылықтарды пайдалануға байланысты қызметті лицензиялау шеңберінде Ұлттық Банк 2011 жылы 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыруға 23 лицензия берді.

Айырбастау пункттерінің қызметін талдау тұрақты негізде жүргізіледі және айырбастау операциялары саласындағы бұзушылықтар статистикасы жүргізіледі.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасының аумағында 2981 айырбастау пункті жұмыс істейді, оның ішінде 2 015 банктік айырбастау пункті (1 автоматтандырылған айырбастау пунктін қоса алғанда), 923 уәкілетті ұйымдардың (банктік емес заңды тұлғалардың) айырбастау пункті және «Қазпочта» АҚ-ның 43 айырбастау пункті.

2011 жылдың басымен салыстырғанда айырбастау пункттерінің саны 55-ке қысқарды. Бұл ретте уәкілетті ұйымдардың және «Қазпочта» АҚ-ның айырбастау пункттерінің саны тиісінше 37-ге және 4-ке өсті.

2011 жылы банктерге және уәкілетті ұйымдарға айырбастау пунктінің 351 тіркеу куәлігі берілді, айырбастау пункттерінің 377 тіркеу куәлігі ерікті түрде қайтарылды.

Уәкілетті ұйымдар ерікті түрде 24 лицензияны қайтарды.

Экспорттық-импорттық валюталық бақылау. Резиденттердің экспорттық және импорттық мәмілелер бойынша шетел және ұлттық валютаны репатриациялау талаптарын орындауын қамтамасыз ету мақсатында Ұлттық Банк экспорттық-импорттық валюталық бақылауды (ЭИБВ) қолданады. ЭИБВ мақсаттары үшін уәкілетті банктер сомасы 50 мың АҚШ долларынан асатын экспорттық және импорттық келісімшарттар бойынша мәмілелер паспорттарын ресімдейді және келісімшарт бойынша ақша және тауар қозғалысын одан әрі салыстыру ЭИБВ автоматтандырылған схемасы шеңберінде жүргізіледі. Мәміле паспорты ресімделген келісімшарттар шеңберіндегі тауарлар қозғалысы бойынша деректерді кеден органдары жүк кедендік декларациялардың деректері түрінде ұсынады, онда деректемелердің бірі ретінде мәміле паспортының нөмірі көрсетілген.

ЭИБВ саласындағы қызмет ЭИБВ түрлендірілген нұсқасын одан әрі іске асыруға бағытталды.

2011 жылы ЭИБВ жетілдіру жөніндегі жұмыс тобы ұсынған ЭИБВ механизмін жетілдіруді іске асыру бойынша жұмыс жалғасты. Мәселен, Ұлттық Банк «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне валюталық реттеу және валюталық бақылау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының № 530-IV Заңын (бұдан әрі – Заң) әзірледі, бұл Заңда мәмілелер паспорттарын ресімдеу рәсімдерін сыртқы сауда келісімшартын есептік тіркеу рәсіміне ауыстыру көзделеді.

Заңға Қазақстан Республикасының Президенті 2012 жылғы 6 қаңтарда қол қойды.

Сондай-ақ, «Валюталық реттеу және валюталық бақылау» Кеден одағы комиссиясының Сараптама тобы қабылдаған репатриациялау талапты сақтаудың және тиісінше, осы талапты кеден одағына мүше мемлекеттердің резиденттері арасындағы сыртқы сауда мәмілелерін қатысты орындауды бақылаудың мақсатқа сай болуы туралы шешімге сәйкес, Ұлттық Банк Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасында экспорт-импорт валюта бақылауын жүзеге асыру ережесін бекіту туралы» 2006 жылғы 17 тамыздағы № 86 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» қаулысының жобасы әзірленді.

Сонымен бірге, 2012 жылғы 6 қаңтарда Заңның қабылдануына байланысты осы қаулының күші жойылды және тиісті нормалар Қазақстан Республикасында экспорт-импорт валюта бақылауын жүзеге асыру қағидаларын жаңа редакцияда әзірлеу кезінде ескерілді (Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2012 жылғы 24 ақпандағы № 42 қаулысымен қабылданды).

«Экспорттық-импорттық валюталық бақылау нәтижелерін жинау және талдау» автоматтандырылған ақпараттық шағын жүйесі шеңберінде валюта және тауарлар қозғалысы жөнінде, сондай-ақ валюталық заңнаманың нормаларын бұзу жөнінде уәкілетті банктермен электрондық хабар алмасу жалғастырылды. 2011 жылы уәкілетті банктерден Ұлттық Банктің филиалдарына 1 172 хабар валюталық заңнаманың бұзылуын қарастыру үшін келіп түсті.

2011 жыл бойы Қаржы министрлігінің Кедендік бақылау комитетінен мәмілелер паспорттары бойынша тауралар қозғалысы туралы ақпаратты электрондық түрде алу және оның жаңа форматын 2011 жылғы 1 қаңтардан бастап тауарларға арналған декларация нысанының өзгеруіне байланысты (Кеден одағы комиссиясының шешіміне сәйкес) келісу бойынша жұмыс жалғастырылды.

Валюталық заңнаманы бұзушылықтар саласындағы әкімшілік іс жүргізу. 2011 жылы валюталық заңнама саласында әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтау және болдырмау бойынша жұмысты жалғастырды.

Сыртқы сектордың статистикасын қалыптастыру үшін валюталық операциялар бойынша уақтылы, толық және дәйекті есепке алуды қамтамасыз ету мақсатында тіркеу куәліктерін және хабарлау туралы куәліктерді алуға өтініш беру мерзімдерін бұзғаны үшін, шынайы емес ақпарат бергені үшін, сондай-ақ валюталық операциялар бойынша есептілікті уақтылы ұсынбағаны үшін әкімшілік жауапкершілік көзделеді.

Ұлттық Банк 2011 жылы валюталық заңнама және бастапқы статистикалық деректер саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы 1231 іс қозғады:

1) 1 165 іс бойынша жаза қолданылды, олардың үлкен бөлігі ескерту түрінде – 969, бұл ретте 196 іс бойынша айыппұл сомасы 486,7 млн. теңге болды;

2) 66 іс бойынша өндіріс тоқтатылды.

Валюталық бақылау мәселелері бойынша инспекциялау. Ұлттық Банк 2011 жылы (2012 жылғы 16 қаңтардағы жағдай бойынша «ЭИВБ» ААШЖ деректеріне сәйкес) валюталық заңнаманы сақтау мәселелері бойынша **1 301** тексеру жүргізді, оның ішінде:

1) 988 жоспардан тыс, оның ішінде:

- уәкілетті ұйымдарды – 3;
- уәкілетті банктерді (филиалдарды) – 6;
- басқа заңды тұлғаларды – 888;
- жеке тұлғаларды – 91;

2) 313 жоспарлы, оның ішінде:

- уәкілетті ұйымдарды (филиалдарды) – 229;
- уәкілетті банктерді (филиалдарды) – 84;

Бұл ретте жоспарлы тексерулер шеңберінде 236 субъект тексерілді:

- уәкілетті ұйымдарды (бір филиалы тексерілген 2 ұйымды қоса алғанда) – 227;

- уәкілетті банктерді (олардың 74 филиалын қоса алғанда³) – 9.

2011 жылы тексеру барысында анықталған бұзушылықтар бойынша 70 ескертумен қатар, 10 млн. теңгеден астам сомаға айыппұл түрінде әкімшілік жазалар қолданылды.

Сонымен қатар, 85 ықпал ету шарасы (оның ішінде 1 – жазбаша ескерту түрінде, 75 – міндеттеме хаттарды талап ету түрінде және 9 – жазбаша ұйғарым шығару түрінде), сондай-ақ уәкілетті ұйымдардың 7 тіркеу куәлігін қолдануды тоқтата тұру жүзеге асырылды.

III. ЭМИССИЯЛЫҚ ОПЕРАЦИЯЛАР ЖӘНЕ ҚОЛМА-ҚОЛ АҚША АЙНАЛЫМЫ

3.1. Ұлттық Банктің эмиссиялық операциялары

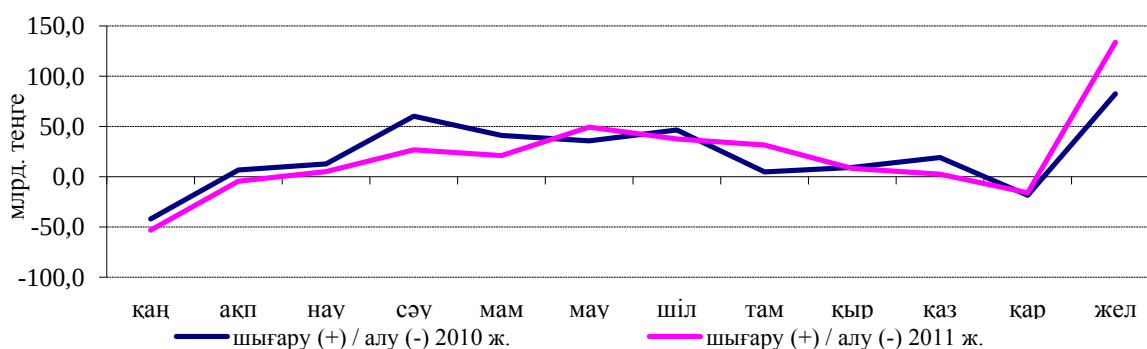
2011 жыл 2010 жылмен салыстырғанда экономика субъектілерінің қолма-қол ақшаға қажеттілігінің қысқаруымен сипатталды.

2011 жылы Ұлттық Банктің резервтік қорларынан айналысқа 2 262,0 млрд. теңге сомада қолма-қол ақша шығарылды, бұл 2010 жылы (1 813,1 млрд. теңге) айналысқа шығарылғаннан 448,9 млрд. теңгеге (24,8%) көп. 2011 жылы қолма-қол ақшаны айналыстан алу көлемі 2010 жылғы көлеммен (1 554,7 млрд. теңге) салыстырғанда 465,3 млрд. теңгеге (29,9%) өсіп, 2 020,0 млрд. теңгені құрады. Осылайша, эмиссиялық нәтиже (+)242,0 млрд. теңге мөлшерінде оң болып қалыптасты, бұл 2010 жылға (258,5 млрд. теңге) қарағанда 416,5 млрд. теңгеге аз.

2011 жылғы қаңтарда қолма-қол ақшаны алу 2010 жылғы қаңтармен салыстырғанда 27,0% ұлғайып, (-)53,2 млрд. теңгені құрады. 2011 жылғы келесі төрт айда 2010 жылдың осындай кезеңімен салыстырғанда эмиссиялық нәтиженің 72,8 млрд. теңге жалпы сомаға ай сайынғы төмендеуі байқалды. 2011 жылғы маусымда, тамызда, қарашада және желтоқсанда эмиссиялық нәтиже 94,0 млрд. теңгеге ұлғайды, 2011 жылғы шілдеде, қыркүйекте және қазанда 23,6 млрд. теңгеге қысқарды. Осылайша, 2011 жылы эмиссиялық нәтиже қаңтарда алу сомасының айтарлықтай өсуі және ақпан – мамыр және шілде, қыркүйек – қазан аралығындағы кезеңде қолма-қол ақшаны айналысқа шығарудың төмендеуі нәтижесінде 2010 жылғы осындай көрсеткіштен аз болып қалыптасты. Эмиссиялық нәтиженің 2011 жылғы желтоқсанда 51,3 млрд. теңгеге айтарлықтай өскенін атап өту керек, нәтижесінде эмиссиялық нәтиже өткен 11 айдың жалпы эмиссиялық нәтижеден асып, 133,8 млрд. теңге болды, бұл эмиссияның айлық көрсеткішінің тарихи максимумы болып табылады (3.1.1-сурет).

3.1.1-сурет

**2010-2011 жылдардағы эмиссиялық нәтиженің өзгеру динамикасы
(млрд. теңге)**

³ Келтірілген мәліметтерде уәкілетті банктің филиалына 2011 жылғы желтоқсан айында жүргізілген тексеру ескерілген жоқ, себебі оның бас офисін тексеру 2012 жылғы қаңтарға жоспарланған.

2011 жылы эмиссиялық көрсеткішті қалыптастыру банктердің кассалық айналымдары өсуінің ықпал етуімен болды. Мәселен, шығыс бөлігінде банктердің кассаларына халықтың кірістерін көрсететін баптар бойынша беру (1 276,1 млрд.теңге немесе 24,8%), сондай-ақ жеке тұлғалардың салымдары бойынша беру (611,2 млрд. теңге немесе 36,8%) айтарлықтай өсті. Кіріс бөлігінде – тауарлар өткізумен және қызмет көрсетумен айналысатын кәсіпорындардан түскен түсімдер (591,8 млрд. теңге немесе 25,1%), шетел валютасын сатудан түскен түсімдер (466,8 млрд. теңге немесе 24,8%), сондай-ақ жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттарға түскен түсімдер (466,6 млрд. теңге немесе 28,9%). Жалпы алғанда, банктердің кассалық айналымдарының шығыс бөлігінің өсу қарқыны (23,0%) шығыстың өсу қарқынынан (21,3%) асты, бұл нәтижесінде эмиссиялық нәтиженің қысқаруына алып келді.

Аймақтар бойынша алғанда Алматы және Астана қалаларын, Жамбыл және Оңтүстік Қазақстан облыстарын қоспағанда, барлық облыста оң эмиссиялық нәтижелер тіркелді. Неғұрлым көп эмиссиялайтын облыстар Қарағанды (111,8 млрд.теңге), Шығыс Қазақстан (107,4 млрд. теңге) және Қызылорда (92,2 млрд.теңге) облыстары болды.

2010 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда эмиссиялық нәтиженің өсуі көптеген облыстар бойынша байқалды. Алматы қаласы және Оңтүстік Қазақстан облысы бойынша қолма-қол ақшаны алудың тиісінше 78,3 және 8,1 млрд. теңге сомаға өсуі байқалып отыр. Астана қаласы және Жамбыл облысы бойынша эмиссиялық нәтиже эмиссияның оң мәнін теріс мәнге өзгерте отырып қысқарды.

3.2. Қолма-қол ақша айналымы

Банктердің кассалық айналымдары 2011 жыл бойы ай сайын ұлғайды. Неғұрлым барынша ұлғаю, бюджеттің шығыс бөлігін жылдың аяғына дейін игеруге және мемлекеттік мерекелерге байланысты төлемдерге байланысты 2011 жылдың аяғында байқалды.

Банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша айналымының көрсеткіштері 2010 жылдағыдай, банктердің кассасынан берілетін сомалардың қолма-қол ақшаның түсетін көлемінен асып түсуін көрсетіп отыр.

Банктердің кассаларына түскен қолма-қол ақша көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 2011 жылы 23,0% немесе 2 404,0 млрд. теңге ұлғая отырып, 12 839,0 млрд. теңгені құрады. Қолма-қол ақша беру көлемі 21,3% (2 421,3 млрд. теңге) ұлғая отырып, 13 786,9 млрд. теңгені құрады.

3.2.1-кестеден көрініп отырғандай, ұлғаю іс жүзінде банктердің кассаларындағы қолма-қол ақша кірісінің барлық бабы бойынша болды. Байланыс кәсіпорындарынан түскен түсімдер және көлік және байланыс кәсіпорындары қолма-қол ақша беру, сондай-ақ ауыл шаруашылық өнімдері үшін және сақтандыру ұйымдарына ақы төлеу үшін беру ерекшелік болып табылады.

3.2.1-кесте

Екінші деңгейдегі банктерге қолма-қол ақша қозғалысы

Банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша ағындары	2011 жылы (млн. теңге)	2010 жылы (млн. теңге)	Кезеңдегі өзгеріс	
			(млн. теңге)	%-бен
Банктердің кассаларына түскен кірістер	12 839 043,8	10 435 080,7	2 403 963,1	23,0
тауарларды, қызмет көрсетулерді және жұмыстарды сатудан	2 953 464,11	2 361 660,85	591 803,3	25,1
коммуналдық төлемдерден	260 347,26	198 787,48	61 559,8	31,0
көлік кәсіпорындарынан	71 816,91	62 194,67	9 622,2	15,5
байланыс кәсіпорындарынан	87 702,54	92 331,19	-4 628,6	-5,0
қонақ үй, ойын және шоу бизнес кәсіпорындарынан	4 224,54	2 059,2	2 165,4	105,2
сақтандыру ұйымдарынан	6 229,12	5 359,42	869,7	16,2
шетел валютасын сатудан	2 346 019,58	1 879 192,00	466 827,6	24,8

жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттарға	2 082 061,73	1 615 464,71	466 597,0	28,9
салықтардың, алымдардың және кеден төлемдерінің түсуі	147 113,84	115 053,7	32 060,1	27,9
қарыздарды өтеу	128 144,82	127 711,75	433,1	0,3
банкоматтардан алу	1 106 401,51	908 478,98	197 922,5	21,8
басқа да түсімдер	3 645 517,78	3 066 786,72	578 731,1	18,9
Банктердің кассаларынан берулер	13 786 869,8	11 365 618,4	2 421 251,3	21,3
тауарлар, қызмет көрсетулер және жұмыстар үшін ақы төлеу үшін	1 419 756,51	1 266 510,69	153 245,8	12,1
еңбекақы төлеу үшін	367 548,98	358 498,16	9 050,8	2,5
ауыл шаруашылық өнімдері үшін ақы төлеу үшін	40 805,79	69 428,39	-28 622,6	-41,2
көлік, байланыс кәсіпорындарына	601,30	636,46	-35,2	-5,5
сақтандыру ұйымдарына	286,97	316,88	-29,9	-9,4
шетел валютасын сатып алу үшін	555 762,65	475 913,63	79 849,0	16,8
жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттардан	2 273 987,60	1 662 835,65	611 152,0	36,8
жеке және заңды тұлғаларға қарыз беру үшін	88 079,36	52 788,51	35 290,8	66,9
зейнетақы және жәрдемақы төлеу үшін	624 571,36	510 019,63	114 551,7	22,5
банкоматтарды толықтыру үшін	4 380 621,67	3 372 325,54	1 008 296,1	29,9
басқа да берулер	4 034 847,58	3 596 344,88	438 502,7	12,2

Банктердің кассаларына қолма-қол ақшаны қайтару коэффициенті 2010 жылғы 91,8%-ға қарағанда 93,1% құрады.

Банктердің кассаларына қолма-қол ақша қаражаты түсуінің негізгі үлесін мына түсімдер құрайды:

- тауарларды, қызмет көрсетулерді және орындалған жұмыстарды сатудан – 2 953,5 млрд. теңге немесе банктердің кассаларындағы қолма-қол ақша түсімдерінің жалпы көлемінің 23,0%-ы. Осы бап бойынша қолма-қол ақша кірісінің 2010 жылмен салыстырғанда ұлғаюы 25,1% (591,8 млрд. теңге) құрады;

- шетел валютасын сатудан – 2010 жылмен салыстырғанда 24,8% (466,8 млрд. теңге) ұлғайып, 2 346,0 млрд. теңге болды;

- жеке тұлғалардың депозиттері бойынша шоттарға – 2010 жылмен салыстырғанда 28,9% (466,5 млрд. теңге) ұлғая отырып, 2 082,1 млрд. теңгені (үлестік көрсетумен 16,25%-ды) құрады.

Банктердің кассалық айналымдарының шығыс бөлігінің басым баптары мыналар болып қалуда:

- банкоматтарды толықтыру үшін беру – 4 380,6 млрд. теңге, немесе банктердің кассаларынан қолма-қол ақша берудің жалпы көлемінен 31,8%. Осы бап бойынша ұлғаю 29,9% (1 008,3 млрд. теңге) құрады;

- жеке тұлғалардың депозиттері бойынша шоттардан беру – 36,8% (611,2 млрд. теңге) ұлғая отырып, 2 274,0 млрд. теңге (үлестік көрсетумен 16,5%) болды;

- тауарлар, қызмет көрсетулер және орындалған жұмыстар үшін ақы төлеуге қолма-қол ақша беру – 1 419,8 млрд. теңге немесе банктердің кассаларынан қолма-қол ақша берудің жалпы көлемінің 10,3%-ы болды. 2010 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда ұлғаю 153,2 млрд. теңгені немесе 12,1%-ды құрады.

IV. ТӨЛЕМ ЖҮЙЕЛЕРІ

2011 жылы Ұлттық Банк Қазақстанның төлем жүйелерін одан әрі жетілдіру және ақша төлемі мен аударымын жүргізу саласындағы нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру бойынша жұмыстарды жалғастырды.

Төлем жүйелерінің жеке және заңды тұлғалардың бірыңғай сәйкестендіру нөмірлерін пайдалануға көшуі шеңберінде Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2011 жылғы 6 қыркүйектегі Өкімімен бекітілген ЖСН/БСН ұлттық сәйкестендірушілерін пайдалануға

көшу жөніндегі ведомствоаралық жоспарға және Ұлттық Банк Басқармасының «Сәйкестендіру нөмірлерін пайдалануға көшуге байланысты дайындық іс-шараларын жүргізу туралы» 2010 жылғы 29 қарашадағы № 101 қаулысына сәйкес кешенді шаралар іске асырылды. Сондай-ақ Ұлттық Банк төлем жүйелерінің, Ұлттық Банктің және төлем жүйелерінің операторы – «ҚБЕО» РМК пайдаланушыларының автоматтандырылған ақпарат жүйелеріне ЖСН/БСН пайдалануға көшу бойынша кешенді тестілеу жүргізді.

Бөлшек электрондық төлемдердің банкаралық инфрақұрылымын дамыту мақсатында Ұлттық Банк электрондық жаппай төлемдердің тиімді өтуін қамтамасыз етуге және олар арқылы банкаралық есеп айырысуларды ұйымдастыруды қамтамасыз етуге бағытталған жаңа төлем тетіктерін ендіру мәселелерін талдау және пысықтау бойынша іс-шаралар жүргізді.

Сондай-ақ 2011 жылғы маусымда Ұлттық Банктің, Дүниежүзілік Банктің және VISA халықаралық төлем жүйесінің бірлескен жобасы басталды, оның мақсаты бөлшек төлем жүйелерін тиімді дамыту жолындағы кедергілерді талдау және айқындау, сондай-ақ Қазақстанда ең озық халықаралық тәжірибенің негізінде бөлшек электрондық төлемдерді одан әрі дамыту жоспарын бірлесіп әзірлеу және кейін оны іске асыру болып табылады. Жоба шеңберінде үш жақты Жұмыс тобы құрылды, оған Ұлттық Банктің, Дүниежүзілік Банктің және VISA компаниясының өкілдері кірді.

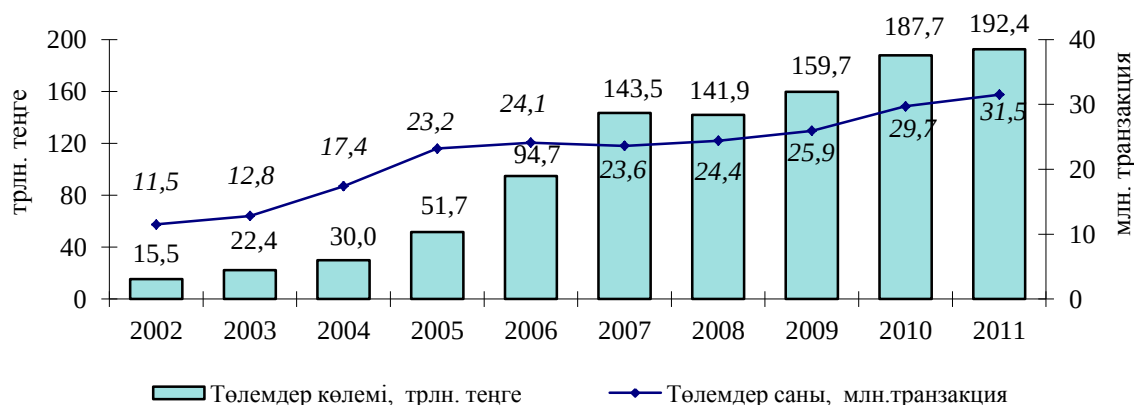
Бағалау сатысы барысында айқындалған проблемаларды және ұсынылған ұсыныстарды кеңінен талқылау, сондай-ақ осыдан кейін жобаның келесі сатысында көзделген қолма-қол жасалмайтын бөлшек төлемдерді дамытудың стратегиялық жоспарын бірлесіп әзірлеу мақсатында Банк қауымдастығының қатысуымен Қолма-қол жасалмайтын бөлшек төлемдері жөніндегі Қазақстан Форумы құрылды. 2011 жылғы 6 желтоқсанда осы Форумның бірінші мәжілісі өтті, онда талқылау үшін банктер бағалау сатысының қорытындысын, сондай-ақ Қазақстанда қолма-қол жасалмайтын бөлшек төлемдер нарығын жетілдіру бойынша ұсынымдар жобасын ұсынды.

Мемлекетаралық банкпен ынтымақтасу шеңберінде Ұлттық Банк 2011 жылы Мәскеу қаласындағы Мемлекетаралық банкке қатысушы мемлекеттердің ортақ төлем-есеп айырысу жүйесін құру бойынша негізді құраушы құжаттардың жобасын пысықтау бойынша сараптама тобының кезекті мәжілісіне қатысты.

Тұтастай алғанда, 2011 жылы Қазақстанның төлем жүйелері арқылы (4.1.-сурет) 192 391,1 млрд. теңге (немесе 1 312,2 млрд. АҚШ долл.) сомасына 31,5 млн. транзакция жүргізілді. 2010 жылмен салыстырғанда төлем жүйелеріндегі төлемдердің саны 5,9%-ға (1,8 млн. транзакцияға), төлемдер сомасы 2,5%-ға (4 686,7 млрд. теңгеге) өсті.

4.1.-сурет

Қазақстанның төлем жүйелерінде төлем ағындарының динамикасы

4.1. Банкаралық ақша аудару жүйесі (БААЖ)

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша БААЖ-да 50⁴ пайдаланушы тіркелді, оның ішінде 39 банк және «Қазақстан даму банкі» АҚ, Қаржы министрлігінің Қазынашылық комитеті, Мемлекетаралық банк, Еуразия даму банкі, Ұлттық Банк, Мемлекеттік зейнетақы төлеу орталығы және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын 5 ұйым.

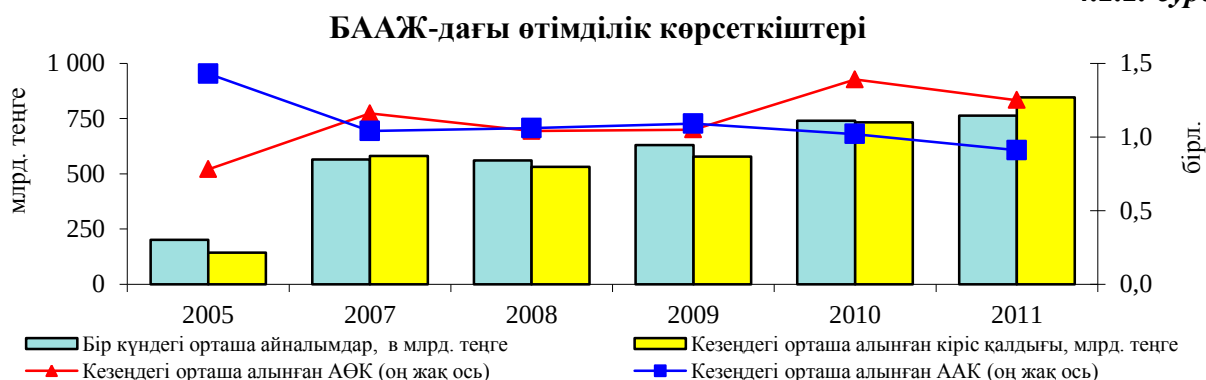
2011 жылы БААЖ арқылы 188 666,4 млрд. теңге (немесе 1 286,8 млрд. АҚШ долл.) сомасына 11,8 млн. транзакция жүргізілді. 2010 жылмен салыстырғанда төлемдер саны 3,2%-ға (369,8 мың транзакцияға), төлемдер сомасы 2,3%-ға (4 215,5 млрд. теңгеге) өсті.

БААЖ-да бір төлем құжатының орташа сомасы 2010 жылмен салыстырғанда 0,9%-ға (46,9 млн. теңгеге) азайып, 2011 жылы 16,0 млн. теңге болды. Орташа алғанда 2011 жылы бір күні 763,8 млрд. теңге сомасына 47,9 тыс. транзакция өтті, бұл 2010 жылғы деңгейден саны бойынша 1,9 мың транзакцияға (4,1%) және сомасы бойынша 23,1 млрд. теңгеге (3,1%-ға) жоғары.

Бұл ретте БААЖ арқылы елдің жүйелік маңызы бар төлем жүйесі арқылы қаржы секторының операциялары бойынша ең ірі және шұғыл төлемдері жүргізіледі. Осыған байланысты осы жүйе арқылы 2011 жылы қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы сомасының 98,1% және олардың жалпы санының 37,6% өткізілді. БААЖ арқылы негізінде Қазақстан Республикасы резиденттерінің бағалы қағаздарымен (БААЖ-дағы төлемдердің жалпы көлемінің 44,4%), банкаралық депозиттерімен және банктердің және олардың клиенттерінің меншікті қаражатын аударымдары (тиісінше 22,5%) операциялар бойынша, сондай-ақ шетел валютасымен және бағалы металдармен (13,8%) операциялар бойынша төлемдер жүргізілді.

Жүйеде өтімділіктің орташа күндік көлемі (пайдаланушылар жүйеге ақша төлемін және аударымын жүзеге асыру үшін жүйеге аударатын ақша сомасы) 2011 жылы 2010 жылмен салыстырғанда 13,4%-ға (113,2 млрд. теңгеге) ұлғайып, 845,6 млрд. теңге құрады. Тұтастай алғанда, 2011 жылы пайдаланушылардың БААЖ-дағы өтімділігінің орташа күндік көлемі орташа күндік төлемдер сомасының 125,1% құрады, бұл жүйені пайдаланушылардың төлемдерін өткізу үшін өтімділікпен жеткілікті қамтамасыз етілгенін сипаттайды. БААЖ-дағы орташа күндік ақша айналымдылығының коэффициенті⁵ (ААК) 0,91, ақша өтімділігінің коэффициенті⁶ (АӨК) - 1,25 болды, бұл кредиттік, өтімділік және жүйелік тәуекелдері ең төмен болып табылатын мәндерге сәйкес келеді.

4.1.1.-сурет

Төлем жүйелерін тиімді дамыту көрсеткіштерінің бірі төлем жүйелері жұмысының (жұмыс істеу қабілетінің) үздіксіздігінің жоғары коэффициентін⁷ ұстап тұру болып

⁴ ҚБЕО сайтында 49 пайдаланушы + ҚБЕО Клиринг палатасы көрсетілген.

⁵ Ақша айналымдылығының коэффициенті БААЖ-ғы дебет айналымының жүйе өтімділігіндегі қатынасына тең.

⁶ Ақша өтімділігінің коэффициенті жүйе өтімділігінің (барлық пайдаланушылардың кіріс қалдықтары) БААЖ-дағы дебет айналымының сомасына және БААЖ-да орындалмаған (қайтарып алынған) төлемдеріне қатынасына тең.

⁷ Төлем жүйесінің бір жылғы жұмыс қабілеттілігінің коэффициенті төлем жүйесінің нақты жұмыс уақытының (төлем жүйесі тоқтатылған уақыт кезеңін қоспағанда, төлем жүйесінің операциялық күні ашылғаннан бастап операциялық күні жабылғанға дейінгі уақыт кезеңі)

табылады. 2011 жылы БААЖ жұмыс істеу қабілетінің коэффициенті 99,84% болды, бұл көрсетілген төлем жүйесі жұмыс істеуінің жоғары тиімділігін көрсетеді.

4.2. Банкаралық клиринг жүйесі

Банкаралық клиринг жүйесінде қатысушылардың саны 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 39 болды, оның ішінде 33 банк, Қаржы министрлігінің Қазынашылық Комитеті, Ұлттық Банк, Мемлекеттік зейнетақы төлеу орталығы (3 шот – зейнетақы төлемдеріне, әлеуметтік аударымдарға және әлеуметтік төлемдерге арналған) және «Қазпочта» АҚ.

2011 жылы Банкаралық клиринг жүйесі арқылы 3 724,7 млрд. теңге (немесе 25,4 млрд. АҚШ долл.) сомаға 19,6 млн. төлем құжаты өткізілді. 2010 жылмен салыстырғанда клиринг жүйесіндегі құжаттардың саны 7,6%-ға ұлғайды (1,4 млн. құжатқа), төлемдер сомасы 14,5%-ға (471,2 млрд. теңгеге) өсті.

Банкаралық клиринг жүйесіндегі бір төлем құжатының орташа сомасы 2010 жылмен салыстырғанда 6,4%-ға (11,4 мың теңгеге) ұлғая отырып, 2011 жылы 189,7 мың теңгені құрады. 2011 жылы орташа алғанда клиринг жүйесі арқылы бір күнде 15,1 млрд. теңге сомаға 79,5 мың құжат өтті, бұл 2010 жылғы деңгейден төлемдер саны бойынша 6,2 мың транзакцияға (8,5%) және төлемдер сомасы бойынша 2,0 млрд. теңгеге (15,4%) көп.

Банкаралық клиринг жүйесіндегі тәуекелдерді басқару және ақша айналымдылығын талдау мақсатында ақша айналымдылығы коэффициентінің (ААК) есебі қолданылады. 2011 жылы орташа күндік ААК 5,1 болды, бұл жүйедегі жоғары ақша айналымдылығын сипаттайды. Бұл ретте 2010 жылы осы көрсеткіш 5,3 болды. Пайдаланушылардың клиринг нәтижелері бойынша таза позициясының орташа күндік сомасы 2011 жылы 3,1 млрд. теңге (БААЖ-да пайдаланушылардың орташа күндік айналымдар сомасынан 0,45%) болды, бұл БААЖ арқылы таза позицияларды есептеу кезінде өтімділік тәуекелінің төмендеуіне ықпал етеді.

Клиринг жүйесінде төлемдерді есептеу нетто (таза) негізде күніне бір рет жүзеге асырылады, бұл ретте төлемдерді өңдеуге арналған тарифтер БААЖ-ға қарағанда біршама төмен. Сондықтан клиринг жүйесінде 5 млн. теңгеге дейін төлем сомасымен бөлшек төлемдер жүргізіледі. Мәселен, 2011 жылы осы жүйе арқылы барлық қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы санынан 62,4% және жалпы көлемінен 1,9% өңделді. Осы жүйедегі төлемдердің негізгі көлемі тауарлар және материалдық емес активтер үшін есеп айырысулар бойынша шаруашылық жүргізуші субъектілердің төлемдеріне (жүйедегі төлемдердің жалпы көлеміндегі үлесі 33,0% болды), көрсетілген қызметке (үлесі – 27,2%), сондай-ақ бюджетке төлемдер (салық және бюджетке басқа да міндетті төлемдер төлеу) және бюджеттен төлемдерге (үлесі – 21,7%) тиесілі. 2011 жылы клиринг жүйесінің жұмыс істеу қабілетінің коэффициенті 99,96% болды, бұл осы жүйе жұмысының жоғары тиімділігін көрсетеді.

4.3. Төлем құралдары

2011 жылы банктер және «Қазпочта» АҚ төлем құралдарын⁸ пайдалана отырып (4.3.1-кесте) 129 925,7 млрд. теңге (немесе 886,1 млрд. АҚШ долл.) сомаға 258,4 млн. транзакция жүргізді.

жалпы жұмыс уақытына (төлем жүйесінің операциялық күні ашылғаннан бастап операциялық күні жабылғанға дейінгі уақыт кезеңі) қатынасы ретінде есептеледі

⁸ МЗТО, Қаржы министрлігінің Қазынашылық комитетін, Ұлттық Банкті, Мемлекеттік жинақтаушы зейнетақы қорының Кастодиан Банкін, «Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ-ын, «Қазақстан қор биржасы» АҚ-ын, Мемлекетаралық банкті, Еуразия Даму банкін, «Қазақстан ипотекалық компаниясы» АҚ-ын қоспағанда, клиенттердің жүргізілген банк ішіндегі және банкаралық төлемдері және банктердің және «Қазпочта» АҚ меншікті операцияларының төлемдері бойынша төлем құжаттары ескеріледі.

4.3.1-кесте

Төлем құралдарын пайдалану туралы мәліметтер

(мың транзакция және млрд. теңге)

Төлем құжаты		2010 жыл		2011 жыл		Өзгеруі (%-бен)
		абс. мәні	жалпы көлемінен %-бен	абс. мәні	жалпы көлемінен %-бен	
Төлем тапсырмалары ⁹	Саны	46 656,1	24,8%	101 162,0	39,2%	2,2 есе
	Сомасы	114 604,7	94,1%	119 776,6	92,2%	4,5%
Төлемдік талап-тапсырмалар	Саны	207,9	0,1%	53,2	0,02%	-74,4%
	Сомасы	820,4	0,7%	39,7	0,03%	-95,2%
Инкассалық өкімдер	Саны	861,9	0,5%	253,7	0,1%	-70,6%
	Сомасы	523,2	0,4%	327,3	0,3%	-37,4%
Төлем карточкалары	Саны	136 277,4	72,5%	155 671,6	60,3%	14,2%
	Сомасы	3 346,2	2,7%	4 347,5	3,3%	29,9%
Басқа да құралдар ¹⁰	Саны	3 923,2	2,1%	1 235,3	0,5%	-68,5%
	Сомасы	2 475,7	2,0%	5 434,6	4,2%	2,2 есе
Жалпы қорытынды	Саны	187 926,5	100,0%	258 375,9	100,0%	37,5%
	Сомасы	121 770,2	100,0%	129 925,7	100,0%	6,7%

Көрсетілген төлем құралдарынан Қазақстанның аумағында неғұрлым кеңінен таралған төлем тапсырмалары (жоғарыда көрсетілген төлем құралдарын пайдалана отырып қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы санынан 39,2%) және төлем карточкалары (тиісінше 60,3%) болып табылады. Ең аз үлес төлемдік талап-тапсырмаларға (төлемдердің саны бойынша 0,02% және көлемі бойынша 0,03%) және инкассалық өкімдерге (төлемдердің саны бойынша 0,1% және көлемі бойынша 0,3%) тиесілі.

2010 жылмен салыстырғанда пайдаланылған төлем құралдарының саны 70,4 млн. транзакцияға (37,5%) ұлғайды, сомасы 8,2 трлн. теңгеге (6,7%) өсті. Төлемдер көлемінің ұлғаюына төлем тапсырмаларын пайдалана отырып, төлем сомасының 5,2 трлн. теңгеге (4,5%) ұлғаюы себепші болды. Төлемдер санының жалпы өсуі негізінен төлем карточкаларын пайдалана отырып операциялар санының 19,4 млн. транзакцияға (14,2%-ға) ұлғаюымен сипатталады.

Төлем карточкалары. Қазақстанның төлем карточкалары нарығында серпінді даму үрдісі сақталады, оған карточкалар эмитенттерінің және эквайерлер санының, эмиссияланған және таралған карточкалар мен оларды ұстаушылары санының, транзакциялар көлемінің өсуі, сондай-ақ қазақстандық банктер ұсынатын жаңа карточкалық өнімдердің және қызмет көрсетулердің мүмкіндіктері аясының кеңеюі дәлел бола алады.

Карточкаларды 21 банк және «Қазпочта» АҚ шығарады. Бұл ретте төлем карточкалары нарығында халыққа арналған VISA International, MasterCardWorldwide, AmericanExpressInternational және ChinaUnionPay сияқты халықаралық төлем карточкалары ұсынылады. Жергілікті өнімдер ретінде AltynCard карточкалары (эмитент «Қазақстан халық банкі» АҚ), SmartAlemCard карточкалары («БТА Банк» АҚ) және «Ситибанк Қазақстан» АҚ-ның жергілікті карточкалары болады.

Қазақстандық банктер және «Қазпочта» АҚ эмиссиялаған және таратқан төлем карточкаларының жалпы саны 2012 жылғы 1 қаңтарда 9,6 млн. бірлік болды, бұл өткен жылғы

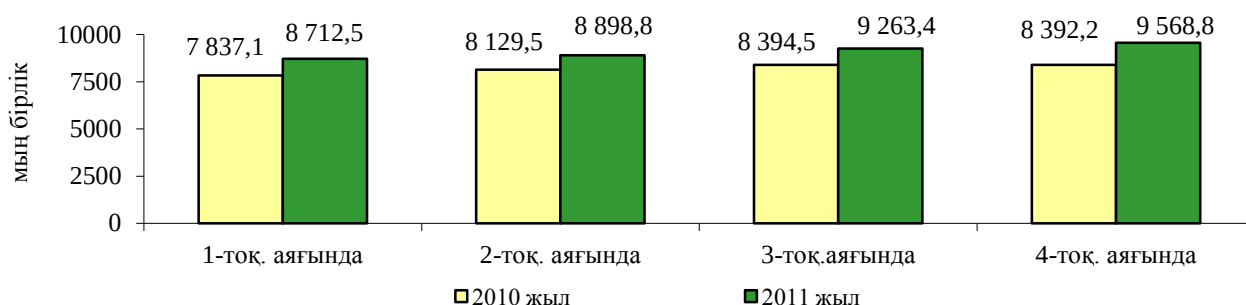
⁹ Банктер және «Қазпочта» АҚ клиенттерінің төлем тапсырмалары, сондай-ақ банктердің және «Қазпочта» АҚ-ның меншікті операциялары бойынша төлем тапсырмалары ескеріледі.

¹⁰ Басқа да төлем құралдарына тауарлар мен қызмет көрсету үшін есеп айырысуға арналған чектер, орындалған аккредитивтер және банк шотын тікелей дебеттеу кіреді.

2011 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша осындай көрсеткіштен 14,0%-ға артық (4.3.1-сурет). Бұл ретте осы карточкаларды ұстаушылардың саны 2011 жылы 13,3%-ға ұлғайып, 8,9 млн. адам болды. Бұрынғысынша, елде ең танымал карточкалар Visa International және MasterCard Worldwide халықаралық төлем жүйелерінің карточкалары болып табылады, олардың үлесі айналыстағы карточкалардың жалпы санының 96,6%-ын құрайды. Қазіргі кезде Visa International карточкаларын Қазақстан тұрғындарының 43,8%-ы пайдаланады. Жергілікті карточкалардың арасында Altyn Card және SmartAlemCard жүйесінің карточкалары кеңінен таралған, олардың үлесіне айналыстағы карточкалардың жалпы санының тиісінше 2,3% және 0,9% тиесілі.

4.3.1-сурет

Айналыстағы төлем карточкаларының саны

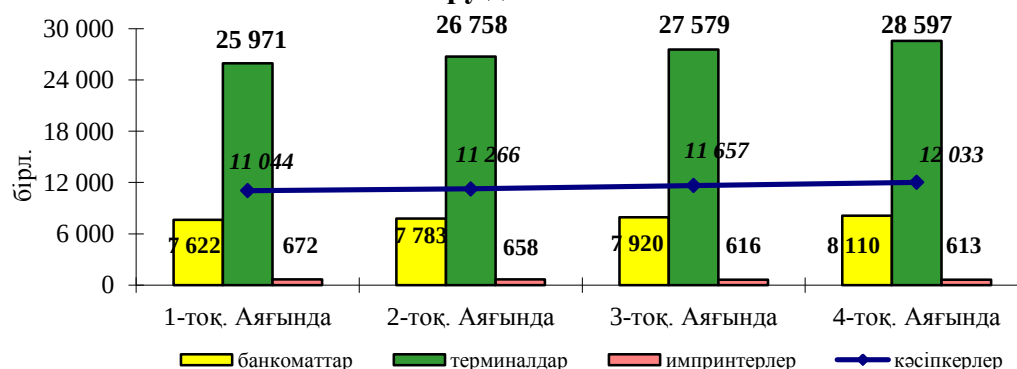

2012 жылғы 1 қаңтарда Қазақстанда ақы төлеуге төлем карточкаларын қабылдайтын 12 033 сауда кәсіпорны жұмыс істейді, бұл олардың 2011 жылғы 1 қаңтарда тіркелген санынан 12,2%-ға немесе 1 312 бірлікке артық. Бұл ретте осы кәсіпкерлер төлем карточкаларына қызмет көрсетуге арналған жабдықты 18 417 сауда орындарында орналастырды (11,4%-ға немесе 1 889 бірлікке өскен).

Төлем карточкаларына қызмет көрсету желісі 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша мынадай көрініс алды: 8 110 банкомат (2011 жылғы 1 қаңтардағы жағдаймен салыстырғанда өсуі – 6,6% немесе 505 бірл.), 28 597 Pos-терминал (өсуі – 10,4% немесе 2 683 бірл.) және 613 импринтер (төмендеуі – 13,8% немесе 98 бірл.) (4.3.2-сурет).

4.3.2-сурет

2011 жылы кәсіпкерлердің және төлем карточкаларына арналған жабдық санының өзгеру динамикасы

2011 жылы Қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып жүргізілген транзакциялар көлемі 4 347,5 млрд. теңге (29,7 млрд. АҚШ долл.) сомаға 155,7 млн. транзакция болды. 2010 жылмен салыстырғанда транзакциялар саны 14,2%-ға (19,4 млн. транзакцияға), ал сомасы – 29,9%-ға (1 001,3 млрд. теңгеге) ұлғайды.

Бұл ретте қазақстандық эмитенттердің карточкаларын пайдалана отырып, қолма-қол ақшаны алу бойынша операциялар саны 2010 жылмен салыстырғанда саны бойынша 12,8%-ға

және сомасы бойынша 28,2%-ға ұлғайып, 3 763,0 млрд. теңге сомаға 124,9 млн. транзакция болды. Қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып, тауарлар және қызмет көрсетулер үшін қолма-қол жасалмайтын төлемдер 2010 жылмен салыстырғанда саны бойынша 20,4%-ға және сомасы бойынша 42,2%-ға ұлғайып, 584,5 млрд. теңге сомаға 30,8 млн. транзакция болды.

V. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫ

5.1. Валюта нарығы

Ішкі валюта нарығы 2011 жылы Ұлттық Банктің теңге бағамын ұстап тұруға аз қатысқан жағдайда дамыды. Бұл ретте 2011 жылғы ақпанның аяғында валюталық дәлізден теңгенің басқарылатын өзгермелі айырбас бағамы режиміне өту жүзеге асырылды.

2011 жылдың бірінші жартысында ішкі валюта нарығындағы жағдай шетел валютасы ұсынысының оған сұранысынан артуы жағдайында қалыптасты. Жылдың ортасы ғана ерекше болды. Шетел валютасының ұсынысы асып кетуінің негізгі себебі Қазақстанның негізгі экспорттық тауарларының әлемдік бағаларының өсуіне және шетелдік капитал ағынының өсуі болып табылады. 2011 жылғы бірінші жартысында ұлттық валютаның нығаюы үрдісі байқалды.

2011 жылдың екінші жартысында ішкі валюта нарығындағы ахуал шетел валютасына сұраныстың оның ұсынысынан асып кетуі жағдайында қалыптасты. Осыған байланысты теңгеге бағамын төмендету жағына қысым болғаны байқалды, теңгенің бағамы біртіндеп әлсірей бастады.

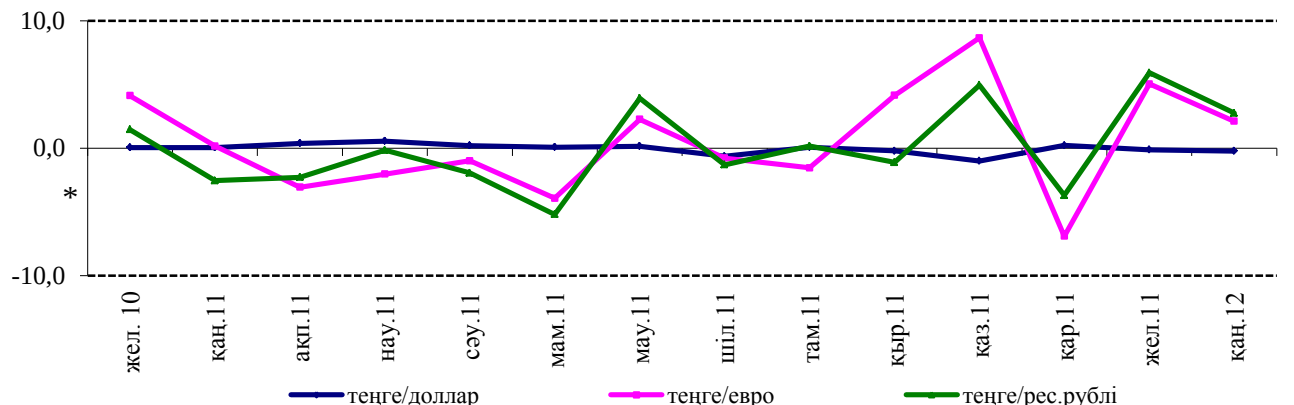
Теңгенің орташа алынған айырбастау бағамы 2011 жылы бір АҚШ долларына 146,64 теңге болды. Жыл аяғындағы биржалық бағамы бір АҚШ долларына 148,40 теңге болды. Бір жыл ішінде теңге номиналды көрсетуде АҚШ долларына қатысты 0,61%-ға әлсіреді.

2011 жылы еуроға қатысты теңгенің ресми бағамы 1,98%-ға, ресей рубіліне –4,75%-ға нығайды (4.1.1-сурет).

4.1.1-сурет

Теңге бағамының АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне динамикасы

өткен айға %-бен

* - «+» теңгенің шетел валютасына қатысты нығаюы, «-» - шетел валютасына теңгенің әлсіреуі.

2011 жылы Қазақстан қор биржасында және сол сияқты банкаралық нарықта шетел валютасымен операциялар көлемінің ұлғаюы байқалды. Мәселен, доллар позициясындағы биржалық сауда-саттық көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 16,5%-ға ұлғая отырып, 70,7 млрд. АҚШ долл. құрады. Биржадан тыс валюта нарығында резидент банктер мәмілелерінің көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 25,3%-ға төмендеп, 39,0 млрд. АҚШ долл. құрады.

Ресей рублімен және еуромен операциялардың валюта нарығының биржалық және биржадан тыс сегменттері айналымындағы үлесі шамалы болды. Биржа нарығында ресей рублімен операциялар көлемі 5,2 млрд. Ресей рубліне дейін 8,4%-ға төмендеді, еуромен операциялар көлемі 299 млн. еуроға дейін 55,2%-ға өсті. Биржадан тыс валюта нарығында ресей рублімен конверсиялық операциялар көлемі 5,8 млрд. ресей рубліне дейін 25,6%-ға ұлғайды, еуромен конверсиялық операциялар көлемі 579,5 млн. еуроға дейін 3,9%-ға өсті.

Алдыңғы жылдардағыдай қолма-қол шетел валютасы нарығында АҚШ долларына басымдық берілді. 2011 жылы айырбастау пункттерінің АҚШ долларларын нетто-сату көлемі 20,7%-ға өсіп, 12,4 млрд. АҚШ долл. болды. Ресей рублін нетто-сату көлемі 14,0 млрд. ресей рубліне дейін 38,4%-ға өсті. Еуро көлемі – 0,8 млрд. еуроға дейін 78,8%-ға өсті.

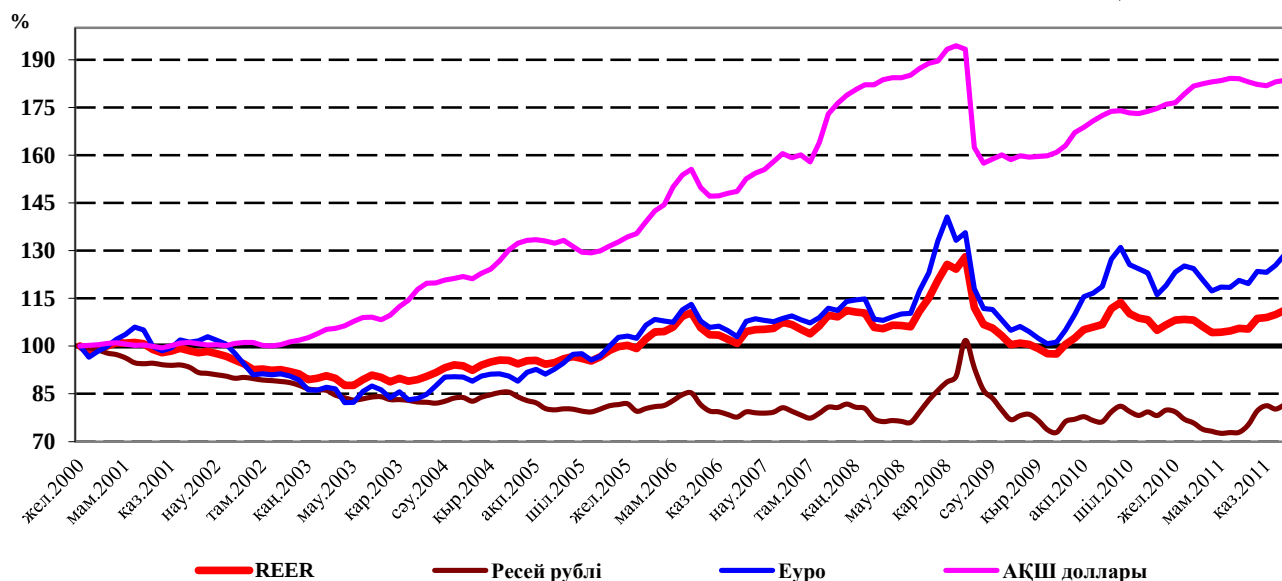
2011 жылдың басынан теңгенің нақты тиімді айырбастау бағамы индексінің динамикасы әртүрлі бағытталған болды және әлемдік тауарлар нарықтарының конъюктурасы ықпалының және әріптес елдердің ұлттық валюталарының айтарлықтай құбылуы әсері негізінде қалыптасты. Нәтижесінде 2011 жылдың аяғында НТАБ индексі 2000 жылғы желтоқсандағы бәсеке қабілеттілігінің базалық деңгейінен 13,3%-ға жоғары болды. Бұл ретте 2010 жылғы желтоқсандағы деңгейге қатысты нығаюы 2,8% және 2009 жылғы желтоқсанға қатысты 10,9% болды.

2011 жылы ТМД елдерінің валюталары корзинасына есептелген НТАБ индексінің нығаюы 3,8% болды, ал басқа елдердің валюталары корзинасына қатысты теңге 2,5%-ға нығайды.

5.1.2-сурет

Теңгенің нақты айырбастау бағамдарының индекстері

2000 жылғы желтоқсан = 100%

Мұнаймен сауданы есептемегенде сауда әріптес елдердің үлес салмағы негізінде есептелген НТАБ индексі базалық деңгейден 7,8%-ға жоғары және 2010 жылғы желтоқсандағы деңгейден 2,5%-ға жоғары болды. Осы индекс айырбастау бағамы өзгеруінің сыртқы сауданың көлемдері мен құрылымына әсерін неғұрлым бара бар бағалау мақсатында есептеледі, өйткені мұнай мен газ конденсаты бойынша айырбастау бағамдарының экспорттерлар мен импорттерлардың бәсекелестік артықшылықтарына әсер етуі шамалы.

5.2. Банкаралық ақша нарығы

2011 жылы орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 24,8%-ға азайып, баламасында 31,2 трлн. теңгені құрады.

Теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттердің көлемі 13,9 трлн. теңгеге жетіп, 21,8%-ға төмендеді (2011 жылы орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 44,4%-ы). Бұл ретте 2011 жылғы желтоқсанда теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы ставкасы 2010 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда өзгермеді және 0,57%-ды құрады.

Ұлттық Банктің банктерден 2011 жылы тартқан депозиттердің көлемі 21,9%-ға төмендеп, 13,4 трлн. теңгені құрады.

2011 жылы доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі 20,0%-ға төмендеп, 101,1 млрд. АҚШ долл. (2011 жылы орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 47,4%-ы) құрады. Доллармен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2010 жылғы желтоқсанда 0,28%-ды құраса, 2011 жылғы желтоқсанда 0,26%-ды құрады.

Еуромен орналастырылған депозиттердің көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 62,0%-ға төмендеп, 9,2 млрд. еуроны құрады (2011 жылы орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 6,0%-ы). Еуромен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2010 жылғы желтоқсандағы 0,46%-дан 2011 жылғы желтоқсанда 2,46%-ға дейін өсті.

Рубльмен орналастырылған депозиттердің көлемі шамалы – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 2,2% болып қалып отыр.

Тұтастай алғанда, шетел валютасындағы банкаралық депозиттер үлесінің жоғары болуы жалғасуда – орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 55,6%-ы, ал 2011 жылы оның тұрақты түрде төмендеу үрдісі байқалды. Бұл ретте шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (55,0%) резидент емес банктерде орналастырылған.

5.3. Депозит нарығы

2011 жылы резиденттердің депозиттік ұйымдардағы¹¹ депозиттерінің өсу қарқыны бір жыл бұрынғы 11,6%-бен салыстырғанда 14,3%-ға дейін жеделдетілді, ал жинақтарының көлемі 8 385,4 млрд. теңгеге немесе валюталық баламада 56,6 млрд. АҚШ долл. жетті. Номиналды көрсетудегі жалпы ішкі өнімінің жоғары өсу қарқынына байланысты ЖІӨ қатынасы бойынша депозиттердің көлемі 33,6%-дан 30,7%-ға дейін төмендеді.

2011 жылы халықтың да, заңды тұлғалардың да депозиттері белсенді өсіп отырды. Бұл ретте халық жинақтарының өсу қарқыны заңды тұлғалар депозиттерінің өсуінен екі жарым есе артты. 2011 жылы банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері 5 661,2 млрд. теңгеге дейін 10,2%-ға, ал жеке тұлғалардың депозиттері 2 724,2 млрд. теңгеге дейін 24,1%-ға ұлғайды.

Валюта түрлері бойынша депозиттердің құрылымы шетел валютасындағы салымдардың шамалы ұлғаюына қарағанда, теңгедегі салымдардың неғұрлым жоғары өсу қарқынына байланысты өзгерістерге ұшырады, бұл теңгедегі депозиттердің жалпы көлемдегі үлес салмағының 65,1%-дан 68,6%-ға дейін өсуіне әкелді. Ұлттық валютадағы депозиттер 2011 жылы 5 755,7 млрд. теңгеге дейін 20,5%-ға, шетел валютасындағы салымдар 2 629,7 млрд. теңгеге дейін 2,8%-ға өсті (5.3.1-сурет).

¹¹ Ұлттық Банктегі депозиттерді қоса алғанда

5.3.1-сурет

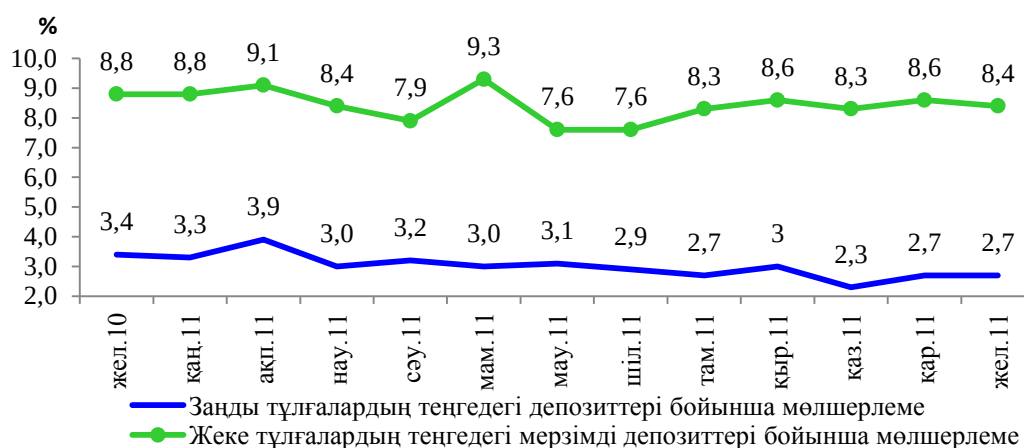

2011 жылы банктердегі халықтың салымдары (резидент еместерді қоса алғанда) 2 758,6 млрд. теңгеге¹² дейін 22,6%-ға өсті. Халықтың тенгедегі салымдары 1 598,0 млрд. теңгеге дейін 27,9%-ға өсті, шетел валютасындағы депозиттер 1 160,6 млрд. теңгеге дейін 16,0%-ға өсті, бұл халық жинақтарының долларлануының деңгейін төмендетті. Нәтижесінде халықтың тенгедегі депозиттері 55,5%-дан 57,9%-ға дейін өсті.

2011 жылғы желтоқсанда банктік емес заңды тұлғалардың тенгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2,7% (2010 жылғы желтоқсанда –3,4%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша –8,4% (8,8%) болды. (5.3.2-сурет).

5.3.2-сурет

Тенгедегі мерзімді депозиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің динамикасы

5.4. Кредит нарығы

2010 жылы кредит беру көлемі шамалы азайғаннан кейін (0,7%-ға), 2011 жылы кредиттік белсенділік айтарлықтай ұлғайды. Банктердің экономикаға кредиттерінің көлемі 2011 жылы 15,7%-ға өсіп, 8 781,4 млрд. теңгеге (59,3 млрд. АҚШ долл.) жетті. Кредиттердің ЖІӨ-ге қатынасының көрсеткіші 2011 жылы 2010 жылмен салыстырғанда 34,8%-дан 32,2%-ға дейін төмендеді.

¹² Клиенттердің метал шоттарын есептемегенде

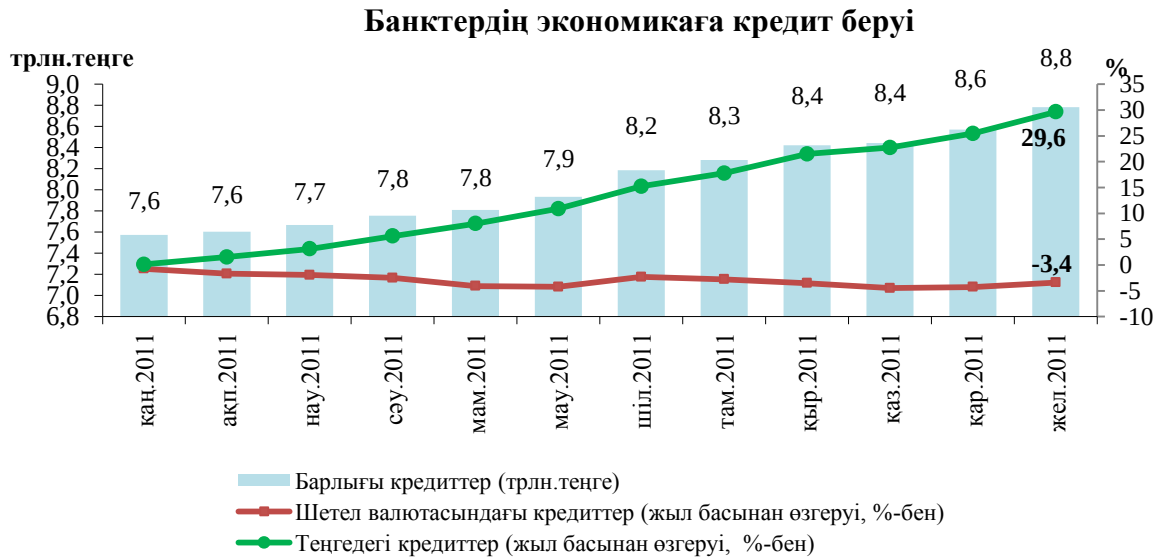
Заңды тұлғаларға кредиттер бір жылда 17,5%-ға өсіп, 6 434,9 млрд. теңге болды, жеке тұлғаларға –2 346,4 млрд. теңгеге дейін 10,9%-ға өсті. Жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 27,9%-дан 26,7%-ға дейін төмендеді.

Кредиттік белсенділіктің төмендеуі кредит нарығының валюта сегментінде ғана байқалды, бұл өз кезегінде жалпы кредиттер көлеміндегі теңгедегі депозиттердің үлес салмағының 57,7%-дан 64,7%-ға дейін өсуін қамтамасыз етті.

Валюталық кредиттеудің қатарынан екі жыл жалғасып келетін төмендеуіне мемлекеттің осы сегменттегі тәуекелдерді барынша азайту бойынша шаралары себепші болды, олар валюталық табысы жоқ не оффшорлық аймақтарда тіркелген қарыз алушыларға валюталық кредиттерді беретін банктерге талаптарды күшейту арқылы, сондай-ақ теңгенің девальвациясынан кейін валюталық кредиттерге қызығушылықты төмендету арқылы іске асырылады.

Нәтижесінде шетел валютасындағы кредиттер 2011 жылы 3 099,7 млрд. теңгеге дейін 3,4%-ға төмендеді, ал ұлттық валютада – 5 681,6 млрд. теңгеге дейін 3,4%-ға төмендеді. (5.4.1-сурет).

5.4.1-сурет

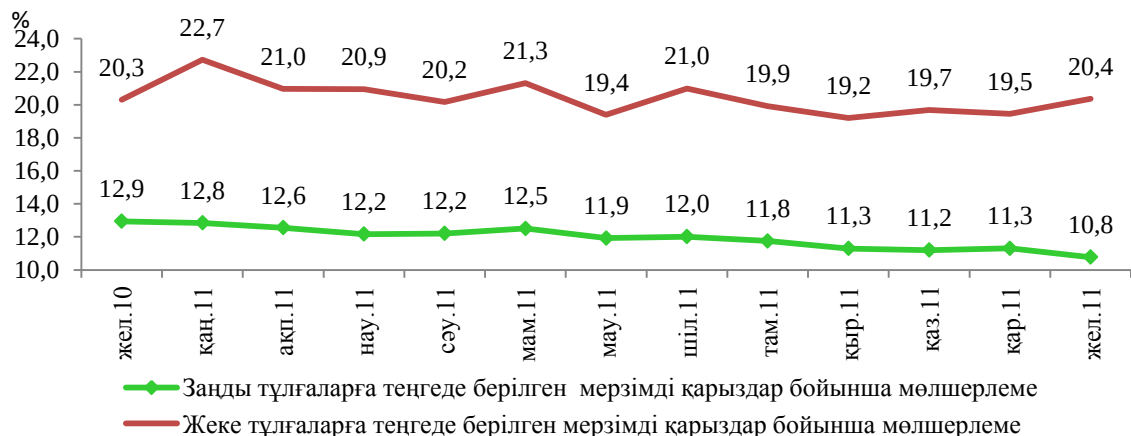
Ұзақ мерзімді кредиттеу 2011 жылы 7 086,9 млрд. теңгеге дейін 11,6%-ға өсті, қысқа мерзімдісі – 1 694,5 млрд. теңгеге дейін 36,5%-ға өсті. Тиісінше ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы бір жылда 83,6%-дан 80,7%-ға дейін төмендеді.

Шағын кәсіпкерлік субъектілерін 2011 жылы 1 341,4 млрд. теңгеге дейін 3,1%-ға төмендеді, бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 15,3% құрайды.

Салалар бойынша банктердің экономикаға кредиттерінің неғұрлым жоғары сомасы саудаға – 20,8%, құрылысқа – 14,9%, өнеркәсіпке – 12,0%, ауыл шаруашылығына – 3,8% тиесілі.

Жеке тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2011 желтоқсанда 2010 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда 20,3%-дан 20,4%-ға дейін өсті, заңды тұлғаларға кредиттер бойынша – 12,9%-дан 10,8%-ға дейін төмендеді (5.4.2-сурет).

5.4.2-сурет

Теңгемен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемелері

Кредиттеудің қалпына келуі 2011 жылы долларлану деңгейін төмендету бөлігіндегі оң құрылымдық трансформациясымен және кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесінің төмендеу үрдісімен көрініс алды.

Бұл ретте бөлшек кредиттеу нарығындағы мөлшерлемелер шамалы өсті, оған жоғары мөлшерлемелері қарыз алу құнының жалпы өлшемдерінің қалыптасуына ықпал еткен тұтынушылық қарыздардың өсуі себепші болды.

Өз кезегінде корпоративтік сектор үшін қарыз алу құнының төмендеуіне мемлекеттің сыйақы мөлшерлемесінің бір бөлігіне жәрдем ақша беру және индустриялық-инновациялық бағдарламаларға қатысатын және экспортқа арналған өнімді шығаратын кәсіпорындарға берілетін кредиттер бойынша кепілдіктерді беру арқылы іске асырылатын экономиканың нақты секторына қолдау шаралары ықпалын тигізді.

5.5. Мемлекеттік бағалы қағаздары нарығы

2011 жылы Қаржы министрлігінің мемлекеттік бағалы қағаздары бойынша 56 аукцион болды. Эмиссия көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 2,1%-ға ұлғайды және 673,9 млрд. теңге болды, оның ішінде қысқа мерзімді – 95,4 млрд. теңге, орта мерзімді – 134,5 млрд. теңге, ұзақ мерзімді – 444,1 млрд. теңге болды.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қаржы министрлігінің ұлттық валютада номинирленген мемлекеттік бағалы қағаздарының көлемі дисконтталған баға бойынша 2 080,2 млрд. теңге болып, 2011 жылы 24,7%-ға ұлғайды, оның ішінде: қысқа мерзімді – 95,4 млрд. теңге, орта мерзімді – 501,7 млрд. теңге, ұзақ мерзімді – 1 483,1 млрд. теңге.

Орналастырылған қысқа мерзімді ноттардың көлемі 2011 жылы 10,0%-ға азайды және 2 967,8 млрд. теңге болды. Ұлттық Банктің 2011 жылы шығарылған қысқа мерзімді ноттарының орташа алынған кірістілігі орташа алынған айналыс мерзімі 121,43 күн (2010 жылы - 116,36 күн) болған кезде жылдық 1,21% деңгейде (2010 жылы – 1,38%) қалыптасты. 2011 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша айналыста 509,8 млрд. теңге (дисконтталған баға бойынша) сомаға қысқа мерзімді ноттар болды.

Мемлекеттік бағалы қағаздардың қайталама нарығындағы Ұлттық Банктің операциялары. 2011 жылы ішінде Ұлттық Банк мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу және сату бойынша операцияларды жасаған жоқ. 2011 жылы Ұлттық Банк қысқа мерзімді ноттарды мерзімнен бұрын сатып алу операцияларын, «тікелей РЕПО» операцияларын жүргізген жоқ.

«Кері РЕПО» ашу бойынша операциялар 5 458,1 млрд. теңге сомасына жүргізілді, осы операциялар бойынша мерзімі 24,93 күн, кірістілігі – жылдық 7,39% болды.

2011 жылы ішінде Ұлттық Банктің портфелінде 3 034,7 млн. теңге сомаға МЕОКАМ-84 және 362,0 млн. теңге сомаға МЕОКАМ-96 өтелді.

Ұлттық Банктің мемлекеттік бағалы қағаздарының портфелі 2012 жылғы 4 қаңтарда 411,3 млн. теңге болды.

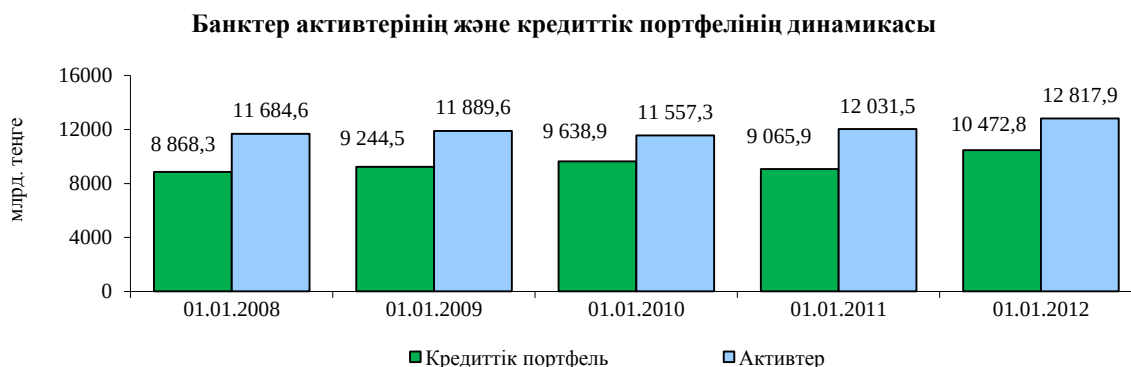
VI. ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІ: ЖАЙ-КҮЙІ ЖӘНЕ ҚАДАҒАЛАУ

6.1. Банктік және банктік емес сектор

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 38 банктер және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыруға лицензиясы бар 14 ұйымдар, оның ішінде 4 ипотекалық ұйымдар жұмыс істеді.

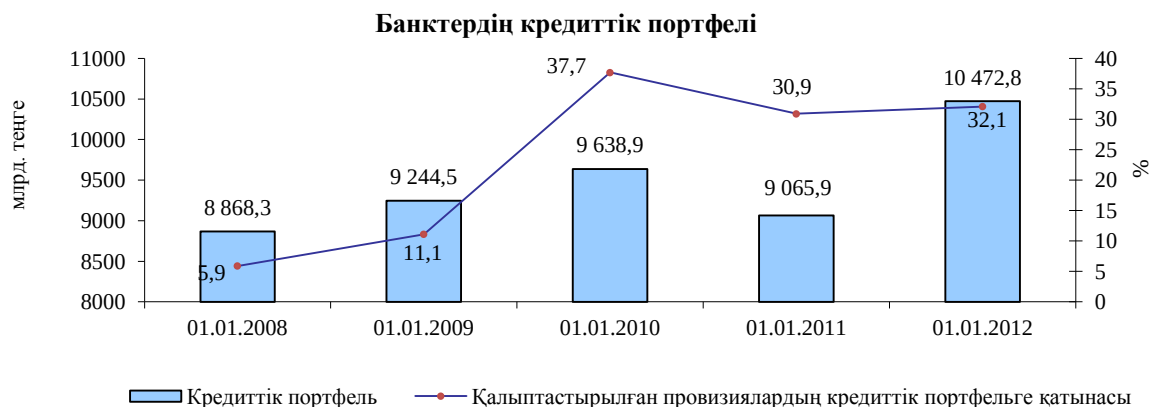
2011 жылы банк секторының активтері 786,4 млрд. теңгеге немесе 6,5%-ға өсті және 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 12 817,9 млрд. теңгені құрады (6.1.1 сурет).

6.1.1-сурет

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банк секторының кредиттік портфелі 2011 жылдан бастап 15,5%-ға немесе 1 406,8 млрд. теңгеге өсіп 10 472,8 млрд. теңгені құрады (6.1.2-сурет). Сонымен бірге кредиттік портфелінің өсуі номиналды сипаты бар және бухгалтерлік есепке алу жүйесін және қосалқы бухгалтерлік есептегі Бас бухгалтерлік кітабын ХҚЕС талаптарына сәйкес келтіруіне байланысты, оның ішінде провизияларды (резервтерді) қалыптастыру бөлігінде. Мәселен, Қаржылық қадағалау комитетінің талабы бойынша бұрын қалыптастырылған провизиялар есебінен есептен шығарылған бірақ ХҚЕС талаптары бойынша жасалған қаржылық есептілікте тұрған заемдар бухгалтерлік есебі жүйесінде баланстық құнына қалыптастырылды.

6.1.2-сурет

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банк секторының кредиттік портфелі бойынша Қаржылық қадағалау комитетінің талаптарына сәйкес қалыптастырылған провизиялар 3 365,7 млрд. теңге немесе жиынтық кредиттік портфелінің 32,1% құрады.

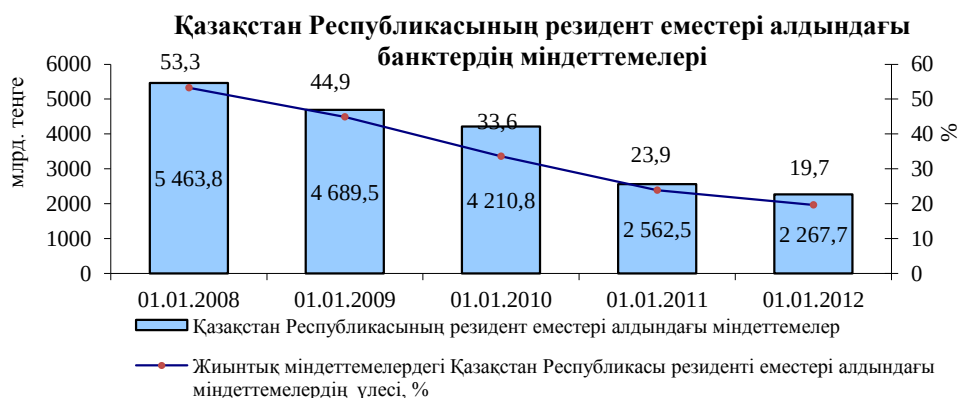
Кредиттік портфельдегі күмәнді заемдардың үлесі 53,6%-дан 52,3%-ға дейін төмендеді, үмітсіз заемдардың үлесі 2 пайыздық тармаққа өсіп және 2011 жылғы соңында 22,0% құрады. Стандартты заемдарының үлесі 26,4%-дан 25,7%-ға дейін төмендеді.

2011 жыл ішінде жұмыс істемейтін заемдар¹³ 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 3 670,9 млрд. теңге (2011 жылғы 32,6% қарсы банктердің жиынтық кредиттік портфелінің 35,1%) құрап 716,5 млрд. теңге немесе 24,3%-ға өсті. Негізгі борыш және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар заемдар 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 3 225,6 млрд. теңге құрады, ал олардың жиынтық кредиттік портфельдегі үлесі 2011 жылғы 23,8%-ға қарсы 30,8% құрады.

Банктердің міндеттемелері 2011 жылы 799,5 млрд. теңгеге немесе 7,5%-ға өсіп және 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 11 514,6 млрд. теңгені құрады.

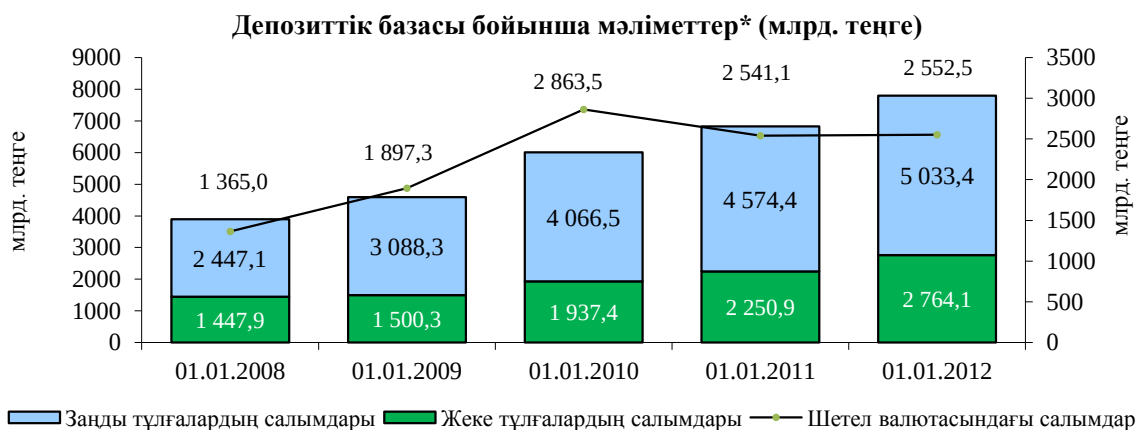
Сыртқы міндеттемелер 2011 жылы 294,7 млрд. теңгеге немесе 11,5%-ға қысқарды және 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 2 267,7 млрд. теңгені құрады, олардың жиынтық міндеттемелердегі үлесі бір жылда 23,9%-дан 19,7%-ға дейін төмендеді (6.1.3-сурет).

6.1.3-сурет

2011 жылы банктер клиенттерінің салымдары¹⁴ 972,2 млрд. теңгеге немесе 14,2%-ға өсті және 7 797,5 млрд. теңгені құрады. Клиенттер салымдарының негізгі үлесін заңды тұлғалардың салымдары құрады (клиенттер салымдарының жалпы сомасының 64,6%). Заңды тұлғалардың салымдары 10,0%-ға, жеке тұлғалардың салымдары – 22,8%-ға өсті (6.1.4-сурет).

6.1.4-сурет

¹³ Бірыңғай кредиттердің портфелі бойынша 5-ші санаттағы күмәнді және үмітсіз заемдар тек қалыптастырылған провизиялар ғана ескеріледі

¹⁴ Резидент еместер шоттарын қоса алғанда

*арнайы мақсаттағы еншілес ұйымдардың салымдарын есептемегенде

Ипотекалық ұйымдар. 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ипотекалық ұйымдар активтерінің жиынтық мөлшері 98,4 млрд. теңгені құрады, бұл 2011 жылдың басындағы көрсеткіштен 24,4 млрд. теңгеге немесе 19,9%-ға төмен.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ипотекалық ұйымдардың жиынтық кредиттік портфелі 2011 жылға 16,6 млрд. теңгеге немесе 1,6%-ға төмендеп 60,2 млрд. теңгені құрады (6.1.5-сурет).

6.1.5-сурет

Ипотекалық ұйымдардың кредиттік портфелінің сапасы құрылымында стандартты кредиттер үлесінің ұлғаюы байқалады. Стандартты кредиттер үлесі 2011 жылдың басында 82,7%-ға қарсы 85,9% құрады, күмәнді және үмітсіз кредиттердің үлесі 8,8%-дан 6,8%-ға және тиісінше 8,5%-дан 7,3%-ға дейін төмендеді. Үмітсіз заемдардың абсолюттік мәніндегі сомасы 2011 жылдың басымен салыстырғанда 2,1 млрд. теңгеге төмендеді.

Банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын өзге ұйымдар. 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша инвестициялық портфельді басқаруды жүзеге асыратын, брокерлік және (немесе) дилерлік қызметті және банк операцияларының жекелеген түрлерін қоса атқаратын ұйымдарды қоспағанда, банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың жиынтық активтері 2011 жылы 30,9%-ға өсіп 525,5 млрд. теңгені құрады.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша жиынтық кредиттік портфелінің құрылымында стандартты кредиттердің үлесі 57,5%, күмәнді — 30% және үмітсіз — 12,5% құрады, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жылғы жағдай бойынша стандартты кредиттердің үлесі 58,1%, күмәнді — 30,4%, үмітсіз — 11,5% құрады.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банк операциялардың жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың жиынтық меншікті капиталы 2011 жылы 49,9 млрд. теңгеге немесе 26,8%-ға өсіп 235,8 млрд. теңгені құрады.

Лицензиялау. 2011 жылы Қаржылық қадағалау комитеті 2 банктерге қосымша операцияларды енгізе отырып банктік және өзге операцияларды жүргізуге және 1 банкке банк операцияларын алып тастауына байланысты лицензия берді.

Атауының өзгеруіне байланысты 2 банктерге банктік және өзге операцияларды жүргізуге лицензиялар қайта ресімделді.

Банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыруға 2 ипотекалық ұйымдары лицензияларының қолданылуы тоқтатылды.

Қашықтықтан қадағалау. Қашықтықтан қадағалау шеңберінде банктердің реттеуіш есептілігін қарау қорытындылары бойынша 77 статус-репорт және 204 статус-шолу жасалды.

Банктердің, банк холдингтерінің ірі қатысушыларының есептілігін қарау қорытындылары бойынша 26 статус-репорт жасалды.

Қашықтықтан қадағалау шеңберінде банктік емес ұйымдардың реттеуіш есептілігін қарау қорытындысы бойынша 21 статус-репорт және 28 статус-шолу жасалды.

Қашықтықтан қадағалау шеңберінде банк секторының үрдісі мен тәуекелдерін ескере отырып Қаржылық қадағалау комитеті ертерек ден қою шараларын қолдану аясында банктердің қаржылық жағдайының нашарлауына ықпал ететін факторлардың, банктердің акционерлерінің және меншіктерінің құрылымын талдау, активтерді өзгерту динамикасының, кредиттік портфелінің, мерзімі өткен берешек деңгейінің, міндеттемелерінің, салымдарының, кредиттік портфелі сапасының мониторингіне, банктердің өтімділік жай-күйіне, тәуекелдердің түрлі түрлеріне банктің ұшырағыштығына, сыртқы заемдарды өтеу мониторингіне ерекше назар аударды.

Стресс-тестілеудің сценарийлері және нәтижелері, күтпеген жағдайлардың туындауына банктердің іс-әрекеттер жоспарлары қаралды және талдау жүргізілді, ипотекалық ұйымдарының қызметін жан-жақты талдау үшін қорытынды нысан есептілігі әзірленді (BOSS – Bank off-side supervision system).

Инспекциялау. 2011 жылы Қаржылық қадағалау комитеті 7 банктерге, оның ішінде 59 филиалдарына, сондай-ақ 1 банк операцияларын жүзеге асыратын ұйымына және оның 13 өкілдіктеріне жоспарлы тексеру жүргізілді.

Жоспарлы тексерістер барысында қамтылған негізгі мәселелер активтер мен шартты міндеттемелердің сапасын, капитал жеткіліктігін, міндеттемелер құрылымын бағалау, банктердің өтімділігін бағалау, тәуекел-менеджмент жүйесін бағалау болып табылды. Инспекциялық тексеру барысында кредиттік қызмет (оның ішінде кредиттерді беру практикасы, берілген кредиттер сапасы), кірістілік көрсеткіштері, төлем қабілеттілігі, басқарушы құрамның қызметін бағалау, тәуекел менеджменті, баланстан тыс талаптар және міндеттемелер сияқты шешуші көрсеткіштерге ерекше көңіл бөлінді.

Одан басқа банктердің 30 жоспардан тыс тексерулер жүргізілді, оның ішінде 23 – құқық қорғау органдарының өтініштері бойынша.

Қадағалау арқылы ден қою. Қаржылық қадағалау комитеті Қазақстан Республикасының заңнама талаптарын бұзушылығы фактілері бойынша қашықтықтан қадағалау қорытындысы бойынша мыналарға қатысты:

- 30 банктерге (оның ішінде банк конгломератының құрамына кіретін 11 банктерге) заңнама бұзушылығының 63 фактілері бойынша ықпал ету шаралары қолданылды, оның ішінде 22 жағдайда міндеттеме хат талап етілді, 20 жағдайда жазбаша ескерту, 20 жағдайда жазбаша ұйғарым шығарылды және 1 жағдайда жазбаша келісім жасалды;

- банктердің/банк холдингтерінің ірі қатысушыларына қатысты 1 жазбаша ұйғарым және 6 жазбаша ескерту шығарылды.

2011 жылы 5 банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарына қатысты заңнама бұзушылығының 10 фактілері бойынша шектеулі ықпал ету шаралары қолданылды, оның ішінде 4 жағдайда міндеттеме хат талап етілді, 6 жағдайда жазбаша ұйғарым шығарылды.

Одан басқа 2011 жылы:

- салық салу және айыппұлды өндіріп алу түрінде 3 санкциялар;
- жеке/заңды тұлғалардың депозиттерін қабылдау бөлігінде банк операцияларын жүргізуге лицензияның қолдану түрінде 6 санкциялар;
- банк операцияларын жүргізуге лицензиясын айыру түрінде 1 санкция қолданылды.

Инспекторлық тексерулер жүргізу барысында 2011 жылы банктерге және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға 10 шектеулі ықпал ету шаралары қолданылды, оның ішінде 9 міндеттеме хат және 1 жазбаша ұйғарым талап етілді, сондай-ақ жалпы сомасы 3,2 млн.теңгеге 23 әкімшілік айыппұл салынды.

6.2. Сақтандыру секторы

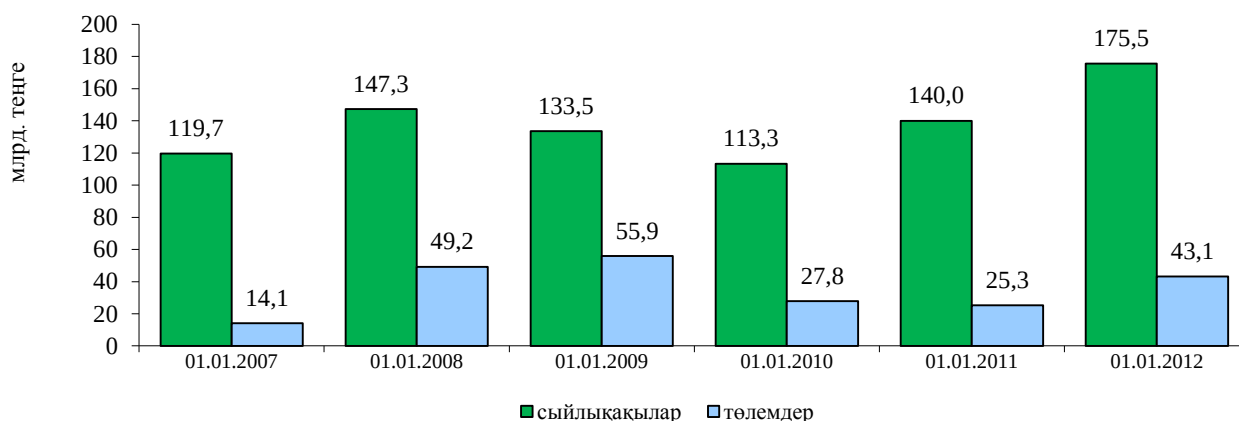
2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша сақтандыру секторы 38 сақтандыру ұйымдары және 14 сақтандыру брокерлері ұсынды.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша сақтандыру ұйымдары активтерінің жиынтық көлемі 387,7 млрд. теңгені құрады, бұл 2011 жылдың басына ұқсас көрсеткіштен 12,9%-ға көп.

Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдары тікелей сақтандыру шарттары бойынша 2011 жылы қабылдаған сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемі 175,5¹⁵ млрд. теңгені құрады, бұл 2010 жылы жиналған көлемнен 25,4%-ға көп (6.2.1-сурет).

6.2.1-сурет

Сақтандыру сыйлықақыларының, сақтандыру төлемдерінің динамикасы

2011 жылы жасалған сақтандыру төлемдерінің жалпы көлемі 2010 жылмен салыстырғанда 70,8%-ға өсіп 43,1 млрд. теңгені құрады.

Сақтандыру түрлері бойынша сақтандыру төлемдерінің құрылымы: ерікті жеке сақтандыру – 53,1%, міндетті сақтандыру – 27,2%, ерікті мүліктік сақтандыру – 19,7%.

Қайта сақтандыруға берілген сақтандыру сыйлықақыларының көлемі 64,8 млрд. теңге немесе сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемінің 36,9% құрады. Бұл ретте Қазақстан Республикасының резидент еместеріне сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемінің 28,8% қайта сақтандыруға берілді.

Сақтандыру ұйымдары міндеттемелерінің сомасы 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 156,5 млрд. теңге болды, бұл 2011 жылғы осыған ұқсас күнге қарағанда 16,3%-ға көп.

Лицензиялау. Қаржылық қадағалау комитеті сақтандырудың қосымша сыныптарын қоса отырып, 12 сақтандыру ұйымына сақтандыру (қайта сақтандыру) қызметін жүзеге асыруға және 1 сақтандыру ұйымына қайта сақтандыру жөніндегі қызметті жүзеге асыру құқығына лицензиялар берді.

6 жеке тұлғаға сақтандыру нарығында актуарлық қызметті жүзеге асыруға лицензиялар берді.

Қашықтықтан қадағалау. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жылы ертерек ден қою шаралары, пруденциалдық нормативтерді орындау, жағымсыз факторлардың сақтандыру ұйымдарының қаржылық тұрақтылығы мен төлем қабілеттілігі көрсеткіштеріне әсер етуі, актуарлық қорытындылар негізінде сақтандыру резервтерін дұрыс қалыптастыру, сақтандыру ұйымдарының қаржылық тұрақтылығының дәрежесін бағалау шеңберінде сақтандыру ұйымдарының қаржылық жағдайының нашарлауына ықпал ететін факторларды

¹⁵ сомасы қайта сақтандыру шарттары бойынша қабылданған сақтандыру сыйлықақыларын шегергенде көрсетілген

анықтау бағыттары бойынша сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының, сақтандыру брокерлерінің, актуарийлердің қызметіне қашықтықтан мониторинг жүргізді.

Инспекциялау. 2011 жылы сақтандыру ұйымдарына 4 жоспарлы тексеру және сақтандыру брокерлеріне 4 тексеру жүргізілді.

Жоспарлы кешенді тексерулер барысында қамтылған негізгі мәселелер міндетті және ерікті сақтандыру шарттарын жасау және олардың талаптарын орындау тәртібі, пруденциалдық нормативтерді дұрыс есептеу, сақтандыру агенттерінің қызметі, қайта сақтандыру қызметі, тәуекел менеджменті жүйесінің тиімділігін бағалау, инвестициялық қызмет, сақтандыру резервтерін дұрыс есептеу, бухгалтерлік есептің шынайылығы болып табылды.

Қадағалауға ден қою. Қаржылық қадағалау комитеті қашықтықтан қадағалау қорытындылары бойынша 2011 жылы мыналарға қатысты шектеулі ықпал ету шараларын қолданды:

- сақтандыру ұйымдарына қатысты 28 жазбаша міндеттеме талап етілді, 23 жазбаша ұйғарым және 1 жазбаша ескерту шығарылды;
- сақтандыру брокерлеріне қатысты 5 жазбаша ұйғарым шығарылды және 1 жазбаша міндеттеме талап етілді;
- актуарийлерге қатысты 7 жазбаша ұйғарым шығарылды және 1 жазбаша міндеттеме талап етілді.

Сонымен қатар 6 сақтандыру ұйымына жалпы сомасы 7,9 млн. теңгеге әкімшілік айыппұл түрінде санкция қолданылды.

Инспекторлық тексерулердің қорытындылары бойынша 6 сақтандыру ұйымына және 4 сақтандыру брокеріне:

- қаржылық сауықтыру жөніндегі іс-шаралардың жоспарларын ұсыну мерзімдерін белгілей отырып, орындалуға міндетті 8 жазбаша ұйғарым және 1 жазбаша ескерту шығарылды;
- 6 жазбаша міндеттеме талап етілді.

Тексерулер барысында анықталған заңнама бұзушылықтар үшін 3 сақтандыру ұйымы мен 1 сақтандыру брокері әкімшілік жауапкершілікке тартылды.

Қаржылық қадағалау комитеті сақтандыру нарығына қатысушылар жол берген әкімшілік құқық бұзушылықтар бойынша жалпы сомасы 10,3 млн. теңгеге 15 әкімшілік айыппұл салды.

Кешенді тексерудің нәтижелері бойынша 1 сақтандыру брокері лицензиясының қолданылуы 6 айға уақытша тоқтатылды.

6.3. Бағалы қағаздар нарығының субъектілері

2012 жылғы 1 қаңтарда брокер-дилерлердің саны 73, тіркеушілер – 10, кастодиандар – 10, ЖЗҚ зейнетақы активтерін инвестициялық басқарушылар – 14, инвестициялық портфельді басқарушылар – 33, өзін өзі реттейтін ұйымдар – 2, трансфер-агенттер – 3, бағалы қағаздармен сауда-саттықты ұйымдастырушы – 1 болды.

Акцияларының қолданыстағы шығарылымдары бар АҚ-ның жалпы саны 2012 жылғы 1 қаңтарда 2 148 ұйым болды.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша жиынтық номиналды құны 5 309,7 млрд. теңгені құрайтын облигациялардың қолданыстағы шығарылымдары санының барлығы 363 болды.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 32 эмитент купон төлеу және облигациялар бойынша негізгі борышты өтеу бойынша өз берешегін өтеген жоқ.

Пайлардың қолданыстағы шығарылымдарының азаю үрдісі байқалады, олардың саны 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 152 (2011 жылғы 1 қаңтарда – 162) болды.

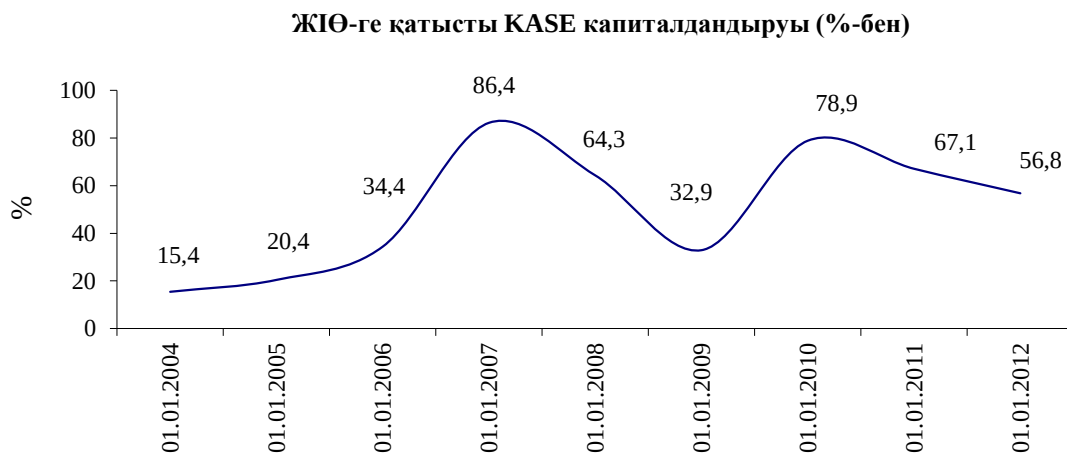
2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша бағалы қағаздар нарығында 152 ИПҚ, олардың ішінде 117 – жабық (активтері – 453,9 млрд. теңге), 12 – ашық (активтері – 0,6 млрд. теңге) және 23 – аралық (активтері – 1,7 млрд. теңге), сондай-ақ 32 инвестициялық тәуекелі бар акционерлік инвестициялық қор (активтері – 28,8 млрд. теңге) жұмыс істеді.

Қор нарығы. Қазақстандағы қор нарығы жағдайының негізгі индикаторы KASE ұсынған ұйымдастырылған нарық болып табылады.

KASE айналысына жіберілген бағалы қағаздардың негізгі үлес салмағы борыштық бағалы қағаздарға келеді – 43,8% (217 шығарылым). МБҚ секторы бойынша – 37,5% (186 шығарылым), акциялар секторы бойынша – 18,1% (90 шығарылым), инвестициялық қорлардың және МҚҰ-ның бағалы қағаздарының секторлары бойынша – 0,4% (2 шығарылым) және тиісінше 0,2% (1 шығарылым).

KASE ресми тізіміне енгізілген мемлекеттік емес бағалы қағаздар нарығын жалпы капиталдандыру 2011 жылы облигациялар бойынша 92,3%-ға ұлғайып (2011 жылдың басындағы 3 087,2 млрд. теңгеден 2012 жылдың басындағы 5 936,5 млрд. теңгеге дейін), акциялар бойынша 28,3%-ға азайып (2011 жылдың басындағы 8 959,4 млрд. теңгеден 2012 жылдың басындағы 6 425,9 млрд. теңгеге дейін), 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 12 364,3 млрд. теңге болды (6.3.1-сурет).

6.3.1-сурет

2011 жылы мемлекеттік емес бағалы қағаздармен жасалған мәмілелердің көлемі 28,8%-ға азайды. Бұл ретте, «репо» операциялары бойынша мәмілелердің көлемі елеулі түрде – 55,8%-ға азайды. Акциялар бойынша (орналастыру және айналыс бойынша) мәмілелердің көлемі 43,5%-ға төмендеп, борыштық бағалы қағаздар бойынша – 8,9%-ға ұлғайды.

Лицензиялау. Қаржылық қадағалау комитеті ерікті қайтаруына байланысты 4 бағалы қағаздар нарығы субъектісі лицензияларының қолданылуын тоқтатты.

Бағалы қағаздар нарығының субъектісіне номиналды ұстаушы ретінде клиенттердің шоттарын жүргізу құқығымен бағалы қағаздар нарығында брокерлік және дилерлік қызметті жүзеге асыруға 1 лицензия берілді.

Қашықтықтан қадағалау. Қаржылық қадағалау комитеті қашықтықтан қадағалау шеңберінде бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының қаржылық тұрақтылығына мониторинг жүргізді, онда олардың қаржылық және реттеуіш есептіліктерін пруденциалдық нормативтерді, жарғылық капиталдың мөлшеріне қойылатын талаптарды, қор биржасының сауда жүйесінде және бағалы қағаздардың ұйымдастырылмаған нарығында мәмілелер жасау тәртібін, сондай-ақ басқа да нормалар мен лимиттерді сақтау мәніне талдау қамтылады.

Олардың қызметі қолданыстағы заңнаманың талаптарына сәйкес келмеу фактілері анықталған жағдайларда анықталған бұзушылықтарды жою, қаржылық жағдайының нашарлауын және бағалы қағаздар нарығындағы қызметке байланысты тәуекелдердің ұлғаюын болдырмау бойынша түзету шаралары көзделетін іс-шаралар жоспарлары талап етіліп, олардың орындалуына бақылау жасалды.

Бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының осы ұйымдарда тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйелерінің болуы жөніндегі талаптарды орындауын тексеру бойынша іс-шаралар жүргізілді.

Бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының қаржы-шаруашылық қызметіне жүргізілген тексерулердің қорытындылары бойынша ұсынылған тәуелсіз аудиторлардың қорытындыларын талдау нәтижелері бойынша олардың қызметіне тән тәуекелдердің негізгі түрлері анықталып, оларды төмендету шаралары әзірленді.

Өздеріне бағалы қағаздар ұстаушылардың тізілімдері жүйесін жүргізу жөніндегі қызметті жүзеге асыруға берілген лицензияларды ерікті түрде қайтару іс-шараларын жүзеге асыратын 3 тіркеушіден эмитенттердің жазбаша хабарламаларында көрсетілген басқа тіркеушілерге эмитенттердің бағалы қағаздарын ұстаушылардың тізілімдері жүйесінің берілуіне бақылау жасау жүзеге асырылды.

Инспекциялау. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жылы бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларына 5 жоспарлы тексеру, оның ішінде номиналды ұстаушы ретінде клиенттердің шоттарын жүргізу құқығымен брокерлік және дилерлік қызметті инвестициялық портфельді басқару жөніндегі қызметпен қоса атқаратын 3 ұйымға, 1 ЗАИБЖАҰ-ға және депозитарлық қызметті жүзеге асыратын 1 ұйымға тексеру жүргізілді.

Бағалы қағаздар нарығының субъектілерін тексерулердің негізгі мәселелері мыналар болды: инвестициялық қорлардың активтерін және клиенттердің инвестициялық портфелін инвестициялық басқаруды, бағалы қағаздармен мәмілелерді, сондай-ақ бағалы қағаздарды номиналды ұстауды жүзеге асыру тәртібі, инвестициялық қорлардың және клиенттердің активтерін есепке алу мен сақтау, бағалы қағаздармен операцияларды тіркеу, тізілімдер жүйесін қалыптастыру, сақтау және жүргізу, өздерінің үлестес тұлғалары туралы мәліметтерді ашу, кезеңді есептілікті ұсыну және оның шынайылығы, пайдаланылатын бағдарламалық қамтамасыз етудің қолданыстағы заңнаманың талаптарына сәйкес келуі және басқалар.

Осылармен қатар 2011 жылы құқық қорғау органдарының сұрау салулары бойынша бағалы қағаздар нарығының субъектілеріне 3 жоспардан тыс тексеру жүргізілді.

Қадағалауға ден қою. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жылы қашықтықтан қадағалау нәтижелері бойынша бағалы қағаздар нарығының субъектілеріне қатысты шектеулі ықпал ету шаралары мен санкциялар қолданылды, оның ішінде 17 жазбаша ұйғарым шығарылды, 38 міндеттеме-хат талап етілді, 4 жазбаша келісімге және қолданыстағы келісімдерге 3 қосымша келісімге қол қойылды.

Сонымен қатар, Қаржылық қадағалау комитетіне 4 қаржы ұйымының қаржылық есептілігі бойынша аудиторлық есептердің ұсынылмауына байланысты аудиторлық ұйымдардың атына 4 жазбаша ұйғарым жіберілді.

Бұдан өзге 6 бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушысына қатысты жалпы сомасы 1,5 млн. теңгеге 9 әкімшілік айыппұл салынды.

2011 жылы бағалы қағаздар нарығындағы қызметті жүзеге асыратын 2 ұйымды лицензияларынан айыру туралы шешім дайындалып, қабылданды.

Қашықтықтан қадағалау нәтижелері бойынша 2 қаржы ұйымының 2 басшы қызметкерін қызметтік міндеттерін атқарудан шеттету туралы шешім қабылданып, оларды басшы қызметкер лауазымына тағайындауға (сайлауға) берілген келісім қайтарып алынды.

Бағалы қағаздар нарығының лицензиаттарына қатысты инспекторлық тексерулердің нәтижелері бойынша шектеулі ықпал ету шаралары мен санкциялар қолданылды, оның ішінде орындалуға міндетті 1 жазбаша ұйғарым шығарылды, 8 міндеттеме-хат талап етілді,

3 жазбаша келісімге қол қойылды, 5 бағалы қағаздар нарығының субъектісіне қатысты жалпы сомасы 2,4 млн. теңгеге 12 әкімшілік айыппұл салынды.

Сондай-ақ, тексерудің нәтижелері бойынша бір ұйым номиналды ұстаушы ретінде клиенттердің шоттарын жүргізу құқығымен бағалы қағаздар нарығында брокерлік және дилерлік қызметпен және инвестициялық портфельді басқару жөніндегі қызметпен айналысуға берілген лицензияларынан айырылды. Сонымен қатар, бір бағалы қағаздар нарығы субъектісінің Басқарма Төрағасының қызметтік міндеттерін атқаруға берілген келісімі қайтарып алынды.

6.4. Зейнетақы қорлары

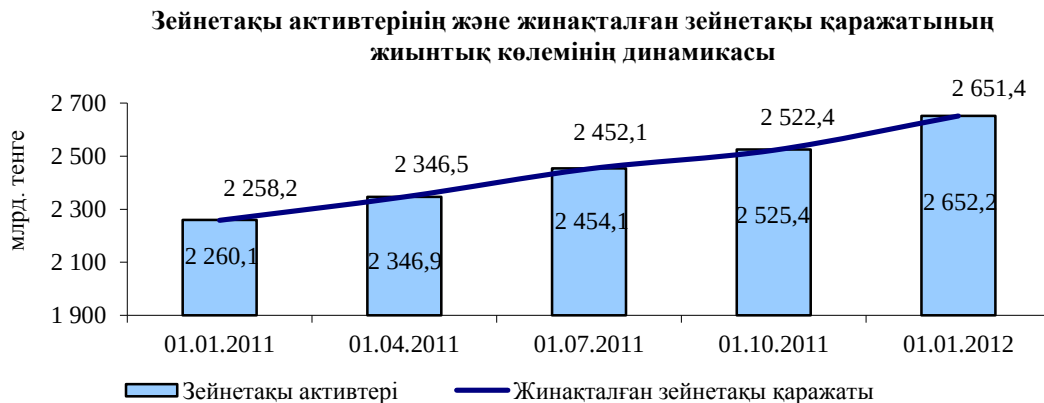
2012 жылғы 1 қаңтарда 11 ЖЗҚ жұмыс істеді. Міндетті зейнетақы жарналары бойынша салымшылардың (алушылардың) жеке зейнетақы шоттарының саны 2011 жылы 147 613 бірлікке (1,9%) ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 8 137 395 болды. ЖЗҚ-қа зейнетақы жарналарының жалпы түсімі 2011 жылы 182,0 млрд. теңгеге (10,0%) ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтарда 2 003,7 млрд. теңге болды.

2011 жыл ішінде зейнетақы активтерін инвестициялаудан түскен «таза» кіріс (комиссиялық сыйақыларды шегергенде) 2,9%-ға немесе 16,3 млрд. теңгеге төмендеп, 2012 жылғы 1 қаңтарда 555,1 млрд. теңге болды.

Салымшылардың (алушылардың) жинақталған зейнетақы қаражаты 2011 жылы 393,2 млрд. теңгеге немесе 17,4%-ға ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 2 651,4 млрд. теңге болды.

ЖЗҚ-тың зейнетақы активтерінің құрылымы. ЗАИБЖАҰ-ның инвестициялық басқаруындағы зейнетақы активтерінің жиынтық көлемі 2011 жылы 392,1 млрд. теңгеге немесе 17,3%-ға ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 2 652,2 млрд. теңге болды. Зейнетақы активтерінің орташа айлық ұлғаюы 2011 жылы 32,7 млрд. теңге болды (6.4.1-сурет).

6.4.1-сурет

ЖЗҚ-тың жиынтық инвестициялық портфелі жылғы 2011 жылғы 1 қаңтармен салыстырғанда 322,3 млрд. теңгеге немесе 14,5%-ға ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 2 546,1 млрд. теңге болды.

Эмитенттері бағалы қағаздар шығарылымдары бойынша дефолтқа жол берген бағалы қағаздардың үлесі 2012 жылғы 1 қаңтарда зейнетақы активтерінің жалпы көлемінің 0,6%-ын немесе абсолютті мән бойынша 17,1 млрд. теңгені құрағанын атап өту қажет.

ЖЗҚ-тың жиынтық меншікті капиталы 2012 жылғы 1 қаңтарда 85,5 млрд. теңге болды. 2011 жылы ЖЗҚ-тың жиынтық жарғылық капиталы 5,6 млрд. теңгеге немесе 12,6%-ға ұлғайды (44,2 млрд. теңгеден 49,7 млрд. теңгеге дейін). Жиынтық жарғылық капиталдың ЖЗҚ-тың меншікті капиталындағы үлесі 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 58,2% (2011 жылғы 1 қаңтарда – 52,4%) болды.

ЖЗҚ активтерінің жалпы сомасы 2011 жылдың басымен салыстырғанда 5,4 млрд. теңгеге (6,1%) ұлғайып, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 93,6 млрд. теңге болды.

Лицензиялау. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жылы қосылу жолымен қайта ұйымдастырылуына байланысты 1 ЖЗҚ-тың зейнетақы жарналарын тарту және зейнетақы төлемдерін жүзеге асыру жөніндегі қызметті және бағалы қағаздар нарығындағы қызметті жүзеге асыру құқығына берілген лицензиясының қолданылуын тоқтатты.

Атауының өзгеруіне байланысты 1 ЖЗҚ-тың зейнетақы жарналарын тарту және зейнетақы төлемдерін жүзеге асыру жөніндегі қызметті және бағалы қағаздар нарығындағы қызметті жүзеге асыруға берілген лицензиясы қайта ресімделді.

Қашықтықтан қадағалау. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жыл ішінде ЖЗҚ пен ЗАИБЖАҰ қызметін қашықтықтан қадағалау шеңберінде көрсетілген ұйымдардың зейнетақы активтері есебінен де, сондай-ақ меншікті активтер есебінен де қалыптастырылған инвестициялық портфельдерінің жағдайына, сондай-ақ пруденциалдық нормативтердің және өзге де нормалар мен лимиттердің орындалуына апта сайынғы негізде мониторинг жүргізіп отырды.

Капиталдың тепе-теңдігі, активтердің сапасы, өтімділік, кірістілік/шығындылық, активтер мен пассивтерді басқару, корпоративтік басқару сияқты бағыттарда ЖЗҚ-тың қаржылық жағдайын жан-жақты талдау мен бағалауды жүргізу көзделетін САЛРАС тәуекелге бағытталған қадағалау әдістемесін пайдалана отырып, бақылау көрсеткіштерін құраушылардың динамикада өзгеруін бағалау жолымен ЖЗҚ-тың қаржылық жағдайына ай сайынғы негізде мониторинг жүргізілді.

ЖЗҚ-тың зейнетақы активтері есебінен жасалатын мәмілелердің Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес келуіне талдау жасалды. Бұл ретте, зейнетақы активтері есебінен жасалатын мәмілелердің мәні болып табылатын қаржы құралдарының сатып алу (сату) құнының олардың нарықтық құнынан ауытқуына ерекше назар аударылды.

ЖЗҚ-тың заңнама нормаларының, атап айтқанда, инвестициялау лимиттеріне, пруденциалдық нормативтерді сақтауға, ертерек ден қою шараларына, зейнетақы активтері бөлігінде инвестициялық қызметке, зейнетақы активтерінің құнсыздануынан болатын ықтимал залалдарға қарсы құрылған провизиялардың тепе-теңдігін бағалауға, ЖЗҚ-тың негізгі қаржылық және реттеуіш көрсеткіштерінің өзгеру динамикасына, сондай-ақ реттеуіш есептілікті ұсыну мерзімдерін сақтауға қатысты нормалардың талаптарына сәйкестігін бағалауға арналған есеп (CHECK-LIST) жасалды.

Бұдан өзге ЖЗҚ-тың ЖЗҚ-та тиісті тәуекелдерді басқару жүйесінің болуы жөніндегі талаптарды орындауы бойынша, ертерек ден қою шаралары шеңберінде ЖЗҚ пен ЗАИБЖАҰ-ның қаржылық жағдайының нашарлауына ықпал ететін факторларға мониторинг, ЖЗҚ пен ЗАИБЖАҰ акционерлерінің құрылымын талдау жүзеге асырылды.

Инспекциялау. Қаржылық қадағалау комитеті 2011 жылы зейнетақы жарналарын тарту және зейнетақы төлемдерін жүзеге асыру жөніндегі қызметті жүзеге асыру лицензияларына ие ЖЗҚ қызметіне 2 жоспарлы тексеру жүргізді.

ЖЗҚ қызметін бақылауды және қадағалауды жүзеге асыру мақсатында ЖЗҚ-ның зейнетақы жарналарын тарту және зейнетақы төлемдерін жүзеге асыру қызметінде, сондай-ақ зейнетақы активтерін инвестициялық басқару қызметінде, атап айтқанда зейнетақы шарттарын жасау, жеке зейнетақы шоттарын ашу және жүргізу, зейнетақы төлемдерін және аударуды жүзеге асыру операцияларын жүргізу, пруденциалдық нормативтердің нормативтік мәндерін есептеу, зейнетақы активтерінің кірістілігін талдау, бухгалтерлік есепті жүзеге асыру және қаржылық есептілік жасау тәртібі мәселелері бойынша қолданыстағы заңнаманың талаптарын сақтауға тексеру жүргізілді.

Сонымен қатар, құқық қорғау органдарының өтініштері бойынша зейнетақы заңнамасын қолдану мәселелері жөнінде ЖЗҚ 2 жоспардан тыс тексеру жүргізілді.

Қадағалау арқылы ден қою. 2011 жылы ЖЗҚ және ЗАИБЖАҰ қашықтықтан қадағалауды жүзеге асыру нәтижелері бойынша 71 шектеулі ықпал ету шарасы қабылданды: 34 жазбаша ұйғарым шығарылды, 25 міндеттеме хат талап етілді, 11 жазбаша келісімге қол қойылды, сондай-ақ ЖЗҚ акционерлерінің алдында лауазымды тұлғаны шеттету туралы мәселе шығарылды. Үш ЖЗҚ-ға және бір ЗАИБЖАҰ-ға қатысты 680 мың теңге сомасына әкімшілік айыппұлдар салынды.

Инспекторлық тексеру нәтижелері бойынша 3 ЖЗҚ-ға шектеулі ықпал ету шаралары қабылданды, атап айтқанда:

- ЖЗҚ-дан қызметін тексеру барысында анықталған бұзушылықтарды болдырмау туралы 3 жазбаша міндеттеме талап етілді;
- 1 жазбаша келісімге қол қойылды.

Сонымен қатар, 2011 жылы жалпы сомасы 529 мың теңгеге әкімшілік айыппұл салу түрінде 4 санкция қолданылды.

6.5. Тарату процесі

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша еріксіз тарату процесінде 2 банк, 2 сақтандыру ұйымы және 1 ЖЗҚ болды. Ерікті тарату процесінде 1 сақтандыру ұйымы болды.

2011 жылы 1 ЖЗҚ еріксіз тарату процесі толық аяқталды.

2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша уақытша әкімшілік режимінде 1 банк болды.

Таратылатын қаржы ұйымдардың кредиторлары мен акционерлерімен есеп айырысуды жүзеге асыруға қатысты ақпарат 6.5.1-кестеде ұсынылған.

6.5.1-кесте

№	Таратылатын қаржы ұйымдар	2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша кредиторлардың талаптары тізіліміне сәйкес төлемдердің пайызы
1.	«Валют-Транзит Банк» АҚ	кредиторлардың талаптары тізілімінің 3-кезегі бойынша берешектің жалпы сомасының 35,9%
2.	«Наурыз Банк Қазақстан» АҚ	кредиторлардың талаптары тізілімінің 3-кезегі бойынша берешектің жалпы сомасының 88%
3.	«Алтын Полис» СК» АҚ	кезектен тыс төлемдер санатына енгізілген 140 кредитормен есеп айырысу жүзеге асырылды
4.	«Premier Сақтандыру» АҚ	кезектен тыс төлемдер санатына енгізілген 7 кредитормен есеп айырысу жүзеге асырылуда
5.	«Қорғау» ЖЗҚ» АҚ	кредиторлардың талаптары тізілімінің 2-кезегі бойынша берешектің жалпы сомасының 22%
6.	«Темір Ат» СК» АҚ	кредиторлар жоқ

6.6. Қаржылық қызмет көрсетуді тұтынушылардың құқықтарын қорғау

2011 жылғы 18 мамыр – 31 желтоқсан аралығындағы кезеңде Қаржылық қадағалау комитетіне қаржы ұйымдары қызметінің әр түрлі мәселелеріне қатысты жеке және заңды тұлғалардың 3 567 өтініш (4 098 ұжымдық өтінішті ескергенде) келіп түсті. Бұл ретте, олардың елеулі үлесі банк және банктік емес секторына келеді (64,5%), 7,3% – сақтандыру секторы бойынша, 2,4% – бағалы қағаздар нарығы бойынша, 8,8% – зейнетақы қызмет көрсету секторы бойынша, 16,1% – Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларына түсіндірмелер беру және қаржы нарығының субъектілері немесе қаржылық қызмет көрсету туралы ақпарат және 0,9% – Қаржылық қадағалау комитетінің құзыретіне кірмейтін мәселелер бойынша.

Банк және банктік емес секторы. 2011 жылы Қаржылық қадағалау комитетіне банктердің және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың қызметі мәселелері бойынша 2 302 өтініш келіп түсті (2833 ұжымдық өтінішті ескергенде), бұл келіп түскен өтініштердің жалпы санының 64,5% (69,1%.) құрады.

Мынадай мәселелер халық үшін өзекті болып қалуда:

- банктер алдындағы борыштарды кешіруге жәрдем көрсету, оның ішінде мемлекеттік бюджет есебінен;
- кредиттеу мерзімдерін ұзарту, заемдарды өтеу бойынша мерзімін ұзарту, сыйақы мөлшерлеме мөлшерін азайту, өсімпұлды алып тастау арқылы заемдарды қайта құрылымдау;
- банктермен кепілге салынған мүлікті (ипотеканы) өткізуге, кепілге салынған мүлікті сотпен және соттан тыс тәртіппен заңсыз өткізуге жол бермеу;
- банктердің заем бойынша ай сайынғы төлем, сондай-ақ заемдар мен банк салымдары шарттары бойынша есептелген сыйақы мөлшерлерін есептеудің дұрыстығы;
- заемдар бойынша сыйақының көтеріңкі мөлшерлемелері және банк қызметтеріне ақы төлеу комиссиялары, сондай-ақ банктермен оларды біржақты тәртіппен ұлғайтуы;
- клиенттің қалауысыз ақшаны заңсыз енгізу және шоттан шығару;
- индексация коэффициентін пайдалану;
- заем, банк салымдары шарттарындағы жылдық тиімді сыйақы мөлшерлемесінің дәйексіз мәнін көрсетпеу немесе көрсету;
- банктердің кредит желілері шеңберінде кезекті заемдар ұсыну бойынша қабылдаған міндеттемелерді орындамау;
- банктермен банк құпиясына жататын мәліметтерді жариялау;
- төлем карточкалары арқылы төлемдер мен аударымдар, сондай-ақ пластикалық карталармен жасалатын басқа да операциялар;
- қызмет көрсету және банк салымдарын қайтару.

Банк секторы бойынша өтініштердің жалпы санынан «Өтініштердің (шағымдардың) негізділігі/негізсіздігі» көрсеткішінің арақатынасы 0,3% құрады.

2011 жылы жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін (шағымдарын) қарау шеңберінде банктердің Қазақстан Республикасының заңнамасы және жасалған шарттардың талаптары бұзушылықтарының айқындалған саны 6 болды, осыған байланысты Қаржылық қадағалау комитеті мынадай түрде шектеулі ықпал ету шараларын қолданды:

- 4 жазбаша ұйғарым шығару;
- 2 жазбаша ескерту жіберу.

Қаржылық дағдарыс салдарынан зардап шеккен ипотекалық заемшылардың проблемаларын шешу, сондай-ақ төлеуге қабілетсіз заемшылардың арасында елдегі әлеуметтік шиеленісуді бәсеңдету мақсатында Қаржылық қадағалау комитеті қоғамдық бірлестіктермен тікелей ынтымақтасуды жүзеге асырды. Сөйтіп, 2011 жылдың ішінде «Халыққа баспанасын қалдырайық», «Халықтың баспанасын қорғаймыз», «Арман», «Адам құқықтарын қорғау жөніндегі миссия» қоғамдық бірлестіктерінің мүшелерімен бірнеше рет кездесулер өткізілді, олардың нәтижелері бойынша банк заңнамасының нормаларын түсіндіру және қарыз алушылардың одан әрі іс-қимылдары жөнінде ұсынымдар берілді.

Сонымен қатар, 2011 жылы Қаржылық қадағалау комитеті ҚҚҚ бірлесіп заемдар бойынша берешекті өтеуге мүмкіндік беретін тәсілдерді әзірлеу мақсатында заемшылардың банктер өкілдерімен 50 кездесу ұйымдастырды.

Сондай-ақ Қаржылық қадағалау комитеті қаржы ұйымдарына шағымдарға қатысты жеке тұлғалармен және заңды тұлғалардың өкілдерімен 55 қабылдау өткізді, ондағы мәселелер тиісті консультациялар мен түсіндірмелер беру жолымен шешілді. Сонымен бірге, «Нұр Отан» ХДП Алматы филиалы ұйымдастырған азаматтардың 8 қабылдауына қатысты.

Қаржылық қадағалау комитетінің жәрдемдесуімен 250 астам заемшылардың заемдары бойынша берешектері қайта құрылымдалды.

Қаржылық қадағалау комитетінің қызметкерлері Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына орай «Менің Қазақстаным!» атты поезының ел бойынша турының үш кезеңіне де қатысты. Осындай жол жүру барысында түсініктемелер алу үшін және қаржы ұйымдарымен туындаған проблемаларды реттеуде көмек көрсетуге өтініш білдірген 157 адам қабылданды.

Сонымен қатар, Қаржылық қадағалау комитеті ҚҚК бірлесіп банк омбудсмені институтын қалыптастыру және қызмет ету жөніндегі практикалық іс-шараларды жүзеге асырды.

Банктер ұсынатын қызмет көрсетудің сапасын арттыру, банктер алдындағы міндеттемелерді орындауда қиындықтарға ұшыраған заемшылармен жұмыс жасау бойынша үйлесімді және келісілген іс-әрекеттерді жүзеге асыру, халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру мақсатында банктер үшін есептілік нысандары әзірленді.

Сақтандыру секторы. 2011 жылдың ішінде Қаржылық қадағалау комитеті сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының қызметі мәселелері бойынша жеке және заңды тұлғалардың 260 өтінішін қарады (келіп түскен өтініштердің жалпы санының 7,3%).

Өтініштердің негізгі бөлігі мынадай мәселелерге қатысты болды:

- міндетті және ерікті сақтандыру түрлері бойынша сақтандыру төлемдерін жүзеге асырмау және уақтылы не толық көлемде жүзеге асырмау;
- аннуитет шарттарына сәйкес сақтандыру төлемдері бойынша міндеттемелерді орындамау.

Сақтандыру секторы бойынша өтініштердің жалпы санынан «Өтініштердің (шағымдардың) негізділігі/негізсіздігі» көрсеткішінің арақатынасы 1,5% құрады.

2011 жылы жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін (шағымдарын) қарау шеңберінде сақтандыру ұйымдарының Қазақстан Республикасының заңнамасы және жасалған шарттардың талаптары бұзушылықтарының айқындалған саны 4 болды, осыған байланысты Қаржылық қадағалау комитеті мынадай түрде шектеулі ықпал ету шараларын қолданды:

- 1 жазбаша ұйғарым шығару;
- 3 жазбаша міндеттемелер талап ету.

Бағалы қағаздар нарығы. 2011 жылы Қаржылық қадағалау комитетіне бағалы қағаздар нарығы субъектілерінің қызметіне 84 өтініш келіп түсті (келіп түскен өтініштердің жалпы санының 2,4%).

Өтініш берушілердің өтініштерінің негізгі үлесі акционерлердің жалпы жиналысын өткізу және шақыру тәртібін бұзу, қоғам акционерлерінің мүдделерін қозғайтын ақпарат ұсыну, сондай-ақ дивиденттер төлемеу мәселелеріне қатысты болды.

Бағалы қағаздар нарығы бойынша өтініштердің жалпы санынан «Өтініштердің (шағымдардың) негізділігі/негізсіздігі» көрсеткішінің арақатынасы 1,2% құрады.

2011 жылы жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін (шағымдарын) қарау шеңберінде бағалы қағаздар нарығы субъектілерінің Қазақстан Республикасының заңнамасы бұзушылықтарының айқындалған саны 1 болды, осыған байланысты Қаржылық қадағалау комитеті 1 жазбаша ұйғарым шығарды.

Зейнетақы қызметін көрсету секторы. Зейнетақы нарығы мәселесі бойынша келіп түскен өтініштердің жалпы саны 312 құрады (келіп түскен өтініштердің жалпы санының 8,8%).

ЖЗҚ әрекеттеріне қатысты шағымдар мен өтініштердің негізгі үлесі міндетті зейнетақы жарналарын салымшылармен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарттар жасамай, ЖЗҚ аударуға, жинақталған зейнетақы қаражатының мөлшерін азайтуға және инвестициялық шығын есептеуге, салымшылардың жинақталған зейнетақы қаражатын аударуға негізсіз бас тартуға, салымшылардың (алушылардың) жинақталған зейнетақы қаражатын уақтылы аудармаға қатысты болды.

Зейнетақы қызметін көрсету секторы бойынша өтініштердің жалпы санынан «Өтініштердің (шағымдардың) негізділігі/негізсіздігі» көрсеткішінің арақатынасы 0,3% құрады.

2011 жылы жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін (шағымдарын) қарау шеңберінде ЖЗҚ-ның Қазақстан Республикасының заңнамасы бұзушылықтарының

айқындалған саны - 1, осыған байланысты Қаржылық қадағалау комитеті 1 жазбаша міндеттеме талап етті.

VII. АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ Өңірлік қаржы орталығы

7.1 Өңірлік ірі қаржы орталығы ретінде Алматы қаласын дамыту

Қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін жетілдіруге және Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу жөніндегі таратылған мемлекеттік органның функциялары мен өкілеттіктерінің Ұлттық Банкке берілуіне байланысты Ұлттық Банктің алдына Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығын дамыту жөнінде міндет қойылды.

Қаржы орталығын алға жылжыту және дамыту. Әлемдік стандарттарға сәйкес келетін, бәсекеге қабілетті Алматы қаласының қаржы орталығын дамыту үшін жағдай жасау және оның 2020 жылға қарай Азиядағы жетекші қаржы орталықтары ондығының тобына кіруі, сондай-ақ көрсетілген міндетке қол жеткізуге бағытталған шаралар кешенін іске асыру – Ұлттық Банктің алдындағы міндеттердің бірі болып табылады.

2011 жылы қаржы орталығының әлемдік масштабтағы деңгейін және орнын айқындау мақсатында қаржы орталығын GFCI рейтингісіне енгізу (бірінші кезең) жөнінде жұмыс ұйымдастырылып, жүргізілді. ZYEN (рейтингінің ұйымдастырушысы) басшылығымен келіссөздер жүргізілді. Нәтижесінде, іріктеу және сауалнамаларды толтыру қорытындысы бойынша қаржы орталығы GFCI рейтингісінің (бірінші кезең шеңберінде) сауалнамасына енгізілді. Бұл жұмыс дауыстарды қамтамасыз ету және Сыртқы істер министрлігі Халықаралық ақпарат комитетінің «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ ақпарат тарату бөлігінде жәрдемдесіп, қолдау көрсетуі үшін қаржы орталығын әлеуметтік желілерде алға жылжыту арқылы жүзеге асырылды.

Бұдан басқа Ұлттық Банк қаржы орталығының бәсекеге қабілетін арттыру мақсатында мынадай негізгі бағыттар бойынша жұмысты жалғастыратын болады: қаржы орталығының инфрақұрылымын жетілдіру, исламдық қаржы құралдарын енгізуге мамандану, Қазақстан халқының инвестициялық мәдениетін және қаржылық сауаттылығын арттыру.

Президенттің қатысуымен өткен кеңестің 2011 жылғы 12 мамырдағы №01-7.5 хаттамасының 2-тармағын және Президент Әкімшілігі Басшысының 2011 жылғы 25 мамырдағы №01-38.62 бұйрығымен бекітілген, көрсетілген Хаттаманың тапсырмаларының орындалуын бақылау жөніндегі іс-шаралар жоспарының 11-тармағын іске асыру мақсатында өңірлік ірі қаржы орталығы ретінде Алматы қаласын одан әрі дамыту, халықты «Халықтық IPO» бағдарламасына қатысуға барынша тарту үшін қолайлы жағдай жасау мақсатында Ұлттық Банк пен Алматы қаласының әкімдігі арасындағы өзара ынтымақтастық туралы меморандум дайындалып, қол қойылды.

Бұдан басқа Алматы қаласы әкімдігінің 2011 жылғы 31 наурыздағы №1/189 қаулысымен бекітілген Алматы қаласын дамытудың 2011-2015 жылдарға арналған бағдарламасын іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарында қаланы өңірлік қаржы орталығы ретінде дамытуға бағытталған мақсатты индикаторларға қол жеткізу көзделді.

2011 жылы Ұлттық Банк «СИТИК Групп» компаниясы, Люксембург қаржы орталығын дамыту жөніндегі агенттік сияқты халықаралық ұйымдармен инвестициялық ынтымақтастықты тереңдету жөніндегі жұмысты жалғастырды.

«Қазақстан қор биржасы» АҚ-мен бірлесіп Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы конференциясы, Халықаралық Валюта Қорының Орталық Азия және Кавказ елдері бойынша кезекті аймақтық экономикалық шолудың таныстырылымын өткізу жөніндегі дөңгелек үстел, Швейцарияның UBS AG банкімен бірлесіп 4-ші жыл сайынғы «Ғаламдық инвестициялық болжам» конференциясы, Goethe Business School-мен бірлесіп ұйымдастырылған «Lessons for Central Banking from the Global Financial Crisis» семинары сияқты қаржы орталығын алға жылжытуға бағытталған бірқатар іс-шаралар

ұйымдастырылды. Бұдан басқа Польша Ұлттық Банкінің, Швейцария Ұлттық Банкінің, Белоруссия Ұлттық Банкінің семинарларына, 17-ші Жыл сайынғы Еуроазия биржалары федерациясының бас ассамблеясы шеңберінде Корпоративтік басқару және қор нарығын дамыту жөніндегі мәселелер бойынша Еуразия тобының отырысына қатысты.

Мемлекеттік қызметтер көрсету. Қаржы орталығының қатысушылары – брокерлік және дилерлік қызметті жүзеге асыруға лицензиясы бар бағалы қағаздар нарығының қатысушыларымен мемлекеттік қызметтердің жекелеген түрлерін көрсету арқылы жұмыс жүргізу – Ұлттық Банк қызметі бағыттарының бірі болып табылады.

«Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы туралы» Қазақстан Республикасының Заңын іске асыру және Ұлттық Банктің мемлекеттік қызметтерді көрсету тәртібін белгілеу мақсатында Президенттің «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мемлекеттік қызметтер стандарттарын бекіту және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір жарлықтарының күші жойылды деп тану туралы» 2011 жылғы 14 желтоқсандағы № 196 Жарлығы қабылданды.

Ұлттық Банк «Заңды тұлғалар деректерінің мемлекеттік базасы» (Әділет министрлігінің ведомстволық жүйесі) жүйесі арқылы заңнамада белгіленген тәртіппен заңды тұлғаларды – қаржы орталығының қатысушыларын мемлекеттік тіркеуді жүзеге асырады. Заңды тұлғаны және Қазақстан Республикасының салық төлеушісін мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы куәліктерді беру осы мемлекеттік қызметтерді көрсетудің нәтижесі болып табылады. Бұл қызметтерді іске асыру қаржы орталығының бәсекеге қабілетті артықшылықтарының бірі болып табылады, себебі «бір терезе» қағидаты бойынша жүзеге асырылады және қаржы орталығының әлеуетті қатысушыларының заңды тұлға мәртебесін ең аз мерзімде – бір жұмыс күнінде алу рәсімін айтарлықтай жеңілдетеді. 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 33 заңды тұлға қаржы орталығының қатысушы ретінде тіркелді.

Ұлттық Банк көрсететін мемлекеттік қызметтердің келесі түрі – қаржы орталығында қызметін жүзеге асыру үшін Қазақстан Республикасының аумағына келетін шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдарға визалар беру туралы өтінішхат. Бұл қызмет қаржы орталығының қатысушы-компанияларында жұмыс істеу үшін келетін шетелдік азаматтар үшін визалар берудің жеңілдетілген режимін білдіреді. Қаржы орталығында қызметін жүзеге асыру үшін Қазақстан Республикасының аумағына келетін шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдар Алматы қаласының халықаралық әуежайына келген кезде кіру визасын алады. Бұдан басқа визалардың қолданылу мерзімін ұзарту, сондай-ақ тұлғалардың визаларының санатын Ұлттық Банктің өтінішхаты бойынша өзгерту Қазақстан Республикасынан тыс шықпай-ақ жүзеге асырылатын болады. 2011 жылы барлығы 24 өтінішхат дайындалды, олардың негізінде Корея Республикасы, Польша, Германия, Нидерланды сияқты елдерден 45 шетелдік азамат, сондай-ақ ТМД елдері – Ресей Федерациясының, Қырғызстанның азаматтары тартылды.

Шағын және орта бизнес компанияларының қор нарығына шығуын ынталандыру мақсатында «Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы туралы» Қазақстан Республикасының Заңында қаржы орталығының арнайы сауда алаңында өзінің қаржы құралдарын орналастыруды жүзеге асырған және бұған дейін халықаралық стандарттар бойынша қаржылық есептіліктің аудитін жүргізбеген эмитенттердің аудитіне жұмсалған шығындарды өтеу мемлекеттік қызметтері көзделген. Бұл мемлекеттік қызмет Үкіметтің 2008 жылғы 30 мамырдағы № 523 қаулысымен бекітілген Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының арнайы сауда алаңына жіберілген қаржы құралдары эмитенттерінің аудитіне жұмсалған шығындарды өтеу ережесіне сәйкес көрсетіледі. 2011 жылы «CS Development» ЖШС эмитентінің өтініші қаралды. Қазіргі уақытта жоғарыда аталған Ереженің талаптарын қайта қарай жөнінде жұмыс жүргізілуде.

Қаржы орталығының қатысушылары өтініш жасаған жағдайда қаржы орталығы қатысушыларының құжаттамаларын ағылшын тілінен мемлекеттік және орыс тілдеріне аударуды қоса алғанда, оларға консультациялық қызметтер және құқықтық көмек көрсету,

қаржы орталығының қатысушыларына олардың құқықтары мен міндеттерін түсіндіру арқылы қолдау көрсетіледі.

Жоғарыда аталған мемлекеттік қызметтердің Үкіметтің 2010 жылғы 20 шілдедегі № 745 қаулысымен бекітілген Жеке және заңды тұлғаларға көрсетілетін мемлекеттік қызметтер тізіліміне енгізілгенін атап өту қажет.

Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінде және «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік бақылау және қадағалау туралы» Қазақстан Республикасының Заңында да көзделген қаржы орталығына қатысушылардың Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасын сақтауын мемлекеттік бақылау Ұлттық Банк функцияларының бірі болып табылады.

2011 жылғы желтоқсанда Экономикалық даму және сауда министрлігімен және Бас прокуратураның Құқықтық статистика және арнайы есепке алу комитетімен келіскеннен кейін Қаржы орталығына қатысушылардың Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасын сақтауына мемлекеттік бақылауды жүзеге асыру кезіндегі тәуекелдерді басқару жүйесі бекітілді. Қаржы орталығына қатысушыларды тексерудің 2012 жылғы бірінші жартыжылдыққа арналған жоспары бекітілді.

7.2 Исламдық қаржыландыруды дамыту

Ислам бағалы қағаздарын шығару және Қазақстанның қор нарығына айналысқа жіберу мақсатында «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне исламдық қаржыландыруды ұйымдастыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 22 шілдедегі Заңы қабылданды, осы Заңмен Қаржы министрлігіне мемлекеттік ислам бағалы қағаздарын шығаруға құқық береді, сондай-ақ Қазақстан Республикасының резиденттері ислам арнайы қаржы компаниялары оригинаторларының тізімін кеңейтеді.

Ұлттық Банк «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасын әзірледі. Осы заң жобасында такафул исламдық сақтандыру мәселелерін реттеу, «исламдық сақтандыру» ұғымын енгізу, тауар мұрабахасын ислам банкінің банк операциясы ретінде тану, ислам банкінің банк операцияларын салықтық басқару, сондай-ақ ислам банктерінің вакал операциясын (депозиттер қабылдау) жүзеге асыру тәртібі көзделеді.

Көрсетілген түзетулерді қабылдау Қазақстанда исламдық сақтандыруды ендіруге, сондай-ақ ислам банкіне операцияларды исламдық қаржыландыру қағидаттарына сәйкес жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, Ұлттық Банк «Қазақстан Қаржыгерлерінің қауымдастығы» ЗТБ жанында құрылған исламдық қаржыландыру жөніндегі жұмыс тобына қатысады, оған исламдық қарды ұйымдары кіреді. Осы жұмыс тобының отырыстарында проблемалық мәселелер, оларды шешу және Қазақстан Республикасының исламдық қаржыландыру мәселелері жөніндегі қолданыстағы заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстар талқыланды.

Ұлттық Банк Қазақстан Республикасында исламдық қаржыландыруды дамыту бойынша 2010-2012 жылдарға арналған іс-қимыл жоспарын іске асыру, сондай-ақ мемлекеттік органдармен және қаржы институттарымен бірлесіп 2020 жылға дейінгі исламдық қаржыландыруды дамытудың жол картасын (бұдан әрі – Жол картасы) әзірлеу бойынша жұмыс жүргізді, оған заңнаманы одан әрі жетілдіру, ақпараттық-түсіндіру және ғылым-білім беру жұмыстарын жүргізу, ислам қаржы инфрақұрылымын, халықаралық ынтымақтастықты дамыту, сондай-ақ инвесторларды тарту мәселелері кіреді. Жол картасында ислам қаржы институттарын тарту және ислам қаржы құралдарын ендіру үшін

жағдайлар жасау жөніндегі нақты іс-шараларды, сондай-ақ тәуелсіз және корпоративтік ислам бағалы қағаздарын шығару жөніндегі іс-шараларды жүргізу көзделген.

Исламдық қаржыландыруды одан әрі дамыту мақсатында, оның ішінде ислам қаржы институттарын реттеу мәселелері бойынша, 2011 жылғы 17 қарашада Ұлттық Банк Исламдық қарды қызметтерін ұсыну жөніндегі кеңеске (Islamic Financial Services Board – бұдан әрі IFSB) Қауымдасқан мүше ретінде қабылданды. IFSB мүше елдердің ынтымақтастығының негізгі мақсаты ислам қаржы индустриясына арналған бірыңғай пруденциалдық нормативтерді, бірыңғай қаржылық есептілік стандарттарын, тексерілген әдістемелерді және ислам қаржы институттарын қадағалау және реттеу тәсілдерін пайдалану болып табылады.

IFSB кіру нәтижесінде Қазақстан Қазақстанда исламдық қаржыландыруды дамыту үшін техникалық қолдау көрсетуді алу, IFSB пруденциалдық нормативтерін дамытуға қатысу, IFSB бағдарламаларына (семинарлар, дөңгелек үстелдер, конференциялар) қатысу, сондай-ақ IFSB эксклюзивтік материалдарына рұқсат алу сияқты бірқатар артықшылықтарды алады.

Бүгінгі күні Қазақстанда бірнеше ислам институты жұмыс істейді. Мәселен, 2010 жылы наурызда 2009 жылы қол қойылған Қазақстан Үкіметі мен Біріккен Араб Әмірліктері Үкіметінің арасындағы келісімге сәйкес «AlHilal» Ислам Банкі» АҚ бірінші ислам банкі ашылды. Ислам банкінің Астана мен Шымкент қалаларында 2 филиалы бар

Экономиканы қаржыландыру үшін ислам банкінің артықшылық берілген секторлары болып ауыл шаруашылығы, кен өндіру және мұнай өнеркәсібі, өндіріс, сауда және дистрибьютерлік қызмет көрсетулер, халық тұтынатын тауарлар, құрылыс, көлік және байланыс белгіленді.

2011 жылы ислам банкі телекоммуникациялар, сауда, құрылыс және басқа да салалар саласында бірнеше жоба 23 млн. АҚШ долл. жуық сомаға қаржыландырылды.

Бұдан басқа, Қазақстанда жеке тұлғалар үшін: медициналық сақтандыру, шетелге шығатын тұлғаларды сақтандыру, жазатайым жағдайлардан сақтандыру, сондай-ақ 2011 жылы шығарылған жаңа өнім – ерікті медициналық сақтандыру қызметтерін көрсететін «Такафул» ХӨСК ТК сақтандыру компаниясы жұмыс істейді.

Сонымен бірге, «Fattahfinance» АҚ AmanahRaya Малайзия мемлекеттік компаниясымен бірлесіп Қазақстан Қажылық исламдық инвестициялық Қоры ұйымдастырды, сондай-ақ 2011 жылы Зекет және қайырымдылық қаражатын жинауға арналған бөлу орталығы болып табылатын жаңа исламдық институт – Қазақстан мұсылмандарының Дін басқармасының Зақят қоры құрылды.

Осындай қорларды құру халықтың бос ресурстарын жұмылдырып, исламдық қаржыландыру қағидаттарына сәйкес олардың жинақталуын қамтамасыз етеді.

Сондай-ақ Ислам Даму Банкі (бұдан әрі – ИДБ) тобына кіретін жеке секторды дамыту жөніндегі исламдық корпорация қазақстандық қатысушылармен бірлесіп, Қазақстанда 60 млн. АҚШ долларынан астам капиталы бар исламдық лизинг компаниясын құруды жоспарлайды.

Бұдан басқа, ИДБ қазақстандық банктерден жалпы сомасы 100 млн. АҚШ долларына дейін сауданы қаржыландыру бойынша кредиттік желіні ашуға (мурабаха) өтінімдер алды.

Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығын исламдық қаржыландыру жөніндегі өңірлік орталық ретінде көтеру бойынша қойылған мақсаттарды іске асыру аясында Ұлттық Банк түрлі шараларды жүргізді. Мысалы, Астана қаласында Дүниежүзілік исламдық экономикалық форумды ұйымдастыруда жәрдемдесу көрсетілді, Стамбул қаласында (Түркия) өткен Исламдық инвестициялық және қаржылық форумға және Астана қаласында Исламдық қаржыландыру бойынша өткен Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияға спикер ретінде қатысты.

Халықаралық қаржы ұйымдарымен өзара әрекеттесу аясында Ұлттық Банк Дүниежүзілік Валюта Қорының «SurveyonIslamicbanking» зерттеуінде қатысу, Ислам Даму

Банкімен, Исламдық жеке секторды дамыту корпорациясымен, сондай-ақ Исламдық тренинг және зерттеу институтымен ықпалдастықты күшейту бойынша жұмыс жүргізді, олармен ықпалдасу нәтижесі бойынша Тәуелсіз мемлекеттер достастығы мен Орталық Азия елдері үшін 2012 жылы біріккен семинарды өткізу жоспарланған. Сонымен қатар, Исламдық халықаралық рейтингтік агенттігі Қазақстанда тәуелсіз рейтингті шығаруды жоспарлап отыр.

Исламдық қаржыландыру жұмысының негіздері мен принциптерін түсіндіру мақсатында, Ұлттық Банк қазақстандық БАҚ-тағы сияқты шетелдік БАҚ-та да исламдық қаржыландыру бойынша бір қатар материалдарды дайындады және орналастырды.

Қазақстанда осындай іс-шараларды жүргізу исламдық қаржыландыруды дамытатын елдер ретінде республиканың институционалдық тартымдылығын, имиджін және Қазақстанның танымдылығын арттырады, сондай-ақ БАҚ арқылы исламдық қаржы нарығының құралдарын тиімді пайдалану бойынша халықтың сауаттылығын арттырады.

VIII. НОРМАТИВТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚЫЗМЕТ

2011 жылғы қаржылық заңнамасын жетілдіру мақсатында Ұлттық Банк мыналарды әзірледі:

1) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне электрондық ақша мәселелері бойынша өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (2011 жылғы 21 шілдеде №466-IV қабылданды);

2) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне валюталық реттеу және валюталық бақылау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (2012 жылғы 6 қаңтарда №530-IV қабылданды);

3) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне банк қызметін және қаржы ұйымдарын тәуекелдерді азайту тұрғысынан реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (2011 жылғы 28 желтоқсанда №524-IV қабылданды);

4) «Жеке тұлғалардың кеден одағының кеден шекарасы арқылы қолма-қол ақша қаражатын және (немесе) ақша құралдарын өткізу тәртібі туралы шартты ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (2011 жылғы 17 қаңтарда №389-IV қабылданды);

5) «Валюталық саясаттың келісілген қағидаттары туралы келісімді ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (2011 жылғы 24 мамырда №439-IV қабылданды);

6) «Еуразия экономикалық қоғамдастығына мүше мемлекеттердің капитал қозғалысына байланысты операцияларды реттеу және бақылау жөніндегі валюталық саясатының негізін құрайтын қағидаттар туралы келісімді ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;

7) «Халықаралық Валюта Қоры Келісімінің баптарына түзетулерді ратификациялау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;

8) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне исламдық қаржыландыруды ұйымдастыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;

9) «Микроқаржы ұйымдары туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;

10) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне микроқаржы ұйымдары мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы;

11) «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметін ұйымдастыру, қаржы нарығын және қаржы

ұйымдарын реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 31 желтоқсандағы №1271 Жарлығымен бекітілген Ұлттық Банктің ережесі мен құрылымының қолданылып жүрген редакциясын «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі туралы» Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес келтіру қажеттігіне байланысты, сондай-ақ Ұлттық Банктің ұйымдық құрылымын жетілдіру мақсатында, «Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 31 желтоқсандағы № 1271 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы әзірленді (2011 жылғы 1 сәуірде №1178 қабылданды).

«Қазақстан Республикасының қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін әрі қарай жетілдіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 12 сәуірдегі № 25 Жарлығын іске асыру мақсатында, оған сәйкес Қазақстан Республикасының Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу агенттігі мен Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі олардың функциялары мен өкілеттіктерінің Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне берілуімен таратылды, Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын бақылау мен қадағалау комитетін және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығын дамыту комитетін құруды көздейтін «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы әзірленді (2011 жылғы 18 сәуірде №61 қабылданды).

«Қазақстан Республикасының қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін әрі қарай жетілдіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 12 сәуірдегі № 25 Жарлығын және «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 18 сәуірдегі № 61 Жарлығын іске асыру мақсатында «Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір жарлықтарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы әзірленді (2011 жылғы 12 тамызда №139 қабылданды).

Қазақстан Республикасының қолданылып жүрген және қайта қабылданған заңнамалық актілерін іске асыру мақсатында «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мемлекеттік қызметтер стандарттарын бекіту және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір Жарлықтарының күші жойылды деп тану туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы әзірленді.

Мемлекет басшысының 2011 жылғы 14 қарашадағы №2124-36 тапсырмасын іске асыру мақсатында «Мемлекеттік қызметшілердің лауазымдарын оңтайландыру жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 28 желтоқсандағы № 501 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы әзірленді.

2011 жыл бойы мыналар қаралып, қорытындылар берілді:

Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары келісуге ұсынған 137 Заң және Президент Жарлықтарының жобалары, оның ішінде «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әлеуметтік қамсыздандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік сатып алу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», «Дербес деректер туралы», «Қазақстан Республикасындағы вексель айналысы туралы» Қазақстан Республикасының Заңына толықтырулар енгізу туралы, «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік бақылау және қадағалау туралы», «Мемлекеттік мүлік туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік мүлік мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік монополия мәселелері

бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне әртүрлі заңнамалық актілердің құқық нормалары арасындағы қайшылықтарды, оқшылықтарды, коллизияларды және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасауға ықпал ететін нормаларды жою мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобаларын қарау кезінде белсенді жұмыс жүргізілді;

Қазақстан Республикасының Үкіметі қаулыларының, Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі өкімдерінің, басқа мемлекеттік органдар әзірлеген басқару және басқа да құқықтық актілердің 149 жобасы бойынша;

мемлекеттік органдар, сондай-ақ Еуразиялық экономикалық қоғамдастықтың хатшылығы келісуге жіберген халықаралық ынтымақтастық саласындағы халықаралық шарттар мен басқа құжаттардың 72 жобасы бойынша.

2011 жылы Әділет министрлігінде Ұлттық Банктің 33 нормативтік құқықтық актісі тіркелді:

1) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Еріксіз таратылатын банктің, сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының және жинақтаушы зейнетақы қорының тарату комиссиясын тағайындау және босату ережесін және тарату комиссиясының төрағасы мен мүшелеріне қойылатын талаптарды бекіту туралы» 2004 жылғы 16 ақпандағы № 41 қаулысына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі №71 қаулысы;

2) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Сақтандыру полистері бланктерінің мазмұны және оларды жасау, көлік құралдары иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру полисін рәсімдеу, сондай-ақ міндетті сақтандырудың жекелеген түрлері бойынша міндетті сақтандыру шарттарын жасау үшін сақтанушы өтініштерінің мазмұны жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2010 жылғы 1 наурыздағы № 24 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №95 қаулысы;

3) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Мемлекеттік емес облигациялар шығарылымын мемлекеттік тіркеу және облигацияларды орналастыру және өтеу, облигациялар шығарылымының күшін жою қорытындылары жөніндегі ережені бекіту туралы» 2005 жылғы 30 шілдедегі № 269 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №96 қаулысы;

4) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Кредиттік тарихты қалыптастыру жүйесіне қатысушылардың қызметіндегі ақпараттық процесті ұйымдастыруға және оны пайдалануға, қауіпсіздік жүйесін қалыптастыруға, олардың электрондық жабдықтарына, кредиттік тарихтың деректер базасының сақталуына және үй-жайларына қойылатын ең төменгі талаптарды белгілеу жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2008 жылғы 18 шілдедегі № 105 қаулысына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №97 қаулысы;

5) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктер үшін пруденциалдық нормативтер бойынша есеп айырысудың нормативтік мәні мен әдістемесі туралы нұсқаулықты бекіту туралы» 2005 жылғы 30 қыркүйектегі №358 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 30 қыркүйектегі №117 қаулысы;

6) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 30 қыркүйектегі №118 қаулысы;

7) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 28 қазандағы №170 қаулысы;

8) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Оригинаторға қойылатын талаптарды белгілеу туралы» 2011 жылғы 28 қазандағы №172 қаулысы;

9) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Біріктірілген көрсеткіш пен кредиттер бойынша кешірілген үмітсіз берешектің жалпы сомасының біріктірілген көрсеткішке ең жоғары арақатынас мөлшерін, есептік көрсеткіш пен оның мөлшерін айқындау тәртібін, үмітсіз берешекті кешіру негіздері мен тәртібін айқындау ережесін бекіту туралы және Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Активтерді, шартты міндеттемелерді жіктеу және оларға қарсы провизиялар (резервтер) құру ережесін бекіту туралы» 2006 жылғы 25 желтоқсандағы № 296 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 25 қарашадағы №185 қаулысы;

10) «Валюталарды айырбастаудың нарықтық бағамын анықтау және қолдану тәртібін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2009 жылғы 28 қаңтардағы № 36 бұйрығына және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2009 жылғы 26 қаңтардағы № 4 қаулысына толықтыру және өзгерістер енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2011 жылғы 19 қаңтардағы №27 бұйрығы және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2010 жылғы 27 желтоқсандағы №106 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылы 21 ақпанда № 6782 тіркелген);

11) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің вексельдерді қайта есепке алу ережесін бекіту туралы» 2004 жылғы 16 сәуірдегі № 57 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» 2010 жылғы 27 желтоқсандағы №103 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 1 ақпанда №6761 тіркелген);

12) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының кейбір қаулыларына ақша төлемдері мен аударымдарын жүзеге асыру және банк шоттарын ашу және жүргізу мәселелері бойынша толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 25 наурыздағы №24 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 11 мамырда №6946 тіркелген);

13) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Сыйақының жылдық тиімді ставкасының шекті мөлшерін бекіту туралы» 2011 жылғы 25 наурыздағы №33 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 11 мамырда №6947 тіркелген);

14) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының активтерін сыртқы басқарушыларды таңдау ережесін бекіту туралы» 2006 жылғы 25 шілдедегі № 66 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 29 сәуірдегі №46 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 13 маусымда №7010 тіркелген);

15) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір нормативтік құқықтық актілеріне сәйкестендіру нөмірлерінің мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі №65

қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 12 тамызда №7122 тіркелген);

16) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Ең төменгі резервтік талаптар туралы ережені бекіту жөнінде» 2006 жылғы 27 мамырдағы № 38 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 22 шілдедегі №83 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 22 қыркүйекте №7194 тіркелген);

17) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының кейбір қаулыларына ақша төлемдері мен аударымдарын жүзеге асыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 30 мамырдағы №52 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 20 шілдеде №7080 тіркелген);

18) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының аумағында электрондық ақшаны шығару, пайдалану және өтеу ережесін, сондай-ақ электрондық ақша эмитенттеріне және электрондық ақша жүйелеріне қойылатын талаптарды бекіту туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №102 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 6 қазанда №7241 тіркелген);

19) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының "Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының инвестициялық операцияларын жүзеге асыру ережесін бекіту туралы" 2006 жылғы 25 шілдедегі № №65 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» 2010 жылғы 27 желтоқсандағы №102 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 15 ақпанда №6779 тіркелген) (ҚБП. Деректер базасында келтірілмейді);

20) «Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығы қатысушыларының Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасы саласындағы қызметіне жеке кәсіпкерлік саласындағы тәуекелдер дәрежесін бағалау өлшемдерін және тексеру парағының нысанын бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2011 жылғы 30 қыркүйектегі №156 қаулысы және Қазақстан Республикасы Экономикалық даму және сауда министрлігінің 2011 жылғы 1 желтоқсандағы №372 бұйрығы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 26 желтоқсанда №7350 тіркелген)

21) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының банктерінде клиенттердің банктік есепшоттарын ашу, жүргізу және жабу ережесін бекіту туралы» 2000 жылғы 2 маусымдағы № 266 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 30 қыркүйектегі №132 қаулысы (Әділет министрлігінде №7333 тіркелген).

22) «Валюталарды айырбастаудың нарықтық бағамын анықтау және қолдану тәртібін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2009 жылғы 28 қаңтардағы №36 бұйрығына және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2009 жылғы 26 қаңтардағы №4 қаулысына толықтырулар мен өзгерістер енгізу туралы» бұйрық және қаулы;

23) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердің, «Қазақстан Даму Банкі» акционерлік қоғамының және ипотекалық ұйымдардың Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне қаржы секторының шолуын қалыптастыру үшін мәліметтерді ұсыну жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2010 жылғы 27 желтоқсандағы №105 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 9 ақпанда №6772 тіркелген);

24) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердегі, ипотекалық ұйымдардағы және «Қазақстан Даму Банкі» акционерлік қоғамындағы бухгалтерлік есептің үлгі шот жоспарын бекіту туралы» 2011 жылғы 31 қаңтардағы №3 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 28 ақпанда №6793 тіркелген);

25) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердің және «Қазақстан Даму Банкі» акционерлік қоғамының бухгалтерлік есепті жүргізуі жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2007 жылғы 24 желтоқсандағы № 152 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 31 қаңтардағы №4 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 5 наурызда №6796 тіркелген);

26) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының кейбір қаулыларына толықтырулар және өзгерістер енгізу туралы» 2011 жылғы 29 сәуірдегі №38 қаулысы, 13.06.2011 жылы №7008 тіркелген;

27) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы қаржы нарығының жекелеген субъектілеріне арналған бухгалтерлік есептің үлгі шот жоспарын бекіту туралы» 2008 жылғы 22 қыркүйектегі № 79 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі №67 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 1 тамызда №7095 тіркелген);

28) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қаржы нарығының жекелеген субъектілерінің бухгалтерлік есепті жүргізуі жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі №68 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 12 тамызда №7121 тіркелген);

29) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Жинақтаушы зейнетақы қорлары жүзеге асыратын зейнетақы активтерімен операциялардың бухгалтерлік есебін жүргізу жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі №69 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 12 тамызда №7118 тіркелген);

30) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Инвестициялық портфельді басқаруды немесе зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйымдардың бухгалтерлік есепті жүргізуі жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2010 жылғы 1 ақпандағы № 4 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №107 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 30 қыркүйекте №7225 тіркелген);

31) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Брокерлік қызмет бойынша операциялар туралы ақпаратты есепке алу және ашу» 33 бухгалтерлік есеп стандартын бекіту туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №108 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 6 қазанда №7236 тіркелген);

32) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердегі, ипотекалық ұйымдардағы және «Қазақстан Даму Банкі» акционерлік қоғамындағы бухгалтерлік есептің үлгі шот жоспарын бекіту туралы» 2011 жылғы 31 қаңтардағы № 3 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2011 жылғы 26 тамыздағы №109

қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 6 қазанда №7237 тіркелген);

33) Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Алтын-валюта активтерін толықтыру үшін құймалар түріндегі тазартылған алтынды сатып алуға мемлекеттің басым құқығын іске асыру ережесін бекіту туралы» 2011 жылғы 30 қыркүйектегі №121 қаулысы (Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2011 жылғы 21 қарашада №7302 тіркелген).

Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу

Қаржы қызметін сапасын, олардың халықаралық стандарттарға сәйкес келтіру арттыру және қаржылық қызметтерді тұтынушылар мен инвесторлардың құқықтарын қорғаудың біртұтас жүйесін құру мақсатында *«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне ипотекалық кредит беру және қаржылық қызметтерді тұтынушылар мен инвесторлардың құқықтарын қорғау мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»* Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 10 ақпандағы №406-IV Заңы (бұдан әрі – Ипотекалық кредит беру мәселелері жөніндегі заң) әзірленді.

Осы заңмен Қазақстан Республикасының заңнамалық актілеріне енгізілген негізгі өзгерістер мен толықтырулар ипотекалық кредиттеу, қаржылық қызметтерді тұтынушыларды құқықтарын қорғау жүйесін жетілдіру және акционерлік қоғамдардың лауазымдық тұлғаларының жауапкершіліктерін жетілдіру мәселелерін белгілеуге бағытталады.

Атап айтқанда, осы заңда мыналар көзделеді:

- 1) Қазақстан Республикасының заңнамалық актілерінде белгіленген жағдайларды қоспағанда, банктік қарыз шарттарын біржақты өзгертуге тыйым енгізу;
- 2) шарттың қолданылу кезеңінде банк алатын комиссиялардың толық тізбесін банктік қарыз шартында міндетті көрсету, жаңа комиссиялар енгізуге тыйым салу;
- 3) заемшының банктік қарыз өтеу әдісін таңдау құқығын белгілеу;
- 4) сыйақы кіретін сыйақының жылдық тиімді ставкасының шекті мөлшерін белгілеу, кредитордың заем беруге және қызмет көрсетуге байланысты комиссияларының және өзге төлемдерінің барлық түрлерін Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актісінде белгілеу;
- 5) микрокредиттік ұйымдардың және кредиттік серіктестіктердің міндеттерін енгізу, қарыз шарттарында сыйақының жылдық тиімді ставкасын көрсету;
- 6) кез келген валютаның баламасына таңылып, банктік қарыз шарты бойынша төлемдерді индекстеуге тыйым енгізу;
- 7) банктік қарыз шарттары бойынша міндеттері бойынша міндеттемелерді орындамағаны үшін тұрақсыздық айыбының мөлшерін шектеу және басқалары;
- 8) кепіл мүлкін сату кезінде оған міндетті тәуелсіз бағалау жүргізу;
- 9) ипотекалық тұрғын үй қарызы бойынша жеке тұлға болып табылатын кепіл берушінің тиісті мемлекеттік органда белгіленген тәртіппен тіркелген ипотеканы өткізуді сот тәртібінен тыс жүргізуден жазбаша түрде бас тартқаны туралы хабарламасы болған кезде кепіл мүлкін соттан тыс тәртіппен сатуға тыйым салу;
- 10) микрокредиттік ұйымдардың және кредиттік серіктестіктердің тұрғын үй және (немесе) тұрғын үй орналасқан жер учаскесі болып табылатын кепіл мүлкін соттан тыс тәртіппен сатуына тыйым белгілеу;
- 11) кепіл ұстаушы заемшы/кепіл беруші сатып алушыға ұсынған кепіл затын соттан тыс тәртіппен сатуға тиіс болған кездегі талаптарды айқындау;
- 12) төлем қабілеттілігі жоқ заемшыларға қатысты берешекті өндіріп алу бойынша банктер және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар қолданатын шараларды белгілеу;
- 13) банктердің және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың заемшының, заем берушінің сақтандыру ұйымын және (немесе) бағалаушыны таңдау құқығын шектеуіне тыйым енгізу;

14) Ұлттық Банктің банк қызметін көрсету және банктердің клиенттердің өтініштерін қарау тәртібін, сондай-ақ банктік қарыз шартының міндетті талаптарының тізбесін айқындау жөніндегі функцияларын белгілеу;

15) акционерлік қоғамдардың лауазымды тұлғаларының ірі мәмілелер және/немесе мүдделілік болуына орай жасалатын мәмілелер жасау кезінде қоғамға залал келтірілген жағдайда қабылданатын шешімдер үшін олардың дербес жауапкершілігін айқындау арқылы жауапкершілігін күшейту;

16) акционерлік қоғамдардың лауазымдық тұлғаларының жүктелген функцияларды орындау барысында басшылыққа алуы тиіс негізгі қағидаттарды айқындау;

17) акционерлерге лауазымды тұлғалар ірі мәмілелер және/немесе мүдделілік болуына орай жасалатын мәмілелер жасасу туралы шешімдер қабылдау нәтижесінде қоғамға келтірілген залалдарды өтеу туралы талап-арызбен сотқа жүгіну құқығын беру.

Осы Заңға 2011 жылғы 10 ақпанда Мемлекет басшысы қол қойды және «Инвесторларды қорғау» индикаторы бойынша «DoingBusiness» Дүниежүзілік Банкінің рейтингінде Қазақстанның 34 позицияға (44 - 10 орын) жақсаруына себепші болды.

2011 жылғы 28 ақпанда Мемлекет басшысы *«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне банк қызметін және қаржы ұйымдарын тәуекелдерді азайту тұрғысынан реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»* Қазақстан Республикасының Заңына қол қойды.

Көрсетілген заңды әзірлеудің негізгі мақсаты қаржы ұйымдарының қызметінде ақпараттық айқындылықтың жетіспеушілігіне, тәуекелі жоғары операциялар жүргізуде төменгі капиталдандыруға және бизнесті шоғырландырудың жоғары дәрежесіне, корпоративтік басқарудың төменгі деңгейіне, оның ішінде тәуекелдерді басқару жүйелерінің, сондай-ақ қаржы ұйымдарының бақылау органының және орындау органының жауапкершілігінің әлсіз дәрежесіне байланысты экономикалық күйзелістері кезеңінде пайда болған теріс құбылыстарды алып тастау болып табылады.

Осы заңда мыналар көзделеді:

1) қаржы ұйымдарының үлестес тұлғалармен операцияларынан болған тәуекелдерді барынша азайту арқылы шоғырландырылған қадағалауды күшейті;

2) қаржы ұйымдарының, ірі қатысушылардың және банк холдингтерінің қызметіне айқындылық тетіктерін ендіру;

3) қаржы ұйымының және оның ірі акционерлерінің акционерлік капиталының шығу көздерінің айқындылығына қосымша талаптар белгілеу арқылы қаржы ұйымдары капиталының сапасын арттыру;

4) банк холдингтеріне, банк конгломераттарына және бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларына ерте ықпал ету жүйелерінің индикаторларын ендіру;

5) қаржы ұйымдарында, банк холдингтерінде, акционерлік қоғамдарда корпоративтік басқару жүйелерін, оның ішінде Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген ақпаратты уақтылы және дәл ашу арқылы жетілдіру;

6) банк конгломераттарының құрамына кіретін банктерді қайта құрылымдаудың құқықтық тетіктерін жетілдіру, сондай-ақ эмитенттердің міндеттемелерін қайта құрылымдау рәсімдерін нақтылау;

7) бағалы қағаздар нарығында инвесторлардың құқықтары мен мүдделерін қорғаудың тиімді және жедел жүйесін, оның ішінде инвесторлардың алдындағы бағалы қағаздардың эмитенттерінің және қаржы нарығы лицензиаттарының қызметі туралы ақпаратты ашу жүйесін жетілдіру арқылы қалыптастыру;

8) қаржы ұйымдарының клиенттер алдындағы міндеттемелерін орындамағаны үшін, сондай-ақ қаржы ұйымдарының басшы қызметкерлерінің және ірі қатысушыларының Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын орындауды қамтамасыз етпегені үшін жауапкершілігін күшейту;

9) бағалы қағаздар нарығында алаяқтықты, оның ішінде айла-шарғы жасау мүмкіндігін болдырмау және инвесторлардың бағалы қағаздардың кәсіби қатысушыларына сенімін арттыру мақсатында қаржы нарығының инфрақұрылымын жетілдіру;

10) Қазақстан Республикасында жинақтаушы зейнетақы қорларын және инвестициялық қорлар құру, жұмыс істеу және қызметін тоқтату тәртібін реттейтін Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру;

11) Үкіметтің 2011 жылғы 25 қаңтардағы отырысының №3 хаттамасымен бекітілген «Қазақстан Республикасының жинақтаушы зейнетақы жүйесін және бағалы қағаздар нарығын дамыту жөніндегі жол картасы» бағдарламасында көзделген шараларды іске асыру.

Тұтастай алғанда, осы заңмен көзделген шаралар қаржы нарығын тұтынушылардың құқықтарын және заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету тетіктерін күшейтуге бағытталған. Мәселен, қаржы нарығын тұтынушылардың құқықтарын және заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету, сондай-ақ банк жүйесіне сенімнің сақталуы шеңберінде жеке тұлғалардың депозиттері бойынша 5 млн. теңге мөлшерінде кепілдікті өтеу сомасын тұрақты негізде сақтау көзделген.

Бұдан басқа, осы заңда Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңесінде мақұлданған екінші деңгейдегі банктердің активтерін жақсарту тұжырымдамасын іске асыруға бағытталған шаралар көзделген. Атап айтқанда, мыналардың қызметі мәселелері бойынша қолданылып жүрген салық заңнамасына түзетулер енгізілді:

- Ұлттық Банк құрған, екінші деңгейдегі банктердің стрестік активтерін сатып алуға мамандандырылған ұйым – «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ (бұдан әрі – ПҚК);

- екінші деңгейдегі банктердің күмәнді және үмітсіз активтерін сатып алатын еншілес ұйымдар (бұдан әрі – КАБҰ).

Сонымен қатар проблемалық активті сатып алу кезінде ФПҚК және КАБҰ кірістеріне салық салудан босату (2018 жылғы 1 қаңтарға дейін) болжамдалады.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 18 ақпандағы №1158 Жарлығымен бекітілген «Мемлекет басшысының 2011 жылғы 28 қаңтардағы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты Қазақстан халқына Жолдауын іске асыру мақсатында *«Микроқаржылық ұйымдар туралы» Қазақстан Республикасы Заңы жобасы және «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне микрокредиттік ұйымдар мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»* Қазақстан Республикасы Заңы жобалары әзірленді және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 11 қаңтардағы №20 және №21 қаулысымен Қазақстан Республикасы Парламентінің қарауына енгізілді.

Микрокредиттеу нарығын одан әрі дамытуды, әлеуетті заемшылардың құқықтары мен мүдделерін қорғауды, микрокредиттік ұйымдардың (бұдан әрі МКҰ) айқындылығын қамтамасыз ету, олардың инвестициялық тартымдылығын арттыру және МКҰ арасындағы бәсекелестікті ынталандыру, түрлі тәуекелдердің алдын алу мақсатында Заң жобалары мыналарды ұсынады:

- 1) «микроқаржы ұйымдары» ұғымын енгізу;

- 2) микроқаржы ұйымдарының қызметін реттеу, бақылау және қадағалау институтын ендіру, атап айтқанда:

- МКҰ Ұлттық Банктің тізіліміне қосу арқылы жасалатын міндетті есептік тіркеу енгізу;

- пруденциалдық нормативтерді және өзге де сақтауға міндетті нормалар мен лимиттерді белгілеу (жарғылық және меншік капиталдарының ең төменгі мөлшері, меншікті капиталдың жеткіліктілігі және берілген кредиттерді жіктеу);

- қадағалау процесі шеңберіндегі шаралар (инспекциялық тексерулер түрінде жергілікті қадағалау, заңнаманы бұзған жағдайда шектеулі ықпал ету шаралары мен санкциялар қолдану және қашықтықтан қадағалауды жүзеге асыру);

- МҚҰ қызметін шектеу (микрокредиттер беру қызметін және рұқсат етілген қызмет түрлерін қоспағанда, кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға тыйым салу, сондай-ақ МҚҰ-ның кредиттік бюроларды, басқа МҚҰ, инкассаторлық ұйымдарды және күзет қызметіне лицензиясы бар ұйымдарды қоспағанда, өзге заңды тұлғалардың капиталына қатысуға тыйым салу);

- жұмыс істеп тұрған МҚҰ-ның МҚҰ немесе өзге ұйымдық-құқықтық нысанда қайта құрылуы не оларды тарату үшін үш жылдық кезең бере отырып, МҚҰ қайта құру және тарату.

Осы заң жобасында Қазақстан Республикасының 3 кодексіне және 8 заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу көзделеді. Тұтастай алғанда осы өзгерістер Қазақстан Республикасының жекелеген заңнамалық актілерінің нормаларын МҚҰ туралы заң жобасы әзірлейтін қағидаларға сәйкес келтіруге, құқықтық кемшіліктер мен коллизийлерді жоюға бағытталған, сондай-ақ Микроқаржылық ұйымдар туралы Қазақстан Республикасының заңнамасын бұзғаны үшін жауапкершілікті көрсететін нормалар көзделген.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 1 ақпандағы №923 Жарлығымен мақұлданған Қазақстан Республикасының қаржы секторын дағдарыстан кейінгі кезеңде дамыту тұжырымдамасын іске асыру мақсатында Ұлттық Банк *«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сақтандыру және исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»* Қазақстан Республикасы Заңының жобасы әзірленді.

Осы заң жобасының негізгі концептуалдық бағыттары исламдық сақтандыру қағидастарын ендіру, ислам банктерінің қызметіне барынша қолайлы жағдайлар жасау, сондай-ақ исламдық қаржы қызметін тұтынушылардың құқықтарын қорғаудың тиімді жүйесін құру арқылы, оның ішінде исламдық банктерде жеке тұлғалардың депозиттеріне кепілдік беру (сақтандыру) тетіктерін әзірлеу арқылы қаржыландыру инфрақұрылымын дамыту болып табылады.

Банктік және банктік емес сектор. 2011 жылы Қаржы қадағалау комитеті банктердің тұрақтылығын нығайтуға және олардың қаржы нарығындағы қызметін арттыруға бағытталған банктік секторды реттеуді жетілдіру бойынша жұмысын жалғастырды.

Мысалы, 2011 жылғы 28 ақпанда банктің қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз ету, оның қаржылық жай-күйі нашарлауына жол бермеу және банктік қызметпен байланысты тәуекелдерді азайту, сондай-ақ банк депозиторлары мен кредиторларының мүдделерін қорғау мақсатында ертерек ден қою шараларының жаңа әдістері және екінші деңгейдегі банктердің қаржылық жағдайын нашарлауына әсер ететін факторларды анықтау әдістемесі айқындалды.

Сонымен қатар, жаңа әдістің аясында талдау кезеңі өсірілді (6 айға дейін), факторлар сапалы пысықталды және оңтайландырылды, сондай-ақ кірістілік пен рентабельдіктің көрсеткіштері қосылды.

Осымен қатар, Қаржылық тұрақтылық және Қазақстан Республикасының қаржы нарығын дамыту кеңесінің шешіміне сәйкес 2010 жылғы 10 желтоқсанда Екінші деңгейдегі банктер үшін нормативтік мәндер және пруденциалдық нормативтерді есептеу әдістемесі жөніндегі нұсқаулыққа тиісті өзгерістерді енгізу арқылы 2013 жылы «Базель-3» стандарттарына кезең-кезеңімен өтуді көздейтін іс-шаралар қабылданды.

Сондай-ақ, Есептен талаптар бойынша қалыптасқан арнайы резервтерді (провизияларды) алып тастау жолымен «Бір қарыз алушыға тәуекелдің ең үлкен көлемі» коэффициентін есептеу жетілдірілді.

2011 жылғы қыркүйекте банктердің пруденциалдық нормативтерін есептеуді оңтайландыру жөніндегі жұмыстың аясында бірінші және екінші деңгейдегі капиталға өткен

жылдардың бөлінбеген таза кірісі есебінен қалыптастырылған кейінге қалдырылған салық міндеттемелерін және тиісінше ағымдағы жылдың шығыстарын енгізуді көздейтін іс-шаралар қабылданды.

Банктік сектордың тартылған қаражатты ішкі активтеріне орналастыруын ынталандыру мақсатында, банктердің қаражатының бөлігін ішкі активтерге орналастыру коэффициентінің есебі жетілдірілді. Атап айтқанда, есептен қалыптастырылған провизиялар коэффициентін азайту көзделді, ол өз кезегінде ішкі активтердің ықтимал құнсыздануын ескеруге мүмкіндік береді. Бұл ретте, Қазақстанның қаржы нарығында қалыптасқан жағдайды назарға алып, осы норманы енгізу 2012 жылғы 1 қаңтарға дейін қалдырылды.

Сонымен қатар, коэффициентінің есебін оңтайландыру мақсатында, банктің жарғылық капиталының орташа айлық шамасы мен меншікті капиталының орташа айлық шамасы алып тасталды.

2011 жылы «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне салық салу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтыруларды енгізу туралы» 5-бабын іске асыру мақсатында, Ұлттық Банкі Қаржы министрлігімен бірлесіп, банктердің кредиттер бойынша үмітсіз берешектерді кешіру тәртібін белгілейтін «Біріктірілген көрсеткіш пен кредиттер бойынша кешірілген үмітсіз берешектің жалпы сомасының біріктірілген көрсеткішке ең жоғары арақатынас мөлшерін, есептік көрсеткіш пен оның мөлшерін айқындау тәртібін, үмітсіз берешекті кешіру негіздері мен тәртібін айқындау ережесін бекіту туралы және Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының "Активтерді, шартты міндеттемелерді жіктеу және оларға қарсы провизиялар (резервтер) құру ережесін бекіту туралы" 2006 жылғы 25 желтоқсандағы N 296 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» нормативтік құқықтық актіні әзірледі, ол қабылдады Ұлттық Банкі Басқармасында 2011 жылғы 25 қарашада қабылданды.

Аталған үмітсіз берешекті кешіру туралы ережеде проблемалық кредиттер бойынша тәртіпті белгілеу жолымен банктердің шығындарын тану үшін салықтық ынталандыруды жасау, сондай-ақ банктердің «жаман», яғни үмітсіз кредиттерді кешіру негізі көзделген

Сонымен қатар, Ұлттық Банкі шоғырландырылған қадағалау жүйесін жетілдіру бойынша жұмысты жалғастырды. Мысалы, банк конгломератын пруденциалдық реттеуді жетілдіру аясында банк конгломераттың пруденциалдық нормативінің есебіне бас ұйымы бойынша және банк конгломератының қатысушылары бойынша мәліметтерді енгізуді көздейтін шаралар қабылданды.

Сақтандыру секторы. 2011 жылы қайта сақтандыру мәмілелерінде қазақстандық қамтуды ұлғайту және қайта сақтандыру қызметін реттеуді жетілдіру бойынша іс-шаралар қабылданды. Сақтандыру сыйлықақысының және сақтандыру ұйымында ұстап қалынатын міндеттемелердің ең төменгі көлемі, Қазақстан Республикасының резиденттері еместеріне берілетін сақтандыру сыйлықақыларының ең жоғарғы көлемі бойынша лимиттер енгізілді. Осы шаралар сақтандыру сыйлықақыларының шетелге негізсіз әкетілуін шектеуге және Қазақстан Республикасының сақтандыру нарығының сыйымдылығын (капиталдандыруын) арттыруға бағытталды.

Кредиттік тарихтердің деректер базасын сақтауды қамтамасыз ету мақсатында, кредиттік тарихты қалыптастыру жүйесі қатысушыларының қызметінде ақпараттық процестерді ұйымдастыру және оларды қолдану, қауіпсіздік жүйесін қалыптастыру, олардың электронды жабдықтарына ең аз талаптарды белгілеу, кредиттік тарихтың деректер базасының сақталуы жөніндегі нұсқаулыққа өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Осы түзетулермен кредиттік бюроның бағдарламалық қамтамасыз етуі белгіленген мерзім ішінде кредиттік тарихтерді сақтауды қамтамасыз етуі тиіс деп көзделген кредиттік бюроның қызметі бойынша қосымша техникалық талаптар белгіленді.

Сондай-ақ, кредиттік бюро негізгі серверлер жұмысын тоқтатқан жағдайда, негізгі сервердің жұмысы тоқтатылған кезден бастап 6 сағаттан аспайтын мерзімде резервтік

серверлерде деректер базасының жұмысын қалпына келтіруді қамтамасыз ету мүмкіндігі болатындай етіп деректер базасының жұмысын үзіліссіз қамтамасыз етуі тиіс.

Зейнетақы қызметтің секторы.

2011 жылы жинақтаушы зейнетақы жүйесінің субъектілерін реттеу бойынша шаралар ЖЗҚ және ЗАИБЖАҰ-дың қаржылық тұрақтылығын қамтамасыз етуге, ЖЗҚ және ЗАИБЖАҰ қызметінің айқындығын арттыруға, сондай-ақ ЖЗҚ және ЗАИБЖАҰ-дың жұмыс қағидаларының бірін – салымшылардың (алушылардың) жинақталған зейнетақы қаржылары сақталуын қамтамасыз етуді орындауға бағытталды.

2012 жылғы 1 қаңтарда ЖЗҚ консервативтік және орташа инвестициялық портфельдерін енгізуге және ЖЗҚ агрессивті портфелін 2015 жылғы 1 қаңтарға дейін енгізу мерзімін ұзартуға байланысты, Ұлттық Банк **2011 жылғы желтоқсанда** меншікті капиталының коэффициентін есептеуде қатысатын ЖЗҚ активтерін тәуекел деңгейі бойынша мөлшерлеуінің есебі және ЖЗҚ зейнетақы активтерін Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банктердегі салымдарға орналастыру жөніндегі нормаларды ұзарту бөлігінде өзгерістерді енгізді.

Бағалы қағаздар нарығы. Институционалдық инвесторлардың қаржы құралдарын тиісті түрде бағалау тетіктерін жетілдіру аясында, 2011 жылғы ақпанда Ұлттық Банк Инвестициялық қордың активтер құнын, инвестициялық қордың таза активтерін, инвестициялық пай қоры пайының есептік құнын және акционерлік инвестициялық қордың акцияларын сатып алу бағасын есептеу мен анықтау ережесіне және Жинақтаушы зейнетақы қорларының инвестициялық портфеліндегі, қаржы құралдарының нарықтық (әділ) құнын анықтағанда тең мәндік қағидалар мен критерийлерді белгілейтін қаржы құралдарды бағалау ережесіне өзгерістерді енгізді.

Сонымен қатар, қаржылық қызмет көрсетуді тұтынушылардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға бағытталған шараларды іске асыру аясында, Ұлттық Банк бағалы қағаздар шығарылымының мемлекеттік тіркеу тәртібін реттейтін нормативтік құқықтық актілерге тиісті өзгерістерді енгізді.

Зейнетақы активтерін инвестициялау үшін қаржы құралдарын енгізу мен дамыту мақсатында, Ұлттық Банк эмитенттерді, квазимемлекеттік сектордың компанияларын қоса алғанда, Қазақстан Республикасының қор нарығына шығарудың мемлекеттік бағдарламасын әзірлеуге бағытталған шараларды қабылдады.

Исламдық қаржыландыру. Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөніндегі жұмыстың аясында 2011 жылғы қазанда Ұлттық Банк исламдық арнайы қаржы компаниясының мүлігін және (немесе) бөлінген активтерін өткізетін, Қазақстан Республикасының резиденті заңды тұлға болып табылатын оригинаторға талаптарды белгіледі.

IX. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ БАНКТІҢ АҚПАРАТТЫҚ-ТҮСІНДІРУ ҚЫЗМЕТІ

9.1. Халықаралық ынтымақтастық

2011 жылғы 13-14 шілдеде Астана қаласында (ҚХР) Қытай Халық Банкі Төрағасының орынбасары Ма Дэлун мырзаның және Ұлттық Банк Төрағасының орынбасары Б.Ш. Тәжіяқовтың төрағалық етуімен Қазақстан-Қытай Қаржы ынтымақтастығы жөніндегі шағын комитетінің 7-шы отырысы өтті (бұдан әрі - Шағын комитет).

Отырысқа Қазақстан тарапынан Ұлттық Банктің, «Ұлттық Банктің Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» РМК-ның, «Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы» ЗТБ-ның, «Самұрқ-Қазына» ҰӘҚ» АҚ-ның, «Қазпочта» АҚ-ның, «Қазақстанның қор биржасы» АҚ-ның, «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ-ның, «Бірінші кредиттік бюро» АҚ-ның, «Қазақстанның халық жинақ банкі» АҚ-ның, «БТА Банкі» АҚ-ның, «Казкоммерцбанк» АҚ-

ның, «Еуразиялық банкі» АҚ-ның, «АТФ Банк» АҚ-ның, «Қазақстандағы Қытай банкі» ЕБ АҚ-ның, «Қытайдың Алматы қ. сауда-өнеркәсіп банкі» АҚ-ның өкілдері қатысты.

Шағын комитет отырысының барысында қазақстандық және қытайлық тараптар бірқатар өзара ынтымақтастық мәселелерін талқылады, олардың көпшілігі бойынша өзара түсіністікке және бірыңғай пікірге қол жеткізді, сондай-ақ Қазақстан мен Қытайдың қаржы топтары арасындағы байланыстардың одан әрі перспективалық дамуына арналған бағыттарды айқындады. Шағын комитет шеңберінде екі елдегі қаржы-экономикалық жағдайдың ағымдағы ахуалы туралы, есеп айырысу және биржалық сауда-саттық үшін екі елдің ұлттық валюталарын валюталық жұп қытайлық юань/қазақстандық теңге ғып қолдану жөніндегі, Қазақстан мен Қытай арасында банкаралық ынтымақтастықты дамыту туралы, «Қорғас» халықаралық шекара маңындағы Халықаралық орталығындағы ынтымақтастықты нығайту туралы, банк карталарын пайдаланумен есеп айырысуларды жүзеге асыру кезінде Тараптардың ынтымақтастығын нығайту туралы, қаржы құралдардың бухгалтерлік есебі мен салық салынуы саласындағы Қытайдың тәжірибесі жөніндегі мәселелер қаралды және талқыланды.

Қазақстан-Қытай Қаржы ынтымақтастығы жөніндегі шағын комитеттің 7-шы отырысының хаттамалық шешімдерін іске асыру мақсатында, Қытайдың Халық Банкінің Қазақстан Республикасының және Қытай Халық Республикасының ұлттық валюталарында есептесуді жүргізу және Қытайдың қаржы құралдардың бухгалтерлік есебі мен салық салынуы саласындағы тәжірибесін зерттеу жөніндегі екі семинарды дайындауды ұйымдастыру мен өткізу бойынша Қазақстан Республикасының банктерінің қатысуымен жұмыс жүргізілді. Семинарлар Алматы қаласында 2011 жылғы 1 қарашада өтті.

Қазақстан Республикасының және Қытай Халық Республикасының ұлттық валюталарында есеп айырысуды жүргізу мәселелері жөніндегі семинарларға Төлем және есеп айырысу департаментінің, Монетарлық саясат комитетінің, Қытай Халық Республикасының шетел валютасы бойынша мемлекеттік әкімшілігінің және Қытайдың Сауда-өнеркәсіп банкінің Халықаралық банкинг департаментінің өкілдері тартылды.

«Қытайдың қаржы құралдардың бухгалтерлік есебі мен салық салынуы саласындағы тәжірибесін зерттеу туралы» тақырыбындағы семинар Ұлттық Банк Қытай Халық Банкінің Бухгалтерлік есеп және қазынашылығы департаментінің, Қытайдың Сауда-өнеркәсіп банкінің Бухгалтерлік есеп және қазынашылығы департаментінің, Қытай Банкінің Бухгалтерлік есеп және қазынашылығы департаментінің, Қытай Құрылыс Банкінің Бухгалтерлік есеп және қазынашылығы департаментінің өкілдерінің қатысуымен ұйымдастырды.

Шағын комитеттің 6 отырысының барысында қол жеткізілген келісімдерді уақтылы және тиімді іске асыру мақсатында, Ұлттық Банк Қытай Халық Банкі мен Ұлттық Банк арасында қытайлық юань/қазақстандық теңге валюталық СВОП бойынша екіжақты Келісімнің жобасын келісу бойынша қытайлық тараппен жұмыс жүргізді. Осыған орай, 2011 жылғы 12 маусымнан бастап 14 маусым аралығындағы кезеңде Ұлттық Банктің басшылығының Қытай Халық Банкінің делегациясымен қытайлық юань/қазақстандық теңге валюталық СВОП тетіктерін алдын ала талқылау үшін екіжақты кездесу ұйымдастырылды. Келісімге Қазақстан Республикасына ҚХР Төрағасының сапары шегінде 2011 жылғы 13 маусымда қол қойылды.

Сонымен қатар, Қаржы ынтымақтастығы жөніндегі шағын комитеттің 7-шы отырысының хаттамалық шешімдерін іске асыру мақсатында, Ұлттық Банк табысты тәжірибені зерттеу және Қытай мен Қазақстан арасындағы төлем жүйесінің ықпалдасуы бойынша ұсыныстарды әзірлеу үшін Қытай Халық Республикасында Ұлттық Банк пен Қытай Халық Банкі өкілдерінің кездесуін өткізу жөніндегі жұмысты жүргізді.

2011 жыл ішінде Ұлттық Банк ШЫҰ Арнайы шотының жұмыс істеуінің негізгі қағидаттары жөніндегі Ұсыныстарды келісу бойынша жұмысты жүргізді. Ұлттық Банктің өкілдері Астана қаласында 2011 жылғы 17 наурызда өткен ШЫҰ Арнайы шотын

қалыптастыру және оның қызмет етуінің қағидаттары мәселелері бойынша қазақстандық ұстанымды жетілдіру мақсатында, Сараптамалық жұмыс тобының кезекті отырысына қатысты.

2011 жыл ішінде Ұлттық Банкі техникалық көмекті тарту мақсатында, Еуропалық Одақ елдерінің орталық банктерімен ынтымақтастықты кеңейту бойынша белсенді жұмыс жүргізді. 2011 жылғы 25 қазаннан бастап 27 қазан аралығында «Халықаралық қатынастар, техникалық көмек және Польшаның Ұлттық Банкіндегі хаттама» тақырыбы бойынша тағылымдаманы жүргізу үшін Польшаның Ұлттық Банкі өкілдерінің сапарлары өтті. 2011 жыл ішінде Швейцарияның Ұлттық Банкінің және Италия Банкінің өкілдерімен Ұлттық Банкке техникалық көмекті көрсету мәселелері бойынша ынтымақтастықты орнату мақсатында кездесулер өтті.

Жинақтаушы зейнетақы жүйесінің қызмет етуі мәселелерін зерттеу мақсатында, Қаржы қадағалау комитеті өкілдерінің Чили Республикасына, Польшаға және Венгрияға жұмыс сапарлары ұйымдастырылды. Атап айтқанда, пруденциалдық реттеу, ЖЗҚ-ның инвестициялық және қаржы-шаруашылық қызметінің, зейнетақы активтерінің құрамына кіретін қаржы құралдарын бағалау мәселелері бойынша, сондай-ақ ЖЗҚ агенттерінің қызметін реттеу мәселесі бойынша Чили Республикасының жинақтаушы зейнетақы жүйесінің қызмет ету тәжірибесі нақты зерттелді және талданды. Сонымен қатар, Польша мен Венгриядағы зейнетақымен қамсыздандырудың жинақтау бөлігінің жуықтағы реформасы зерттелді.

2011 жылы халықаралық қаржы ұйымдары, ықпалдасу ведомстволары және жақын және алыс шетелдің орталық банктері ұйымдастырған отырыстарға, кездесулерге және кеңестерге қатысу үшін Ұлттық Банк Төрағасының 20 сапары және Ұлттық Банктің Төрағасы орынбасарларының 11 сапары ұйымдастырылды. 2011 жылы Ұлттық Банк басшылығының халықаралық қаржы ұйымдарының, шетелдік компаниялардың, орталық және коммерциялық банктердің өкілдерімен 73 кездесулер өткізілді.

«DoingBusiness» Дүниежүзілік Банктің рейтингтері және Дүниежүзілік Экономикалық Форумның бәсекелестікке қабілеттілігінің ғаламдық индексі аясында халықаралық рейтинг агенттіктерімен ынтымақтастық. 2011 жылғы 6 – 7 қыркүйек аралығындағы кезеңде «Fitch» халықаралық рейтингтік агенттігі талдаушыларының Алматы қаласына сапары өтті. Осы кезеңде «Fitch» талдаушыларының Ұлттық Банктің, бөлімшелерімен және ведомстволарымен, «АТФ Банк» АҚ-ның, «BakerMcKenzie» компаниясының, «Халық жинақ банкі» АҚ-ның, «Ракурс» Экономикалық талдау орталығының, «Ренессанс Капитал» компаниясының өкілдерімен кездесулері ұйымдастырылды.

2011 жылғы 15 – 16 қыркүйек аралығындағы кезеңде Standard&Poor's халықаралық рейтингтік агенттігі талдаушыларының Алматы қаласына сапары өтті. Standard&Poor's талдаушыларының Ұлттық Банктің және оның ведомстволарының басшылығымен кездесулері ұйымдастырылды.

2011 жылы Ұлттық Банк «Кредиттерді алу» және «Инвесторларды қорғау» – Ұлттық Банкке бекітілген 2011 жылға Дүниежүзілік Банктің «DoingBusiness» рейтингінің индикаторларын жақсарту бойынша іс-шаралардың кешенді бағдарламасын әске асыру аясында жұмыс жүргізді. Ұлттық Банктің, Қаржы қадағалау комитетінің, Қазақстан Республикасының Экономикалық даму және сауда министрлігінің және Дүниежүзілік Банктің өкілдерінің қатысуымен «Кредиттерді алу» индикаторы бойынша Дүниежүзілік Банктің «DoingBusiness» рейтингінде Қазақстанның позициясын көтеру мәселесі бойынша бейнеконференция өтті.

Сондай-ақ, Дүниежүзілік Экономикалық Форумның бәсекелестікке қабілеттілігінің Ғаламдық индексінің аясында Ұлттық Банкке бекітілген көрсеткіштерді жақсарту бойынша жұмыс жалғастырылды.

ТМД елдерімен ынтымақтастық. 2011 жылғы 5-6 қыркүйекте Ақтау қаласында Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Банкаралық және инвестициялық ынтымақтастық жөніндегі шағын комиссияның (бұдан әрі - Шағын комиссия) кезекті 13-ші отырысы өткізілді, оған Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының орталық (ұлттық) банктерінің, Маңғыстау облысы әкімшілігінің, Қазақстан Республикасы банктерінің және Ресей Федерациясының коммерциялық банктерінің, Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының банктері қауымдастығының, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитетінің, «Қазақстанның қор биржасы» АҚ-ның, «ДАМУ» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ-ның, сондай-ақ Мемлекет аралық банктің, Мәскеу банкаралық валюта биржасының, Ұлттық есептік депозитарийдің өкілдері қатысты.

Шағын комиссия отырысы барысында Қазақстан және Ресей тараптары бірқатар өзара ынтымақтастық мәселелерін талқылады. Шағын комиссия отырысының аясында Ресей мен Қазақстанның экономикалары мен банктік секторларының жай-күйі туралы, банктік реттеудің ерекшеліктері туралы және экономикалық дағдарыстан кейінгі кезеңде екі елдің банктік секторын дамыту бойынша қабылданып жатқан шаралар туралы мәселелер, Ресей Федерациясы мен Қазақстан Республикасы арасында қолма-қол Ресей рублінің алмасу операцияларымен байланысты мәселелер туралы, Кеден одағы аясында сыртқы сауданың мәселелері туралы, алтыны бар бөлігінде Ресей Федерациясының Орталық банкінің алтынвалюта активтерін толықтыру тетігі туралы, қазақстандық инвесторларға ресейлік эмитенттердің бағалы қағаздарын номиналды ұстау құқығын беру мәселесі туралы, коммерциялық банктердің, бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының, Қазақстан мен Ресей эмитенттерінің бағалы қағаздарын ұлттық биржалық нарыққа тікелей қол жетімділігі жөніндегі ұсыныстары туралы мәселелер қаралды және талқыланды. Сонымен қатар, оффшорлық юрисдикция бөлігінде Қазақстан Республикасының банктік заңнамасының қолдану тәжірибесі туралы, Қазақстанда шағын және орта бизнесті мемлекеттік қолдаудың шаралары туралы, банкаралық операциялар саласында ресей-қазақстандық ынтымақтастықтың негізгі бағыттары, басымдықтары мен проблемалық мәселелері туралы, Қазақстан Республикасы компанияларының және дара тұлғаларының ресейлік банктердің капиталына қатысуы туралы, Ресейдің банк секторына қазақстандық инвестициялардың динамикасы туралы, ЕуроАзЭҚ мүше мемлекеттердің ықпалдасқан валюта нарығын ұйымдастыру саласындағы ынтымақтасу туралы келісімді іске асыру туралы, сауданы қаржыландыру саласында екі елдің коммерциялық банктері арасындағы ынтымақтасуды дамыту туралы және кредиттік лимиттерді ашу жөніндегі, 2015 жылға дейінгі кезеңге Ресей Федерациясының банктік секторын дамыту стратегиясын орындау туралы мәселелер талқыланды. Отырыстың нәтижесі бойынша бірлескен хаттамаға қол қойылды.

Сондай-ақ, Ұлттық Банк Төрағасының орынбасары Д.Т.Ақышевтың басшылығымен өткен Шағын комиссияның жұмыс аясында ынтымақтасудың перспективалық бағыттарын айқындау және Ресей Федерациясымен ынтымақтасу процесінде туындайтын проблемалық мәселелерді шешу мақсатында жұмыс тобы құрылды. Жұмыс тобының отырысы 2011 жылғы 16 наурызда өтті. Жұмыс тобының отырысы шегінде Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының қор нарығының даму, кредиттік тарихтың құрамына кіретін мәліметтермен екі елдің алмасу, Ресей Федерациясының Қаржы нарығының федералды қызметімен ынтымақтасу мәселелері қаралды және Қазақстан мен Ресейдің қаржы нарығы ырықтануының проблемалық аспектісін айқындау және қаржылық-банктік инфрақұрылымды дамытудағы жұмысты жақсарту, осы саладағы нормативтік құқықтық базаны нығайту, сондай-ақ қаржы мен экономика саласында Қазақстан мен Ресей арасында тәжірибемен және ақпаратпен алмасуды ынталандыру үшін орташа мерзімдік немесе перспективалық сипаттағы шараларды уақытылы анықтау бойынша бір қатар ұсыныстар талқыланды.

Шағын комиссияның 13-отырысының Хаттамасын іске асыру мақсатында, 2011 жылғы 5-8 желтоқсан аралығында Мәскеу қаласында Ресей Федерациясының Ұлттық Банкінің және Орталық банкінің өкілдерімен бағалы металдар нарығын реттеу, Ресей Федерациясының салалық министрлігі мен ведомстволарының қатысуымен бағалы металдарды иемденуге мемлекеттің басымды құқығын іске асырудың нормативтік, құқықтық және практикалық аспектілерінің мәселелері бойынша кездесу ұйымдастырылды.

ЕурАзЭҚ Интеграциялық Комитеті және Кеден одағының комиссиясы. 2010 жыл ішінде Ұлттық Банк ЕурАзЭҚ және Кеден одағы шеңберінде жұмыс жүргізді.

Ұлттық Банк Кеден одағының қалыптасуына байланысты бірқатар келісімдер, шарттар және басқа нормативтік құқықтық құжаттарды әзірлеуге, келісуге және іске асыруға қатысты.

Ұлттық Банктің өкілдері Кеден одағы комиссиясының отырыстарына, сол сияқты Ұлттық Банктің құзыретіне қатысты Кеден одағының шеңберінде шарттар мен келісімдерді әзірлеу бойынша сараптамалық мәжілістерге және жұмыс тобының отырыстарына қатысты.

Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы және Ресей Федерациясының Бірыңғай экономикалық кеңістігін қалыптастыру бойынша іс-қимылдар жоспарына сәйкес Ұлттық Банк аталған Жоспар аясында халықаралық келісімдерді әзірлеуге және келісуге қатысты. 2011 жылы мына келісімдерге: ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері арасындағы ақпараттық-талдау және консультативтік ықпалдасу туралы келісімге (2011 жылғы 20 мамырда қол қойылды), 2010 жылғы 9 желтоқсандағы Валюта саясатының келісілген принциптері туралы келісімге қатысушы мемлекеттердің келісілген валюталық саясаты туралы шартқа (2011 жылғы 12 желтоқсанда қол қойылды), 2010 жылғы 9 желтоқсандағы Валюта саясатының келісілген принциптері туралы келісімге қатысушы мемлекеттердің валюталық бақылауды жүзеге асыратын уәкілетті органдарының өзара әрекеттесуі туралы шартқа (2011 жылғы 15 желтоқсанда қол қойылды) қол қойылды.

Сондай-ақ Ұлттық Банк Валюта саясатының келісілген принциптері туралы келісімді (2011 жылғы 24 мамырдағы №439-IV Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланды) ратификациялау және Капиталдың еркін қозғалысын қамтамасыз ету үшін қаржы нарықтарда жағдайларды жасау туралы келісім (2011 жылғы 22 шілдедегі №472-IV Қазақстан Республикасының Заңымен ратификацияланды) жөніндегі мемлекетішілік рәсімдер жүргізілді.

2011 жыл ішінде ЕурАзЭҚ қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің басшыларының кеңесі аясында жұмыс жүргізілді. Ұлттық Банктің өкілдері сарапшылардың кеңесіне (Минск қаласы 2011 жылғы 24-25 наурыз) және ЕурАзЭҚ қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің басшыларының кеңесінің 24-отырысына (Минск қаласы 2011 жылғы 21 сәуір), сондай-ақ сарапшылардың кеңесіне (Қырғызстан 2011 жылғы 24-26 тамыз) және Бішкек қаласында 2011 жылғы 20 қыркүйекте өткен ЕурАзЭҚ қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің басшыларының кеңесінің 25-отырысына қатысты.

2011 жыл ішінде Ұлттық Банк ЕурАзЭҚ қатысушы мемлекеттердің бағалы қағаздар нарығын реттеу жөніндегі уәкілетті органның басшыларының кеңесі және ДМД-ға қатысушы мемлекеттердің бағалы қағаздар нарығын реттеу жөніндегі уәкілетті органның басшыларының кеңесі шегінде жұмыс жүргізді. Ұлттық Банктің өкілдері Минск қаласында (Беларусь Республикасы) 2011 жылғы 16-18 қарашадағы кезеңде аталған кеңестің отырыстарына қатысты.

Сонымен қатар, ТМД қатысушы мемлекеттердің сақтандыру қадағалау органдарының мемлекетаралық үйлестіру кеңесінің және ЕурАзЭҚ Ықпалдасу Комитеті жанындағы сақтандыру қызметті сақтандыру қадағалау мен реттеу органдарының басшыларының кеңесі аясында жұмыс жүргізілді. Ұлттық Банктің өкілдері Мәскеу қаласында (Ресей Федерациясы) аталған кеңестердің отырыстарына 2011 жылғы 22-24 қараша аралығында қатысты.

2011 жылдың ішінде халықаралық шарттардың мониторингі аясында Ұлттық Банкі алыс және жақын шетелдік елдермен жасалған халықаралық шарттардың, сондай-ақ ЕурАзЭҚ аясында жасалған халықаралық шарттарды түгендеуді жүргізді. 2011 жылғы 12 сәуірде Қазақстан Республикасының Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу агенттігі мен Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігін қысқартуға және олардың функциялары мен өкілеттіктерін Ұлттық Банкке беруге байланысты, Ұлттық Банкі бұрын жасалған мемлекетаралық, үкіметаралық және ведомствоаралық шарттарға, қол қоюға жоспарланған шарттарға, сондай-ақ қаржылық қызмет көрсетуді қадағалау органдарының халықаралық ұйымдарының ықпалдасу перспективаларына талдау жасады, атап айтқанда: Зейнетақы қадағалау органдарының халықаралық ұйымдарымен және сақтандыру қадағалаудың халықаралық ұйымдарымен.

2011 жылы Ұлттық Банк 1992-1993 жылдардағы (корреспонденттік шоттарға көшкенге дейін және көшкеннен кейінгі) сауда-экономикалық қатынастардың нәтижесі бойынша Қазақстан Республикасының және бұрынғы КСРО мемлекеттердің берешегін реттеу бойынша жұмыс жүргізді.

Халықаралық қаржы ұйымдарымен ынтымақтастық. 2011 жыл ішінде Ұлттық Банк заңсыз жолмен алынған кірісті заңдастыруға (жылыстауға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы жүйені ұйымдастыру мәселелері бойынша Дүниежүзілік Банктің техникалық көмегін тарту бойынша жұмыс жүргізілді.

Сонымен қатар, 2008 жылғы 28 сәуірдегі №63-2 Халықаралық Валюта Қорының Басқарушылар Кеңесінің Қарарымен мақұлданған Халықаралық Валюта Қорына қатысуды және дауыстарды өсіру жөніндегі; 2008 жылғы 5 мамырдағы №63-3 Халықаралық Валюта Қорының Басқарушылар Кеңесінің Қарарымен мақұлданған Халықаралық Валюта Қорының инвестициялық өкілеттігін кеңейту жөніндегі; 2010 жылғы 15 желтоқсандағы №66-2 Халықаралық Валюта Қорының Басқарушылар Кеңесінің Қарарымен мақұлданған Атқарушы кеңесін реформалау жөніндегі ХВҚ Келісімінің Баптарына түзетулерді ратификациялау бойынша жұмыс жүргізілді. 2011 жылғы 21 қазанда ХВҚ Миссиясы өкілдерінің Ұлттық Банктің басшылығымен кездесулері ұйымдастырылды.

2011 жылғы 31 қазанда Алматы қаласында Ұлттық Банк Орталық Азия және Кавказ елдері бойынша ХВҚ өңірлік экономикалық шолуының таныстырылуын ұйымдастырды.

Ұлттық Банк Үкіметпен бірлесіп ХВҚ мен ДБ секретариатына ХВҚ мен Дүниежүзілік Банктің жыл сайынғы мәжілісін 2015 жылы Астана қаласында өткізуге өтінімді дайындады және жіберді.

Қаржы қадағалау комитеті басшылығының ЭЫДҰ секретариатының және «Қазақстан қор биржасы» АҚ-ның өкілдерімен ЭЫДҰ-дың Еуразия аумағында корпоративтік басқару мен қаржы нарығын дамыту бойынша жобасын іске асыру мәселелері бойынша кездесу өтті.

2011 жыл ішінде БҚКХҰ – IOSCO (Бағалы қағаздар жөніндегі комиссияның халықаралық ұйымы) кеңесуге, ықпалдасуға және ақпаратпен алмасуға қатысты өзара түсіністік жөніндегі көп жақты меморандумға Ұлттық Банкті қосу бойынша жұмыс жүргізілді. Сондай-ақ, Сақтандырушылық Қадағалаудың Халықаралық Қауымдастығының Көп жақты меморандумына қосу бойынша жұмыс жүргізілді. 2011 жылғы 17 қарашада Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Исламдық қаржылық қызмет көрсету кеңесіне (IFSB) Қауымдасқан мүше ретінде қабылданды.

9.2. Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру қызметі

Ұлттық Банктің қызметі туралы жұртшылықты хабардар ету мақсатында 2010 жылы әр түрлі бұқаралық ақпарат құралдарында (баспа басылымдарында, теледидарда, радио бойынша) кең ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмысы жүзеге асырылды. Ұлттық Банк Ұлттық Банктің алдына қойылған міндеттерге және мақсаттарға қол жеткізу жолдарына және

стратегиялық жоспарларда, Президенттің Қазақстан халқына жолдауларында, Үкіметтің бағдарламаларында айқындалған басымдықтарды іске асыруға қатысты мәселелер бойынша халық үшін материалдарды дайындауды жүзеге асырды.

Ұлттық Банктің 2010 жылғы ақпараттық-түсіндіру жұмысы төмендегі бағыттар бойынша жүзеге асырылды.

Республикалық және шетелдік БАҚ-тардағы жарияланымдар. Президенттің жолдауларында, үкіметтік бағдарламаларда Ұлттық Банктің алдына қойған міндеттерді іске асыру бойынша, бағалардың тұрақтылығын қамтамасыз ету - негізгі мақсатқа жету бойынша қызметтің, сондай-ақ мемлекеттің ақша-кредит саясатын әзірлеу мен жүргізу саласында Ұлттық Банктің қызметінің бағыттарын, төлем жүйелерінің қызмет етуін қамтамасыз етуді, валюталық реттеу мен бақылауды жүзеге асыруды, қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етуде жәрдемдесуді, Ұлттық Банктің ұсыныстары мен бастамаларын баяндау аясында, сондай-ақ Ұлттық Банктің оң имиджін қалыптастыру үшін 2011 жылы республикалық және шетелдік БАҚ-та **3 929** материал (жарияланымдар мен сөз сөйлеу) орналастырылды, оның ішінде: баспа басылымдарында – **2 309** материал, ақпарат агенттіктерінің таспаларында – **1 192** материал, телевизиялық бағдарламалардың эфирінде **428** сөз сөйлеулер мен бейне сюжеттер.

Мемлекеттік тілде шығарылатын республикалық баспа БАҚ-та (орталық және өңірлік) Ұлттық Банкті атаумен **1 700** астам материал жарияланды.

2011 жылы Ұлттық Банкке республикалық және шетелдік БАҚ-тан 170 жуық сұрату келіп түсті, оларға жеткілікті түрде жауаптар дайындалды.

Ұлттық Банк ақпараттық-түсіндіру қызметтерінде орталық қоғамдық-саяси және іскерлік баспа БАҚ-қа ерекше орын береді, себебі олар Қазақстан Республикасында ақпарат таратудың ресми көзі болып табылады. Осы мақсаттар үшін Ұлттық Банк мемлекеттік және орыс тілдерінде «Ұлттық Банк хабарлайды, түсініктеме береді, түсіндіреді» арнайы беттерін жасауды ұсынды, 2011 жылы орталық қоғамдық-саяси және іскерлік БАҚ-та олардың шығарылуы жалғастырылды. Ұлттық Банк осы ақпарат алаңдарында халық үшін Ұлттық Банк қызметінің негізгі бағыттары және қаржы нарықтарының жұмысы жөніндегі мәселелерді түсіндіруін жалғастырды.

Ұлттық Банк «Егемен Қазақстан», «Казахстанская правда», «Заң газеті», «Юридическая газета», «Бюллетень государственных закупок» республикалық газеттерінде Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілерін, ресми хабарламаларды, мемлекеттік сатып алу туралы конкурстар туралы хабарландыруларды жариялады. Өткен кезеңде 78-тен астам хабарлама, оның ішінде нормативтік құқықтық актілер жарияланды.

«Егемен Қазақстан» газетінде «Ұлттық Банк хабарлайды, түсініктеме береді, түсіндіреді» мемлекеттік тілде **17** бет, «Казахстанская правда» газетінде «Национальный Банк информирует, разъясняет, комментирует» орыс тілінде **17** бет жарияланды, оларда халыққа ақша-кредит саясатына, валюталық реттеуге, төлем жүйелеріне, Ұлттық қорға, қаржылық қызметті тұтынушылардың құқықтарын қорғауға, Қазақстандағы инфляциялық процестерге, электронды ақшаға, Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қорының функциясына және басқаларға қатысты мәселелер түсіндірілді.

Республикалық теле- және радиоарналармен жұмыс. Қоғамдық пікірді қалыптастыру процесінде телевизияның жетекші рөлін назарға алып, БАҚ-тың осы түрімен позитивтік коммуникацияны құру жөніндегі жұмысқа ерекше назар аударылады. Қазіргі кезде Ұлттық Банк ақпараттық түсіндірме қызметінде телеканалдардың мүмкіндіктерін жиі қолданады.

Телевизиялық бағдарламалардың және жаңалық блоктарының эфирінде Ұлттық Банктің өкілдерінің қатысуымен **428** сөз сөйлеумен және бейнесюжеттер өтті.

Ұлттық Банктің басшылары мен қызметкерлері «Портрет недели» (КТК); «Жеті күн», «Іске сәт», «Деловые новости», «Начистоту», «Таразы» (Хабар); «20:30», «Кешкі

жаңалықтар» (Астана); «Новости Содружества» (Мир) және т.б. рейтингілік бағдарламаларға қатысты.

Жүргізіліп жатқан экономикалық реформаларды түсіндіру және Қазақстан Республикасының қаржылық жүйесіне халықтың сенімін арттыру мақсатында бағдарламаларда халыққа барынша өзекті және қызықты тақырыптар баяндалды: елдің сыртқы қарызын қайта құрылымдау, қаржылық қызмет көрсетуді тұтынушылардың құқықтарын қорғау, дағдарыс кезіндегі Қазақстан Республикасының зейнетақы жүйесі, валюталық бағамды қалыптастыру, Қазақстанның салық жүйесі, сақтандыру нарығын дамыту, бағалы металдарға инвестициялар, исламдық қаржыландыру, төлемдер мен ақша аударымдары, экономиканы кредиттеу, халықаралық резервтер, қаржы нарығы және т.б.

Жылсайынғы Президенттің Қазақстан халқына жолдауларында, Үкіметтің бағдарламалық құжаттарында қажеттілігі туралы үнемі айтылатын «Хабар» телеарнасының эфирінде халықтың қаржылық және инвестициялық сауаттылығын арттыру бойынша ақпараттық-түсіндіру жұмысының әлеуметтік маңызын ескере отырып, «Азбука капитала» ақпараттық-түсіндіру бағдарламасы (аптасына 2 рет, қайталаумен) сарапшы ретінде Ұлттық Банк пен қаржы ұйымдары өкілдерінің қатысуымен мемлекеттік және орыс тілдерінде шығып отырды.

2011 жылы бағдарлама апта сайын мемлекеттік және орыс тілдерінде қайталаумен **74** рет шықты

«Азбука капитала» бағдарламасының шеңберінде мынадай тақырыптық блоктар мазмұндалды: «Макроэкономикалық көрсеткіштер», «Банк жүйесі», Зейнетақы жүйесі», «Сақтандыру нарығы», «Қор нарығы», «Тауар-шикізат нарықтары», «Исламдық қаржыландыру», «Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау», «Төлем жүйелері», «Халықтық IPO», «Ұлттық валюта күніне» және т.б.

Кең ауқымды ақпараттық-түсіндіру жұмысын жүргізу мақсатында «Азбука капитала» бағдарламасы 2011 жылғы мамырдан бастап «Қазақ радиосы» радионың эфирінде мемлекеттік және орыс тілдерінде жүргізіледі. 2011 жылы **40** бағдарлама шығарылды. Сондай-ақ «Қазақ радиосы» радионың эфирінде Ұлттық Банктің Төрағасы Г.А.Марченконың қатысуымен тікелей желі өткізілді.

Бұдан басқа, Ұлттық Банктің мамандары «Қазақ радиосының» «Тіршілік тамыры» бағдарламаларында қаржылық мәселелерді түсіндіре отырып, (қаржы нарықтары, құралдары және т.б. қалай жұмыс істейді) тікелей эфирде сөйледі.

Ақпараттық агенттіктермен және Интернет-сайттармен жұмыс. Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру қызметінің негізгі бағыттарына сәйкес Интернет тұрақты мониторинг пен үнемі болуды талап ететін ең маңызды бағыттарының бірі болып табылады

Осыған байланысты «Интерфакс-Казахстан», «Казинформ», «Kazakhstan-Today», «Қазақстан жаңалықтары», «Reuters», «DowJonesNewswires», «Bloomberg», «AKIpress» ақпараттық агенттіктермен белсенді жұмыс істеу жалғастырылды, танымал Интернет-сайттармен жұмыс жандандырылды.

2011 жылы ақпараттық агенттіктер Ұлттық Банктің қызметі туралы **1 192** материал шығарылды.

Ақпараттық сылтаулар бойынша Ұлттық Банк басшылығының қатысуымен көрсетілген агенттіктер үшін эксклюзивтік сұхбаттар мен брифингтер (валюта және қаржы нарығындағы, оның ішінде банк салысындағы жағдай туралы) ұйымдастырылды.

Ұлттық Банктің Директорлар кеңесінің 2011 жылғы 28 шілдедегі № 139 қаулысымен бекітілген Ұлттық Банкте сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-әрекеттердің 2011-2015 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарына сәйкес Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ресми Интернет-ресурсында сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-әрекет мәселелері бойынша бөлім ашылған.

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 20 жылдығына Ұлттық Банк «Менің Қазақстаным» тақырыбына монетаның ең үздік дизайнына елдің шығармашыл және мүдделі

азаматтары арасында конкурс өткізді. Конкурс ұлттық валюта-теңгенің имиджін нығайтуға бағытталған ең жақсы идеяларды іздестіру және қолдау көрсету мақсатында екі номинация: «Халық монетасы» және «Балалар монетасы» бойынша өткізілді. Конкурсқа ұсынылған монеталар дизайнының жобаларын конкурстық комиссия бағалады, оған елдің танымал қоғамдық және саяси қайраткерлері, алдыңғы қатарлы қаржыгерлері, шығармашылық зиялы қауымының өкілдері кірді. Осы жобаның шеңберінде Ұлттық Банктің сайтында конкурс туралы арнайы бөлім ашылды.

Ұлттық Банктің www.profinance.kz танымал қаржылық веб-сайттарының бірінде ашылған «Ұлттық Банктің сарапшылары пайдаланушылардың сұрақтарына жауап береді» бөлімі жұмысын жалғастыруда. Интерактивті режимде осы форумның қатысушылары өз сұрақтарына Ұлттық Банктің құзыреті шегінде жауаптар мен түсіндірулер алады.

Бүгінгі күні бөлімде **22** тақырып ашылған және жұмыс істейді («Банкноталар мен монеталар», «Қаржылық қызметтерді пайдаланушылардың құқықтарын және мүдделерін қорғау», «Қаржылық тұрақтылық», «Валюта нарығы және айырбастау бағамы» және т.б.). «Ұлттық Банктің сарапшылары пайдаланушылардың сұрақтарына жауап береді» бөлімінің жұмысын талдау Ұлттық Банктің жағымды имиджін қалыптастыру бойынша ақпараттық саясатты іске асырудағы осы коммуникация құралының тиімді екенін көрсетті.

2011 жылғы 9 ақпанда Ұлттық Банктің Төрағасы Г.А.Марченконың қатысуымен forum.profinance.kz Ұлттық Банк қызметінің негізгі бағыттары бойынша және қаржы нарығындағы жағдай бойынша Интернет-конференция ұйымдастырылды. Онлайн-конференция кезінде келіп түскен барлық сұрақтарға Ұлттық Банк Төрағасының жауаптары орналастырылды.

2011 жылғы 17 наурыздан 25 сәуірге дейін Ұлттық Банктің бөлімі шеңберінде www.profinance.kz сайтында жастарға арналған «Тәуелсіздіктің 20 жылғы – бұл сенің 20 жылдығың!» акциясы өткізілді. Пайдаланушылар Акция барысында орналастырылған сұрақтардың саны **700** асты, оларға жауаптар ұсынылды. Акцияның қорытындысы бойынша 2011 жылғы 27 сәуірде Ұлттық Банктің Төрағасы Г.А.Марченкомен онлайн-конференция ұйымдастырылды.

Forum.profinance.kz Ұлттық Банктің Төрағасы Г.А.Марченконың қатысуымен Ұлттық Банк қызметінің негізгі бағыттары бойынша және қаржы нарығындағы ахуал бойынша кезекті Интернет-конференция 2011 жылғы 8 шілдеде өткізілді.

Көрсетілген коммуникация форматтары (форум, онлайн-конференциялар) Интернет аудиториясына Ұлттық Банктің басшылығымен тікелей сөйлесуге мүмкіндік береді, сондай-ақ оның бір қатар артықшылықтары бар: аудиторияны кеңінен қамту, пайдаланушылардың географиялық орналасуына тәуелді болмау, қол жетімділік және т.б.

Шетелдік және Қазақстанның БАҚ-пен жұмыс. Қазақстан Республикасының шетелдегі оң имиджін қалыптастыру, сондай-ақ ақша-кредит саясатының негізгі бағыттарын және елдің қаржы секторының ахуалын түсіндіру мақсатында шетелдік БАҚ-та Ұлттық Банктің **45** материалын жариялау ұйымдастырылды. Ұлттық Банктің басшылығы шетелдік жетекші баспа компанияларының сұратуымен **15** жазбаша сұхбат берді.

Уақтылы ден қою және қажетті шешімдер қабылдау мақсатында БАҚ-та орналастырылатын Ұлттық Банк туралы ақпаратты қадағалауға мүмкіндік беретін Қазақстанның қаржы секторы және банк жүйесі туралы Қазақстанның БАҚ-на мониторинг жүзеге асырылды. Қазақстандық және шетелдік БАҚ-қа мониторинг барысында **2 100-ден** астам хабарламалар мен сюжеттер анықталды және талданды, «Ұлттық Банктің қызметі туралы БАҚ» **45** апталық шолу дайындалды.

2011 жылы негізгі PR-құралдарды (баспасөз-конференциялары, Ұлттық Банк басшылығының және мамандарының сұхбаты, баспа және электрондық БАҚ-та жариялау, тележобалар және т.б.) пайдалана отырып қаржы нарығындағы ағымдағы ахуал мәселелері бойынша еліміздің халқы үшін Ұлттық Банктің ақпараттық-түсіндіру жұмысы бойынша ұйымдастыру іс-шаралары жүргізілді.

Баспа және электрондық БАҚ-тың сұратулары бойынша Ұлттық Банк басшылығының және мамандарының Қазақстанның банк жүйесіндегі ағымдағы оқиғалар туралы **120-дан** астам түсіндірмесі мен сұхбаты, БАҚ үшін Ұлттық Банк басшылығының қатысуымен **11** баспасөз-конференциясы және **7** брифинг өткізілді.

2011 жылы Ұлттық Банктің **44** баспасөз релизі таратылды.

Ұлттық Банктің халықаралық іс-шараларға қатысуын жариялау. Ұлттық Банк басшылығының қатысуымен халықаралық конференциялардың БАҚ-та жариялау кезінде Ұлттық Банктің, сол сияқты тұтастай алғанда Қазақстан Республикасының оң беделін қалыптастыруға баса назар аударылды.

2011 жылы Ұлттық Банк басшылығының қатысуымен **50-ден** аса іс-шараны БАҚ-та жариялаудың ұйымдастыру шаралары жүзеге асырылды, олардың ішінде **30-ы** – үкіметтік деңгейдегі іс-шаралар.

Ұлттық Банктің баспа басылымдарын шығару. Шетелдік және республикалық мемлекеттік және қаржылық құрылымдарды ақша-кредит саясатының статистикалық деректері, Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілері, талдама материалдар туралы хабардар ету мақсатында Ұлттық Банктің мерзімді ресми басылымдарын шығару жөніндегі ұйымдастырушылық және техникалық іс-шаралар жүзеге асырылды, оларды жариялау 2011 жылы жалғастырылды: Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілерінің жинақтары, «Қазақстан Ұлттық Банкінің Хабаршысы», «Вестник Национального Банка Казахстана», «ҚР Төлем балансы», «Платежный баланс и внешний долг Республики Казахстан», сондай-ақ қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде «Ұлттық Банктің 2010 жылғы жылдық есебі», «Қаржылық тұрақтылық туралы есеп», «Төлем жүйелерін қадағалау (Оверсайт)».

Бұдан басқа электрондық тасымалдағыштарда (CD-дискілер) мынадай басылымдар шығарылады: «СтатистикалықБюллетень/Статистический Бюллетень», StatisticalBulletin», «Экономикалық Шолу/Экономическое Обозрение», «Инфляцияғашолу/Обзор инфляции», «Inflationreview».

Аумақтық филиалдармен жұмыс. 2011 жылы аумақтық филиалдардың аймақтық БАҚ-пен жұмысына, оларға жұртшылықпен байланыс мәселелерінде жан-жақты көмек көрсетуге, Ұлттық Банктің бірыңғай ақпараттық саясат жүргізуіне назар аударылды.

2011 жылы Ұлттық Банктің аумақтық филиалдары **3 054** хабарлама орналастыруды ұйымдастырды: баспа басылымдарға шығу – **1 720**, телевидениеде – **779**, радиода – **170**, өткізілген PR-акциялар – **385** (баспасөз-конференциялары, брифингтер, Ашық есік күндері, семинарлар, дөңгелек үстелдер, көрмелер және т.б.) өткізілді.

Ұлттық Банк басшылығының Қазақстан Республикасы жсоғары оқу орындарының студенттерімен кездесуін ұйымдастыру. Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 20-жылдығын мерекелеу шеңберінде, сондай-ақ халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жөнінде ақпараттық-түсіндіру жұмысын жүргізу мақсатында 2011 жылы Ұлттық Банк Төрағасы Г.А. Марченконың Қазақстан-Британ техникалық университетінің студенттерімен («Қазақстанның орнықты дамуының қаржылық және экономикалық аспектілері» тақырыбына арналған таныстырылыммен) және Қазақстан менеджмент институтының студенттерімен кездесулер ұйымдастырылды.

Ұлттық Банк мұражайының қызметі. Ұлттық Банктің мұражайы 2011 жылы орыс тілінде **75** экскурсия, мемлекеттік тілді **5** экскурсия өткізді. Банктің үш қызметкері А.С. Фоновтың, Н.Я. Крахмальдің, М.Р. Свешниковтың 100 жылдығына арналған материалдар жинақталып, жаңа витриналар ресімделді.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 20-жылдығын мерекелеу шеңберінде мұражай қызметкерлері тәуелсіздіктің 20 жылдығына арналған витринаны ресімдеді.

Қазақстанның банк жүйесіндегі жетістіктерін жария ету және онымен халықты таныстыру үшін бұқаралық ақпарат құралдарының («Таң», «КТК», «Қазақстан», «7 арна», «31 арна», «Хабар» телеарналары, «Казахстанская правда», «Деловой Казахстан» газеттері және т.б.) өкілдері үшін арнайы экскурсиялар ұйымдастырылды.

Ұлттық Банк мұражайының 15 жылдығына арналған мұражай жөнінде буклет/жөнсілтерлер шығарылды.

Ұлттық Банк шығарған 30 жаңа мерейтойлық монета алынып, есепке қойылды.

9.3. Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру

Қазіргі Ұлттық Банк халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жөніндегі кең көлемді жұмысты жүргізуде, оның ішінде «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ еншілес және тәуелді ұйымдары акцияларының пакеттерін бағалы қағаздар нарығына шығару бағдарламасы («Халықтық IPO» бағдарламасы) шеңберінде іс-шараларды іске асыруда.

Ұлттық Банк осы жұмыс шеңберінде Ұлттық Банктің және облыстар, Астана және Алматы қалалары әкімдіктерінің халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жөніндегі 2011-2012 жылдарға арналған іс-шаралардың, оның ішінде «Халықтық IPO» бағдарламасы бойынша іс-шараның жоспарын әзірледі және бекітті, оның шеңберінде Ұлттық Банк қызметкерлері облыстар, сондай-ақ Астана және Алматы қалалары әкімдіктерімен бірлесіп тұрақты түрде республиканың барлық қалаларында және облыстық орталықтарында халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру жөніндегі ақпараттық-білім беру іс-шараларының циклін өткізуде.

Мәселен, 2011 жылғы екінші жартыжылдықта Ұлттық Банк барлық облыстарда және Астана, Алматы қалаларында мемлекеттік қызметшілер, бюджеттік ұйымдардың қызметкерлері үшін 16 ақпараттық-білім беру семинарын өткізді, оларға шамамен екі мыңдай мемлекеттік қызметші және өңірлік БАҚ-тың елуден аса өкілі қатысты, сонымен қатар Орал, Талдықорған, Астана, Алматы, Атырау, Павлодар, Шымкент, Ақтөбе, Ақтау, Қостанай, Қарағанды, Көкшетау, Петропавловск, Өскемен, Қызылорда және Тараз сияқты қалаларда өңірлік журналистердің қатысуымен 9 баспасөз-конференциясын өткізді, олардың шеңберінде Ұлттық Банктің өкілдері семинарға қатысушыларға жеке бюджетті басқару, бағалы қағаздар нарығындағы инвестициялау және алдағы «Халықтық IPO» бағдарламасын іске асыру мәселелерін түсіндірді. Бұдан басқа семинарлар барысында тыңдаушыларға қор нарығының негіздері мен жұмыс істеу қағидаттары туралы, сондай-ақ Қазақстан қор биржасында (KASE) бағалы қағаздарды сатып алу/сатудың тетіктері туралы ақпарат беретін оқыту бейне материалдарын көрсетті.

Сонымен қатар, халықты Қазақстан нарығындағы қаржы өнімдері туралы кеңінен хабарлар ету және бағалы қағаздар нарығының инфрақұрылымын дамыту мақсатында Ұлттық Банк:

- Cbonds-пен бірлесіп «Investfunds EXPO Алматы-2011. Қаржы және кредит» 4-ші жыл сайынғы қаржы құралдарының білім беру көрмесін ұйымдастырып, өткізді;
- Deloitte компаниясы ұйымдастырған «KASE: IPO» форумына қатысты;
- «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ-мен бірлесіп, брокерлік компаниялардың, трансфер-агенттік желілердің қатысуымен бағалы қағаздар нарығының инфрақұрылымын «Халықтық IPO» бағдарламасын іске асыруға дайындау проблемалық мәселелері бойынша дөңгелек үстел ұйымдастырып, өткізді.

Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру мақсатында Ұлттық Банк халықтың барлық тобын оқыту жөнінде белсенді жұмыс жүргізуде. Мектеп жасындағы балаларды оқыту және мұғалімдердің біліктілігін арттыру табысты қаржылық білім беруді дамытудағы маңызды мәселелердің бірі болып табылады. 2009 жылдан бастап жалпы білім беретін орта мектептерде қаржылық сауаттылықтың негіздері бойынша факультативтік курсты енгізу мәселесі көтеріліп отыр. Осыған байланысты мұғалімдер мен 5,6,7,8-сыныптардың оқушылары үшін «Экономика және қаржылық сауаттылық негіздері» деген оқу және әдістемелік құралдары әзірленген болатын. Бүгінгі күні Қазақстанның орта мектептерінде «Экономика және қаржылық сауаттылық негіздері» факультативтік сабақтары жүргізілуде,

олардың шеңберінде орта мектептердің 5-7-сыныптарының оқушылары оқытылуда. Ұлттық Банк орта мектептердің оқушылары мен мұғалімдеріне арналған, қаржылық сауаттылықты арттыруға бағытталған оқу-әдістемелік құралдар дайындау жөніндегі жұмысты жалғастыруда. Мәселен, 2011 жылғы желтоқсанда 9-сыныптың оқушылары мен мұғалімдеріне арналған әдістемелік құрал әзірленді.

Ұлттық Банк ақпараттық-түсіндіру жұмыстары үшін неғұрлым танымал коммуникациялық арналардың кең аясын (қоғамдық-саяси басылымдар, аймақтық газеттер, телевидение, Интернет-ресурстар және басқалары) белсенді пайдалануда:

- арнайы оқытатын www.fingramota.kz Интернет-порталы жұмыс істеуде, оның жұмысы онлайн режимінде халықпен жедел қарама-қарсы байланыс және қаржылық сауаттылықты арттыру жөніндегі ақпаратқа қол жеткізуге және қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғауға бағытталған. Интернет-ресурсқа құрылған сәттен бастап 300 мың адам кірген. Ұлттық Банк тұрақты түрде интернет-ресурсты алға жылжыту жөнінде белсенді жұмыс жүргізуде. Мәселен, интернет-порталға сілтеме жасалған баннер 70 веб-ресурста (оның ішінде орталық мемлекеттік органдардың, жергілікті атқарушы органдардың, қаржы ұйымдарының, ЖОО-ның, кітапханалардың және басқалардың интернет-порталдарында) орналастырылған. Интернет-порталда қаржы тақырыбы бойынша 26 оқыту бейне-дәрісін пайдалануға болды, олардың әрқайсысының ұзақтығы шамамен 30 минут;

- халықтың қаржылық сауаттылығын арттыруға бағытталған және бағалы қағаздар нарығының жұмыс істеу қағидаттарын, акциялардың пайдалары мен оларды иелену тәуекелдерін түсіндіруге арналған ақпараттық және талдамалық материалдарды, жаңалық сюжеттерін эфирге шығару, республикалық және жергілікті телевизиялық және радио арналарда сұхбатты, сондай-ақ республикалық және аймақтық баспа БАҚ-та оқыту мақалаларын орналастыру жүзеге асырылады. Мәселен, Ұлттық Банк мемлекеттік және орыс тілдерінде халықтың қаржылық сауаттылығын арттыруға бағытталған мынадай мақалаларды дайындады: «Қаржылық қауіпсіздік», «Алаяқтық», «Сізді байытуға апарар жол», «Малаларымыздың материалдық игілігі – біздің игілігіміз», «Бағалы қағаздар нарығы қалай құрылған», «Қор нарығының құралдары», «Сіздің қаржылық жоспарыңыз», «Мемлекеттік кепілдіктер», «Алаған қолым – береген», «Зейнетақы қорларының салымшыларын қорғау», олар «Банки Казахстана», «Северный Казахстан», «КурсивЪ», «Деловой Казахстан», «Акмолинская правда», «Интерфакс-Казахстан», «РБК Центральная Азия», «Юридическая газета», «Эксперт Казахстан», «Капитал.kz», «Хабар», «Казинформ», «Казахстанская правда», «Мегаполис», «Егемен Қазақстан», «Арқа ажары», «ИА Казах-ЗЕРНО», «Nomad.su», «Zona.kz», «Қостанай таңы», «Огни Мангыстау», Диапазон (Ақтөбе), «Вечерний Алматы», «bizmedia.kz», «Қостанай», «thenews.kz», «Today.kz», «Приуралье», «Ақ жол» (Тараз), «Прикаспийская коммуна» (Атырау), «Знамя труда» (Тараз), «Сыр бойы» (Қызылорда) сияқты өңірлік баспа БАҚ-та, сондай-ақ облыстық әкімдіктердің интернет-порталдарында жарияланды.

Бұдан басқа Ұлттық Банк мыналарды дайындады:

- «Хабар» телеарнасы үшін «Әңгіменің ашығы» бағдарламасы шеңберінде «Халықтық IPO» бағдарламасы бойынша сұхбатқа материалдар;

- Алматы қаласының өңірлік арнасында көрсетілетін балалардың қаржылық сауаттылығын арттыруға бағытталған айдар шеңберінде балалар бағдарламасы үшін мемлекеттік тілдегі сұхбатқа материалдар;

- Премьер-Министр К.Қ. Мәсімовтің онлайн-конференциясына; Премьер-Министрдің блогына; Zakon.kz; Profinance.kz келіп түсетін халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру, оның ішінде «Халықтық IPO» бағдарламасы шеңберінде іс-шараларды іске асыру жөніндегі сұрақтарға жауаптар дайындалды.

Қазіргі уақытта Ұлттық Банк халықаралық тәжірибені ескере отырып, Қазақстан Республикасында халықтың қаржылық сауаттылығын арттырудың жаңа тұжырымдамасын

әзірлеу, еліміздің барлық аймақтарында Ұлттық Банктің филиалдары негізінде дәріс кабинеттерін ашу мақсатында Ұлттық Банктің инфрақұрылымын ескере отырып, халықты оқыту жүйесін жетілдіру жөніндегі мәселені қарастыруда.

Х. БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕПТІ ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІКТІ ЖЕТІЛДІРУ

2011 жылы Ұлттық Банк қаржы ұйымдары мен арнайы қаржы компаниялары үшін халықаралық қаржылық есептілік стандарттарының (ХҚЕС) талаптарына сәйкес бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік мәселелері бойынша нормативтік құқықтық актілерді және әдістемелік ұсынымдарды бұдан әрі жетілдіру жөніндегі жұмысты жалғастырды.

«Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы» Қазақстан Республикасы Заңының талаптарын іске асыру, сондай-ақ банктердің ХҚЕС-тің барлық талаптарын сақтай отырып, банктік автоматтандырылған ақпарат жүйесінде (бұдан әрі – БААЖ) бухгалтерлік есепті жүргізуін қамтамасыз ету мақсатында Ұлттық Банк № 296 Қағидаларға сәйкес құрылуы тиіс резервтер (провизиялар) мен ХҚЕС бойынша талап етілетін резервтер арасындағы айырма сомасын көрсетуге арналған 3300 «Резервтерді (провизияларды) түзету шоты» шотын енгізді.

Банктер үшін тиісті түсіндірулер әзірленді, сол сияқты қаржы активтерінің құнсыздануы және резервтерді (провизияларды) есепке алуға ұсынылған жаңа тәсілді қолдану мәселелері бойынша жұмыс кездесулері өткізілді. Сондай-ақ, 3300 шотын енгізуге байланысты туындаған салық салу мәселелерін реттеуге бағытталған іс-шаралар өткізілді.

Жүргізілген жұмыс нәтижесінде банктер пайда болатын айырманы бухгалтерлік есептің автоматтандырылған жүйелеріндегі шығыстар есебінен резервтерді (провизияларды) ХҚЕС талаптарына сәйкес келетін мөлшерде ғана жасауы үшін капитал бөлігінде ескереді. Бұл тәсіл ХВҚ, ХҚЕС жөніндегі кеңес және «үлкен төрттік» аудиторлық компаниялары өкілдерінің пікірлерін ескере отырып жасалды.

Қазақстан Республикасы қаржы нарығының жекелеген субъектілері үшін бухгалтерлік есептің дәйектілігін және айқындылығын арттыру мақсатында бухгалтерлік есептің Үлгі шот жоспарына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Атап айтқанда, Үлгі шот жоспары брокердің клиент алдындағы міндеттемелерін, сақтандыру ұйымдарының болжанбаған тәуекелдерінің резервтерін есепке алуға арналған жаңа шоттармен толықтырылды, төленбеген капитал шоттары алынып тасталды.

Қазақстанның зейнетақы жүйесі негізінен Чилидің зейнетақы жүйесінің үлгісіне негізделуіне байланысты Ұлттық Банк жинақтаушы зейнетақы қорларының өкілдерімен («ГНПФ» АҚ, «Қазақстан Халық Банкінің ЖЗҚ» АҚ) бірге Чилидің зейнетақы жүйесінің жұмыс істеу тәжірибесін зерделеу мақсатында жұмыс сапарын ұйымдастырды. Осы тәжірибені зерттеу отандық жинақтаушы зейнетақы жүйесін одан әрі дамытуға деген мүддені білдіретін бірқатар бағыттарды атап көрсетуге мүмкіндік берді. Белгіленген жарналармен зейнетақы жүйесін зерттеу мақсатындағы осыған ұқсас іссапарлар Польша мен Венгрияға да ұйымдастырылды.

Зерттеу тәжірибесін негізге ала отырып, Ұлттық Банк бухгалтерлік есеп мәселелерін реттеуге және зейнетақы активтерін бағалауға бағытталған Зейнетақы активтерін есепке алу бойынша ұлттық стандарт әзірлеуде.

Сондай-ақ, исламдық қаржыландыру жүйесінің жұмыс істеу және Малайзияда исламдық қаржыландыру құралдарын есепке алу тәжірибесі зерттелді, оның негізінде бухгалтерлік есеп жүйесін жетілдірудің және исламдық қаржы ұйымдарының ақпаратты ашуының бұдан былайғы жолдары қарастырылуда.

2011 жылы Ұлттық Банк барлық қаржы ұйымдарының бухгалтерлік есеп, қаржылық есептілік және автоматтандырылған ақпарат жүйелерін пайдалана отырып, қосымша

бухгалтерлік есепті және Бас бухгалтерлік кітапты жүргізу саласындағы талаптарды сақтауына бақылау жасауды жалғастырды.

Бір жыл ішінде қаржы ұйымдарының 2011 жылы бухгалтерлік есепті жүргізуді автоматтандыру жүйелеріне қойылатын талаптарды сақтау мәніне тексеру жүргізілді. Тексеру барысында анықталған жөнсіздіктер бойынша тиісті жазбаша ұйғарымдар берілді.

Сондай-ақ, ұйымның бастамасы бойынша бухгалтерлік есепті және Бас бухгалтерлік кітапты автоматтандыруға қойылатын талаптарға жауап беретін автоматтандырылған банк жүйесінің бар екендігі туралы қорытынды беру мақсатында тексеру жүргізу түріндегі мемлекеттік қызмет көрсетілді.

Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігінің таратылуына байланысты бір жыл ішінде Ұлттық Банк қаржы ұйымдарының бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы заңнаманың талаптарын сақтау мәніне жүргізілген тексерулерге белсенді қатысты. Кешенді тексерулер жүргізу барысында анықталған жөнсіздіктер бойынша тиісті айыппұлдар салынды және шектеулі ықпал ету шаралары қолданылды.

Ұлттық Банк Қазақстан Республикасының қаржы ұйымдары мен басқа мемлекеттік органдары қызметкерлерінің кәсіби деңгейін арттыру үшін Ұлттық Банктің қызметкерлерін, сондай-ақ Ұлттық Банк филиалдары мен еншілес ұйымдарының бас бухгалтерлерін кәсіптік сертификаттау жұмысын жүргізді.

XI. АКТИВТЕРДІ СЕНІМГЕРЛІК БАСҚАРУ БОЙЫНША КӨРСЕТІЛЕТІН ҚЫЗМЕТТЕР

11.1. Ұлттық қорды басқару

Ұлттық қор портфелінің 2011 жылдың 31 желтоқсанындағы жалпы нарықтық құны 46 584,5 млн. АҚШ долл. тең болды, оның ішінде валюталық портфель – 43 694,1 млн. АҚШ долл. (93,80%) және «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ» АҚ және «ҚазАгро» ҰХ» АҚ облигацияларының портфелі – 2 890,3 млн. АҚШ долл. (6,20%). Ұлттық қордың валюталық портфелінің құрамындағы тұрақтандыру және жинақ портфельдерінің нарықтық құны тиісінше 17 223,8 млн. АҚШ долл. (39,42%) және 26 470,3 млн. АҚШ долл. (60,58%) болды.

Ұлттық қордың валюталық портфелінің құрамына кіретін бағалы қағаздардың және басқа қаржы құралдарының нарықтық құны BNY Mellon кастодиан-банкiнiң деректерiне негiзделген.

BNY Mellon кастодиан-банкiнiң деректерi бойынша 2011 жылғы 1 қаңтардан бастап 2011 жылғы 31 желтоқсанға дейiнгi кезеңде базалық валютасы – АҚШ долларымен есептелген 245 490,4 мың АҚШ долл. құрайтын инвестициялық кiрiс (iске асырылған және iске асырылмаған) құралған. Мәмiлелер жасауға жұмсалған шығындардың есебiнен түзетiлген инвестициялық кiрiс BNY Mellon кастодиан-банкiнiң деректерi бойынша сол кезеңде 245 044,1 мың АҚШ долл. құрады.

Ұлттық қордың кiрiстiлiгi 2011 жылы 1,37% болды. Ұлттық қор құрылғаннан бастап¹⁶ 2011 жылғы 31 желтоқсан аралығында кiрiстiлiгi 61,86% болды, бұл жылдық көрсеткiште 4,65%-ды құрады.

Кiрiстiлiктi есептеу Ұлттық қордың базалық валютасы – АҚШ долларында жүзеге асырылды (XI бөлiмнiң 11.1-бөлiмшесiне 1-қосымша, 11.1.1-сурет).

Тұрақтандыру портфелiнiң кiрiстiлiгi. 2011 жылы дербес басқарудағы тұрақтандыру портфелiнiң активтерi ақша нарығының құралдарына, негiзiнен АҚШ қазынашылық бағалы қағаздарына орналастырылды.

¹⁶ 2001 жылғы маусымнан бастап

2011 жылы тұрақтандыру портфелінің кірістілігі 0,273% болды, осы кезеңде эталондық портфельдің (MerrillLynch 6-month US TreasuryBillIndex) кірістілігі 0,268%-ды құрады. Осылайша, 0,005% мөлшерінде оң үстеме кірістілік алынды (XI бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.1.2-сурет).

Жинақ портфелінің кірістілігі. 2011 жылы жинақ портфелінің кірістілігі 2,75% болды, осы кезеңде эталондық портфельдің кірістілігі (30% – MerrillLynch US Treasury; 35% – MerrillLynch EMU DirectGovernments AAA Rated; 10% – MerrillLynch UK Gilts; 10% – MerrillLynchJapanGovernments; 5% – MerrillLynchAustralianGovernments; 5% – MerrillLynchCanadianGovernments; 5% – MerrillLynchSouthKoreanGovernmentIndex және 20% – MSCI World әлемнің дамушы елдерінің компаниялары акцияларының индексі) 3,72%-ды құрады. Осылайша, (-)0,97% мөлшерінде теріс үстеме кірістілік алынды (XI бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 1-қосымша, 11.1.3-сурет).

«Ауқымды облигациялар» мандатының түрі. Мандаттың осы түрі бойынша жинақ портфелінің активтерін басқаруды Ұлттық Банк дербес те, инвестициялық басқару жөніндегі халықаралық компаниялар (сыртқы басқарушылар) да жүзеге асырады. 2011 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша дербес басқарудағы мандаттың осы түрі бойынша жинақ портфелінің активтері 73,92% болды, ал қалған активтердің 26,08%-ы сыртқы басқаруда болды. 2011 жылы облигациялардың қосалқы портфелін немесе «Ауқымды облигациялар» мандатының түрі бойынша жинақ портфелінің активтерін басқару кірістілігі 4,48% болды. Осы қосалқы портфельдің эталондық портфелінің кірістілігі 4,95% болды. Осылайша, мандаттың осы түрін басқару нәтижесінде алынған үстеме кірістілік теріс болды және (-)0,47%-ды құрады. 2011 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша мандаттың осы түрін басқаруды 8 сыртқы басқарушы және Ұлттық Банк жүзеге асырды (XI бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 2-қосымша, 11.1.4-сурет).

«Ауқымды акциялар» мандатының түрі. Мандаттың осы түрі бойынша жинақ портфелінің активтерін басқаруды сыртқы басқарушылар жүзеге асырды. Мандаттың осы түрі бойынша активтерді басқарудың кірістілігі (-)4,15%, ал бенчмарк кірістілігі (-)3,02% болды. Осылайша, эталондық портфельге қатысты мандаттың осы түрі бойынша активтерді басқару нәтижесі теріс көрсеткішке ие болып, үстеме кіріс (-)1,13%-ды құрады. 2011 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша мандаттың осы түрі бойынша басқаруды 4 сыртқы басқарушы жүзеге асырды (XI бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 2-қосымша, 11.1.4-сурет).

«Ауқымды тактикалық бөлу» мандатының түрі. Мандаттың осы түрі бойынша жинақ портфелінің активтерін басқаруды сыртқы басқарушылар жүзеге асырды. Жинақ портфелінің осы мандат түрі бойынша активтерін басқару кірістілігі 0,82%, ал бенчмарк кірістілігі 3,87% болды. Осылайша, эталондық портфельге қатысты мандаттың осы түрі бойынша активтерді басқару нәтижесі теріс көрсеткішке ие болып, үстеме кіріс (-)3,05%-ды құрады (XI бөлімнің 11.1-бөлімшесіне 2-қосымша, 11.1.4-сурет).

11.2. Ұлттық Банктің клиенттеріне қызмет көрсету бойынша кастодиандық, брокерлік және басқа да қызметтер

2011 жылы Ұлттық Банк клиенттермен тиісті шарттық қарым-қатынастардың болмауына байланысты клиенттеріне кастодиандық және брокерлік қызмет көрсеткен жоқ.

Ұлттық Банктің сенімгерлік қызмет көрсетуінде 2011 жылдың 1 қаңтарында және 2011 жыл ішінде 3 клиент болды: «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ, «Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры» АҚ және «Ұлттық Банктің «Q-bro» Резервтік орталығы» АҚ. Осылайша, 2012 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Ұлттық Банктің сенімгерлік қызмет көрсетуіндегі клиенттер 2011 жылдың басындағы ұқсас көрсеткішпен салыстырғанда 30,6%-ға ұлғайып, 582 712,6 млн. теңгені құрады. Бұл ретте, Ұлттық Банктің клиенттерге сенімгерлік қызмет бойынша көрсетілген қызметтен алған кірістерінің жалпы

сомасы 2011 жылы 21,7 млн. теңге, өтелген шығыстарының жалпы сомасы 35,7 млн. теңге болды.

XII. ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ІШКІ ҚЫЗМЕТ

12.1. Ұйымдық құрылым

Ұлттық Банктің құрылымы және жалпы штат санының лимиті Президенттің «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ережесін және құрылымын бекіту туралы» 2003 жылғы 31 желтоқсандағы № 1271 Жарлығымен бекітілген.

2011 жылы Президенттің «Қазақстан Республикасының қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін әрі қарай жетілдіру туралы» 2011 жылғы 12 сәуірдегі № 25 және «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір мәселелері туралы» 2011 жылғы 18 сәуірдегі № 61 Жарлықтарымен Қазақстан Республикасының Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу агенттігі мен Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі таратылды және Ұлттық Банктің штат санының жалпы лимиті 3544 бірлік мөлшерінде белгіленіп, Ұлттық Банктің тиісті комитеттері құрылды.

Жоғарыда аталған Жарлықтарды іске асыру мақсатында таратылған мемлекеттік органдардың және Ұлттық Банк бөлімшелерінің құрылымы мен штат санын оңтайландыру жұмыстары жүргізілді, Ұлттық Банк комитеттерінің (бұдан әрі – ведомстволар) құрылымы бекітілді.

Президенттің 2011 жылғы 1 сәуірдегі № 1178 және 2011 жылғы 12 тамыздағы № 139 Жарлықтарымен Ұлттық Банктің алдына қойылған міндеттерге дағдарыстан кейінгі кезеңде қол жеткізу, қаржы институты ретінде оның рөлін күшейту, оның бөлімшелерінің мәртебесін арттыру және оған тән емес жекелеген функцияларды алып тастау мақсатында Ұлттық Банк құрылымына өзгерістер енгізілді: құрылымға 2 ведомство қосылды; 4 дербес басқарма департаменттерге қайта ұйымдастырылды; қаржы нарығын бақылау мен қадағалау және Ұлттық Банк көрсететін мемлекеттік қызметтердің сапасын бақылау әдіснамасы жөніндегі міндеттерді орындау үшін 2 жаңа дербес бөлімше ұйымдастырылды; құрылымнан «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметін қамтамасыз ету орталығы» филиалы және Ұлттық Банктің 2 өкілдігі алынып тасталды.

2011 жылдың аяғында Ұлттық Банктің ұйымдық құрылымы (XII бөлімнің 12.1-бөлімшесіне 1-қосымша) 17 департаменттен (1 департамент Астана қаласында) құралған орталық аппараттан және 6 дербес басқармадан, 17 филиалдан, Ресей Федерациясындағы өкілдіктен және 4 есеп беретін ұйымнан тұрды.

Ұлттық Банк «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің «Q-BRO» Резервтік орталығы» АҚ-ның жалғыз құрылтайшысы (100,0%), «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ-ның (100,0%), «ГНПФ» Жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ-ның (100,0%) және Ұлттық Банк Басқармасының 2011 жылғы 31 қаңтардағы №2 қаулысына сәйкес құрылған «Ұлттық Банктің қызметін қамтамасыз ету орталығы» АҚ-ға Ұлттық Банктің қызметін қамтамасыз етуге байланысты жекелеген тұрақсыз функцияларды бере отырып, оның (100,0%) акционері болып табылады.

12.2. Адам ресурстары саласындағы саясат

2011 жылы Ұлттық Банк бойынша (ұйымдары мен акционерлік қоғамдарын қоса алғанда) кадрлардың тұрақтамау деңгейі 2010 жылмен салыстырғанда 1,5 пайыздық тармаққа төмендеп, 9,9%-ды құрады. Орталық аппарат, филиалдар мен ведомстволар бойынша кадрлардың тұрақтамауы – 4,9% (3,0 пайыздық тармаққа төмендеді), ұйымдар бойынша – 6,3% (1,1 пайыздық тармаққа төмендеді) және акционерлік қоғамдар бойынша –

24,4% болды (4,9 пайыздық тармаққа төмендеді) (XII бөлімнің 12.2-бөлімшесіне 1-қосымша, 12.2.1-кесте).

Ұлттық Банк қызметкерлерінің білім құрылымы: жоғары білімі бар қызметкерлер қызметкерлердің тізім бойынша санының 82,4%-ы, арнаулы орта білімі бар қызметкерлер 9,7% және орта білімі бар қызметкерлер 7,9% (орта білімі бар қызметкерлердің шамамен 50%-ын жұмысшы мамандықтарының қызметкерлері құрайды) болды. Ұйымдар бойынша бұл көрсеткіштер тиісінше 57,1%, 26,2%, 16,7% және акционерлік қоғамдар бойынша 71,2%, 10,9%, 17,9% болды.

Қызметкерлердің құрамында әйелдердің үлес салмағы орталық аппаратта 68,1%, ведомстволарда – 68,0%, филиалдарда 62,4%, ұйымдарда 39,4%, акционерлік қоғамдарда 65% болды.

Ұлттық Банкте «он жылдан жиырма жылға дейін» жұмыс стажы бар қызметкерлердің үлес салмағы 28,7% болды және олар қызметкерлердің барынша тұрақты санаты болып табылады, «бір жылға дейін» жұмыс стажы бар қызметкерлердің үлес салмағы 17,3%, «үш жылдан бес жылға дейін» - 13,4%, «бес жылдан он жылға дейін» - 21,5%, және «жиырма жылдан астам» - 11,9% құрайды. Ең аз үлес салмағын 7,2%-бен «бір жылдан үш жылға дейін» жұмыс стажы бар қызметкерлер құрайды.

2011 жылы Ұлттық Банкте жұмыс істегісі келетін кандидаттарды (Ұлттық Банк Төрағасының онлайн-конференциясының нәтижелері бойынша) іріктеу жұмысы жүргізілді. Ұлттық Банк бөлімшелерінің басшылары қарауы үшін 510 кандидат бойынша ақпарат әзірленді. Резюме (білімі, тілдерді меңгеруі) бойынша алғашқы іріктеуден кейін басшылар 104 кандидатпен әңгімелесті, олардың нәтижелері бойынша кандидаттардың деректер базасы құрылды.

2011 жылы орталық аппараттың, Ұлттық Банктің Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығын дамыту комитетінің 19 бос мемлекеттік әкімшілік лауазымын және Ұлттық Банк филиалының 1 бос мемлекеттік әкімшілік номенклатуралық қызметкер лауазымын иеленуге 138 кандидаттың қатысуымен 5 конкурс өткізілді. Олардың ішінде лауазымды иелену құқығы 15 кандидатқа берілді, 6 адамды Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің кадр резервіне алу үшін ұсыныс жасалды, 5 лауазым бойынша кандидаттардың болмауына байланысты конкурс өтпеді деп жарияланды.

Сонымен қоса, техникалық қызмет көрсететін және Ұлттық Банктің жұмысын қамтамасыз ететін және мемлекеттік қызметшілерге жатпайтын орталық аппараттың 6 бос лауазымын иеленуге 18 кандидаттың қатысуымен 3 конкурс өткізілді (олардың ішінен 4 адам конкурстан өтті).

Ұлттық Банктің орталық аппаратының мемлекеттік әкімшілік қызметшілері және филиалдардың номенклатуралық қызметкерлері аттестациядан өтті: 38 қызметкер атқарып отырған қызметіне сай деп танылды.

Қызметкерлерді 2011 жылы оқыту кәсіпқойлық және басқарушылық дағдыларды дамытуға бағытталды және Ұлттық Банктің базасында, Қазақстан Республикасының оқу орталықтарында, Президент жанындағы Мемлекеттік басқару академиясында және өзге де мемлекеттік органдарда, шетелдік орталық банктерде және халықаралық ұйымдарда ЕурАЗЭҚ қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінде қызметкерді оқыту саласындағы ынтымақтастық туралы келісім шеңберінде жүргізілді. Оқыту гендерлік теңдік қағидаттарын (ерлер мен әйелдерге біліктілігін қайта даярлаудың және арттырудың барлық түрлеріне қол жеткізуді тең жағдайда қамтамасыз ете отырып) сақтай отырып жүргізілді. Барлық оқыған қызметкерлер саны 1 522 болды, олардың ішінде Ұлттық Банктегі семинарлар мен тағылымдамаларда 953 қызметкер өтті.

Ұлттық Банктің Магистратура қызметі бойынша Т. Рысқұлов атындағы Қазақ экономикалық университетінің МВА бағдарламасы бойынша магистратурасымен (бұдан әрі – Магистратура) ынтымақтастығы шеңберінде 2011 жылғы мамырда күндізгі оқу бөлімінің 27 түлегі (оның ішінде 23-і өтеусіз негізде, 8-і үздік оқыды) бітірді, Ұлттық Банкке 18 адам

(оның ішінде ведомстволарына 5 адам) жұмысқа орналастырылды. Сонымен қоса, 2011 жылғы желтоқсанда магистранттардың 35 түлегінің (олардың ішіндегі 30 адам өтеусіз негізде оқыды) тоғызыншы шығарылымы жүзеге асырылды.

Ұлттық Банк құрылымындағы өзгерістерге байланысты және Магистратура қызметін жетілдіру мақсатында «Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығының академиясы» АҚ-мен Бірлескен қызмет туралы шартқа қол қойылды, сондай-ақ Ұлттық Банк пен «Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығының академиясы» АҚ арасындағы ниеттер туралы хаттамаға қол қойылды. Магистратураға 2011-2012 оқу жылына күндізгі оқу нысанына 42 тыңдаушы, олардың ішінде 30-ы ақысыз негізде қабылданды.

Ұлттық Банк пен оның ведомстволарында Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарының 23 студенті, сондай-ақ Магистратураның 47 магистранты кәсіби практикадан өтті.

Ұлттық Банктің атаулы стипендиясын беру бойынша конкурс өткізілді. Конкурстың қорытындылары бойынша жеңімпаз – І. Жансүгіров атындағы Жетісу Мемлекеттік университетінің тобы анықталды.

Президенттің «Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы» 2011 жылғы 29 маусымдағы № 110 Жарлығына, Үкіметтің «Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі 2011-2013 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарын бекіту туралы» 2011 жылғы 29 шілдедегі № 878 қаулысына, сондай-ақ Ұлттық Банк Директорлар кеңесінің 2011 жылғы 29 қыркүйектегі № 198 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру жөніндегі Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің 2011-2013 жылдарға арналған іс-шаралар жоспарына сәйкес 2011 жылы Ұлттық Банкте мемлекеттік тілді ендіруге және дамытуға бағытталған жұмыс жүргізілді.

Мемлекеттік тілді оқыту курстары тілді игерудің тиісті деңгейлері бойынша ұйымдастырылды. Оқығандар саны орталық аппарат бойынша – 67, филиалдар бойынша – 185 қызметкер. Әрбір кезең аяқталған соң Ұлттық Банк басшылығына оқытудың тиімділігі туралы ақпарат берілді және оқытушылармен мемлекеттік тілді қызметкерлердің білу деңгейін бұдан әрі арттыру бойынша жұмыс жүргізілді. Тоқсан сайын Ұлттық Банк орталық аппаратының бөлімшелері мен филиалдары қызметкерлерінің Му Edu қазақ тіліне қашықтықтан оқытудың автоматтандырылған жүйесін пайдалануы бойынша ақпарат дайындалды.

Ұлттық Банк актілерінің, шешімдерінің және өзге де құжаттарының үлгі нысандарын дайындау жөніндегі тұрақты жұмыс істейтін комиссияның жұмысы нәтижесінде 2011 жылға арналған графикке сәйкес 14 үлгі нысан бекітіліп, жұмыс істеу үшін жіберілді (2002-2011 жылдар ішінде 423 нысан бекітілді).

Премьер-Министр Кеңесінің Басшысы Ғ.Р. Әбдірахымовта өткен мәжілістің 2011 жылғы 17 ақпандағы №01-6/05/44 хаттамасының 3-тармағына сәйкес Ұлттық Банк Төрағасының 2011 жылғы 2 қыркүйектегі № 226 бұйрығымен Ұлттық Банк қызметкерлерінің күнделікті жұмысында қолданатын мемлекеттік тілдегі терминдерді қарау және бекіту жөнінде салалық терминологиялық жұмыс тобы құрылды: 180 термин бекітіліп, Мәдениет министрлігіне жіберілді.

Қазақстан Республикасының министрліктерімен және ведомстволарымен, Ұлттық Банктің филиалдарымен және бөлімшелерімен хат-хабар алмасу кезінде Ұлттық Банк қызметкерлерінің құжаттарды мемлекеттік тілде дербес дайындау жұмысы үйлестірілді.

Ұлттық Банк қызметкерлерінің – жергілікті емес ұлт өкілдерінің арасында Қазақстан халықтары тілдерінің күніне арналған мемлекеттік тілді білу бойынша «Мемлекеттік тіл – достық тілі» атты конкурс ұйымдастырылды, конкурстың қорытындылары бойынша жеңімпаздар дипломдармен және ескерткіш сыйлықтармен марапатталды.

Президенттің «Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы» 2011 жылғы 29 маусымдағы № 110 Жарлығын орындау жөніндегі 2011 жылдың екінші жарты жылдығына арналған Ұлттық Банктің жиынтық есебі Мәдениет министрлігіне жіберілді.

Қызметкерлерді мотивациялау. Президенттің 2011 жылғы 10 қарашадағы № 172 және 2011 жылғы 5 желтоқсандағы № 188 Жарлықтарымен Ұлттық Банк жүйесінің қызметкерлері мемлекеттік наградалармен марапатталды: III дәрежелі «Барыс» орденімен - 1 адам, «Құрмет» орденімен - 4 адам, «Ерен еңбегі үшін» медалімен - 8 адам, Қазақстан Республикасының Құрмет грамотасымен - 8 адам және «Қазақстан Республикасының тәуелсіздігіне 20 жыл» мерейтойлық медалімен – 171 адам. Бұдан басқа, Ұлттық Банктің 90 қызметкеріне «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің еңбек сіңірген қызметкері» төс белгісі және 110 қызметкерге Ұлттық Банк Төрағасының алғыс хаты берілді.

Ұлттық Банк өз қызметкерлерінің әлеуметтік қорғалуын қамтамасыз ету, Ұлттық Банк жүйесіндегі жұмыстың тартымдылығын күшейту және қызметкерлердің ықыласын арттыру шеңберінде есепті кезеңде қызметкерлерді сақтандыру бойынша жұмысты жалғастырды. 2011 жылы Ұлттық Банк қызметкерлерінің көпшілігі сақтандырылды: сақтандырылғандардың үлес салмағы орташа алғанда Ұлттық Банк қызметкерлерінің тізім бойынша санының 93%-дан астамын құрады.

Сондай-ақ, Ұлттық Банк 2011 жылғы 31 желтоқсанда саны 840 адамды (Ұлттық Банк қызметкерлерінің тізім бойынша санына шаққанда 40,0%-дан астам) құраған Ұлттық Банк жүйесінің бұрынғы қызметкерлері – жұмыс істемейтін зейнеткерлермен жұмысты жүзеге асырды.

Ұлттық Банк қызметкерлерді қосымша материалдық емес ынталандыру мақсатында 2011 жылы Ұлттық Банк филиалдарының 2011 жылғы жұмыстарының қорытындысы бойынша рейтингісін анықтау жұмысын жүргізді.

12.3. Ақпарат технологияларын дамыту

Жобалау және зерттеу жұмыстары. 2011 жылы Ұлттық Банктің интеграцияланған автоматтандырылған ақпарат жүйесін (ИААЖ) дамыту және пысықтау бойынша бөлімшелер мен ведомстволардың өтінімдері бойынша 33 жоба бойынша жұмыс жүргізілді, оның ішінде 26 жоба бойынша жұмыс 2011 жылы аяқталды, 7 жоба бойынша жұмыс 2012 жылы жалғастырылатын болады.

Жобалау жұмыстары шеңберінде:

- Ұлттық Банктің қолданыстағы автоматтандырылған ақпарат шағын жүйелерінің (ААШЖ) төлем жүйесінің қатысушыларымен жеке сәйкестендіру және бизнес сәйкестендіру нөмірлеріне (ЖСН/БСН) көшу бөлігінде кешенді тестілеу жүргізілді. Сәйкестендіру нөмірлерін пайдалануға өту мерзімін ұзартуға байланысты пысықталған шағын жүйелерді тестілеу және ендіру жұмыстары 2012 жылы жалғастырылады;

- Ұлттық Банктің орталық аппаратының бөлімшелері мен ведомстволарының өтінімдері бойынша қолданыстағы ААШЖ, сондай-ақ Ұлттық Банктің интернет-ресурсын пысықтау және дамыту жүргізілді;

- тәуекелдерді басқарудағы және менеджментіндегі активтердің кірістілігін есептеуді автоматтандыру мақсатында DST GS компаниясының «HiPerformance» бағдарламалық өнімін ендіру бойынша жұмыс жүргізілді;

- лицензиялардың бірыңғай ұлттық тізілімін қалыптастыру және лицензиялар беру процестерін автоматтандыру мақсатында жүргізілген «Е-лицензиялау» мемлекеттік деректер базасы» ақпараттық жүйесін Қазақстан Республикасында дамыту және ендіру жұмыстарына байланысты Ұлттық Банктің орталық аппаратын, Қаржылық қадағалау комитеті мен аумақтық филиалдарын «Е-лицензиялау» мемлекеттік деректер базасына қосу және аталған

жүйемен ықпалдастыру бөлігінде «Экспорттық-импорттық валюталық бақылау нәтижелерін жинау мен талдау» ААШЖ пысықтау жұмысы жүргізілді;

- Ұлттық Банкте әкімшілік-шаруашылық қызметті есепке алудың толыққанды жүйесін ендіру мақсатында Ұлттық Банктің әкімшілік-шаруашылық қызметін есепке алу жүйесін сатып алу жұмысы жүргізілді. Мемлекеттік сатып алу жөніндегі конкурс екі рет өткізілді. Жүргізілген сатып алу нәтижелері бойынша конкурстар өтпеген деп танылды. Жұмыс 2012 жылы жалғастырылатын болады.

Ақпарат технологияларын дамыту және стандарттау. Жаңа бағдарламалық өнімдерді және тиісті технологияларды зерделеу бойынша жұмыстар Ұлттық Банктің қызметін автоматтандыру кезінде оларды пайдаланудың мақсатқа сай екендігін айқындау үшін мынадай жұмыстар жүргізілді:

- ұйымның ішкі корпоративтік порталын құру үшін БҚ іздеу шеңберінде «1С-Битрикс: Корпоративтік портал холдинг», версия 10.0 компаниясының өнімі зерделеніп, таңдалды. Осы өнім негізінде Ұлттық Банктің ішкі корпоративтік порталын әзірлеу жұмысы жүзеге асырылды. Порталды ендіру нәтижесінде Ұлттық Банктің орталық аппаратының бөлімшелері арасында ұйымдасқан өзара іс-әрекет барынша оңтайландырылады. Жұмыс 2012 жылы жалғасын табады. Сондай-ақ, осы өнім негізінде Құжаттарды электрондық келісу жүйесін құру жұмысы басталды;

- өңделетін міндеттер мен пайдаланушылар санының орын алған өсімін ескере отырып, аппараттық-бағдарламалық инфрақұрылымның икемділігін өсіру, жаңа өнімдерді пайдалану есебінен қосымшалардың өнімділігін және ақпараттық қауіпсіздік деңгейін арттыру шеңберінде серверлік қосымшаларға арналған 64 разрядты платформаларды өндірістік пайдалану жұмысы басталды; Oracle 11g, LotusDomino R8 деректер базасын басқару жүйелерінің жаңа нұсқаларын миграциялау жүргізілу үстінде; ActiveDirectory 2008 R2 инфрақұрылымын миграциялау жүзеге асырылды; тестілік және кейбір өндірістік міндеттерде (Ұлттық Банктің орталық аппаратының барлық жұмыс станциялары мен серверлеріне арналған Касперский вирусқа қарсы қорғанысын қорғауды басқару орталығы сияқты) MicrosoftSystemCentre (SCCM, SCOM) өнімдері ендірілді, Hyper-V өнімі негізінде виртуалдандыру қолданылады.

АТ-инфрақұрылымын қолдау. Ұлттық Банктің АТ-ресурстарын қолдау АТ-ресурстарын басқару, ілеспе қызмет көрсету және техникалық қызмет көрсету бойынша қызметті ұсыну арқылы жүзеге асырылды.

2011 жылғы мамырдан бастап Ұлттық Банк құрылымының өзгеруіне және ведомстволарының құрылуына байланысты ведомстволардың қызметкерлерін Ұлттық Банктің жалпы құжат айналымының жүйесіне қосу, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық технологияларды басқару, ілеспе қызмет көрсету және техникалық қызмет көрсету бойынша жұмыс жүргізілді.

Ұлттық Банктің бөлімшелерінде, ведомстволары мен филиалдарында пайдаланылатын ИААЖ 104 тапсырмасы мен шағын жүйесіне қызмет көрсету және басқару жүзеге асырылды. Пайдаланушылардың өтінімдерін Help Desk қолдау қызметі қабылдады және өңдеді.

Консультациялық және практикалық көмек көрсетілді, пайдаланушылардың жұмысын жақсарту үшін есептер әзірленді және түрлендірілді.

2010 жылғы 3570 бірлік компьютер жабдығына қарағанда 2011 жылы 3656 бірлік пайдаланылуда және қызмет көрсетілуде, оның ішінде: серверлер – 151 бірлік, дербес компьютер – 2329 бірлік, қолға алып жүретін компьютер – 134 бірлік, принтер – 920 бірлік және сканер – 122 бірлік, сондай-ақ байланыс құралдары: автоматты телефон станциялары – 23 бірлік, факсимильді аппараттар – 173 бірлік.

Ұлттық Банктің үздіксіз қызметін қамтамасыз ету мақсатында серверлерді, тармақталған кабель желісінің активті жабдығын, деректер базасын және пошта жүйелерін

жұмыс жағдайында ұстау, ЭЕМ залының қосымшалар кешені бойынша ақпаратты шешу және беру жүзеге асырылды. Ұлттық Банктің орталық аппараты бөлімшелерінің және оның филиалдарының компьютер жабдығына техникалық қызмет көрсету және жүйелік қызмет көрсету бойынша жұмыстар орындалды, сондай-ақ есептеу техникасына және байланыс құралдарына ағымдағы жөндеу жұмыстары жүргізілді.

Ұлттық Банктің интернет-ресурсына қызмет көрсету мен дамыту бойынша жұмыс шеңберінде мынадай жұмыстар жүргізілді: Ұлттық Банктің мұражайы экспонаттарының фотоматериалдары орналастырылатын «Жүгіртпе жол» модулі әзірленді; интернет-ресурсына кіру есептеуіші әзірленіп, басқы бетте үш тілдік нұсқада орналастырылды; Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің 20 жылдығы шеңберінде монетаның ең үздік дизайнына конкурстық жұмыстарды жариялау үшін қосымша бөлім құрылды; Кредиттік тіркелім бойынша ақпаратты талқылау үшін резервтік көшірмеден «Форум» бөлімі қалпына келтірілді, оның ішінде Ұлттық Банктің нормативтік-құқықтық актілері бөлімінде ақпарат (әдістемелік нұсқама және басқа ілеспе ақпарат) орналастырылды.

Ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Негізгі өңдеу орталығынан аумақта орналасқан Ұлттық Банктің Резервтік есептеу орталығының жұмыс істеуі қамтамасыз етілді. Маңызды күрделі шағын жүйелер бойынша ақпаратты резервтеу Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық құжаттарында айқындалған технологиялық тәртіпке сәйкес нақты уақыт режимінде жүзеге асырылды.

Вирусқа қарсы қорғау қамтамасыз етілді: Ұлттық Банктің құрылымдық бөлімшелерінде вирусқа қарсы түгендеу жүргізілді, оның барысында әрбір жұмыс орнында базаның өзектілігінің барынша жоғары деңгейіне және вирусқа қарсы бағдарламаның болуына қол жеткізілді, Ұлттық Банк пайдаланушыларын Касперский вирусқа қарсы жаңа 6.0.4.1424 нұсқасына көшіру жүргізілді. 2011 жылы Ұлттық Банкте вирустық эпидемия, сондай-ақ вирустардың кесірінен деректерді жоғалту орын алған жоқ, бұл вирусқа қарсы қорғаныстың жоғары деңгейде екендігін білдіреді.

«Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің «Q-BRO» Резервтік орталығы» АҚ-мен бірге Ұлттық Банктің жаңа Резервтік орталығын құрудың 2011-2015 жылдарға арналған тұжырымдамасын іске асыру жөніндегі бекітілген іс-шаралар жоспары бойынша жұмыстар жүргізілді.

Техникалық инфрақұрылымды жетілдіру. Ұлттық Банктің ақпарат жүйелерін пайдаланушылардың ұлғайып келе жатқан қажеттілігін басқарудың сапасын жақсарту, барынша қанағаттандыру сапасын жақсарту мақсатында сенімділік, өндірушілік, қауіпсіздік саласында анықталған кемшіліктерді жоюға бағытталған қызметтің түрлі бағыттарын дамыту және түрлендіру бойынша жұмыстар жүргізілді.

Ұлттық Банктің орталық аппаратында және филиалдарында нақты және моральдық тұрғыдан ескірген техникалық құралдарды жаңаларына ауыстыруға байланысты оларды пайдаланудан шығару жөнінде жұмыс жүргізілді. Осы мақсатта 2011 жылы 265 дербес компьютер, 90 қолға алып жүретін компьютер, 6 планшет компьютері, 136 лазерлік принтер, 2 түрлі-түсті лазерлік принтер, 20 штрих-кодты сканер, 4 ағынды сканер, 2 графикалық планшет, 22 проектор, 2 экран, 10 видеокарт, 40 микрофоны бар гарнитур-наушниктер және 120 FlashDrive құрылғылары, барлығы 719 бірлік компьютерлік жабдық сатып алынды.

Ұлттық Банктің ведомстволарын тиісінше 100 Мбит/сек және 2 Мбит/сек арналарымен Ұлттық Банктің бірыңғай ақпарат кеңістігіне қосу ұйымдастырылды.

АТ саласында мемлекеттік және үкіметтік бағдарламаларды іске асыруға қатысу

1. 2011 жылғы наурызда Байланыс және ақпарат министрлігінен құрылған комиссия Ұлттық Банкке Байланыс және ақпарат министрлігінің 2010 жылғы 9 маусымдағы №77 бұйрығымен бекітілген Орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық

маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін бағалау әдістемесіне сәйкес тексеру жүргізілді.

АТ қолдану бойынша ескертулерді жою және көрсеткіштерді жақсарту мақсатында Ұлттық Банкте АТ қолдану жөніндегі 2011 жылға арналған іс-шаралар жоспары мен Ұлттық Банктің 2010 жылға ақпарат технологияларын қолдану қызметінің тиімділігін бағалау нәтижелері бойынша көрсеткіштерді жақсарту жөніндегі жоспар бекітілді.

2. Байланыс және ақпарат министрлігіне Ұлттық Банк бөлімшелерінде пайдаланылатын компьютер жабдығы, байланыс арналары, бағдарламалық қамтамасыз ету жөніндегі жаңартылған ақпарат, сондай-ақ Ұлттық Банктің 9 шағын жүйелерінің Электрондық ақпараттық ресурстар мен ақпараттық жүйелер және депозитарий тіркелімінде, оның ішінде Т24 БАЖ-да тіркеуге арналған өтінімдер әзірленіп, жіберілді.

3. Ұлттық Банктің Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарымен ұйымдастырушылық міндеттерді шешу, ақпарат алмасу және заманауи ақпарат технологияларын пайдалана отырып, нормативтік құқықтық актілердің жобаларын ведомствоаралық келісу кезінде ақпараттық өзара әрекет ету мүмкіндігін қамтамасыз ету мақсатында Ұлттық Банкті мемлекеттік органдардың интранет-порталына қосу жұмысы аяқталды.

4. Ұлттық Банкті Президент Әкімшілігінің Талдамалық кешеніне (ПӨТК) қосу жұмысының шеңберінде Ұлттық Банк қызметкерлерін ПӨТК-пен жұмыс істеуге оқыту ұйымдастырылды. 2011 жылғы 3 наурыздан бастап Ұлттық Банктің жауапты қызметкерлері ПӨТК-ке ақпаратты қалыптастыру және қосу жұмысын жүзеге асырды.

5. Қазақстан Республикасында ақпараттық және коммуникациялық технологияларды дамыту бойынша 2010-2014 жылдарға арналған бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарына сәйкес Ұлттық Банктің мүдделі бөлімшелері Бірыңғай электрондық терезе (Е-Терезе) жүйесін ендіруге байланысты мәселелерді пысықтады.

6. Ұлттық Банкте және Қаржылық қадағалау комитетінде «Е-лицензиялау» мемлекеттік деректер базасы» ақпараттық жүйесін ендіру жұмысы жүргізілді. Осы жүйеге 15 пайдаланушыны қосу ұйымдастырылды.

Т24 банктік ақпарат жүйесін ендіру және дамыту. 2011 жылы Т24 (БАЖ Т24) банктік ақпарат жүйесін ендіру жұмысы аяқталды. Қазіргі кезде жүйенің ядросы, 24 функционалдық модулі және сыртқы ақпараттық жүйелері бар 15 интерфейс өндірістік пайдалануға берілді.

2011 жыл ішінде Т24 БАЖ пысықтау және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің автоматтандырылған ақпарат шағын жүйелері мен жеке сәйкестендіру және бизнес сәйкестендіру нөмірлерін (ЖСН/БСН) пайдалануға көшу бойынша «Қазақстан Банкаралық Есеп айырысу Орталығы» РМК төлем жүйелерінің бағдарламалық-техникалық кешенінің өзара іс-қимылын тестілеу бойынша іс-шаралар жүргізілді. Тестілеу нәтижелері бойынша 2012 жылғы 1 қаңтарда сәйкестендіру нөмірлерін пайдалануға көшу бойынша Т24 БАЖ пысықтау өндірістік пайдалануға жіберілуге дайын тұр.

12.4. Ішкі аудит

Ұлттық Банктің Төрағасы бекіткен 2011 жылға арналған Тексеру жоспарына сәйкес 2011 жылы 22 аудиторлық тексеру жүргізілді, оның ішінде 12 аумақтық филиалдың қызметі тексерілді. Іске асырылған аудиторлық тексерудің нәтижелері бойынша аудит объектілеріне Ұлттық Банктің мүдделі бөлімшелеріне ішкі бақылау жүйесін және тәуекелдерді басқару жүйесін жақсарту бойынша ұсынымдар берілді.

Аудит объектілері қабылдаған шаралардың барабарлығын, толық болуын және уақтылығын айқындау үшін аудиторлық тексерулердің нәтижелері жөніндегі іс-шаралардың орындалуы мониторингі жүргізілді.

Қазақстан Республикасындағы қолма-қол ақша айналысының және Ұлттық Банк филиалдарының резервтік қорларының жай-күйінің мониторингі жүргізілді, сондай-ақ екі жобаның мониторингі жалғастырылды – Т24 автоматтандырылған банктік ақпарат жүйесін ендіру; HiPerformance және HiRis бағдарламалық өнімдерін ендіру және техникалық қолдау. Мониторинг нәтижелері бойынша Ұлттық Банктің басшылығына басқарушылық шешімдер қабылдау үшін ақпарат ұсынылды, сондай-ақ мониторинг объектілеріне тиісті ұсынымдар жіберілді.

Сонымен қатар, 2011 жылы Ұлттық Банк аумақтық филиалдарына жүргізілген кешенді аудиторлық тексерулердің нәтижелеріне талдау жасалды. Жасалған талдау қорытындылары бойынша филиалдардың директорларына Қазақстан Республикасы заңнамасының және Ұлттық Банктің филиалдардың қызметі мәселелерін реттейтін, нормативтік құқықтық актілерінің талаптарын бұлжытпай орындауды қамтамасыз ету қажеттілігі туралы, ішкі бақылаудың тиімділігін артыру және ішкі бақылау жүйесінің мониторингін тұрақты негізде жүзеге асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік жасайтын шаралар қабылдау жөнінде ақпараттық хат жіберілді.

Ішкі аудит қызметінің Ішкі аудит анықтамасына және Ішкі аудиттің халықаралық кәсіби стандарттарына, Ішкі аудиторлар институтының Этика кодексіне сәйкес келуін бағалау және қызметті одан әрі жетілдіру мақсатында Ұлттық Банктің ішкі аудитінің сапасына кепілдік беру және арттыру бағдарламасы жаңа редакцияда қабылданды, онда ішкі бақылау жүйесінің мониторингін тұрақты негізде жүргізу, сондай-ақ ішкі аудит бөлімшелерінің қызметін сыртқы және ішкі бағалау көзделеді. Ішкі аудиторлардың тұрақты түрде ішкі аудиттің бағалауына жататын аудиторлық емес функциялар немесе міндеттері үшін жауапкершілік алмауы тиіс екенін белгілейтін 1130 «Тәуелсіздікке және объективтілікке теріс әсер ететін факторлар» Сапалы сипаттамалар стандартының талаптарына сәйкес, Ішкі аудит туралы ережеден мемлекеттік қызмет көрсету сапасын бақылау жөніндегі функциялар алып тасталды.

Ішкі аудиторлардың білімін, дағдысын және басқа біліктілігін үздіксіз кәсіби дамыту арқылы жетілдіру үшін 2011 жылы монетарлық емес қызмет және ақпараттандыру бойынша салалардың аудиті бойынша әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу жүзеге асырылды, аудиторлар ТМД елдерінің және алыс шетелдердің орталық банктерінің оқыту семинарларына, Қазақстан Республикасының аумағында өткізілген семинарлар мен курстарға қатысты, Ішкі аудиторлар институтының материалдарын дербес зерделеу және Ұлттық Банктің және ішкі аудиттің қызметінің негізгі мәселелері бойынша аудиторлармен сабақ жүзеге асырылды.

12.5. Қаржы-шаруашылық қызмет

2011 жылы Ұлттық Банктің кірісі 56 193,4 млн. теңге болды, шығындары – 18 276,5 млн. теңгені, таза пайда 37 916,9 млн. теңгені құрады және 2010 жылмен салыстырғанда 11 192,8 млн. теңгеге (22,8%-ға) төмендеді.

Ұлттық Банктің монетарлық қызметі бойынша 2011 жылы сыртқы және ішкі нарықтардағы операциялардың нәтижесінде нетто-кіріс 8 897,4 млн. теңгеге (14,1%) төмендеп, 54 396,2 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты (ХІІ бөлімнің 12.5-бөлімшесіне 1-қосымша, 12.5.2-кесте).

Сыртқы нарықтағы операциялар бойынша нетто-кірістер валюта портфелі бойынша нетто-кірістердің 10 632,0 млн. теңгеге (25,9%-ға) өсуі нәтижесінде 51 615,3 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты.

Ішкі нарықтағы операциялар бойынша нетто-кірістер 18 920,2 млн. теңгеге (87,2%-ға) төмендеп, 2 780,9 млн. теңге сомасында қалыптасты.

Ұлттық Банктің монетарлық емес қызметі бойынша 2011 жылғы кірістер 1 797,2 млн. теңгені құрады және 1 072,3 млн. теңгеге (147,9%) өсті (XII бөлімнің 12.5-бөлімшесіне 2-қосымша, 12.5.3-кесте).

Шығындар 18 276,5 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты және 3 367,7 млн. теңгеге (22,6%) ұлғайды. Шығындардың өсуі «Қазақстан Республикасының қаржы нарығын мемлекеттік реттеу жүйесін әрі қарай жетілдіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы 12 сәуірдегі № 25 Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасының Алматы қаласындағы өңірлік қаржы орталығының қызметін реттеу агенттігі мен Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі олардың функциялары мен өкілеттіктерінің Ұлттық Банкке берілуімен таратылғанына байланысты болды. Нетто-шығындар 16 479,3 млн. теңге болды.

Ұлттық Банктің **күрделі шығыстары** 7 529,7 млн. теңгеге (58,2%) өсіп, 20 476,5 млн. теңге сома мөлшерінде жүзеге асырылды (XII бөлімнің 12.5-бөлімшесіне 3-қосымша, 12.5.4-кесте).

Ұлттық Банктің ұйымдары. Ұлттық Банктің республикалық мемлекеттік кәсіпорындарының өнімді (жұмыстарды, қызмет көрсетулерді) сатудан түскен кірістері 2011 жылы 19 567,7 млн. теңгені, өнімді (жұмыстарды, қызмет көрсетулерді) өндіруге жұмсалған шығыстар 17 352,5 млн. теңгені құрады. Бюджетке корпоративтік табыс салығын төлегеннен кейінгі кәсіпорындардың таза кірісі 1 715,1 млн. теңге болды.

Ұлттық Банктің акционерлік қоғамдары. Акционерлік қоғамдардың кірістері 2011 жылы 20 164,8 млн. теңгені, шығыстары 9 111,8 млн. теңгені құрады. Бюджетке корпоративтік табыс салығын төлегеннен кейінгі таза кіріс 10 541,0 млн. теңге мөлшерінде қалыптасты.

I бөлімнің 1.2 бөлімшесіне 1-қосымша

1.2.1-сурет

Кәсіпорындардың дайын өніміне сұраныс конъюнктурасы

1.2.2-сурет

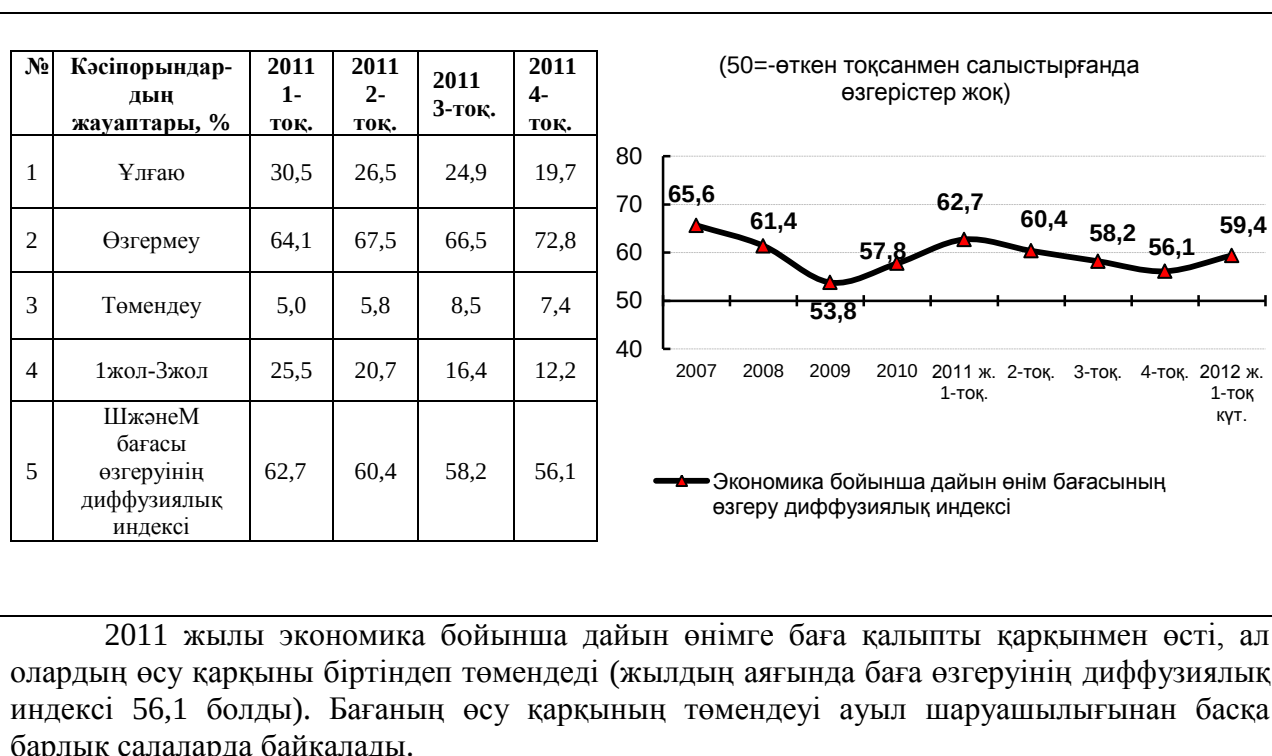
Шикізат және материалдар бағасының өзгеруі

I бөлімнің 1.2 бөлімшесіне 2-қосымша

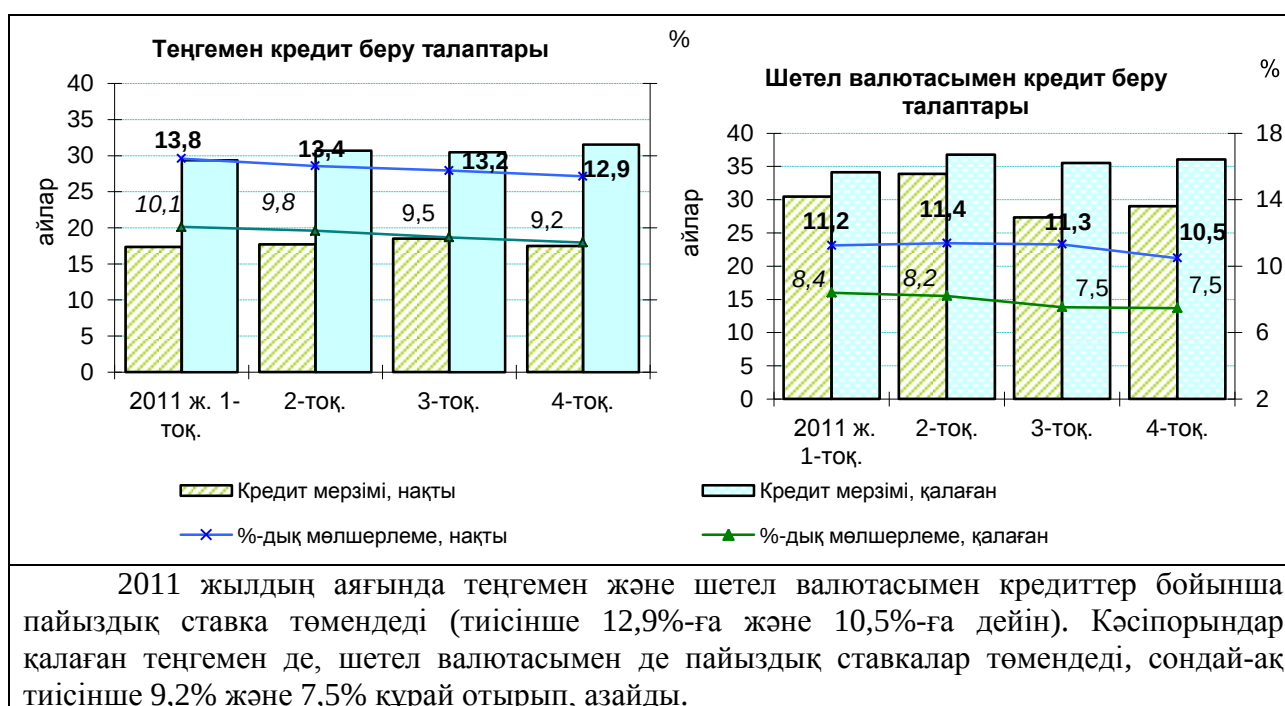
1.2.3-сурет

Кәсіпорындардың дайын өнімі бағасының өзгеруі

1.2.4-сурет

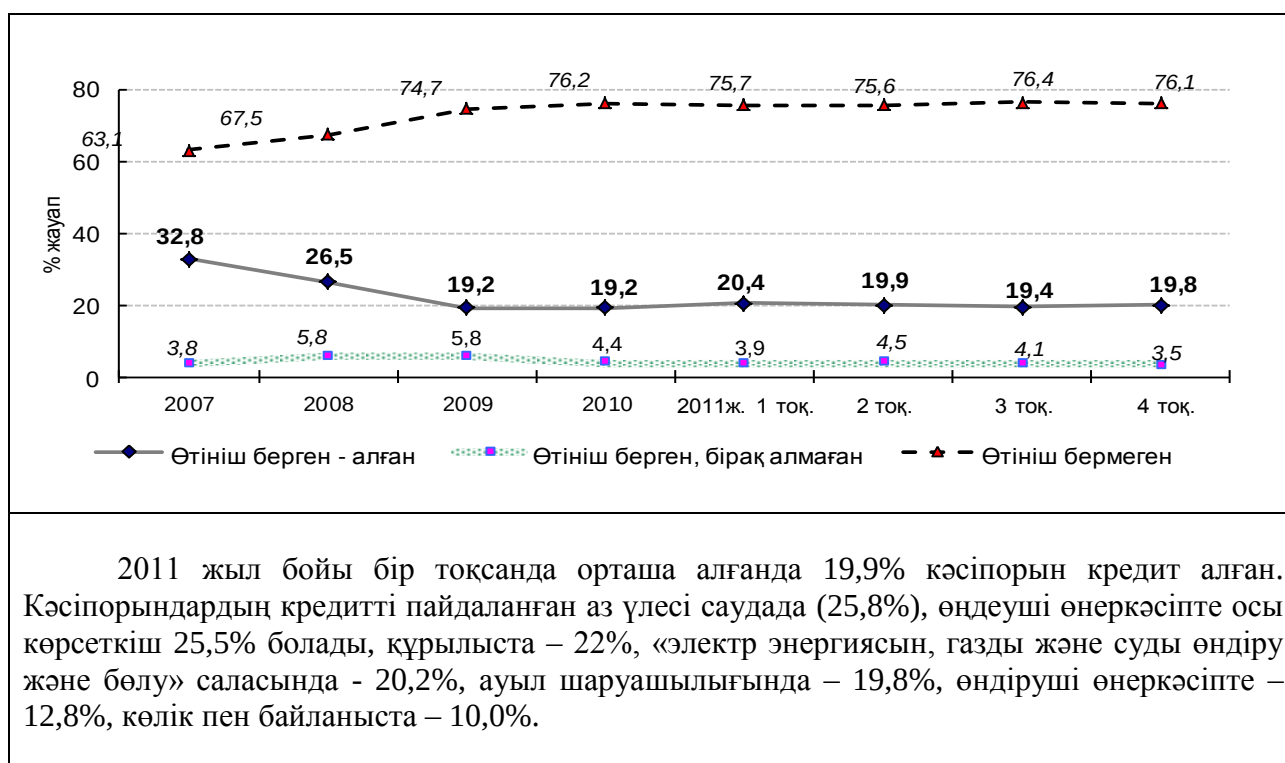
Кредиттеу талаптары

I бөлімнің 1.2 бөлімшесіне 3-қосымша

1.2.5-сурет

Банктердің кредиттері

***1.2.1, 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4, 1.2.5 графиктеріне методологиялық түсіндірме:**

Графиктердегі көрсеткіштер мынадай есептеу деректерімен берілді: кәсіпорындар жауаптары топтарының арасындағы пайыздық ара-қатынас, оң және теріс жауаптар санының арасындағы айырма және т.с.с. Графиктерде және кестелерде көрсетілген диффузиялық индекс оң жауаптардың жиынтығы және «өзгеріссіз» деген жауаптардың жартысы ретінде шығарылады. Осы индекс қарастырылып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын жалпы индикатор болып табылады (Еуропа ВТБ Банкі тәжірибесі бойынша, Англия). Егер оның мәні 50 деген деңгейден жоғары болса, бұл оң өзгерісті, ал егер 50-ден төмен деңгейде болса, теріс өзгерісті білдіреді. Бұр ретте диффузиялық индекстің мәні 50 деген деңгейден қаншалықты алыс (жоғары немесе төмен) болса, көрсеткіштің өзгеру қарқыны соғұрлым жоғары (ұлғаю немесе азаю) болады.

I бөлімнің 1.4 бөлімшесіне 1-қосымша

1.4.1-кесте

Қазақстан Республикасының төлем балансы: талдама ұсыным

млн. АҚШ доллары

	2010	2010				2011	2011			
		I	II	III	IV		I	II	III	IV
А. Ағымдағы шот	2408,5	2652,9	1339,1	-1127,2	-456,3	14110,0	2293,8	5316,5	4072,0	2427,8
Сауда балансы	28669,9	7938,3	8425,4	6183,9	6122,3	47262,7	9378,2	14658,3	13051,8	10174,5
Экспорт	61584,1	13624,1	16340,5	15473,1	16146,3	88470,2	16727,0	25802,2	23775,7	22165,2
Импорт	-32914,2	-5685,8	-7915,1	-9289,2	-10024,1	-41207,4	-7348,8	-11143,9	-10724,0	-11990,7
Қызмет балансы	-7078,8	-1441,7	-1406,0	-1932,3	-2298,8	-6412,4	-945,1	-1313,3	-1953,9	-2200,2
Экспорт	4253,3	905,1	1060,9	1162,6	1124,6	4508,6	924,9	1145,4	1257,9	1180,4
Импорт	-11332,0	-2346,9	-2466,9	-3094,9	-3423,4	-10921,0	-1870,0	-2458,7	-3211,8	-3380,5
Еңбекақы төлеу балансы	-1345,1	-338,1	-331,8	-332,7	-342,5	-1780,8	-390,8	-412,3	-468,9	-508,8
Инвестициялық кірістер балансы	-17356,9	-3513,5	-5164,6	-4810,9	-3867,9	-24703,6	-5750,8	-7605,8	-6471,9	-4875,0
Алуға арналған кірістер	1817,4	423,3	402,9	364,3	627,0	1938,1	536,3	484,6	478,8	438,4
Ұлттық Қордың резервтері және активтері бойынша сыйақы	827,8	179,2	209,4	211,6	227,6	1006,4	231,9	287,2	259,4	227,8
Шетелдік тікелей инвестициялардан кірістер, нетто	-438,5	-141,4	-186,4	-170,8	60,1	-29,0	-31,9	-8,2	14,9	-3,9
Өзге де инвестициялық кірістер	1428,1	385,5	379,9	323,4	339,2	960,8	336,2	205,5	204,5	214,5
Ақы төлеуге арналған кірістер	-19174,3	-3936,8	-5567,5	-5175,1	-4494,8	-26641,7	-6287,1	-8090,4	-6950,8	-5313,4
Қазақстандағы тікелей инвестициялардан кірістер, нетто	-16508,0	-3325,1	-4942,1	-4465,5	-3775,4	-23548,0	-5530,8	-7235,0	-6205,0	-4577,2
Борыштық міндеттемелер бойынша сыйақы	-2558,2	-611,6	-623,6	-604,5	-718,5	-2968,2	-756,1	-735,8	-744,5	-731,8
Портфельдік инвестициялар бойынша дивидендтер	-108,1	-0,1	-1,9	-105,2	-1,0	-125,5	-0,2	-119,6	-1,2	-4,5
Ағымдағы трансферттер балансы	-480,6	7,9	-183,9	-235,2	-69,4	-255,8	2,4	-10,4	-85,1	-162,7
В. Капиталмен және қаржы операцияларымен шот	-693,2	989,6	-1101,9	-393,2	-187,7	-7992,6	2496,8	-4871,4	-1988,8	-3629,2
Капиталмен операциялар шоты	7890,2	2503,5	636,4	4680,2	70,0	9,3	5,0	-6,8	-11,0	22,1
Қаржы шоты	-8583,4	-1513,9	-1738,3	-5073,4	-257,8	-8001,9	2491,9	-4864,6	-1977,8	-3651,3
Тікелей инвестициялар	2931,2	3261,4	2273,4	1039,7	-3643,4	8380,1	2251,1	2140,1	3376,8	612,1
Шетелдік тікелей инвестициялар	-7837,0	-20,1	-319,4	-2078,9	-5418,6	-4530,4	-1924,0	-1480,8	-435,2	-690,3
Активтер	-3745,5	-46,5	-1735,7	-2132,1	168,8	-4585,0	-1440,6	-1162,5	-1415,6	-566,2
Міндеттемелер	-4091,4	26,4	1416,3	53,2	-5587,4	54,5	-483,4	-318,3	980,4	-124,1
Қазақстанға тікелей инвестициялар	10768,2	3281,5	2592,8	3118,7	1775,2	12910,5	4175,2	3620,9	3812,0	1302,4
Активтер	45,1	26,0	73,0	-21,7	-32,2	-262,2	-27,9	-81,7	-204,8	52,2
Міндеттемелер	10723,1	3255,5	2519,8	3140,4	1807,4	13172,6	4203,1	3702,6	4016,8	1250,2
Портфельдік инвестициялар	8523,1	3923,1	-2704,5	791,0	6513,5	-13469,6	106,2	-4794,0	-3470,7	-5311,2
Активтер	-7193,7	-847,3	-2685,8	-2523,7	-1136,9	-13539,6	-3012,0	-4628,1	-1413,7	-4485,8
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	-7404,8	-1563,5	-1568,1	-2840,1	-1433,1	-12204,6	-2586,7	-4866,6	-913,5	-3837,8
Банктер	-61,7	240,5	-482,7	67,5	113,0	-185,1	-53,9	237,4	-207,8	-160,8
Басқа секторлар	272,8	475,7	-635,0	249,0	183,2	-1149,9	-371,5	1,1	-292,4	-487,2
Міндеттемелер	15716,8	4770,4	-18,7	3314,7	7650,4	70,0	3118,2	-165,9	-2057,0	-825,4
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	-107,8	355,6	-262,8	-353,4	152,7	-241,6	2282,3	-550,7	-1700,0	-273,2
Банктер	8072,0	4285,4	-133,6	3669,1	251,1	-306,4	221,8	242,2	-297,9	-472,4

[illegible]

I бөлімнің 1.4 бөлімшесіне 2-қосымша

1.4.2-кесте

Жалпы сыртқы борыштың динамикасы

млн. АҚШ долл.

	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	31.12.2011
Жалпы сыртқы борыштың БАҒЛЫҒЫ	96 893,0	107 933,4	112 866,9	118 225,5	123 847,8
<i>Қысқа мерзімді</i>	11 953,1	9 976,6	10 261,0	9 112,4	9 125,1
<i>Ұзақ мерзімді</i>	84 939,9	97 956,7	102 605,9	109 113,1	114 722,7
Мемлекеттік басқару секторы	1 491,5	1 641,9	2 218,1	3 800,3	4 487,3
<i>Қысқа мерзімді</i>	60,3	23,8	0,0	49,1	31,6
Ақша нарығының құралдары*	60,3	23,8	0,0	49,1	31,6
Несие	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа борыштық міндеттемелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Ұзақ мерзімді</i>	1 431,2	1 618,1	2 218,1	3 751,2	4 455,7
Облигациялар және басқа ҰБҚ*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Несие	1 431,2	1 618,1	2 218,1	3 751,2	4 455,7
Сауда кредиттері	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа борыштық міндеттемелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ақша-кредитті реттеу органдары	106,9	12,1	1 017,5	1 000,6	563,3
<i>Қысқа мерзімді</i>	105,0	10,2	479,7	470,4	36,3
Ақша нарығының құралдары*	104,8	10,0	376,1	230,9	19,8
Несие	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Қолма-қол ақша және депозиттер	0,0	0,3	103,6	239,5	16,5
Басқа борыштық міндеттемелер	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Ұзақ мерзімді</i>	1,9	1,9	537,8	530,2	526,9
Облигациялар және басқа ҰБҚ*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Несие	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Қолма-қол Ақшы және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа борыштық міндеттемелер	1,9	1,9	537,8	530,2	526,9
Банктер	45 946,2	39 221,2	30 190,1	19 947,9	14 600,1
<i>Қысқа мерзімді</i>	6 102,8	3 093,4	3 938,4	1 622,5	1 043,1
Ақша нарығының құралдары*	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Несие	3 747,5	2 010,9	353,1	227,7	130,8
Қолма-қол ақша және депозиттер	1 863,9	702,7	837,6	1 275,4	771,9
Басқа борыштық міндеттемелер	491,4	379,7	2 747,7	119,4	140,3
<i>Ұзақ мерзімді</i>	39 843,4	36 127,8	26 251,7	18 325,3	13 557,1
Облигациялар және басқа ҰБҚ*	3 266,2	2 518,3	2 859,6	10 695,5	7 915,2
Несие	35 875,9	33 082,0	23 102,4	7 354,7	5 379,6
Қолма-қол ақша және депозиттер	701,4	527,6	289,6	275,1	262,2
Басқа борыштық міндеттемелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа секторлар	49 348,4	67 058,2	79 441,2	93 476,7	104 197,1
<i>Қысқа мерзімді</i>	5 685,0	6 849,3	5 842,8	6 970,3	8 014,1
Ақша нарығының құралдары*	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0
Несие	1 437,3	2 247,2	918,4	1 293,2	1 854,9
Қолма-қол ақша және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері	3 704,2	4 001,8	3 788,3	5 296,5	5 840,9
Басқа борыштық міндеттемелер	543,1	600,2	1 136,0	380,6	318,2
<i>Ұзақ мерзімді</i>	43 663,4	60 208,9	73 598,4	86 506,4	96 183,0
Облигациялар және басқа ҰБҚ*	671,4	604,6	801,8	9 055,0	9 729,1
Несие	40 156,4	56 441,4	69 767,4	74 452,9	82 583,5
Қолма-қол ақша және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері	2 835,6	3 162,8	3 029,2	2 998,4	3 870,3
Басқа борыштық міндеттемелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Анықтама үшін: Тікелей инвестициялар: фирмалық берешек	30 080,6	40 198,8	49 632,0	52 342,0	59 918,5
Үлестес кәсіпорындар алдындағы борыштық міндеттемелер	2 458,8	5 337,6	6 643,6	2 553,0	2 597,8
Тікелей инвесторлар алдындағы борыштық міндеттемелер	27 622,3	34 861,1	42 988,4	49 789,0	57 320,7

* Борыштық бағалы қағаздар нарық құны бойынша ескеріледі (ол бар болған кезде)

I бөлімнің 1.4 бөлімшесіне 3-қосымша

1.4.3-кесте

Сыртқы борыштың абсолюттік және салыстырмалы көрсеткіштері

Көрсеткіштің атауы	2007	2008	2009	2010	2011
А. Абсолюттік көрсеткіштер (млн. АҚШ долл.)					
1. Жалпы сыртқы борыш (кезең аяғында)	96 893,0	107 933,4	112 866,9	118 225,5	123 847,8
<i>Оның ішінде фирмааралық берешек</i>	<i>30 080,6</i>	<i>40 198,8</i>	<i>49 632,0</i>	<i>52 342,0</i>	<i>59 918,5</i>
2. фирмаралық берешекті алып тастағанда жалпы сыртқы борыш (кезең аяғында)	66 812,4	67 734,6	63 234,9	65 883,6	63 929,3
3. Борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдер (ф/а берешекті қосқанда)*	25 445,3	31 830,5	30 463,5	21 118,0	22 496,2
4. Борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдер (ф/а берешекті қоспағанда)*:	17 284,1	23 267,9	22 374,5	12 668,4	15 281,9
5. Тауарлар мен факторлық емес қызметтер экспорты (ТҚЭк) *	51 906,1	76 396,4	48 166,9	65 837,3	92 978,7
Б. Салыстырмалы өлшемдер					
1. Жан басына шаққандағы жалпы сыртқы борыш (АҚШ долл., ф/а берешекті алып тастағанда)	4 292,3	4 293,4	3 943,3	4 007,0	3 833,8
2. Жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ қатынасы (% , ф/а берешекті қосқанда)	92,4	80,9	98,3	79,9	66,6
3. Жалпы сыртқы борыштың ЖІӨ қатынасы (% , ф/а берешекті қоспағанда)	63,7	50,7	55,1	44,5	34,4
4. Жалпы сыртқы борыштың ТҚЭж қатынасы (% , ф/а берешекті қосқанда)	186,7	141,3	234,3	179,6	133,2
5. Жалпы сыртқы борыштың ТҚЭж қатынасы (% , ф/а берешекті қоспағанда)	128,7	88,7	131,3	100,1	68,8
6. Борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдердің ТҚЭк қатынасы (% , ф/а берешекті қосқанда)	49,0	41,7	63,2	32,1	24,2
7. Борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдердің ТҚЭк қатынасы (% , ф/а берешекті қоспағанда)	33,3	30,5	46,5	19,2	16,4
8. Сыйақы төлемдерінің ТҚЭк қатынасы (%)	10,2	7,5	10,5	7,0	4,9
9. Халықаралық резервтердің қысқа мерзімді сыртқы борышқа қатынасы	147,5	186,9	225,0	310,3	321,3
Анықтама үшін:					
Халық саны (мың адам) **	15 565,6	15 776,5	16 036,1	16 442,0	16 675,0
Кезеңдегі ЖСБ (млрд. теңге)**	12 849,8	16 052,9	17 007,6	21 815,5	27 300,6
12 айға ЖСБ, (млрд. АҚШ долл.)	104,9	133,5	114,8	148,0	186,0

* Қазақстан Республикасының Төлем балансы, Ұлттық Банктің бағасы

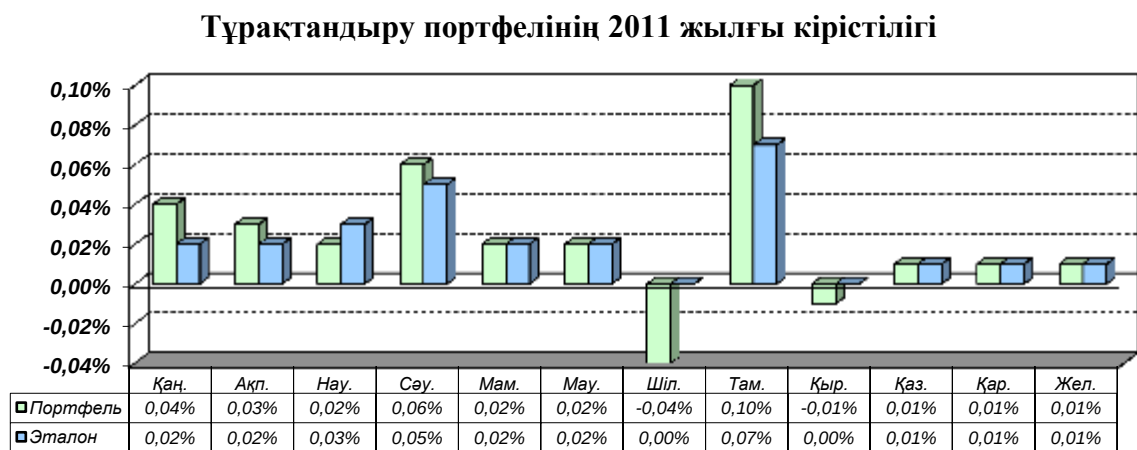
** ҚР Статистика жөніндегі агенттігі

XI бөлімнің 11.1 бөлімшесіне 1-қосымша

11.1.1-сурет

11.1.2-сурет

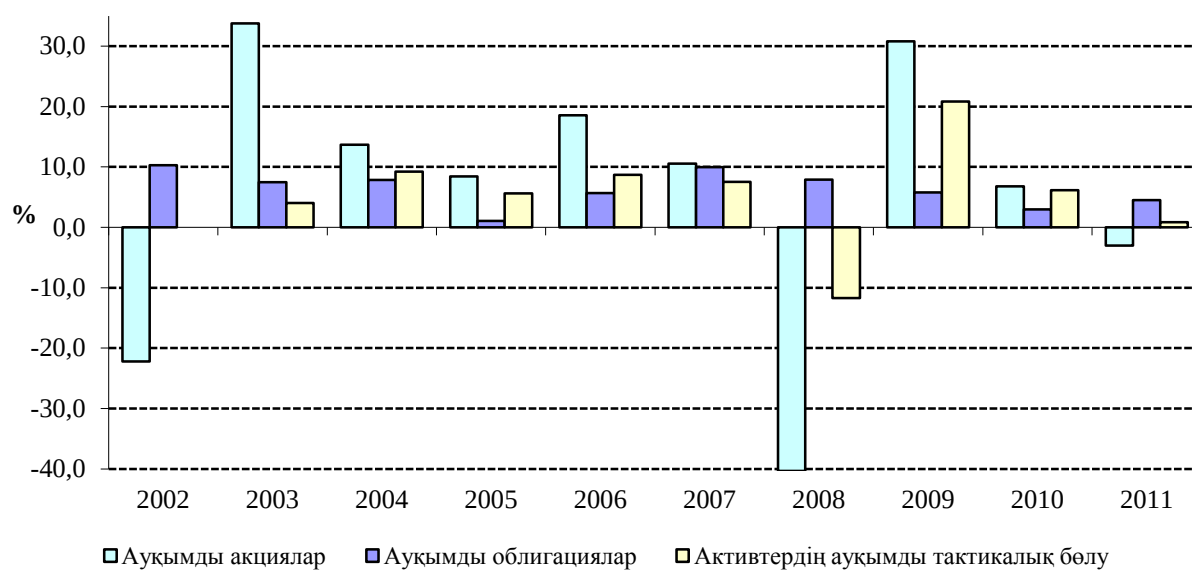
11.1.3-сурет

XI бөлімнің 11.1 бөлімшесіне 2-қосымша

11.1.4-сурет

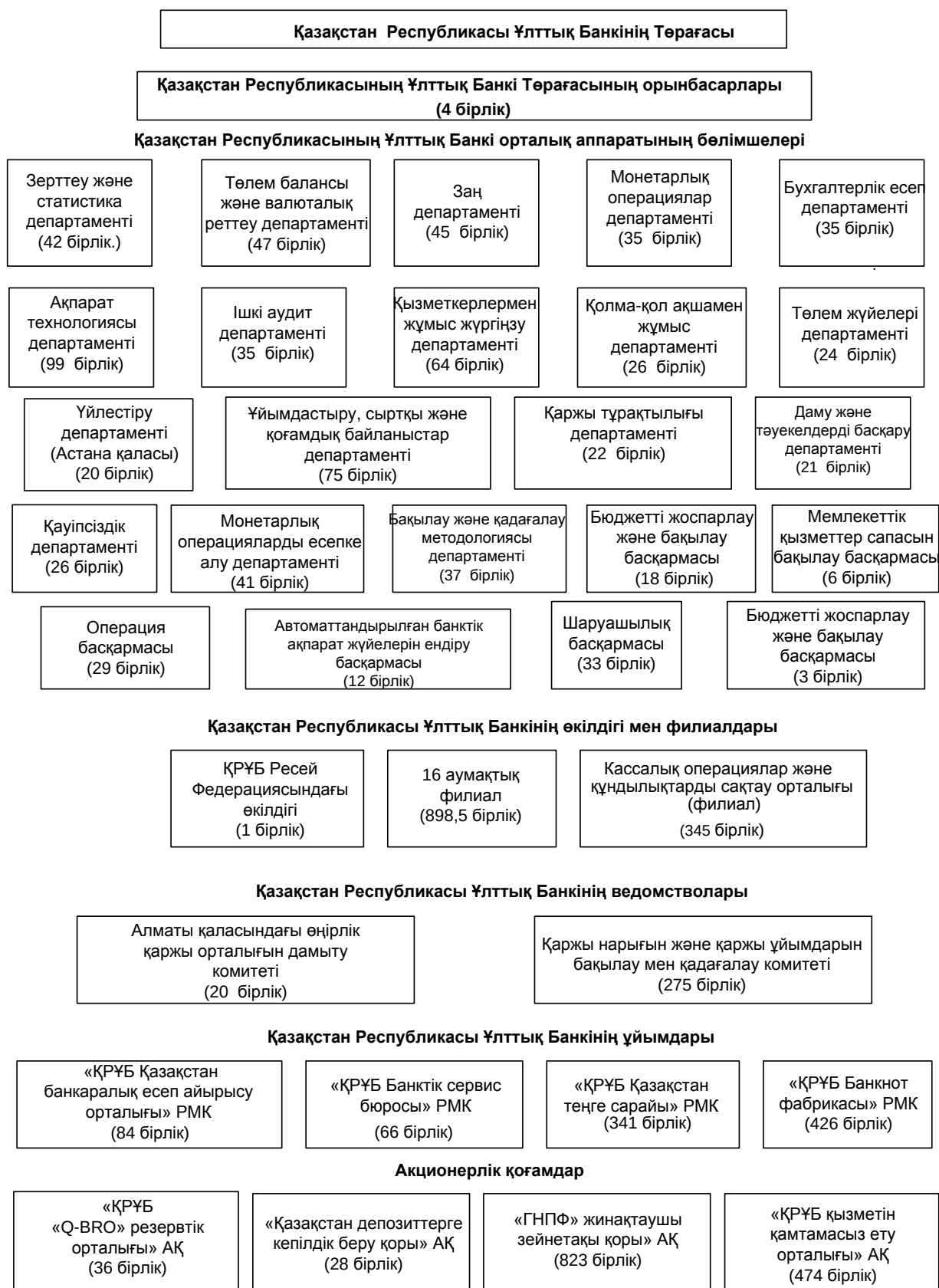
Жинақ портфелінің мандат түрі бойынша кірістілігі

XII бөлімнің 12.1 бөлімшесіне 1-қосымша

12.1.1-сурет

Ұлттық Банктің ұйымдық құрылымы

ХІІ бөлімнің 12.2 бөлімшесіне 1-қосымша

12.2.1-кесте

Ұлттық Банк және АҚ қызметкерлерінің саны

	Есептік кезең аяғындағы саны				Тұрақтамау көрсеткіші, %	
	Штат бойынша, бірлік		Тізім бойынша, адам			
	2010 ж.	2011 ж.	2010 ж.	2011 ж.	2010 ж.	2011 ж.
1	2	3	4	5	6	7
Орталық аппарат	624	801	651	791	5,7	5,7
Ведомствалар	-	295	-	309	-	3,2
Филиалдар	1 432,5	1 243,5	1 491	1 300	8,8	4,8
Жиынтығы:	2 056,5	2 339,5	2 142	2 400	7,9	4,9
ҚРҰБ ұйымдары (РМК)	933,5	917	941	932	7,4	6,3
ҚРҰБ бойынша барлығы:	2 990	3 256,5	3 083	3 332	7,8	5,3
Акционерлік қоғамдар	737	1 361	754	1 391	29,3	24,4
Барлығы:	3 727	4 617,5	3 837	4 723	11,4	9,9

ХІІ бөлімнің 12.5 бөлімшесіне 1-қосымша

12.5.1-кесте

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі қызметінің нәтижелері

млн. теңге

Атауы	2010 жыл				2011 жыл				Ауытқу	
	ҚҰБ	РМК	АҚ	Барлығы	ҚҰБ	РМК	АҚ	Барлығы	(+/-)	(%)
Кірістер	64 018,5	13 468,6	15 640,5	93 127,6	56 193,4	19 567,7	20 164,8	95 925,9	2 798,3	3,0
Шығындар	14 908,8	10 185,8	3 572,9	28 667,5	18 276,5	17 352,5	9 111,8	44 740,8	16 073,3	56,1
Бөлін- беген пайда/ (зиян)	49 109,7	3 282,8	12 067,6	64 460,1	37 916,9	2 215,2	11 053,0	51 185,1	-13 275,0	-20,6
Корпорати втік табыс салығы		625,7	777,2	1 402,9		500,1	512,0	1 012,1	-390,8	-27,9
Бөлін- беген пайданың (зиян- ның) қалдығы	49 109,7	2 657,1	11 290,4	63 057,2	37 916,9	1 715,1	10 541,0	50 173,0	-12 884,2	-20,4

12.5.2-кесте

**Ұлттық Банктің монетарлық қызмет бойынша кірістер мен шығындары
(нетто - негізде)**

млн. теңге

р/с №	Атауы	Нетто-нәтиже		Ауытқу	
		2010 жыл	2011 жыл	(+/-)	(%)
1	2	3	4	5	6
1	Сыртқы нарық	40 983,3	51 615,3	10 632,0	25,9
1.1	АВА басқару	40 983,3	51 615,3	10 632,0	25,9
1.1.1	Алтын портфелі	96,9	134,3	37,4	38,6
1.1.2	Валюта портфелі	40 886,4	51 481,0	10 594,6	25,9
1.1.2.1	Сыртқы басқарудағы		-10,6	-10,6	0
1.1.2.2	Ішкі басқарудағы	40 886,4	51 491,6	10 605,2	25,9
2	Ішкі нарық	21 701,2	2 780,9	-18 920,2	-87,2
2.1	ҚР Үкіметімен операциялар	-262,0	-412,7	-150,7	-57,5
2.2	МБҚ-мен операциялар	218,4	136,8	-81,6	-37,4
2.3	Ішкі қаржы жүйесімен, қаржылық емес ұйымдармен және жеке тұлғалармен операциялар	19 659,9	8 661,5	-10 998,4	-55,9
2.4	Провизиялар құру және жою	2 085,4	-5 620,8	7 706,2	2,7 есе
2.5	Баска	-0,6	16,1	16,7	26,8 есе
3	Қайта бағалаудан нәтиже	609,2		609,2	0,0
	Монетарлық қызметтен нәтиже	63 293,6	54 396,2	-8 897,4	-14,1

ХП бөлімнің 12.5 бөлімшесіне 2-қосымша

12.5.3-кесте

Ұлттық Банктің монетарлық емес қызмет бойынша кірістері мен шығындары

млн. теңге

p/c №	Атауы	2010 жыл	2011 жыл	Ауытқу	
				(+/-)	(%)
1	2	3	4	5	6
1	Барлық кірістер	724,9	1 797,2	1 072,3	147,9
1.1	Өтелген шығындар	14,6	15,9	1,3	8,9
1.2	Инвестициялық бағалы қағаздар - салынған капитал бойынша кірістер	139,4	128,5	-10,9	-7,8
1.3	Өзге де кірістер	487,4	328,4	-159,0	-32,6
1.4	Көзделмеген кірістер	78,2	1 324,4	1 246,2	16,9 есе
1.5	Бұрын құрылған провизияларды жою	5,3		-5,3	0
2	Барлық шығындар	14 908,8	18 276,5	3 367,7	22,6
2.1	Ұлттық валютаны жеткізу және тасымалдау бойынша	59,4	75,3	15,9	26,8
2.2	Ұлттық Банктің операциялары бойынша комиссия төлеуге	1,0	2,3	1,3	130,0
2.3	Негізгі құрал-жабдықтармен, материалдық емес активтермен және ТМҚ-мен операциялар бойынша	1 987,4	2 131,1	143,7	7,2
2.4	Өзге	812,5	842,4	29,9	3,7
2.5	ҚҚА қаржыландыруға байланысты шығындар	2 654,1	1 319,1	-1 335,0	-50,3
2.6	Әкімшілік шығындар және қызметкерлерге шығындар	9 361,4	13 642,0	4 280,6	45,7
2.7	Көзделмеген шығындар	33,0	264,3	231,3	8,0 есе
	Монетарлық емес қызметтен нәтиже	-14 183,9	-16 479,3	-2 295,4	16,2

ХІІ бөлімнің 12.5 бөлімшесіне 3-қосымша

12.5.4-кесте

Ұлттық Банктің күрделі шығыстары

млн. теңге

p/c №	Атауы	2010 жыл	2011 жыл	Ауытқу	
				(+,-)	(%)
1	2	4	5	6	7
1	Жұмыс істейтін өндірісті қайта құру және кеңейту	4,6	77,2	72,6	16,8 есе
2	Негізгі құрал-жабдықтарды күрделі жөндеу	136,1	192,7	56,6	41,6
3	Негізгі құрал-жабдықтарды сатып алу	655,8	1 327,5	671,7	102,4
4	Материалдық емес активтерді сатып алу	150,4	284,3	133,9	89,0
5	Басқа шығыстар	12 000,0	18 594,8	6 594,8	55,0
	Күрделі шығыстардың жиынтығы	12 946,8	20 476,5	7 529,7	58,2

ХІІ бөлімнің 12.5 бөлімшесіне 4-қосымша

Ұлттық Банк ұйымдарының қызметінің нәтижелері

млн. теңге

p/c №	Атауы	Кірістер			Шығыстар			Корпоративтік табыс салығы			Салық салынғаннан кейінгі таза кіріс (зиян)		
		2010 жыл	2011 жыл	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2010 жыл	2011 жыл	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2010 жыл	2011 жыл	Өсу қарқыны (төмендеу), %	2010 жыл	2011 жыл	Өсу қарқыны (төмендеу),%
	Барлығы	29 109,1	39 732,5	36,5	13 758,7	26 464,3	92,3	1 402,9	1 012,1	- 27,9	13 947,5	12 256,1	- 12,1
	Республикалық мемлекеттік кәсіпорны	13 468,6	19 567,7	45,3	10 185,8	17 352,5	70,4	625,7	500,1	- 20,1	2 657,1	1 715,1	- 35,5
1	Қазақстан теңге сарайы	5 186,3	6 987,1	34,7	4 146,3	5 903,2	42,4	215,7	215,4	- 0,1	824,3	868,5	5,4
2	Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы	1 835,7	1 911,5	4,1	1 193,4	1 495,5	25,3	134,7	126,2	- 6,3	507,6	289,8	- 42,9
3	Банктік сервис орталығы	424,6	562,2	32,4	349,4	504,6	44,4	9,7	13,2	36,1	65,5	44,4	- 32,2
4	Банкнот фабрикасы	6 022,0	10 106,9	67,8	4 496,7	9 449,2	2,1 есе	265,6	145,3	-45,3	1 259,7	512,4	- 59,3
	Акционерлік қоғам	15 640,5	20 164,8	28,9	3 572,9	9 111,8	2,6 есе	777,2	512,0	- 34,1	11 290,4	10 541,0	- 6,6
1	Қазақстан депозиттерге кепілдік беру қоры	8 214,9	12 976,6	58,0	299,7	4 607,9	15,4 есе	6,5	31,2	4,8 есе	7 908,7	8 337,5	5,4
2	«Q- BRO» резерв орталығы	275,0	216,4	- 21,3	183,4	169,4	- 7,6	0,8	0,3	- 62,5	90,8	46,7	- 48,6
3	«ГНПФ» жинақтаушы зейнетақы қоры	7 150,6	6 141,3	- 14,1	3 089,8	3 541,4	14,6	769,9	445,7	- 42,1	3 290,9	2 154,2	- 34,5
4	Ұлттық Банктің қызметін қамтамасыз ету орталығы ¹⁷		830,5			793,1			34,8			2,5	

¹⁷ «ҚРҰБ ҚҚО» АҚ Ұлттық Банк Басқармасының 31.01.2011ж. № 2 қаулысына сәйкес құрылды.